

St. Ignatius

Vita.

11.26
9

vitae legimus et docemur Ciceronis,
Epaminondae, Aristidis.

Sancti Ignatii, quanto majoris
momenti! juxta illam posita
morsus et omnino nullius, si
respicias ad fructus arboris.

Homine re vera magnus, exemplar
imitabile: effecit quae valebant
in posteros, in orbe terrarum.

p. 267. vidi equidem canonicum
ecclesiae Sedunensis, oculis
aspicientem humescentibus ligno
incisam natalitatem hominis;
nomen ei erat Blatter, anno
1834 mense Septembri.

p. 337. qui alter fundator cognominatus
praefuit domui S. Brunonis Thurgoviae
P. Benedichus Müller, centurio olim
legioni Neapolitanae, is somno duas
horas assignavit tantum. Opus
ejus jam dirutum; nec ei similis
superstes.

DEVITA
ET MORIBVS IGNA-
TII LOIOLAE,

*QVI SOCIETATEM IESV
fundavit, Libri III.*

Auctore Ioanne Petro Maffeo, pres-
bytero Societatis eiusdem.

Ex auctoritate superiorum.

COLONIAE,

Apud Maternum Cholinum.

Anno M. D. LXXXV.

Cum Gratia & Privileg. Caf. Maieft.

IHS
15841

Facult. Philosophia
East. Orient. Soc.

CLAVDIO
AQUA VIVAE PRAE-
POSITO GENERALI
SOCIETATIS IESV.

Ioannes Petrus Maffei S.D.

VAE parens & condi-
tor nostrae Societatis
Ignatius, auctore ac
duce Deo gessit inter-
ris, ea profecto digna
sunt, in quibus comen-
dandis immortalita-
ti, scriptorum omnium certet industria. Id
scilicet fuit causa, cum in eo munere alij non
sine pietatis et ingenij laude versati sint, cur
ego quoque, delata olim ad me à Patre nostro
Euerardo nonnullam huiusce provinciae par-
tem, neque ita grauate receperim, & recepta,
si minus cum apparatu & copia, certe cum
fide curaque, Deo adiuuante consecerim. Nec
sanè dubium, quin, qui talem mihi laborem
iniunxerat, huic potissimum laboris eius &
opera fructus, ac prima libamina deberen-
tur. (?) tur.

tur. Nunc, quando, priusquam in vulgus
exirent lucubrationes meae, ad beatos ipsius
Ignatij complexus, uti speramus, ille deces-
sit, ei nempe, qui in utriusq. Praepositi locum
& curas nutu diuino successit, optimo iure
dicanda fuerunt. Ac tibi quidem, Pater
humanissime & optime, in praeclarum illud
exemplar dies noctesq. intuenti, minime
dubito, quin opus hoc quaecunque, gratum
acceptumq. futurum sit. Ceteris ut perinde
iucundum ac fructuosum accadat, nimirum
ab IESV, tuis incensis officio & caritate
precibus & sacrificijs impetrabis. Vale. Ro-
ma. Kal. Ianuar. M. D. LXXXV.

I N.

INDEX CAPITVM OPERIS.

Libri primi.

O	ritus Ignatij, & educatio. Cap. I. pa. 1	
	Conuersio eius ad Christum. Cap. II. 5	
	Ad Montem serratum religionis causa pro- ficiscitur. Cap. III. 19	
	Acta eius in Monte serrato. Cap. IV. 25	
	Ardores eiusdem in studio paenitentiae. Cap. V. 28	
	Molestiae scrupulorum, & tentationum eius- dem. Cap. VI. 32	
	Ignatij profectus in spiritu. Cap. VII. 41	
	De studio collato ad proximos adiuuandos. Cap. VIII. 46	
	E graui morbo periclitatur. Cap. IX. 49	
	De inanis gloria vitio superato. Cap. X. 51	
	De profectioe Hierosolymitana. Cap. XI. 53	
	Nauigat in Italiam. Cap. XII. 55	
	Nauigat in Palaestinam. Cap. XIII. 63	
	Palaestina loca sancta perlustrat. Cap. XIV. 66	
	In Hispaniam redit. Cap. XV. 73	
	Barcinone ad studia litterarum aggreditur. Cap. XVI. 81	
	(?) 3 Eius-	

I N D E X.

<i>Eiusdem commemoratio Complutensis.</i>	Cap. XVII.	88
<i>Lutetiam proficiscitur.</i>	Cap. XVIII.	107
<i>Extremæ inopiæ incommoda superat.</i>	Cap. XIX.	110
<i>Varie propter Christum exercetur.</i>	Cap. XX.	115
<i>De socijs ad Ignatium adiunctis.</i>	Ca. XXI.	122

Libri secundi.

A <i>Eger Hispaniam repetit.</i>	Cap. I.	135
<i>Venetias ingenti labore contendit.</i>	Cap. II.	140
<i>Venetias ad Ignatiū socij veniūt.</i>	Cap. III.	147
<i>Sacris initiatur Ignatius: & de rebus ab eodem, & socijs in Venetia ditione gestis.</i>	Cap. IV.	153
<i>Ignatio Romam appropinquanti Christus apparet: & unde Societati IESV nomen inditum fuerit.</i>	Cap. V.	162
<i>Ignatius Romæ Christianæ rei dat operā: in Cassinati mōte animā Hozij cælum intrantem videt.</i>	Cap. VI.	166
<i>Romam Patres universi conveniunt: veterē plebis erudiendæ morem, & frequentē usum Confessionis, & Eucharistiæ restituant.</i>	Cap. VII.	172
<i>Falsis</i>		

C A P I T V M.

<i>Falsis criminibus circumvenitur Ignatius, & absolvitur.</i>	Cap. VIII.	174
<i>Ignatius & ceteri Patres de constituenda Societate deliberant.</i>	Cap. IX.	189
<i>Patres in varia loca Pontificis iussu discedunt.</i>	Cap. X.	194
<i>Ignatius plebis fame periclitanti succurrit.</i>	Cap. XI.	201
<i>Confirmatur à Pōtifice Maximo Societas.</i>	Cap. XII.	205
<i>Prepositus Generalis creatur Ignatius.</i>	Cap. XIII.	208
<i>Generalis Ignatius denuo Catechista mune resungitur.</i>	Cap. XIV.	219
<i>Societas augetur, distribuuntur provincia.</i>	Cap. XV.	221
<i>Varia in Ignatium tempestates excitātur.</i>	Cap. XVI.	224
<i>Regimen seminarum à Societate depellit Ignatius.</i>	Cap. XVII.	227
<i>Honoribus in Societatem nostram Ignatius aditum obstruit.</i>	Cap. XVIII.	230
<i>Cōfirmatur à Iulio III. Societas.</i>	Ca. XIX.	245
<i>Magistratus sese abdicare conatur Ignatius.</i>	Cap. XX.	246
<i>Societati in Hispania valde laboranti succurrit.</i>	Cap. XXI.	250
	(?) 4	De

I N D E X.

De Iulij III. obitu, & de Marcelli II. in Ignatium nostrorum benivolentia. Ca. XXII. 255

Ignatij obitus. Cap. XXIII. 257

Libri tertij.

De oradi assiduitate, et studio pietatis. Cap. I. 262

Quod eius fuerit de perfectione iudicium. Cap. II. 270

De caritate ipsius in Deum. Cap. III. 272

De caritate in proximos. Cap. IV. 257

Mansuetudo eiusde & comitas. Ca. V. 284

Gravitas eiusdem, & in custodia discipline severitas. Cap. VI. 288

Eiusdem animi submissio, & quid de virtute Obedientie senserit. Cap. VII. 295

Paupertas eius, & castimonia. Cap. VIII. 304. (IX. 306)

Aequitas animi ac constantia eiusde. Ca. XI. 332 (XII. 335)

Eiusdem ratio gubernandi. Cap. X. 319

Eiusdem ratio proximos adiuuandi. Cap. XI. 332 (XII. 335)

Vita eius quotidiana, & domestica. Cap. XIII. 339

Pietatis opera publice per eum instituta. Cap. XIV. 346

Queda de Ignatio mira. Cap. XV. 373.

Eiusde forma, & statura corporis. Ca. XVI. 373.

I N D E X

INDEX RERVM MEMORABILIVM.

A.

Abdicare sese magistratu conatur Ignatius. pag. 246

Abstinencia & sobrietas eiusdem. 30. 39

Accusatoribus qua obseruatione aures praeberet consueuerit Ignatius. 328

Adrianus VI. Pont. Max. 57

Aegrotorum curandorum lex. 339

Aenobarbus archipirata. 141

Agni caelestis carea effigies. 268

Alexandri Card. Farnesij pietas, & magnificentia. 219. 372

Alexander Petronius medicarum artis laude praestantissimus. 300. 148

Alfonfus Fonseca, Toletanus Archiepiscopus. 97

Alfonfus Salmeron Toletanus, Ignatij socius. 127

Ad montem Celsum secedit. 155

Ambitio & auaritia, duarum perniciosissimarum mortalium pestes. 249

Andreas Foxius, cognomento Asparotus. 6

Andreas Gritus, Venetorum Dux. 64

Andreas Lipomanus, vir pietate & genere nobilis. 283. 370.

Andreas Ouiedus, Aethiopiae Patriarcha. 244

Animorum curatio difficilis. 47

Antonius Araozius Hispaniae praepositus. 223

eius litterae. 353

Apostolorum limina, & praecipue religionis templi nostri Romae obsecunt. 152

Arbensis Episcopus Ignatium ad sacerdotium euehit. 153

Ardebalus Ignatij praceptor. 33

(?) 5

Artiaga

I N D E X.

Artiaga se ad Ignatij institutum aggregat.	87
cuius mors.	146
Augustinus quidam Augustinianus hereticus nostros Romæ infectatur.	174
B. Aiona, olim Aquæ Augustæ.	136
Baptista Viola Parmensis.	368
Barcinonæ ad studia litterarum Ignatius aggreditur.	81. 275
Barystolemaus Guidicionius Cardinalis.	206
Barreria Hispanus Romæ cum alijs in nostros conspirat.	181
hereticus comprehenditur.	188
Bassanum, oppidum agri Patauini.	155
Bellum inter Gallos & Hispanos.	6
inter Venetos & Turcas.	154
inter Paulum IV. & Regem Philippum.	259
Benedictus Cœuersinus, vrbis Romæ gubernator.	180
Beneuolentiam suorum erga se quomodo aleret Ignatius.	327
Bernardina quædam Romana, filiam ad motam Ignatij defuncti feretro sanat.	351
Bernardinus Maffei Card.	239
Bertramus Loiola.	136
Bislinianum oppidum.	209
Bonæ spei promontorium.	155
Bononiam Ignatius peruenit.	142
Bononiam veniunt Xauerus, & Bobadilla.	136
Brasilia ora.	195
Brixia mittitur Claudius Iaius.	195

C.

Callistus se ad Ignatij ductum aggregat.	87
Carcerem in Societatem induci numquam permisit Ignatius.	293
Caritas Ignatij in Deum.	271
in proximos.	275

Ca.

R E R V M.

Castitatis laude insignis Ignatius.	305
Castitatis virtutem in Societate magno studio custodiri voluit Ignatius.	305
Catechesi Christianæ operam dat Ignatius.	220
Catechumenorum ædes, curante Ignatio, paratæ.	343
Cazeris Segouienfis Ignatij focus.	87
in patriam reuertitur.	149
Christus tentationum iustissimus arbiter.	34
Christi patientiæ studiosus Ignatius.	70
Circus Flaminius Romæ.	202
Claudius Iaius Gebennensis Ignatij socius.	128
Bassanum secedit cum Simone Roderico.	155
Tergestinorum Episcopatum reiecit.	232
Collegium Montis acuti Parisijs.	109
Collegium S. Barbaræ Parisijs.	113
Collegium Hispanicæ nationis Bononiæ.	142
Collegium Germanicum Romæ.	345. 371
Collegium Lauretanum.	350
Compluti artium curriculum init Ignatius.	88
Concionantur Patauii Codurius, Hoziusque Ferraræ Rodericus & Iaius Bononiæ Xauerus, & Bobadilla: Senis Paschasius, & Salmeron.	160
Vicetæ Ignatius, Faber, & Laines.	157
Cœcordia nihil valentius ad res arduas moliedas.	191
Confessio totius antea actæ vitæ Ignatij.	25
iterum, iterumque ab eodem repetitur.	37
quotidiana cuiuslibet omissionis.	265
Confessio generalis P. Fabri.	125
& aliorum sociorum Ignatij.	Ibid.
Confessionis frequens vsus ab Ignatio & socijs Romæ restitutus.	179
commendatur ab Ignatio Barcinone.	275
Crucem pauci ex animo amplexantur.	137

D.

DAEMON Ignatij ab incepto reuocare conatur.	33
Ignatio difficultates representat.	Ibid.
	Ignat.

INDEX.

Ignatium à litterarū studio remouere nititur.	84
Detractiones & iussurri animos diiungunt.	215
Didacus Guías Cantaber.	144
Didacus Lassus Ferdinandi Regis orator.	235
Dignitatis gradus perfectos viros requirunt.	237
à Societatis Instituto valde alieni.	237
D. Dionysij Arcopagite tutela.	130
Discretio spirituum, consumata sapientia virtus.	15
Doctrina Christiana præceptis plebe imbuit. Ignatius.	87. 90. 137. 144. 173. 203. 219
Doctrinam Christianam professi tradere debet.	194
Dominicani fratres Salmantica Ignatij doctrinam expendunt.	99
Domus professæ egestati Romæ mirabiliter subuenitur.	307. 317. 318

E.

Ecclesia primitiua Ignatij quæ.	163
Ecclesia Rom. princeps, magistraque orbis terrarum.	173
Eleemosyna Ignatij in pauperes.	75
Eleemosynis vndique conquisitis alios subleuat Ignatius.	89
Elisabetha Rosella Ignatium victu benigne alit.	83
pecunia eundem iuuat.	143
Romam venit.	227
Emendicat victum Ignatius Compluti.	89
Guipuzcoæ.	136
& socij Romæ.	153. 173
Erasmi libros abiicit Ignatius, & in Societate legi vetat.	86
Eucharistiam octauo quoque die sumit Ignatius.	109
idem quotidie.	164
Eucharistia frequens vsus Romæ ab Ignatio, & socijs restitutus.	173
commendatur ab Ignatio Barcinone.	275
Examē conscientia bis quotidie habetur ab Ignatio.	109
item	

R E R V M.

item in singulas horas.	363
Examen conscientia P. Fabri.	125
Exemplo vitæ ac morum nihil efficacius ad animos permouendos.	239
Exercitiorum spiritualium liber ab Ignatio conscriptus.	16
à Rom. Pontifice comprobatus.	48
Salmantica examinatur.	104
à sacro Inquisitore Parisijs receptus.	116
item in Hispania.	312
Exercitijs spiritualibus perpolitur Faber.	125
Xauerus.	126
& alij socij Ignatij.	128
item multi Venetijs.	145
Romæ.	171
Novitij probandi.	193
F	
Feminarum regimen à Societate depellitur	227
Feminarum consuetudo periculosa.	228. 229
Ferdinandus Rex Rom.	231
Ferrariam venit Ignatius.	75
Rodericus & Iaius.	163
Fiducia diuinæ innixus Ignatius.	54. 59. 66
ad Fossam Clodiam Ignatius peruenit.	60
Franciscanæ familie fratres Hierosolymis.	68
Franciscus Borgia Gandiensium dux, Societati se addicit.	243
Franciscus Mendoza.	102
Franciscus Michaelius, Vrbs præfectus.	226
Franciscus Strata Ignatio se adiungit.	171. 267
Franciscus Xauerus Cataber Ignatij socius.	126
primus in Iaponiorū terras Euangelium intulit.	127
ad montem Celsum secedit.	155
Bononiam proficiscitur.	163
in Lusitaniam tendit.	208
in Indiam mittitur.	199
In.	

I N D E X.

India Prouincialis.	223
in Sinarum aditu obit.	223
Francisci Xauerij per somnum visio.	200
Frias, Vicarius Salmanticensis Episcopi.	101
G.	
Aspar Contarenus Card.	168
Gaspar Doctus pro Ignatio & socijs.	186
Genuam proficiscitur Ignatius.	76
Georgius Nauerus, insignis doctor.	93
Germanicum Collegiū in Vrbe institutum.	325
Giennium, vrbs Bætica.	93
Grammaticæ rudimenta discit Ignatius.	83
eadem Parisijs repetit.	109
Grana piacularia.	176
Gregorius XI Pont. Max.	345, 372
Gutpuzcoa prouincia.	136
H.	
Hæreticorum saltus.	176
Hæretici ab Ignatio cū Ro. Ec. in gratiā restituti.	124
Hercules II. Dux Ferrar. Ignatij & sociorum inno-	
tia testimonium tr. buit.	187
Hieronymo Arzio egrotanti frequē adest Ignatius.	283
Hieronymi Arzj liberalitas.	307, 310
Hieronym Verallus Legatus Apostolicus Venetjs.	146
Hierosolymitana profectio ab Ignatio decernit.	3
à Paulo III. impetratur.	13
Hierosolymam venit Ignatius.	68
Honoribus in Societatem aditus obstruitur.	230
Hortatur homines Ignatius ad odium peccatorum,	
amoremque probitatis.	115, 137
Hospitium S. Iacobi Parisijs.	111, 112
ad Hospitalem domum diuertit Ignatius.	88, 137
Hozius Hispanus Venetjs Ignatio iungitur.	144
Taruisium secedit.	135
Patauium proficiscitur.	163
eius mortui animā coelos penetrantē videt Igna-	
tius.	170
Hu-	

R E R V M.

Humilitas Christiana cæterarum patens; cultosque	
virtutum.	29
Humilitatis spiritum proficitur Societas.	133
Iacobus Gouea Lusitanus.	118, 195
Iacobus Laines Seguntinus Ignatij socius.	127
Romæ sacras litteras proficitur.	167
cum Petro Fabro Parmam contendit.	194
Italiae prouincialis.	223
Ieiunium P. Fabri.	125
P. Xauerij.	126
& aliorum Ignatij sociorum.	129
IESV nomen vnde Societati inditum.	166
Ignatius etiam ante conuersionem ab omni impie-	
tate atque auaritia alienus.	3
in Pompelonensi obsidione vulneratus.	8
grauiter agrotat.	9, 54, 64
urbanc munditiæ apprime deditus.	11
lectione librorum spiritualium conuersus.	13
ad Montem Serratam proficiscitur.	18
singulis noctibus se acerrime verberat.	21
singulis diebus ter sese flagellis caedit.	31
MARIAE virgini se voto castitatis obstringit.	21
in Maurum quendam irritatus.	24
de peregrinatione Hierosolymitana sollicit.	25, 34
quo anno militiæ Christianæ nomen dedit.	27
excessu quodam raptus.	45
magnam rerum spiritualium peritiā nactus.	46
cur interdum ab alijs ad prandium inuitatus, acce-	
deret.	49
inanem gloriam superat.	52
à diuina prouidentia totus pendens.	55
in Italiam nauigat.	ibid.
Romam ingreditur.	37
Adriani VI. pedes exosculatur.	ibid.
Venetias ire parat.	ibid.
a comi.	

INDEX.

à comitibus destitutus.	ibidi
Venetijs perductus,	60
nauiat in Palæstinam.	63
Palæstinæ loca sancta perlustrat.	66
in Hispaniam redit	73
ab Hispanis militibus cõtumelia affectus.	78. 79. 80
artium curriculum inuit Compluti.	88
in carcerem conijcitur.	94. 02
Salmantricæ examinatur.	104
extremam inopiam superat.	110
Philosophiæ studia aggreditur Parisijs.	112. 113
sacram Theologiam amplectitur.	114
varie propter Christum exercetur.	115
ad secum Inquisitorem Parisijs defertur.	116
ab eodem Inquisitore absoluitur.	ibidi.
virgarum periculo liberatus.	118
multos à turpi vita conuertit.	123
eger Hispaniam repetit.	133
Venetijs contendit.	140
sacris initiatur.	153
plebi Romæ periclitanti succurrit.	201
in culinæ ministerijs versatur.	214
Generalatu se abdicare conatur.	246
prophetiæ dono præditus.	351
Ignatij ortus & educatio.	1
acta in Monte ferrato.	25
Minorcessæ.	30
in Guipuzcoa.	137
Venetijs.	144
Vicetiæ.	156
Romæ.	168
animi altitudo.	4
submissio.	295
æquitas.	306
ardor in studio pœnitentiæ.	28
caritas in Deum.	272
	in pro.

R E R V M.

in proximos.	275	castimonia.	304
cautio in negotijs gerendis.			5
constantia.			306
conuersio ad Christum.			5
Confessarius Dominicanus Salmanticæ.			99
alter ex ordine Minorum Romæ.			212
clementia & lenitas.			217
fiducia in Deo.	142	forma & statura.	373
gratias & in custodia disciplinæ seueritas.			288
gubernandi ratio.			319
mansuetudo & comitas.			284
maturitas ac dexteritas in tractandis hominum in			
genijs.	5	obitus.	254
Opera liber Exercitiorum.			16
libellus de rebus Christi & sanctorum præclare			
gestis.			18
liber de Trinitate.			43
epistola ad socios Lusitanos de Obedientia.			299
epistola ad Præpositū prouinciæ Lusitanæ.			322
commentarij de religione.			307
carmina Hispanica de B. Petri laudibus.			10
scripta de spirituū discretionē, & de moderandis			
affectibus.	335	paupertas.	304
persecutio Lutetiæ.	117.	Romæ.	174
pietatis studium:			262
profectus in spiritu.			41
ratio proximos adiuuandi.			332
sermo de contemptu rerum humanarum.			102
studium ad proximos iuuandos.	46. 89. 98		122
virtutes.			214
vita quotidiana & domestica.			335
Ignatio nocte vigilanti M A R I A virgo vna cū par-			
uulo IESV sese palam ostendit.			17
eidē Romam appropinquātī Christus apparet.			164
Ignatiū socij oēs, vt parentē diligunt ac reuerētur.			131
Inanis gloriæ vitium superat Ignatius.			51
	(?)	Indica	

R E R V M.

Indica expeditio nostrorum studijs apta.	196
Innocentij III. Papæ lex de curandis ægrotis.	339
Ioannes Borgia Philippi Regis legatus.	266
Ioannes Codurius Ignatij socius.	128
Taruifium secedit.	155
gravi morbo laborat.	368
Ioannes Cruceius, rei domesticæ curator.	317 (186)
Ioannes Figheroa Vicarius Archiepiscopi Tolet.	91.
Ioannes Gallus Ignatij socius.	87
monasticæ se vitæ addicit.	139
Ioannes Moronius Card.	344
Ioannes Lusitanæ Rex.	127
Ioannis tertij Lusitanæ Regis curæ.	195
Ioānes Pēna Ignatij in philosophia præceptor.	114
Ioannes Siliceus Toletanus Archiepiscopus, nostrorum insectator.	251
Ioannes Vega Hispanus.	222
Iudæi multi versantur in Hispania.	96
Iulius III. Pont. Max. Societatem confirmat.	245
eius mors.	255
L.	
Liolarum familia.	176
Ludit tridiculis Ignatius.	284
Ludouicus Cōsaluus domus Romanæ minister.	280
Lusitani Brasiliam & Indicam orā aperiunt.	195
Luteriam proficiscitur Ignatius.	107
Luteriæ Parisiorum descriptio.	111
M.	
Magnates in Hispania qui vocentur.	3
Male nuptiarū coenobiū ab Ignatio institutū.	341
Marcelli II. Pont. electio, atque obitus.	255. 257
Margarita Austriaca, Octauij Farnesij vxor.	204. 241
MARIA virgo Ignatio noctu apparet.	17
MARIAE virginis patrocinium.	130, 164
MARIAE virginis ad Niues, ædes Romæ.	161
S. MARIAE a Strata templum.	219
in MARIAE virginis honorē fabbata obseruat Ignatius.	96
Marti.	

I N D E X.

Martinus Garzia Ignatij frater.	19
Martinus Luther hæresiarcha.	27
Martinus Olarius excellenti vir ingenio.	256. 311
Matthæus Ori, Dominicanus.	116. 186
Medicis valde dicto obediens Ignarius.	299
Mendicitas maximū affert detrimentum studijs.	110
Meretriculas ab impunitate auocat Ignatius.	274
Michael quidam Hispanus.	349
Michael Hispanus Romæ nostros accusat.	179
idem exsilio multatur.	180. 188
Michael Turrianus in Lusitaniam destinatur.	321
Minoreffa oppidum, hodie Manresa.	29
Mira de Ignatio.	346 (unt. 161)
Missæ sacrificium Ignatij socii Vicetiarū primum faci	
Ignatius autem postea Romæ.	336
Missionis Pontificiæ exordium nostris.	201
Modestiam scholasticis cōmendat Ignatius.	292
Mons ferratus.	21
Mons auricus Romæ.	368
Mons Casinas.	169
Mons Celsus, vicus agri Patauini.	155
Mons Martyrum extra Luteriam.	130
Montis acuti Collegium Parisijs.	109
Mores nouos in Societatem induci non est passus Ignatius.	293 (fertur. 271)
Mortificationis spiritus speculationis spiritui ante-	
Moyse Puialtus sacerdos.	276
Mudarra Hispanus nostros Romæ criminatur.	181
hæreticus deprehensus sibi fuga consulit.	188
Mulieris sexus ad pietatem propensus.	93
N.	
Negligentem in quodam ministerio quendam ar	
guit Ignatius.	392
Neophytorum ædes Romæ.	343
Nicolaus Bobadilla Palentinus, Ignatij socius.	128
Veronam proficiscitur.	155
Aenariam insulam petit.	195
(?) 2	in

I N D E X.

in Brutios discedit.	209
in Indiam destinatus impeditur ischiade.	199/193
Nouitij Societatis quibus exercitationibus probadi.	
Nouitios quosnam legere solet Ignatius.	330
O.	
Obediens apprimè magistratibus Ignatius.	92
Obedientiæ sacrificio nullū Deo luauius est.	192
Obedientiæ nexu nostri Christi Vicario micipati	197
Obedientiæ virtutem ceteris omnibus antefert Ignatius.	297
Obedientiæ præclarum exemplum.	303
Oliuetus mons.	70
Orandi assiduitas in Ignario.	262
Oriū, vt omniū vitiōrū fomitē, dēreſtatur Ignatiū.	291
P.	
Paleſtinæ loca ſancta perluſtrat.	66
Parisiſij in D Dionyſin Arcopagitæ tutela ſūt.	130
Parthenonem S. Catharinæ à Funarijs inſtituit Ignatius.	341
Pafchaſius Broetius, Ignatij ſocius.	128
Veronam tendit. 84.	157
Senas.	194
Galliæ Prouincialis.	223
Parauium ingreditur Ignatius.	34. 61
Pauli III. Pontificis maximi laudes.	152
Paulus IV. Pont. Max	257. 371
Paupertatis ſpiritum proſtitetur Societas.	233
Paupertatis amor ſummus in Ignatio.	214
Peregrinationis initium Societati.	194. 195
Perfectionis ſtudium.	271
Peruilegium armorum, quid.	27
Petronius Piſaurenſis tres germanos fratres ad Societatem perducit.	320
Petrus Apoſtolus Ignatio ſanitatē affert.	11
Petrus Caniſius Germaniæ Prouincialis.	223
Petrus Codatius Laudenſis nomen dat Societati.	219
Procurator domus profeſſe Romæ.	340
cuius	

R E R V M.

cuius domus.	313
Petrus Contarenus nobilis Venetis.	145
Petrus Faber Allobrox Ignatiū primus ſequitur.	124
alijs ſocijs præponitur ab Ignatio.	135
Scholasticam Theologiam Romæ proſtitetur.	167
in Germaniam ducitur.	209
Petrus Faber & Laines rerum ſpiritualium adminiſtri Rainutio Card: Farnesio dati.	194
Petrus Maſcarenias, Regis Luſitanie orator.	197
Petrus Ortizius, Cæſaris Legatus, Ignatium & ſocios ad Pontificem maximum introducit.	152
exercitijs ſpiritualibus ab Ignatio eruditur.	169
Petrus Ribadeneria Toletanus.	370
Philippus Archintus, Salaffiorū Epifcopus.	219. 226
Pietatis opera publice per Ignatium inſtituta.	339
Pontifici Romano ſua operam deſert Ignatius.	167
Præpoſitus Generalis creatur.	208
Principum Hiſpanorum filij, qui nam in patrimonio ſuccedant.	2
Q.	
Quæſitorum ſacra tribunalia.	123
Querimonias ſuorū perbenigne audit Ignatius.	(331)
Quirinus Garzonius Romæ Ignatiū & ſocios teſto recipit	172
R.	
Rainutius Cardinalis Farnesius, Legatus Parmenſis.	194
Rauennæ quid acciderit cuidā ex Ignatij ſocijs.	191
Realdus Colūbus egregius Anatomie magiſter.	260
Regulas perſcribit Ignatius.	194
Rodolphus Pius Carpeſis Card. Societatis protector.	(245. 250)
Roma vrbs, totius æquitatis parens.	185
Romam ingreditur Ignatius.	157. 167
Romæ Patres vniuerſi conueniunt.	172
Romæ Faber & Laines ſacras litteras proſtitetur.	167
Romæ Confeſſionis & Eucharistiæ frequens vſus reſtitutus.	173
(?) 3	Salman.

I N D E X.

S.

Salmanticam ad sua prosequenda studia migrat Ignatius.	79
Salmanticæ in carcerem conijcitur.	101
Scrupulorum molestijs agitur.	35
Seminarium Clericorum in Vrbe conditum.	344
Senas proficiscuntur Paschasius & Salmeron.	163
Septē Urbis templa Ignatius & socij obeunt.	213. 268
Sequana fluuius.	111
Simon Rodericus Lusitanus Ignatij socius.	128
Bassanum secedit.	155
in Indiam destinatus.	119
in Lusitaniam proficiscitur.	208
item Ferrariam.	163
Lusitanix provincialis.	223
Bassani grauiissima febri correptus.	364
Sinæ vltimi.	195
Sobrietas moderata animum vegetat.	51
Socij priores Ignatij.	87
inconstantes.	139
Socij posteriores Parisijs ad Ignatiū adiuncti.	122
Romæ fictis criminibus circumueniuntur, & ab soluuntur.	174. 224
Socij & Ignatius de constituenda Societate deliberant.	189
Socij in varia loca Pontificis missi discedunt.	194
Societas IESV vnde dicta	166
minima ab Ignatio vocatur.	166
confirmatur à Paulo III. Pont. Max.	205
item à Iulio III.	245
augetur, & distribuuntur prouinciæ.	221
humilitatis & paupertatis spiritū proficitur.	233
quibus artibus conseruanda.	237
varijs locis exercetur.	249
Societatis dignitati in posterum prouidet Ignatius.	183.

Spc.

R E R V M.

Spectaculis publicis adesse nostros non facile permit tit.	392
Stephanus Baroelius Nouocomensis.	369
Stephanus Guia Cantaber.	144
Submissio plurimum valet ad conciliandos homi- nes.	211
Sudarium sacrum, in oppido Giennio celebratū.	93
T.	
Tarusium secedunt Codurius & Hozius.	155
Tentatur à dæmone varijs artibus Ignatius.	32.
34. 36. 37. 52.	
Tentatione patriæ ac domesticorum nulla fere peri- culosior.	137
Terentium in scholis nostris explicari vetat Ignati- us.	305
Theodosius frater ex ordine Minorum, à confessio- nibus Ignatij Romæ.	212
Theologiā sacram Ignatius Parisijs aggreditur.	114
Timore humano agitur Ignatius.	78
de Trinitate liber Ignatij.	43
Trinitatis mysteriū Ignatio diuinitus innotescit.	43
V.	
Valerudinarij publici ministerijs probandi noui- tij	193
Venetias Ignatius perducitur.	75
Venetiarum vrbis descriptio.	61
Verba suspensa & ambigua, vti subdola mendacij re- gumenta, semper est detestatus Ignatius.	331
Veronam contendunt Paschasius & Bobadilla.	155
Vicetiam Ignatij socij conueniunt.	159
Vicetiam petunt Ignatius, Faber, & Laines.	255
Vicerinorum liberalitas erga Ignatiū & socios.	161
Vigilia immoderata vires frangit.	51
Virtutis pulchritudo, & vitij fœditas explicatur ab Ignatio.	100
Visionibus diuinis illustrat Ignatius.	17. 42. 43. 44

Vo.

INDEX.

Voto se obstringūt Parisiis Ignatius & socii	130.	162
Votum idem renouant.		131
Votum Ignatij perpetuæ castitatis & paupertatis nuncupatum Venetijs.		153
Votis tribus solemnibus quartum addunt nostri.	163	
Vota suæ religionis nostri in Petri & Pauli solemniter professione suscipiunt.		213
Vulgus pluma & folio leuius.		225

X.

ad Xenodochium publicum diuertit Ignatius.	88.
Xenodochij ministerijs probandi nouitij.	193

FINIS.

DE IGNA- TII LOIOLÆ VITA ET MORIBVS.

LIBER PRIMVS.

Ortus eius, & educatio. Cap. I.

In Nea Hispaniæ regione, quæ ad Pyrenæum pertinet, ac vulgi sermone Guipuzcoa nominatur, in primis clara est Loiolarū familia. Eius familiæ princeps Bertramus, Ognis & Loiolæ dominus, quæ loca sunt in finibus vrbs Aspeithiæ, in matrimoniū ducta Marina Sone, æquè clari generis fœmina, quinque suscepit ex ea filias, filios octo: quorum minimus natus fuit Ignatius is, quem Societas IESV parētem agnoscit; cuius de vita & moribus, quæ nobis fuerint comperta, in vnus Dei gratiam gloriamque litteris mandare decre-

IGNATII VITAE

decreuimus. Hisce ergo parentibus natus Ignatius est anno post Virginis partum M. CDXCI. regnantibus in Hispania Ferdinando & Elisabetha, cognomento Catholicis. Ac de prima ipsius pueritia id vnum constat, haud ita seuera disciplina educatum à suis fuisse; atque ab ipsis incunabulis, vt in opulenta domo, profanos admodum hausisse spiritus: deinde litteris vixdum à limine salutatis, cum esset eximia & animi & corporis indole, continuo in Ferdinandi regiam à patre missum, veteri Hispaniæ more, quo in regno principum liberi ea fere conditione ac iure nascuntur, vt maximus ætate dumtaxat in patrimonio, imperioque succedat; reliqui, siue ad acuendam gentis industriam, siue ad familiæ splendorem in vno capite retinendum, portiuncula quadam hereditatis aspersi, quæ tenuem in victum cultumque sit satis, vel studiis doctrinæ, militiæve dant operam, vel aulae, regumque præsidio ad opes, gloriamque nituntur. Hic ille cum in ephebis honorarijs Regi aliquandiu ministrasset, aulicis imbutus moribus ad

LIBER PRIMVS.

ad Antonium Manricum sese contulit Naiarensum ducem, ex ijs, quos in Hispania magnates appellant; quo cum Loioleia genti necessitudo vetus intercedebat. Atque apud hunc domusque in honore habitus, rei militaris tyrocinia posuit; & quod ijs ferme usu venit, qui nondum caelestes delicias degustarunt, id ipsum Ignatio contigit, vt ardenti laudis humanæ studio, & communis consuetudinis impetu abreptus, cum esset in corporis ornatu elegantissimus, equorumque & armorum usu præcelleret; quod sibi datum fuerat temporis ad negotiationem salutis æternæ, id ille miserabiliter, vt plerique mortalium, partim in factionum rixarumque periculis, partim in amatoriarumque vafania, & cætera sæculi vanitate consumeret. Verumtamen inter eiusmodi vitia, & cæcos errores, præclara quedam emicabant bonæ ac religiosæ mentis indicia. Primum enim in tanta licentia militari, tamque corruptis hominum moribus, quamuis animo consternatus esset interdum, & multis vndique cinctus angustiis, nulla tamen i-

IGNATII VITAE

pius atrocior vnquam audita vox est, quales multæ à nefarijs hominibus in Deum, ac Dei prouidentiam vulgo iactantur. Nec solum ab omni verborum impietate semper abhorruit, sed etiam sacra omnia, sacrorumque antistites naturæ perpetuo instinctu admodum religiose reueritus est. Erat præterea intactus ab auaritiæ sordibus, & à lucri cupiditate vehementer alienus; quod cum alijs, tum vero in expugnatione urbis Naiaræ, quæ in Cantabriæ finibus est, perspicui potuit: quam cum ob defectionis crimen dux militi diripiendam dedisset, Ignatius, quamuis ad ipsum victoriæ pars non exigua pertineret, tamen nec præsentis prædæ dulcedine, nec cæterorum exemplo adduci potuit, vt sese alienæ rei contactu pollueret; non Christiano solum, sed etiã ingenuo homine id indignum existimans. Quæ ipsius altitudo animi in priuatis quoque dissidijs ac simultatibus eminebat; vt si quando ex certamine dignitatis (vt fit) ad manus pugnamque venisset, si locus reconciliationi daretur, illico vnà cum armis odium om-

LIBER PRIMVS.

omne deponeret, & cum inimicis in gratiam planè bona rediret fide. Neq; verò eidem in magnis arduisque negotijs vel capeffendis alacritas, vel gerendis consilium & cautio deerat. quocirca inter quosdam Cantabriæ populos graui orta seditione, legatus ad eos à duce Naiaræ, breui controuersias omnes magno partis vtriusque consensu & approbatione diremit: ac licèt iuuenis admodum esset ætate, in agendo tamen, tractandisque hominum ingenijs iam tum senilis quædam in eo maturitas apparebat; prorsus, vt negotiũ nullum ferme susceperit, quod nõ ad optatum exitum sua lenitate ac virtute perduxerit. quamquam ob imperitiam rerum diuinarum hæc tam egregia animi bona, & quasi talenta non optimè collocabat interdum: ad hominum videlicet gratiam, ac sui ipsius incrementa ijs artibus vtens, quas ad vnius Dei honorem & gloriam omnino referri oportuerat.

Conuersio eius ad Christum.

Cap. II.

HVNC maxime in modum adolef-

A 3 cen-

IGNATII VITAE

centia, atque ipso ætatis flore consumpto, cum annum ageret iam nonū circiter & vigesimum, à miserabili errore, certoque æternæ vitæ periculo in rectum salutis iter summo Dei beneficio reuocatus est. Tota autem eius conuersionis ratio fuit eiusmodi. Ardebat eo tempore Hispania intestini belli tumultibus; quam nactus occasionem Franciscus Galliarum Rex, Nauarræ Vascorum, quæ Guipuzcoam attingit, Hærico Alibreto cognato suo recuperanda, cuius pater ex eo regno Ferdinandi Catholici armis olim exactus fuerat; Andream Foxium, cognomento Asparotum, cum exercitu iussit in eas regiones impetum facere. qui celeritate usus, cum aliquot loca improviso aduentu cepisset; cumque nobilitas Henrici cupida ad Gallum sese quotidie adiungeret; Naiaræ dux, qui Nauarræ summo cum imperio præerat, eius rei fama commotus, in vltiorem Hispaniam ad auxilia contrahenda profectus est, Ignatio, paucisque præterea Pompelone custodiæ causa relictis. Ac cæteri quidem appropinquante Gallorum exercitu,

LIBER PRIMVS.

7

citu, magnitudine pedestriū & equestrium copiarum exterriti, & simul diffusi oppidanorum animis, tempore cedere, & urbem relinquere omnino decreuerant: Ignatius verò multis verbis homines ab eo consilio reuocare conatus, ubi se nihil proficere hortando perspexit, ardentibus oculis detestatus ignauiam perfidiamque, spectantibus omnibus in arcem solus introijt, paratus illam cum aliquot in eo præsidio relictis omni ope tueri. quo virtutis exemplo permotus alius quidam Ignatii in studio bellicæ laudis æmulus, eandem aleam subiit: reliquis verò salus, quam aut fides aut gloria fuit antiquior. Ventum deinde in consilium est à custodibus de summa rei: cumque in tanta propugnatorū paucitate cōtra tantas hostium copias negarēt plerique locū obtineri posseditius, ac seniorū præsertim sententiæ ad profectiōem inclinarent; Ignatius, quo erat animi & corporis robore, quæ acerrime sese rursus opposuit, remque disiecit. Interea Galli, resistente nemine, propius ad urbem accedunt, & magna ciuiū

A 4. volun-

IGNATII VITAE

voluntate admissi, castris ad arcem positis, praefectum praesidij ad colloquiū euocant. Ille accepta fide, cum tribus dūtaxat egreditur, in quibus erat Ignatius; qui cum ab hostibus proponi conditiones iniquiores vidisset, exarsit nimium, easque conditiones tam acriter ac vehementi oratione commilitonibus dissuasit, ut ad extrema omnia perpetienda potius, quam arcem deferendam cunctos accenderit. Nec mora: Galli omisso colloquio acrius instare, tormentis moenia quatere atque diruere; vndique ascensum tentare: Hispani contra, Ignatij praesertim exemplo atque adhortationibus incitati, fortiter sese defendere, subeuntem hostem gladijs, telis, contis arcere; quoad Ignatio ante alios dimicanti, globi vi excussus è muro lapis, laeuam haud ita grauius laesit tibiam; globus vero ipse quamquam impetu refracto subsiliens, dextram adeo labefactauit atque confregit, ut è vestigio semianimis alienata mente corruerit. Tum vero debilitati animis ceteri, & deditio facta. Ignatiū porro stratum, vel ad colligendam clementiae

LIBER PRIMVS.

9

mentiae famam, vel etiam virtutem in hoste admirati Galli benignè suscipiunt, & in urbem ex arce translatum, in pristino hospitio collocant, medicisque adhibitis, & rebus omnibus necessarijs diligenter curant. Huic Gallorum benignitati, pro sua animi magnitudine egregiè respondit Ignatius. quippe tantum aberat, ut eos odisset, à quibus in illam calamitatem, viteque discrimen erat adductus, ut cum in lecto decumberet, singulos blandè comiterque compellans, omnia fere sua in eos, amoris causa diuiserit; atque hunc clypeo, illum pugione, alium thorace donarit. Interiectis deinde aliquot diebus, cum grauius laboraret, quam ut breui tempore sanari posse videretur; ad ceteram humanitatem illud etiam additum à Gallis, ut Ignatium lectica Loiolam usque; (neque enim longè aberat) deportandum curarent: qui peramanter à suis acceptus, cum ingranescente indies morbo periculosius agrotaret, accessit confestim vndique medici, crure inspecto, seuerè pronuntiant, ossa illa, siue id prioris chirurgi vitio, siue itine-

A s ris

ris agitatione contigerit, nequaquam esse benè locata: neq; verò, nisi ea coagmentatione denuo resoluta, frustisq; suo loco repositis, posse vlllo modo fieri vt coalescant. Qua tã acerba denuntiatiõe Ignatius minime exterritus, nõ modò statim æquo animo sese paratũ ostēdit ad omnia subeunda, sed etiam inter ipsam curationem, quamvis esset asperrima, nullum aliud indicium dedit doloris, nisi vt coactos in pugnũ digitos valde constringeret. Ex eo die morbus maiorem in modum est auctus; cumq̃ue iam Ignatius omnes fere cibos haustusq̃ue stomacho fastidiente respueret, aliaq̃ue in eo cernerentur letalia signa, suorum admonitu, sacris, quæ ad expiandum animũ pertinent, ritè procuratis, ipso B. Petri Apostoli peruigilio, cunctis mœrētibz, cõ deductus est, vt medici prorsus actum affirmarent, nisi ante mediam eam noctem vis morbi remitteret. Venerabatur iamdudum Ignatius præcipuo quodam cultu principem Apostolorum: quin etiam eius laudes militariter olim carmine Hispanico celebra

bra

brauerat: cuius profecto pietatis fructũ non exiguum tulit. siquidem illa ipsa decretoria nocte per quietem videre sibi visus est eundem Apostolum, optatam sibi valetudinem diuinitus afferentem. nec sanè in irritum ea visio recidit: quippe continuo leuari doloribus, ciboq̃ue refici est cœptus. Iamq̃ue Dei beneficio periculum mortis euaserat, magnaq̃ue suorum gratulatione melius habebat in dies: cũ repente animaduertit os quoddam genu sub ipso fœdius prominere: quod quoniam præter cætera incommoda impedimento etiam sibi videbat fore, quominus graphicè quàm soleret ac vellet, ocreatus incederet; vt erat idem & patientiæ militari, & vrbanae mūditiæ, & elegantiae apprime deditus, percontatus est medicos, possēt ne vlllo pacto deformitas tolli, qui cum respōdissent posse vtiq; sed dolore omnium, quos ad eam diem sensisset, maximo & acerbissimo; propterea quòd in eam sedem fragmenta iam firmiter coaluerant: non dubitauit Ignatius ingenti omnium vel admiratione, vel metu,

co cin-

IGNATII VITAE

concinnum ac decorum corporis habitum anteferre manifesto vitæ discrimini, secarique de sententia medicorum os iussit, clariore etiam, quàm antea, fortitudinis ac patientiæ documēto: quandoquidem in ea carnificina (quæ quo lentior, eò fuit horribilior) non modò ligari tenerive se non est passus, verum etiam ijs qui aderant, pauore propemodum exsanguibus, ab omni prorsus querimonia gemituque se ipse continuit. Post hæc doloribus magna iam ex parte mitigatis, nōdum tamen gressu recuperato, nec pedibus ad insistendum idoneis, intereà dum iacentis corpus terrestres medici persanare conantur, eiusdem animi vulnera curare medicus cœlestis aggreditur. Cum enim affixus lectulo Ignatius fallendi temporis causa prophanum quēpiam librum poposcisset ex ijs, quos antea per otium lectitare cōsueuerat; diuino planè consilio factum est, nullus vt eo tempore domi liber esset eiusmodi: at verò longè meliores alij duo reperti sunt, Hispanico sermone conscripti; quorū alterius, Vita Christi.

LIBER PRIMVS.

13

sti, alterius (quo selecta virtutum exemplā continebantur) Sanctorum flores, erat inscriptio. Ea videlicet lectio salutis initium attulit homini. Dum enim oblatos sibi libros, varijs locis quasi aliud agens delibat, sensim capi cœptus est pulchritudine eorum, quæ scripta reperiēbat; atque adeò inter ipsam lectionem vbi quidpiam insigne cognouerat, subsistere, secum ipse deliberans: Quid si præclarum hoc sancti Domini facinus, quid si hoc sancti Francisci Deo fretus aggrediar? Neque verò, cum hæc & alia sibi multa proponeret, res occurrebat vlla tam ardua, tãq; difficilis, quàm non perficere sese posse generosa quadam alacritate confideret. Quæ cum apud se diutius agitaſset, emergebant rursus rerum inanium voluntates, & sæcularia desideria, quorum sese nonnullis adeo manciparat, vt dum eorum vel adipiscendi rationem exquirat, vel potiundi spem animo concipit, plures interim horas per imprudentiā in ea cogitatione defixus hæreret. Iamque priora illa propemodum exciderant, accensosque nuper igni-

igniculos pietatis, voluptatum illeceb-
bræ, & pernicioſa rerum fluxarum blā-
dimēta reſtinxerant; cūm periclitanti
ſeruulo diuina bonitas opem celeriter
afferebat, ex eorum videlicet recorda-
tione quæ legerat, meliorem ei men-
tem, & conſilia ſaniora ſubmittens. at-
que in hac item commentatione tam-
diu morabatur, donec interuentu cu-
iuſpiam, alio mentem animumque cō-
uerteret. Hac ille viciffitudine, & quaſi
conſlictu dies aliquot mirum in mo-
dum exagitatus, cum in eius pectore
voluptas & virtus pœne ex æquo cer-
tarent; contrarias in partes magna ſua
perturbatione diſtrahebatur, incertus
animi, hancine viam, an illam, cum
primum poſſet, inſiſteret. Verum tamē
inter alternas fluctuantis animi propo-
ſitiones illud intererat, quod blandis il-
lis rerum fluxarum imaginibus, quam
diu præſentes obuerfabantur, tamdiu
titillabatur Ignatij mens: abeuntibus
verò, ſuccedebat illico amarus quidā
torpor, & ægritudo, & ſibiſmet diſpli-
centis animi tædium. At contrā, præ-
clari illi ad Chriſtianam laudem impe-
tus,

tus, cogitationesque de adæquanda vi-
gilantia & ſobrietate Sanctorum, de
votiuis peregrinationib⁹, de victu cul-
tuque in primis horrido & aſpero; nō
modo cum aderant, animum inſolita
quadam iucunditate mulcebant, ſed
in reſſu quoq; triſtitia ſubeunte nul-
la, ſecurum hilaremque præſtabāt. Sed
enim tantum hoc ille diſcrimen, ſæ-
culi tenebris occęcatus adhuc, hebeſq;
ad ſubtiliora hominis interni iudicia,
quaſi ignotum quidpiam præteribat,
quoad clariore demum oborta ſibi lu-
ce, mentis aciem accuratius in eam va-
rietatem cœpit intendere; ac denique
non ſine admiratione quadā animad-
uertit, ab illis cogitationibus, vt e-
rant inanes ipſæ, ſic ſe ieſtunum & ari-
dum; ab his autem velut à pabulo ſalu-
tari, latum vegetumque diſcedere: li-
quidoque perſpexit, ſucata et inſidioſa
voluptas quantū à vero & ſolido gau-
gio ac ſuauiſſitudine diſtaret. Atque hanc
primam de intimis animi ſenſibus mo-
tibusq; ratiocinationem habuiſſe fer-
tur Ignatius: ad quam vbi maior de-
inde rerum diuinarum yſus acceſſit,
tan-

tantam in spirituum discretione (quæ consummata sapientiae virtus est) solertiam atque peritiam est consecutus, ut egregia etiam illius generis præcepta in eo libro, qui Exercitiorum appellatur, posteritati reliquerit. His ergo observationibus, & assiduis librorum monitis è lethali animæ veterno excitatus, antea vitæ peccata, & infinita in se Dei clementiam aliquando cœpit agnoscere; nec solum de mutandis in posterum moribus, verum etiam de expiandis omni ratione delictis, placandoque numine, serio cogitare. Atque in hanc deliberationem ingressus, denuo sese ad Christi domini, Sanctorumque sectanda vestigia occulto quodam instinctu acriter sentiebat impelli, & eorum præcipue, qui in se ipsi quam maximè duri ac severi exstitissent. artium quippe spiritualium, & Christianæ Philosophiæ rudis & ignarus adhuc, omnem ferè sanctitatis & officij perfectionem in asperitate vitæ, & in voluntaria corporis afflictatione statuerat. quocirca iam tum agitabat animo, simul atque per valetudinem liceret, nudis

dis pedibus Hierosolymam petere, ac frequenti verberatione, longoque ieiunio tantas peccatorum poenas vltro suscipere, quantas videlicet ab excelsio magnoque animo, salutare odium sui & ardens diuinæ gratiæ promerendæ studium exigebat. Iamque rectis cunctis sensibus, & optima quæque expetentem, longè vehementius incitauit diuina visio. Etenim nocte quadam vigilant, angustissima specie, ac beatissimo lumine fulgens MARIA virgo, vna cum paruulo IESV, non modo sese palam ostendit, verum etiam incredibili benignitate spectandam aliquamdiu præbuit: quo viso mirificè recreatus Ignatius, tantum repente odium fastidiumque concepit eorum, quæ apud cecos mortales prima putatur, ac præsertim quæ cum inhonestâ voluptate coniuncta sunt, ut omnes rerum illarum, quamuis diuturno vsu ac vetustate corroboratas imagines, ex hominis memoria confestim aspectus ille deterferit. Accessit ad hæc illud quoque; non leue Dei beneficium, quod ei in omnem deinde vitam proprium

ac stabile mansit: vt quotiescumq; sub-
latis in coelum oculis astra suspiceret
(quod sanè saepe faciebat, ac diu) mor-
talia cuncta illi repente sordescerent;
& miro quodam aeternae patriae deside-
rio raperetur.

*Ad Mōtem Serratū religionis causa
proficiscitur. Cap. III.*

INterea simul & animo & corpore
cōualefcens, è lectulo surgere, & in-
tra cubiculi fines paulatim crura expli-
care, atque ingredi cōperat; nihilq; lō-
gius ei videbatur, quàm vt de cognati-
one sua, & de domo patris exire, & prae-
teritae vitæ peccata quàm acerrime vin-
dicare sibi liceret. Sed quia nondum e-
rat ad iter faciendum idoneus, consti-
tuit interim praeclarissimas quasque
Christi Domini, Sanctorumque res ge-
stas memoriae causa describere: atque
ad id ipsum exquisiti cuiusdam nito-
ris & elegantiae codice comparato, quod
de virtutum exemplis praecipuè admi-
rabatur, in eum codicem vario pictu-
rae genere quàm cōpositissimis & qua-
clarissimis litteris ordine referebat.

At

Atq; huic operi dū insistit ardentius,
quamquā sua de instituendo nouo ge-
nere vitæ cōsilia mortalium nulli a-
peruerat; hæc ramen tanta scribendi ac
legēdi assiduitas, cōtemptus corporis,
frugalitatis amor & parsimoniae, ser-
mo quotidianus non ad vrbanitatem,
vel ad ambitionē, vt antea, sed ad mo-
destiam, pietatemque compositus; hæc
igitur, & alia non obscura immutati a-
nimi indicia, celeriter illum domesti-
cis prodiderūt. In ijs Martinus Garzia
frater natus maximus, qui de mortuo
iam pridem Bertramo in dominatu,
rei que familiaris administratione suc-
cesserat, suspicatus id quod erat, Ignati-
um vel morbi vexatione, vel eorum
que legerat admonitione compunctū,
ac pertaesus vitæ prioris, nouum ali-
quid ac magnum moliri, atque etiam
fortasse nuntium rebus humanis velle
remittere; commotus animo vehemē-
ter, hominem seuocat, variisque in-
terrogationibus blandè pertentans, ad
extremum per communes parentes,
perque fortunas oēs obrestatur & ob-
secrat, videat etiā atq; etiam quid agat,
B 2 quo

quo progrediatur, neu quid noui consilij capiat, quod vel ipsi munitum & exploratum ad gloriam & opes iter impediatur, vel sempiternam Loioleae familiae dedecoris notam inurat. Ad quae Ignatius breuiter, quo se quam primum à fratre expediret, satis memor fore sese respondit officij: & simul, quoniam de recuperata propemodum eius valetudine ad Naiaræ ducem nuntij venerant, in oppido finitimo, cui Nauarreto nomen est, eo tempore comorantem; veniam à fratre petijt ducis pro amicitia reuiscendi; ac per eam causam, duobus duntaxat assumptis famulis, eques in viam se dedit, ac breui Nauarretum peruenit incolumis. Ibi duce amicisquae ita salutatis, vt arcana consiliorum suorum quam accuratissime tegeret, simul etiam certa pecuniae summa in vsus pios insumpta, Barcinonem petere, vt Hierosolymas inde contenderet, famulosquae dimittere statuit, quo liberius remotis arbitris in suum seuire corpus, & debita vitae licetius actus supplicia à semetipso posset exigere. Solus ergo per summam

dis.

disimulationem Nauarreto profectus, primum omnium religionis causa celeberrimam beatæ Virginis ædem adire decreuit, quæ in Mõte Serrato à monachis Benedictinis incolitur, estquae Barcinonem è Nauarra petentibus minime deuia. Deinde reputans apud animum suum partim voluptates, quibus antea indulserat, partim etiam periculosum & graue bellum, quod sibi rursus à carnis illecebris, atque ab inferioris animæ viribus imminabat; omni ratione se contra domestici hostis insidias muniendum est arbitratus. Ergo non solum institutam, ex quo die Loiola discesserat, consuetudinem obfirmato retinuit animo, vt singulis noctibus poenæ nomine se acerrime verberaret, sed etiam ratus nullum continentiae praesidium posse firmitus inueniri, quam Dei matris, eiusdemque Virginis perpetuae patrocinium, recenti praesertim illius in se clementia ac benignitate inuitatus; in eius maximè clientelam fidemque confugit, ac studio virtutis incensus, illico fecit, vt eidem Virgini sacratissimæ sese irreuocabili

voto castitatis obstringeret. Quòd religiosi animi obsequium & sacrificium pro sua infinita bonitate ratum & gratum Deus ipse videtur habuisse: quandoquidem beatissima Virgine deprecante videlicet, ex eo tempore ad extremum vsque diem Ignatius planè omni sensu libidinis caruit. Caterum quo facilius omnes intelligant, quàm sit periculosum & anceps, in Christianae philosophiae curriculo sine rectore ac magistro versari; non omittā hoc loco quod ambulanti in fervore spiritus per eos ipsos dies Ignatio contigit. Erāt eo tempore in Hispaniae finibus, Maurorum multae reliquiae: quos nefariae superstitioni Mahometis addictos, Ferdinandus Catholicus haud ita pridem è suo pepulerat regno. Ex ea igitur fece quidam insidens mulo, Ignatium fortè affecutus, comitem sese illi adiunxit; ac nonnulla primùm (ut fit) de itinere sciscitantur, varijs deinde sermonibus eò deventum est, ut de singulari MARIAE virginitate differerent, quam cum nefarius ille ante partum quidem integram illibatamque

quae fuisse fateretur, à partu verò nequaquam; contrà Ignatius ab eiusmodi errore quibuscumque poterat rationibus hominem reuocare contenderet; post multam altercationem magis magisque obstinatus impius ille, cum oblatam sibi veritatis lucem intueri nollet, repente non sine rabie quadam subditis mulo calcaribus antecessit, seque celeriter ex Ignatii conspectu proripuit. Quo facto vehementius irritatus Ignatius, parum abfuit, quin citato gressu persequeretur abeuntem, & pugione confoderet; facinus indignum existimans, non tam cōtemptum relictumque superbe se, quā de summa castimonia & sanctitate Reginae Angelorum ausum fuisse vilissimū caput ore polluto detrahare: cumque militari etiam tum spiritu religionis officijque momēta perpenderet, sese vix pietati satisfacturum putabat, si tantas blasphemias pateretur inultas, neque ab impuro dæmonis mancipio poenas petulantis linguae repesceret. Verumtamen incitatum iam generosi pectoris impetum retarda-

dabat suspicio latentis in tam speciosa cogitatione piaculi; metusque probabilis, ne per hanc animaduersionem, & cœleste numen, & eam ipsam quam defendere conabatur, Virginem offenderet. Cum igitur multa secum agitaſſet, motu corporis pariter atque animo varius, ad extremum, sanè quàm præcipiti cōsilio statuit ad biuium vsq; procedere, vnde Maurum ex habito colloquio ad proximum pagum nouerat diuertisse. in eo biuiō laxatis omnino mulæ, qua uehebatur, habenis, ita de re tota interpretari, vt si bestia ipsa per se Mauri vestigijs insisteret, nō dubitaret, quin accepta futura esset ultio Maiestati diuinæ: sin min⁹, pro certo putaret, nequaquam id à se officij Deum, beatamque Virginem postulare. Hac ille mēte processit ad biuium: cumque pagus ille, quem diximus, abesset diuerticulo passuum non amplius XL. via facili ac spatiosa, planè diuinitus factum est, vt sponte sua iumentum angustiore via Barcinonem versus iter arriperet. Atque hunc in modum Ignatius in re tam graui, nullo
piæ

pia ipsius studia regente periclitatus, letalis noxæ crimen felicius effugit, quàm sapientius. Inde progressus ad vicum à Monte Serrato haud longè distantem, de peregrinatione Hierosolymitana, deque asperiore vita quam primum incunda mirè sollicitus, viatorum ibi coemit ornatum, sparteos videlicet calceos, talarem è sacco tunicam, funemque pro balteo, tornatilem baculum, & in vsum aquæ cucurbitam. Quæ omnia, vt Christi paupertatem non erubescere, & peruersam recti verecundiam deponere paulatim assuesceret, suspensa propalam ex ephippijs ad montem vsque lætus aduexit.

Actacius in Monte Serrato.

Cap. IV.

QVO simul atque peruenit, templum ingressus, ac numine salutato, nihil antiquius habuit, quàm vt per sacram totius anteaetæ vitæ confessionem, cōtractas animi sordes elueret. qua confessione in primis fideliter atque accuratè de scripto peracta per triduum, summa deinde cum venera-

B 5 tio

tionem ad sacramentum altaris accessit. Cōtulit etiā cū eodē patre, qui sibi cōfidenti aures dederat, omnia sua cōsilia cogitationesq; de imitatione Sanctōrū, quę ad eam vsque diem prorsus nemini patefecerat. pręterea quidquid habuit pecunię, totum id in Christi Domini gratiam pauperibus benignē diuisit. Dein silentio noctis eius, cui dies festus Angelicę salutationis illuxit, pretiosa vestimenta quibus erat ornatus, quā occultissimē potuit, pannofo cuidam ex infima plebe largitus, cōfestim optato illo sacco sese alacer induit, ac sine pręcinxit; dextro pedi, quod ex reliquijs morbi singulis etiam tum noctibus intumesceret, calceum induxit ē sparto; sinistrum utiq; nudum relinquere, & capite item nudo prorsus decreuit incedere. Sed quia non ignorabat, plurimos pallio tenus esse philosophos, vestemque facilius multo mutari quā mentem; omni ope sibi nitendum existimauit, ut illa exterioris amictus insignia, ad intimos animi sensus occulta quadam affinitate pertingerent. cumque accepisset, in more positum

fitū olim fuisse, ut nobiles equites antequā in ordines referrentur, in sacris adibus noctem vnam armati excubarent (quod in Hispania peruigilium armorum appellāt) militarem illum ritum ad rudimenta Christianę perfectionis in semetipso transferre cōstituit. Igitur gladio ac pugione, quibus antea mūdo meruerat, ē tholo suspensis, nouo instructus armorum genere, totam eam noctem peruigil ante arā sanctissimę Virginis, modo slās, modo nixus genibus, pręteritorum veniam demisse precari, diuino cultui deuouere sese ac beatam pręcipuē Dei matrem intēta supplicatione propitiare non destitit. Atq; hunc in modum Christianę militię nomen ex animo dedit Ignatius anno post Christū natū M. D. XXII. quo ferme ipso tempore, ut à multis non sine admiratione quidem animaduersum est, Martinus Luther infamis hęresiarcha, magnis in Germania motibus excitatis, iussus à Carolo V. Imperatore adesse VVormatię, male pressum ad eam diem virus opinionum suarum effudit in illo cō-
centu

uentu palàm, sedique Apostolicæ & catholicæ veritati nefarium atque impium bellum temulentus indixit: vt satis appareat, cum maximè furiam illà contra omnia diuina & humana iura, legesque sacratas obarmaret fatanas; tum ex altera parte, præter alia militantis Ecclesiæ robor, nouum etiam hunc ducem, excitatum diuinæ prouidentiae nutu, quem Christus imperator, & ipsum, & sectatores ipsius, obligatos religionis arctissimæ sacramento, adactosque nominatim in verba Romani Pontificis, furori ac libidini hereticæ prauitatis opponeret.

Ardores eiusdem in studio penitentia.

Cap. V.

SAcra igitur vigilia, quemadmodum dicebamus, exacta, quo celebritate hominum, famamque sanctitatis vitaret Ignatius, nondum certa luce, relicto monachis iumento, pedes ipse, obuoluto etiam tum fascijs altero crure claudicans, per summum laborem à Monte Serrato discessit, & è via militari paulo post deflexit primum ad de-

fer-

ferta in vicino loca, dein ad oppidum Barcinonensis agri Minoressam (hodie Manresam vulgus appellat) nouem fere millibus passuum à Monte ferrato: vbi antequam longinquæ & periculosæ peregrinationi Hierosolymitanæ sese committeret, sæuiente præsertim Barcinone per id tēpus pestilentia, deuio & obscuro loco aliquamdiu delitescere, & humilitatis Christianæ, quæ cæterarum est parens custosque virtutum, solida iacere fundamenta decreuerat. Interea mendicus ille, quæ Ignatius pridie suis vestimentis induerat, cum ex insolito ornatu in furti suspicionem venisset, illico à loci magistratibus comprehenditur, & diuinam humanamque frustra implorans fidem in vincla conijcitur. Cumque inter questionem ea sibi à viro quodam nobili clam donata iureiurando affirmaret, notasque corporis, ignarus nominis, ederet, conquiratur extemplo diligenter Ignatius. cum nusquam appareret, mittitur ad eum insequendum festinè viator; qui ægre procedentem facile consecutus, quærit ex eo num cui quidpiam in

in Monte Serrato donauerit. Ad eam
vocem, id quod erat suspicatus Ignati-
us, substitit; coactusque innocentis pe-
riculo, pauperi cuidam vestimenta se
se pridie largitum esse confessus est: cū-
que viator porrò instaret, quis tu, aut
cuias? nullum omnino ad ea verbum
Ignatius reddidit, sed itinere cœpto
perrexit tacitus, casum infontis apud
se miserans, ac semetipsum inculpans,
qui ne benefacere quidem sine ipsius
cui benefaceret damno, vel certè dis-
crimine, didicisset. Vt igitur Mino-
ressam accessit, oppidū ingressus quo
dicebamus amictu, ad publicum infi-
mæ plebis hospitium precario se se cō-
tulit, ibique sanctæ paupertatis ac pœ-
nitentiæ studio, inter egentes ac sordi-
dos quam exsequemur vitam exorsus
est. Victum ostiatim precibus infimis
emendicare quotidie; totam hebdo-
madam, excepto die Dominico, ieiun-
are; in ipso cibatu simplici pane con-
tentus, atque vbi sitisurgeret, aqua pro-
fluente; somni parcissimus, humo nu-
da cubare, auctoque supplicio, singulis
diebus ter se se flagellis quàm ac erri-
me

me cadere. Ad hæc horas quotidie se-
ptenas genibus nixus in oratione voca-
li persistere; nam eius quæ mentalis di-
citur, vsum & consuetudinem adhuc
ignorabat. Præterea sacrificio matuti-
no, Vesperarum & Completorii offi-
cijs attentissima cura semper intere-
rat. obibat etiam octauo quoque die
sacra confessionis & Eucharistiæ my-
steria. Et quoniam superioribus annis
(vt diximus) & humanæ laudis famæ-
que appetentior, & munditiarum, or-
natusque fuerat studiosior; vt vitium
vtriusque diligentia pari neglectu re-
penderet, natalium suorum generisq;
splendorem, ne quis illi honos habere-
tur, studiose calare; & capillum, quem
pro eius sæculi more promissum im-
pensius comere curareque consueue-
rat, relinquere cœpit impexum et squa-
lidum: quinetiam vngues ipsos ex-
crescere per diuturnam incuriam pati:
atque in hoc tam aspero, tamque hor-
rido vitæ instituto, cōstanter id omne
refugere, quod vllam posset afflictæ
carni delectationem aut leuamē affer-
re. Itaque cum esset decoro vultu, & e-
gre

gregia totius corporis firmitate; detractis paulatim viribus, omnis ille vigor acerrimi bellatoris, & forma viridis iuuentæ prorsus elanguit.

Molestia scrupulorum, & tentationes eiusdem. Cap. VI.

Eiusmodi vitæ cursum aliquandiu securus Ignati⁹, magno animi fructu sine vlla offensione tenuerat, nondum grauiora prælia, & occultas demonum artes expertus, quibus incauta mens hominum ad præclara tendentium, si præsertim suis viribus ipsi confidant, facile in fraudem inducitur; cum repente quædam illi obijcitur species, cuius, quamuis identidem apparentis, formam & figuram satis explicare non posset, multis distincta luminibus, & grato quodam splendore collucēs, quod spectrum diabolicum postea, ut dicemus, agnouit; iisdemque ferè diebus cum se illuue & squalore obsitum animaduerneret, atrox illa cogitatio nec opinantem inuasit: Quæ, malum, ratione, miser, impulit, ut relicta patria, cognatis, amicisque potentibus, pedore
ac

ac dira macie deformatus, tristissimo & obsoletissimo vestitu, vel stipem in triuijs corrogares, vel inter infimas plebis minutæ quiesquilias lateres inglorius? non ne intermissa militiæ honoratæ stipendia, dulcissimosque equalium conuictus; & pristinae fortunæ cultum, victumque maiore cum tuique sanguinis dignitate repeteres? Hæc, & alia id genus ubi animo vehementer obiecta; auctorem sensit Ignatius illico; & quamuis initio paulisper ea recordatione commotus, tamen ut se collegit, illam ita constanter ab se reiecit ac repulit, ut ultro etiam familiarius quam antea, se se cœtibus atque colloquijs egentium & mendicorum infereret. qua submissione victus princeps auctorque superbiæ, rursus Ignatio templum ingredienti ad officia diuina celebranda, quibus mira cum attentione ac perseverantia quotidie dabat operam, ut diximus; incepti operis molem ac difficultatem ita repræsentauit, quasi eius ærumnas & incommoda miserans diceret: Hem infelix Ignati, annis utique septuaginta, quot
C ætas

etas tua recipit, in tantis tibi laboribus, in tanta vitæ asperitate degendum est: quos tu, praesertim urgente senio, tolerare qui poteris? Tum ille fortiter, nec sine contemptu: Quasi verò, inquit, mihi tu vel vnius diei spatiū præstare possis. Hæc duo prima post conversionem Ignatius de summa rerum certamina subiit: quorum utroque turpiter superatus humani generis hostis, ubi se irruptione & aperta vi nihil proficere intelligit, longè diuersa bellandi ratione, dolo, cuniculisque grassari constituit. Neque abnuī Christus pugnarum eiusmodi iustissimus arbiter: qui ut neminem supra id quod potest, oppugnari permittit, sic militibus suis, quos gratiæ diuinæ præsidio, & liberæ voluntatis arbitrio ad omnem virtutem exercet, ne parta semel victoria per otium torpeant, nouam in dies gloriosi triumphi materiam deesse non patitur. Est igitur in demonis artibus, quas ad bonorum perniciem assidue meditatur, illa vel pessima: ut quos ita videt studio virtutis ac religionis addictos, ut inde terrestrium vel

vel honorum spe, vel commodorum & voluptatum illecebris auelli non possint; hos per speciem ipsiusmet honesti quod adamarunt, ad immoderatam inediam & carnis macerationem acrioribus incitamentis impellat, eodemque præteriti temporis piacula reputantes, ac cælestis iræ seruili metu perculsos, in singula momēta misero quodam angore sollicitet. id autem eo consilio, ut vel planè defecti viribus, per causam recuperandæ valetudinis paulatim ad socordiam atque ad ignatiam delabantur; vel assidua scrupulorum agitati molestia, dum se ipsi calumniari non desinunt, si minus inertia, certè defatigatione ac lassitudine ab incepto desistant. cuius vtriusque cladis utinam ne tam multa nobis quotidie exempla suppetere. Hæc igitur eadem fraus Ignatium quoque in discrimen adduxit. Obrinuerat ille (quemadmodum dicebamus) ex quo se se ad Christum adiunxit, in summa vitæ austeritate perpetuam animi tranquillitatem atque lætitiā: quam ne ex quotidiana copia vilem duceret,

neu suis ipse meritis per insolentiā ad-
scriberet; ab ijs quas diximus, tentatio-
nibus cœpit illi pater cælestis vniuer-
sam repente subtrahere, sic, vt interdū
cum maximè gaudens exultaret in Do-
mino, tunc subito nulla præcedente si-
gnificatione, prorsus exui nudarique
se omni gaudio & iucūditate sentiret:
nec iam in precibus, neque in psalmis,
neque in cæteris, quibus assueuerat, pie-
tatis officijs vllam inueniret omnino
delectationem aut requiem. idq; cum
ei frequenter accideret, attonitus rei
nouitate, animo suspenso, ac mirè so-
licito, causas eius varietatis & immuta-
tionis inquirere, ac dubitare apud se, re-
ctè ne confessionem in Mōte serrato,
quam diximus, peregisset? quidquā
ne omisisset, quod ad integram crimi-
num accusationem attineret? ac proin-
de num idcirco fortasse Deum adhuc
iratum experiretur? Quæ ille dum an-
xius agit, arrepta occasione diabolus
perturbandi hominis, deque suo statu
deiiciendi, hanc ipsam suspicionem at-
que formidinem institit illi vehemen-
ter etiam atque etiam incutere. Ex eo
tem-

tempore tyro vanis agitari terroribus,
dies noctesque fletibus iungere, nullā
capere partem quietis. Itaque dum a-
missam recuperare conscientiae pacē,
& hærentem visceribus pestem omni
ratione conatur euellere; non satis ha-
buit peccata vetera, quorum de con-
fessione ambigebat, iterum, iterumq;
apud sacerdotem exponere; sed etiam
cuiusdam concionatoris monitu, qui
Minoressæ per eos dies agebat, totius
vitæ noxas, quotquot reuocare in me-
moriā potuit, in libellum relatas,
quod ad Montem serratum antea fece-
rat, quā accuratissime rursus expli-
cuit. Sed (quod sæpe contingit) quod
sibi adiumento fore putabat, id erat ei
contrarium maximè. si quidem ipsa
commemoratione rerum, quas aliquā
do obliuisci oportuerat, fiebat, vt etiā
si quid ipsa die mitigatum fuerat, re-
crudesceret. Nec iam tantummodo su-
priorum annorum delicta occupatū
animum amarissima superstitione tor-
quebant, sed etiam presentis temporis
cura pauorque, ne inuisa Christo sua
essent studia, neu Dominum suis om-

nib⁹ dictis, factis, cogitatis offenderet. Quocirca multis iā rebus frustra tentatis, vnum dumtaxat occurrebat illi remediū, nec sanè spernēdū; vt sacerdos p^o potestate omnino sibi posthac eiusmodi suspicionibus ac recordationib⁹ interdiceret. Sed id ipsum consilij ad eum deferre non audebat, peruersa videlicet ratiocinatione delusus, ac verit⁹ ne sibi min⁹ ea medicina prodesset, cui⁹ ipsemet auctor extitisset. Inter has ergo curas, graui pressus moestitia cum ita iaceret, vt nulla iā res mitigare dolorem posse videretur; inuasit hominem atrox & saeva cogitatio, vt ad luctus miserasque finiendas, è fenestra cubiculi (Dominicanorum hospitio tum fortè vtebatur) semetipse precipitem daret. Quam ille cogitationem, ope diuina cum acerrime repulisset, subiit animum firmitas & constantia cuiusdam anachoretæ, quem in Patrum historia legerat, impetrandi gratia nescio quid, quod vehementer optaret, omni cibo tamdiu abstinuisset, quoad per eam abstinentiam propitiato numine voti compos existeret. & quam

quamquam periculosa admodum ratio videbatur, metusque suberat, ne tam audaci incepto Deum irritaret potius, quàm reconciliaret sibi; tamen tota re apud se diu multumque agitata, ne quid omnino intentatum relinqueret, illum ipsum rigorem persuerantis inediae sine vlla dubitatione experiri constituit, atque ita experiri, vt nihil interea de quotidiana precatione, verberibus, & cætera corporis maceratione remitteret. Dies igitur vnus, duo, tres, quatuor, nec tamen aut linqui animo, aut molestia liberari. itaq; ad septimum vsque diem obfirmata mente ieiunium extendit, extendissetque porro, ni sacerdos idē, cui sua non modovitia, sed etiam bona, & intimos omnes animi recessus ac latebras diuino quodam instinctu nudas & apertas habebat, pro imperio vetuisset eum longius progredi, minis insuper additis, ni paruisset, illum à sacra corporis CHRISTI communione prohibendi. Hac igitur tam seuera denuntiatione deterritus, cibum sumpsit Ignatius, & illo quidē, ac postero die fuit illi
C 4 quies:

quies: tertio verò eadem illa peccata
rursus occurfare memoriæ. quarum
cogitationum initia dum admittit in-
cantiùs, ac species (vt fit) speciem addu-
cit, sensim in pristinos fluctus, ætusq;
solicitudinum reuolutus; cùm ex vna
parte prorsus instaurandum confessio-
nis mysteriũ iudicaret, ex altera vero
id sibi non modo non profuisse, verũ
etiam nocuisse antea cerneret; ex vche-
menti fluctuatione tam graue tædium
præsents miseriæ mentẽ eius inuasit,
non quidem vt de morte oppetenda,
sed vt de abijcienda seueriore discipli-
na, & sæculi commodis repetendis ma-
gno quodam impetu cogitauerit. Ve-
rum in tantis tenebris ac procellis nu-
tanti, & in magnum adducto pericu-
lum, peropportune radius diuinæ bo-
nitatis affulsit, cuius beneficio diaboli-
ca discussa caligine, totius tentatio-
nis exordia progressusque attente con-
siderans, liquido comperit, omnes il-
los conscientiæ stimulos, vanasque
suspiciones à malo spiritu fraudulen-
ter immissas, ac proinde sine vlla dubi-
tatione constituit, præteritę vitę labe-
s, quod

quod ad confessionem attineret, per-
petua obliuione conterere. Atque in
hũc modum singulari Dei beneficio,
non modo infelicem illam sui calum-
niandi miseriã ac pœnam euasit ip-
se, verum etiam alios curandi, qui ea-
dem ægritudine laborarent, miram à
patre luminum facultatem & scientiã
est consecutus.

Ignatij profectus in spiritus.

Cap. VIII.

Hisce igitur periculis perfunctus I-
gnatius, ac veluti auulsus ab vbe-
re, maiores quotidie efficiebat in soli-
da virtutis processus: & quo acrior ac
diuturnior probatio fuerat, eo magis
idoneus euasit ad noua omnipotentis
Dei charismata capienda: in quib⁹ fuit
illud eximium. Cùm enim religionis
causa ædem Pauli Apostoli extra oppi-
dum peteret, & in ipso itinere ad Ru-
bricatum amnem, qui Minoressam in-
terfluit, constitisset; nec opinanti repẽ-
te diuina quædam oborta lux est tan-
ta, tamque mirifica, vt momento pœ-
nè temporis nullo magistro quàm plu-

C S

rima

rima clarè perspexerit non solum de fidei Christianæ mysterijs, verum etiã de alijs vel subtilissimis philosophorum quæstionibus atque decretis: quasi nitidissimo quodam in speculo perspicue cerneret ea, quæ post multam accuratamque lectionem, maximosque labores ac vigilias vix demum solent homines intelligentia comprehendere: atque in eo cælesti prorsus intuitu, non sine summa animi voluptate diutius acquieuit. Quo tanto, tamque insigni accepto beneficio, cum ad agendas Domino gratias accessisset ad Crucem in propinquo defixam; oranti se se denuo in aere spectrum illud obiecit, de quo diximus antea, sed (quæ nimirum virtus ac potestas est Crucis) nequaquam pari splendore vel pulchritudine. itaque quod suspicatus pridem Ignatius fuerat, tum denique clarè perspexit esse dæmonium. eodemque deinde sæpius apparente, tantum abest ut moueretur, ut illud etiam baculo per contemptum abigeret. Atque eius fere generis per id tempus planè diuinitus alia multa percepit. Quodam die,
dum

dum indicta publica supplicatione Minoresque religiosum agmen instruitur; & Ignatius interim beatissimæ Virginis pfallit, insistsens gradibus templi Dominicani; subito in Deum ita rapta mens eius est, quasi per apposita quædam, & maximè illustria symbola, Trinitatis ipsius numen augustissimum cerneret distinctum personis, vnum essentia. Qua visione tanto gaudio est delibutus, ut neque in ipso mox agmine lacrymis & singultui crebro temperare valuerit, neque verò totum cum diem alia vlla de re, nisi de sanctissimo illo fidei Christianæ mysterio disputare: idque tanta similium & exemplorum varietate & copia, ut cuncti obstupescerent. quinetiam per eos ipsos dies non dubitavit homo litterarum propemodum ignarus, librum de Trinitate conscribere quoque potuit stylo: usque adeo cælestes typi quos diximus, in eius memoria atque intelligentia diuinas illas rerum altissimarum notiones impresserant. Ac licet antea quoque & monadè in triade, & in monade triadè sanctissime coleret, suasque
&

& naturæ diuinæ cōmuniter, & separatim singulis personis preces hymnosque perfolueret; ab hoc tamen raptu longè studiosior & ardentior euasit in eodem officio pietatis; camque laudabilem consuetudinem ad extremū vsque vitæ retinuit, sic, vt præcipuam caperet voluptatem, & proprio quodam sensu rerum cælestiū afficeretur, quotiescumq; sanctissimæ Trinitati sacra perageret. Neque vero fuit hic finis mirabilium visionum: si quidem rursus per significationes arcanas, & mystica quædam exempla, oblatu est eius mēti modus ipse, quem in huius vniuersitatis molitione summus ille rerum opifex tenuit: quas illustrationes atque doctrinas, vt omnino vires naturales excedunt, sic postea negabat Ignatius posse verbis adumbrari, nedum exprimi. Præterea cum sacrificio Missæ in eodem templo Dominicano interesset, dum à sacerdote de more hostia salutaris attollitur, apertissimè vidit Ignatius illa specie Christum Deū eundem & hominem verissime cōtineri. Factum est etiam aliquando (idq; ipsimet

met qui interfuere, testati sunt) vt alienatus à sensibus, à Completorio Sabbati ad alterum vsque proximi Sabbati Completorium in altissimo quodam excessu perstiterit; qua ipsa hora, multis adstantibus, qui rei totius euentum attente exspectabant, quasi è profundo somno excitatus, repēte sustulit oculos, IESVM perquam suauiter inuocans. atque interim pij quidam homines mortuum rati, vtiq; terræ mandassent, nisi contemplati omnia diligentius, ac pertentato corpore, latentem in eo vitam ex tenui cordis palpitatione sensissent. Ad hæc, intento precationi, sese non semel tum Christus Dominus, tum Virgo mater ostendit. quibus & alijs id genus clementiæ diuinæ subsidij in recta fide vsque ad eod cōfirmatus est, vt etiā si nulla exstiterent Christianæ religionis monumenta vel testimonia, nequaquam tamen dubitasset, ex ijs tantummodo, quæ Deo sibi apertiente cognouerat, mortem pro defensione Catholicæ veritatis oppetere. & qui paulo ante vix vocalis nosset orationis vsu, paucis mensibus tantam

re.

rerum spiritualium peritiam, ac tantâ Dei familiaritatem est nactus, vt quidam eius omnia vel dicta vel facta curiose obseruantes, intrēpesta nocte supplicantes animaduenterint (eleuante spiritu sarcinam corporis) quatuor circiter cubitis à terra sublimem: & quidē ex consortio sermonis Domini (quod de Moyse scriptum legimus) tota facie mirum in modum radiante.

De studio collato ad proximos adiuvandos. Cap. VIII.

QVAE omnia, quamquam egregia atque expetenda per se, tamē eo pluris erant in Ignatio facienda, quo magis erant cum aliorum fructu & vtilitate coniuncta. Nam in ceteris ornamentis ac beneficijs, quæ in eum Deus plena manu congeffit, illud equidem vel præcipuum duxerim, quod in tanto perfectionis ardore nō dedit illi spiritum solitudinis, animūve vni sibi vacantem, sed Christianæ propagandæ fidei cupidissimū, ac mire studiosum diuinæ gloriæ, salutisque communis. Cum igitur acta eius in Monte serrato (quamquam

ea

ea ipse occultissima voluerat esse) institutamque vitæ asperitatem ac sanctimoniam vicinis locis fama vulgaret, ac nobilitatem viri præcipue, rumor (vt fit) etiam in maius attolleret, ingens hominum concursus ad eum fieri cœptus, partim visendi gratia, partim etiam consulendi; quos ille vt omni conatu quàm acerrime ad Christū adiungeret, neu squalor ille nimius, & diutina illunies ad se adeuntibus terrorem incuteret; primum deponere sordes, & externum corporis habitum cœpit aliqua ex parte componere: deinde cum intelligeret, difficilem in primis & ancipitem esse curationem animorum; quo cautius rectiusque in re tanta procederet, ope diuina suppliciter etiam atque etiam implorata, suæ conuersionis originem, ac seriem, variasque tentationum procellas ac tenebras, & subsequutam mox tranquillitatem ac lucem, quàm accuratissime secum expendens, demum ex ijs quæ partim cælesti magistro dictante perceperat, partim etiā ipsemet experiendo cognorat, de fructuosa ratio

ne

ne meditandi orandique, præclaras ob-
seruationes & saluberrima præcepta
conscripsit: qui liber (vt antea dictum
est) Exercitiorum spiritualium titulo,
tempore procedente deinceps ab eodẽ
auctus atque recognitus, & Romani
Pontificis iudicio ac testimonio com-
probat, ita multos omnis ætatis atq;
ordinis homines tum in eligendo ge-
nere vitæ, tum in componendis mori-
bus, perturbationibusque sedandis, ac
præsertim in retinenda constantia sa-
lutari, mirum in modum iuuat, iuuat-
que quotidie; vt iure optimo videatur
hoc non in postremis numerandum
esse remedijs, quæ diuina bonitas hac
hominum ætate vel ad corrigenda sæ-
culi vitia, vel ad renouandam veterem
Ecclesiæ disciplinam clementer adhi-
buit. His ergo meditationibus, quos ad
bonam perfectæ virtutis frugem Igna-
tius reperiebat idoneos, paulatim, &
quasi per gradus cœpit excolere: care-
ros interim precibus monitisque, pro-
ut sese dabat occasio, à vitiorum fœdi-
tate deterrens, atque ad studium æter-
næ beatitudinis incitans: idque eo li-
bentius

bentius atque securius, quòd commu-
nicandis ijs, quæ à Domino acceperat,
nihil interim sibi religionis ac spiritus
deperire sentiret. Nec solum venien-
tes ad se benigno excipiebat alloquio;
sed etiam inuitatus interdum ab alijs
ad prandium, minime recusabat acce-
dere; nimirum eo cōsilio, vt ex re & ex
tempore sumpta occasione, qui se in
Dei gratiâ terrestri pauissent cibo, eos-
dem ipse vicissim spiritualibus epulis,
& opportuna quapiam adhortatione
reficeret. Atque in hunc ferè modum
adiuuante Domino permultos ad ar-
ctam salutis semitam, à via lata & spa-
tiosa traduxit.

E graui morbo periclitatur.

Cap. I X.

SED in eiusmodi curam dum incū-
bit ardentius, nec tamen interea fe-
re quidquam de assiduitate precandi,
ac de quotidiana vitæ asperitate dimi-
nuit, morbum ex ingenti labore con-
traxit adeo periculosum & grauem, vt
sæuiente atrociter febris, proxime ad
mortem accesserit. quo tempore & op-
pidi

30 IGNATII VITAE

pidi magistratus periculo viri permoti, publicè diuerforium illi curarunt necessarijs rebus instructum; & præter aliam amicorum turbam, honestæ matronæ, quæ vitandæ pestilentiae causa Barcinone se se eò receperât, certatim ægrotanti assidere, & nocturnas agere excubias, perinde quasi in vnius vitæ salus omnium verteretur. Atque his populi officijs, ac pia sedulitate bonorû, creptus è præsentî vitæ discrimine, in id ipsum iterum ac tertio recidit ob eam causam, quod nondum planè confirmatis viribus (blandimenta videlicet carnis, & veteris hominis malitiam veritè) præpropere festinatione ad pristinas occupationes corporis animique redierat: quarum pondere oppressus, denique didicit ipse, alijsque deinde præcipere solitus est, imbecilla valetudine minuendos labores, curandûque tali tempore, vt quantum de consuetis exercitationibus infirmitas demat, tantû ad Dei gloriam, & proximorum ædificationem æquitas animi & exemplum Christianæ fortitudinis addat. Vetabat idem etiam corpus debito

LIBER PRIMVS.

31

bito somno ciboque fraudari, multis eò tempore doctus experimentis, vt moderata sobrietate vegetatur animus, sic immoderata vigilia vel inedia vires adeo frangi ac debilitari, vt mens earum ministerio destituta vix munere suo fungi, aut ad contemplationem rerum diuinarum possit exsurgere. Vexatus igitur, vt dicebamus, diuturna & periculosa ægitudine, demum ita conualuit, vt ex reliquijs morbi dolore stomachi molestissimo subinde cruciaretur: quapropter calceos induere, & panni crassioris tunica cinerea, & capitis tegumento contra sænitiam hyemis munire sese piorum hominum benignitate precibusque coactus est.

De inanis gloriæ vitio superato.

Cap. X.

Accessit ad illa corporis ægrotantis incommoda, grauis etiam animi cruciatus, ab importuna quadam inanis gloriæ tentatione profectus. Dum enim ingrauescente morbo conscientiam suam diligentius excutit.

D

a

scq;

Facultatis Theol. S. S. S. S.

Provincia Cast. Orientalis S. S. S. S.

seque ad extremum comparat mortis agonem, subiit illi repente se iustum esse, neque vlllo pacto sibi de sempiterna beatitudine dubitandum. Cui suasioni dū resistere vi summa conatur, intelligens vt quisque sibi maximè placeat, ita Deo maximè displicere; diuturnum & anceps intra sese certamen tanta tentatione metuq; sustinuit, vt miris modis quotidie torqueretur, maioremque ex offensionis diuinæ formidine, quàm ex ipsa grassantis morbi vehementia, metum ac solitudinem caperet. Versabat videlicet in omnes partes hominis animum dæmon callidus, Christi permissu; & quem desperationis iaculis paulo antè superare nequiebat, eundem rursus nimia confidentia ac vanitatis elatione supplantare & euertere nitebatur. Sed contra eiusmodi cogitationes Ignatius & in ipso (vt dixim⁹) morbo, & recuperata postmodum valetudine cum diutius dimicaret; partim agendis identidem Domino gratijs, partim naturæ humanæ fragilitatem apud se reputando; denique diuino præsidio detestabile hoc

in

ingrati animi vitiū ita debellauit, euulsiq; radicitus, vt postea quotiescumque salus animarū, aut Dei gloria postularet, sua non minus bona, quàm mala sine vlla prorsus cenodoxiæ titillatione palàm & ingenuè expromeret.

De profectione Hierosolymitana.

Cap. XI.

INTER hæc anni ferè spatio exacto, partim spiritualium rerum scientia instructus, partim etiam arte quadam & consuetudine regendarum animarum imbutus, cum nihil vulgare aut exiguum agitare animo, sed egregia quædā & ardua in Dei gloriam ab ipso conuersionis initio concepisset; Hierosolymam, quod iamdudum habebat in votis, petere omnino constituit, nō tam vt Christi Domini sacratissima in cunabula cerneret (tamen id ipsum vehementer optabat) quàm vt in conuertendis ad Euangelij lucem infidelibus, qui ea tenent loca; vel operæ pretium faceret, vel certè martyrij palmā, cuius auidissimus erat, acquireret. Sed hoc suum de prædicando Euangelio

consilium, vitandæ scilicet humane laudis causa, nemini prorsus aperiebat: peregrinationis verò propositum, cū necessario amicis patefecisset, multi primum id ei multis rationibus dissuadere, obtestari etiam & orare, ne populum ab se nuper è somno vitiorum excitatum ad studia virtutis pietatisq; repente defereret, non se ipse, affecta præsertim valetudine, itineri tam longinquo ac tam periculoso committeret. deinde cū nec precibus nec suasiõibus eum de sententia demouere possent, instare saltem & urgere, ne in comitatus abiret, multa posse in tam remotis ignotisq; sibi regionibus, ac tanta rerum humanarum varietate cõtingere, quæ præsentem cuiuspiam fidelis opem solatiumque requirerent. Omnino probabilia videbantur afferre, & humano iudicio rem æstimantibus, etiam necessaria: nec vero deerant homines impigri, peritiq; linguarum, qui sese illi comites laboris ac periculorum libèter offerrent. Verum Ignatius, quæ erat animi altitudine, in cœlum semper intentus, atq; à diuina prouidentia

vñ.

vsquequaque pendere mirabiliter cupiens, amicis omnia sua in eum studia profitentibus ita remisit, vt diceret, in præcipuis hominis Christiani virtutibus, non modo fidem & caritatem esse, verum etiam spem. Eius porro comparandæ gratia, certum sibi esse, enõ modo sine viatico, sed etiam sine comite iter id ingredi, quòd clare perspiceret, si, qualia multa possunt homini accidere, peregrinanti præsertim, sibi quidpiam euenisset, fieri non posse, quin aliqua saltem ex parte comitis præsidio fideiq; confideret: proinde quidquid in eo spei locasset, id utiq; ex ea detractum iri fiducia, quam totam in vno Deo clementissimo parente ac rectore vellet esse repositam.

*Nauigat in Italiam.**Cap. XII.*

HAcigitur mēse sub initium anni M.DXXIII. magno omnium dolore Minoressa profectus, venit Barcinonem, vt in Italiam ex eo loco trajiceret. cumque peropportunè paratam ibi nauem offendisset, egit cum nauarcho suppliciter, vt se mendicū egē-

D 4 tem-

tentque gratis admittere ac transportare ne graueretur. cui naulum quidē ille se remissurum promisit; ea tamen conditione, vt nautici saltem panis, quod erat necessarium, secum inferret. Eo responso cum vehementer angeretur Ignatius, quod commeatus copiam quamvis exiguam, cerneret inopia illus, quam sibi summā proposuerat, legibus aduersari; post multas anxiasque cogitationes, totam rem denique permittere statuit arbitrio sacerdotis, quem sibi paucis illis diebus Barcino-
ne, tum suae conscientiae iudicem, tum interpretem diuinæ voluntatis elegerat. Ille re cognita, Ignatio respondit, æqua postulare nauarchum, proinde non resistendum esse, nec vero timendum, ne si cibaria, tam vilia præsertim ac necessaria, sibi parauerit, quidquam idcirco cōtra consilium perfectæ paupertatis admittat. Tum Ignatius quamquam soluto vixdū religione animo, tamen partim sacerdotis impulsu, partim etiam metu occasionis eius amittendæ, emendicata de more pecunia, panes in nauem imposuit, & ne quid præ-

præterea secum inferret, paucos qui su-
perfuerant nummos reliquit in ipso
littore: deinde solutis anchoris die
quinta Caietam non minus periculo-
sa quàm celerī nauigatione delatus,
Romam pedibus iter intendit. ac pri-
ma nocte diuertit ad villam militibus
refertam; quibus nefaria quædā ac tur-
pia moliētibus, tanto animi ardore ac
vociferatione se obiecit, vt illi partim
verborum pondere, partim constantiæ
miraculo obstupefacti, à flagitioso co-
natu destiterint. Inde laboribus maxi-
mis, cum sæuiente per eos dies pestilen-
tia luridus ipse ac macilentus, tectis fe-
re atque oppidis arceretur, denique in
urbem Romam haud ita acriter custo-
ditam, lassitudine ac fame poenè con-
fectus, introijt ipso Dominico die Pal-
marum. cumque venerabundus religi-
osissima quæque loca obijisset, Adria-
ni V I. Pont. Max. pedes exosculatur.
Mox paranti Venetias ire, vt in Palæsti-
nam inde transmitteret; rursum Hispa-
ni amici nonnulli, qui Romæ eo ipso
tempore versabantur, profectiōē dis-
suasere cū alijs rationibus, tum præ-
cipuè

cipuè nauigationis longæ & infestæ per
riculis proponendis. quippè cum paulo
ante per summū nominis Christiani
næquè damnum ac dedecus, Turca
Rhodum insulā expugnasset, quo nū
tio videlicet omnis Italia cohorrue
rat. Sed cum Ignatius ab instituta pere
grinatione nullo terrore posset abdu
ci; illud saltem hortari & orare instite
runt, ne se daret in iter eiusmodi sine
pecunia, tum in alios vsus necessaria,
tum utiq; ad naulum pro transmissio
ne soluendum. nam vt Venetias emen
dicato victu peruenisset, quæ deinde ra
tio, quæ spes homini externo & igno
to foret, in tam remotas regiones tra
iectum nanciscendi gratuitum? Proinde
recte amice quæ suadentibus ne resis
teret, iuuariq; se in Christi gratiam al
liquo saltem viatico pateretur. Cum
hec, & alia eiusmodi asseuerantes pari
ter ac miserantes ingererēt, sæpius eadē
iterando, cunctantem ac tergiuersantē
denique perpulerunt, vt in ipso disces
su aureos aliquot nummos acciperet.
quo ille subsidio oneratus verius quā
instructus, nō multum processerat viā
cum

cum rem totā attente contemplans,
seq; ipse accusans grauiter, quod defi
ducia diuina humano metu se deiici,
fixumq; paupertatis propositū oblato
auro passus esset infringi; parum absuit
quin omnem pecuniā illico indigna
bundus abijceret: sed quia id prodigū,
ac Deo ingratū fore videbatur, decre
uit certe in obuios pauperes paulatim
insumere. quod cum alacriter præsti
tisset, breui & nummis omnibus vacu
us, & stimulis conscientiae liber euasit.
Pergentem porro Venetias, eadē quæ
supra, memorauimus incommoda &
difficultates itinere pœnē toto vexa
runt. Sequiebat etiam tum locis aliquot
foeda lues atque contagio; dispositiq;
custodes aditus oppidorū assidue tue
bantur. Ignatium vero ex ipso cor
poris habitu vel in summa cœli tem
perie metuisses. Obsita erat squalore
vestis, & horrida; color ex sanguis; cauū
macie caput; conditi introrsum o
culi; & inanes faucium sinus. quocirca
fiebat, nō solū vt exclusus à diuersorij
omnib; pernoctare sæpē cogeretur in
publico, sed etiam vt pallore & macie
per

peremptum, rigentemque prætereuntes aliquando nonnulli ceu monstrum quoddam aut triste simulacrum horreret. Ipse verò linguæ imperitus, ignarus itinerum, cum præ defatigatione sæpè deficeret; ad Fossam tamen Clodiam Deo adiuuante peruenit, quo ex temporio brevis & quotidianus Venetias traiectus est. Ibi certior factus à viatoribus, obseruari Venetijs omnia diligentissimè, & è suspectis præsertim regionibus venientes accessu prohiberi; flexit inde itinere terrestri Patauium, quorundam cōsiliū sequutus, qui idipsum periculi metuentes, faciliorem sibi ex ea vrbe Venetias transitum fore sperabant: iidemque Ignatium adiunctum sibi comitem, præ imbecillitate haud ita æquantem gradus, in campis circumpadanis repente destituunt, vnius ope Christi subnixum: qui sanè pro sua infinita clementia laboranti seruulo in tāta solitudine minime defuit, sed proxima nocte sese illi, quem admodum antea sæpè fecerat, visendum obtulit, recreatumque mirifice, intra ipsa Patauina mœnia primum, deinde
Ve-

Venetias sine vllō errore aut difficultate perduxit. nemo quippè ex Patauinis custodibus ad portas, nemo ex Venetis exploratoribus ad insulas frequentiores appropinquantem (cum nauim ingressi de more singulos vectores diligenter excuterent) Ignatiū nulla munitionum valetudinis testera, ne appellauit quidem; mirantibus, cognita postmodum re, Clodianis desertoribus illis; quib⁹ per adulterata videlicet symbola introitus in urbem vtramque nō sine magna vel sollicitudine, vel contē tione patuerat. Venetiarum vrbs, in recessu intimo sinus Adriatici, ea regio ac sita est, vt leniter stagnantes ex alto aquæ illam ex omni parte circumluant. ea inclyte vrbi & ad merces copiasque inuehendas opportuna receptacula, & contrā hostiles incursus, munimenta firmissima sunt. Ex ijs porro æstuarijs, maiores minoresque euripi totam urbem interkursantes, varijs mæandris ac flexibus ita distinguunt, vt, quot in partes pedibus, in totidem fere mari aditus sit; egregio sanè vel artis, vel naturæ miraculo. Inde vicorum, insularum,

63 **IGNATII VITAE**

rum, ac pontium ingens numerus: ut qui diutius ibi versati non sunt, variarum locorumque modo varietate, modo similitudine saepe fallantur. Sed contrariusmodi ambages, certum paratumque remedium est maxima multitudo cymbarum, quae usquequaque dispersae, nominatim ad omnia & publica & priuata loca quolibet haud ita magna mercede traiciant. Ignatius nauis Patauina, ex iis quae per Medoacum flumen assidue commicant, in area Matciana sub noctem expositus, cum neque vias ad publica xenodochia nosset. nec portitori conducendo suppeterent nummi; assuetus longo iam usu male cubare, sub porticu Procuratoria, quam appellant, intendentibus iam se tenebris, vacuum opificis cuiusdam fulcrum elegit, in quo fessos artus utcumque reficeret. Tenet fama, litterisque multorum est memoriae traditum, dum ille ibi noctem exigeret, vicinum senatorem caelesti voce excitatum, increpitumque, quod in multa veste, mollique strato decumberet ipse, cum interim Dei famulus peregrinus non longe à vestibulo

LIBER PRIMVS.

63

lo illius adium iaceret in publico pauper, & omni humana ope ac solatio destitutus. itaque ingenti metu & horrore persusum profligiisse confestim, & questum diligenter Ignatium excepisse perhonorifice. Sed ille postridie cum in amicam veterem Cantabrum incidisset, à lautiore hospitio se ad eum familiariter transfudit.

*Nauigat in Palaestinam.**Cap. XIII.*

IBI cum aliquandiu moraretur, in omnem nauigandi occasionem intentus; ecce tibi nouae amicorum pugnae (quos illi ybiuis breui conciliabat cognita viri virtus atque modestia) cum varijs terroribus ab instituta peregrinatione reuocare conatus; quibus ille, Deo fretus, ita resistebat, ut diceret, pro certo habere se, ut cetera cuncta deficerent, vel vna solummodo tabula quo cupiebat utique peruenturum. Nec cum fellit bonitatis diuinæ fiducia. Cum enim eo anno formidine Turcarum, ut diximus, solito minor esset in Iudaeam peregrinantium numerus, & quotquot erat, simul omnes paulo ante soluis-

uissent; desperata iam à cæteris re, Ignatius repente fit certior, nauiem in Cyprum parari patricio Veneto, prætori eiusdem insulæ designato: cumque inde non ignoraret breuem atque facile esse traiectum in Palestinam; nullo adhibito deprecatore, cum tamen multi nec aspernandi suppeterent, ad Venetorum Ducem Andream Gritū adiit ipsemet, insigni non minus humanitate, quam prudentia principem: ac Deo fauente facile ab eodem impetrauit, vt gratis in Cyprum vsque deueheretur. Sed interea dum prætoria ornatur nauiis, in febrim Ignatius incidit, factumque diuinitus est, probandæ scilicet eius constantiæ causa, vt quo die pharmacum hauserat, eo ipso nautæ signū profectionis ediderint. qua re minime conturbatus Ignatius veniam petit ab hospite; qui pertinaciter ipsum etiam atque etiam retinere conatus, cum nihil omnino proficeret, consulitur medicus. ille vero sine cunctatione respondet, hominem ad interitum ruere. At tamen Ignatius nihilo magis immutatus, & cælestis nimirum medici ductū sequutus,

sequutus, felici sanè consilio (quod tamen admirandum potius, quam imitandum alijs duxerim) fluctuante etiā tum in stomacho potione conscēdit: factumque est Dei beneficio, vt ora soluta, inter nauigandum, ex ipsa maris agitatione tantam vim pestiferi ac vitiati humoris euomeret, vt morbo planè leuatum sese celeriter senserit. Recuperata valetudine institit suo more, quoscumque poterat factis dictisque; ad virtutem & pietatem adhortari. cumque in eadem naui per summam impudentiam committi grauius quædam flagitia comperisset, non dubitauit apertum dedecus detestari palam; & impuros illos homines tanta orationis acrimonia reprehendere, vt ij facta cum nautis cōiuratione molestum sibi monitorem in deserta quadam insula exponere, atque ab suo conspectu & consuetudine procul amouere decreuerint. quam rem odorati è vectoribus quidam Hispani, ad Ignatium pro amicitia detulere, suadentes etiam atque etiam, vt in loquendo cautiore esset, sibi que consuleret. sed ille nihilominus
E turpi-

turpiter peccantes obiurgare perrexit, diuinæ prouidentiae ope subnixus: cuius beneficio factum est, vt ad insulam sceleri destinatâ appropinquantem nauem, aduerso repente vento reiecti, volentes nolentes Ignatium in Cyprum usque peruenerint: vbi cum stare ad salinas peregrinam nauem, de qua supra diximus, audisset, illuc itinere terrestri se contulit: in eamque gratis admissus, nihil plus viatici secum intulit, quam in priores intulerat, Christo vno videlicet fretus, qui tota illa navigatione se se illi non semel ostendit; cumque magno opere confirmavit, ac denique inco-lumen ad portum Palaestinae perduxit.

Palaestinae loca sancta perlustrat.

Cap. XIV.

INDE cum caetera peregrinorum turba progressus, vt ad conspectum sacratissimae urbis est ventum, incredibile ex ipso illius intuitu cepit animo voluptatem: ac deinceps partim in comitatu, partim etiam solus, loca illa Christi Domini, MARIAE virginis, & Apostolorum nobilitata vestigijs,

exi-

eximio quodam animi fructu venerabundus haud semel obiit: modo inclyti quondam templi reliquias, modo sepulchra Prophetarum intuens: hic nascentis & vagientis, illic docentis, & miracula patrantis filij Dei monumenta considerans. Vbi vero ad loca eiusdem acerbissimis poenis insignia, & morientis in cruce sanguine consecrata, atque ad defuncti sepulchrum accederet; effusus in lacrymas humo pia oscula imprimere, immortales agere Domino gratias, incredibili quadam spiritus dulcedine & suauitate compleri.

Ad haec antiquum beatissimae Virginis domicilium, itemque locum instituto primum Eucharistiae mysterio, & sancti Spiritus aduentu memorandū, & alia eiusmodi quamplurima, quae per otium deinde reuideret, à mystagogo quam accuratissime addiscere. Erat Ignatio iamdiu deliberatum, vt diximus, in augustis illis Iudaeae sedibus pedem figere, atque ad conuertendos ad Euangelij lucem infideles toto pectore incumbere; quod non reperiret vel vbi sanctius in terris vitam dege-

E 2

ret,

ret, vel in quo munere fructuosius operam collocaret. Neque, plurimis iam experimentis diuinę bonitati confidere, & in diem paruoque viuere assuetū, rerum quę ad corpus pertinent, habebat cura vlla sollicitum. Id verò laborabat vnum, fragilitatis humanę videlicet conscius, ne spiritui quotidie deficienti, & noxarum sordes aliquas contrahenti, opportuna sacrę poenitentię ablutio, & cęlestis panis alimenta deessent. Quam ad rem idoneum ratus ministerium fratrum ę Franciscana familia, qui loca illa religiosa tuentur, & peregrinis aduenientibus pręsto solēt esse, adit ille ad custodem cęnobiij, ac litteras ei, quas ex Italia commendatitias attulerat, reddidit; & quod ad conuersionem infidelium attinet, nihil eiusuorum consiliorum impertit; voluntatem verò suam in eisdem sedibus cōmorandi habitandique demonstrat: rogat proinde, vt se fratres dumtaxat tecto recipiant, sibi que confessionis & Eucharistię sacramenta ministrent: se, quę ad victum cultumque spectent, nullo prorsus eorum incommodo curatu-

turū. Custos, partim commendatione amicorum, partim postulati moderatione permotus, bene sperare iubet Ignatium, ita tamen, vt rem in aduentū Prouincialis ministri differret, qui per eos dies in Bethleem oppido versabatur. nec dubitauit Ignatius, quin æquę facilem Prouincialem esset habiturus, atque custodem habuerat. itaque cum reditus iam peregrinorum instaret, litteras ad amicos in Occidentem scribere aggressus est, quibus eos de suo statu faceret certiores. Cū igitur maximē scriberet, quod in posterum diem peregrinis erat indicta profectio; ecce tibi a custode nuntius, adesse Prouincialem, & Ignatium accersere. ad quem bonę spei plenus cum extemplo adiisset, collaudat ille primo piam hominis voluntatem: sed re apud se diligentius deliberata, videri sibi ait satius, vt recedat; idque cum alias ob causas, tū vero quod ante id tempus nonnulli eodem studio accēsi, dum securius vagantur, a Turcis excepti, vel misere periissent, vel certe in acerbę seruitutis calamitatem incidissent, quos deinde p-

pter officium ac vicinitatem Franciscani fratres non sine magno coenobij derrimento redimere cogeabantur. proinde se in diem insequentem cum ceteris peregrinis ad iter accingeret. Ad quæ cum ita respondisset Ignatius, vt sibi certum fixumque esse affirmaret, Hierosolymis omnino restare; simulque modeste significaret, se, quamuis aliter sentiēte Prouinciali, nequaquam, nisi aliqua oblata religione, à proposito recessurum: tum ille potestatem se a summo Pontifice habere subiunxit, sacris interdicensi si quis inuito se ibidem remanere conatus esset: iamque potestatis eius diploma proferre parati, confestim Ignatius, vt omnia ecclesiastica iura & imperia valde reuereretur, nihil prolato opus esse respondit, credere se quæ diceret; & quoniam ita iuberet, dicto audientem fore. Dum igitur ad hospitium tendit moerens, vt se ad reditum compareret; acris illum incessit repente cupiditas montis Oliueti illius celeberrimi reuiscendi, quo in summo cernitur adhuc IESV Christi ascendentis in cœlum expressa vestigia:

stigia: ac ne quis forte in tantis temporis angustiis impedimento sibi esset, re nemini patefacta, & (quod periculosius est) nullo propter inopiam Turca secum adhibito, ex ijs qui mercede conducti peregrinis in ea regione presidio sunt; solus ad montem excurrit: cumque à custodibus nō admitteretur, cultellum è calamaria theca detractum mercedis loco ijs dedit, sacri mōtis cacumen subiit alacer, & diuinorum pedum notas multa cum prece & ingenti gaudio veneratus, ad Bethphage perperauit: vbi dum singula curiose perlustrat, subiit illius animum subito, minus diligenter in Oliueti fastigio se se animaduertisse, vtra ex cœli plaga dextrum, vtra sinistrum esset Christi vestigium: qua dubitatione quasi quibusdā calcaribus incitatus, illico ad montem recurrit, adnotauitque intentis oculis vel minutissima quæque sic, vt locus in posterum dubitationi non esset: vsque adeo inexplebile studiū sacrosancta illa redemptionis humanæ monumenta, & incunabula Christianæ religionis penitus etiam atque etiam cognos-

E 4

gnosendi recolendiq; mentem eius inuaserat. Interea cum abesset diutius, nec in turba peregrinorum appareret, ad Franciscanos defertur, desiderari ex eo numero Ignatium. Franciscani suspicati id quod erat, ac veriti ne per eā solitudinem Ignatius in aliquod vitæ vel seruitutis discrimē incurreret; Armenium quemdam in eo cēnobio ministrantem, ad illum perquirēdum celeriter mittunt. qui descendenti ex Oliueto commodū Ignatio factus obuiam, fuisse primum, ac truci vultu acriter minitari, ac temeritatem asperè admodum increpare, deinde immissa manu, & brachio ferocius apprehensum ad diuersorium trahere minime sane renitentem, quin etiam nouo cælestis gaudij rore perfusum, quod inter eas contumelias Christum sibi præsentem, & vsque ad hospitium præcuntē, incredibili quodam genere consolationis aspiceret.

*In Hispaniam redit.
Cap. XV.*

Vt

VT igitur postera dies illuxit, cum reliquo peregrinorum agmine Ignatius abiit præ desiderio tristior, & relictam prouinciam sine fine respiciens: nec tamen, quoniam præsentī necessitate victus inde recederet, de muniendo in posterum sibi quandoque reditu ac mansione desperans. Cumq; primo traiectu Cyprum tenuisset incolumis, trēs ibi onerarias in Italiam paratas offendit: quarum vna erat Veneti mercatoris, maxima, & omnibus rebus instructa; altera minor, sed bene firma, Turcarum; tertia Christianorū, parua, & malè compacta. Ac cæteri peregrini, quod tempus erat hybernum, & obnoxium tēpestatibus, pro se quicque tendere, ac certa mercede pacisci, vt in primam illam ascenderent: cumque Ignatius propter egestatem à nauarcho repudiaretur, iidem illum enixe precari, vt hominem sibi notū, probum, atque adeo sanctum ne recusaret admittere. quibus ille non minus amare, quàm inepte facetus, Atqui sancto nihil opus est (inquit) naui. calcabit & quora multorum exemplo. neq; vnquam

E s

quam

quam exorari se passus est: sed magno ei stetit cauius, & contumacia. Cum enim Ignatius inde per contemptum exclusus, facile obtinuisset iisdem deprecatoribus, ut in illam debilem gratis admitteretur: cumq; simul omnia nauigia vento secundo soluissent; repente cooritur atrox adeo ac saeva tempestas; ut Turcica naus in omnium conspectu miserandum in modum fluctibus hausta, nullo prorsus euadente perierit; Veneta vero in scopulos illisa naufragium fecerit, saluis tamen hominibus: tertia tantum, qua vehabatur Ignatius, minime valida, ventis ac fluctibus diu multumque agitata, altero denique mense in Apuliam, lacera ac valde fessa peruenit: quo ex loco ipse deinde Venetias petijt, tam longa & periculosa nauigatione mire vexatus. Etenim studio paupertatis, quæ fuit illi semper omnibus commodis & emolumentis antiquior, nudis cruribus, hyeme sequente conscenderat, femoralibus tantum è tela, concisaque ad humeros aploide, ac scissili tunica breuiore semiamictus, cum è coelo densa ca-

deret

deret nix, ac tristi gelu cuncta inhorrescerent. atque ad has coeli iniurias accedebant quotidiana vitæ discrimina, vigiliæque, & cetera maris incommoda: quibus ille poenè confectus, cum Venetias peruenisset Ianuario mense anni MDXXIV. ab hospite Cantabro clementer acceptus, nummisque aliquot ad iter faciendum, atque ad fouendum stomachum nimio frigore languentè panni quodam frusto donatus, Ferrariam venit. ibi maximum vrbis templum ingressus, dum religiose numen adorat, mendicus quidam ex ijs qui sacrarum ædium vestibula conterunt, precationi apprime intentum intuitus, confestim ad illum accedit, manumque ad stipem porrigit supplex: cui cum Ignatius ex ea quam habebat pecunia, nummulum hilari vultu dedisset, atque is (ut fit) rem ad ceteros pauperes detulisset; alius, aliusque deinceps ad Ignatium accurrere: quos ille cum se per Christum obsecrantes frustrari fas esse vix duceret, à minoribus nummis ad maiores paulatim progressus, breui totam crumenam ita penitus exhausit, ut sibi deinceps

deinde ad cibum illo die capiendum
ostiati emendicare necesse fuerit.
quam rem pauperes iidem mox con-
spicati, & maxima quadam admiratio-
ne correpti; sanctum, sanctum illico
exclamant. quibus plausibus vocibus-
que nequaquam inflatus ipse, cum v-
no bonæ conscientiae testimonio nite-
retur, Genuam inde sine vlla cunctati-
one profectus est. Graue per id tempus
inter Christianos Reges vigeat bellū;
& præcipua quæque Cisalpinae Galliae
loca, vel Hispanicis, vel Gallicis præsi-
dijs tenebantur: cumque ob id ipsum
valde infesta cædibus ac latrocinij iti-
nera esse constaret; admonitus à bonis
quibusdam viris Ignatius est, vt per oc-
cultos tramites à via regia declinaret,
ni cum ingenti vitæ periculo in manus
militum vellet incidere. At ille, quem
ardens odium sui, & amor imitandæ
Christi patiëntiae intrepidum redderet,
recta nihilominus ire perrexit. neq; ita
multum viæ processerat, cum ad op-
pidum nescio quod in stationes circū-
fidentium Hispanorum incurrit, qui
tam periculoso ac suspicioso tempore

exploatorem sine dubio rati, compre-
hensum Ignatium, & in domunculam
quamdam seductum, blande primū
interrogant; deinde omni vestimen-
to, & ipsis denique calceis ferociter ex-
nuunt, singulas partes proteruè simul &
curiose pertractant, numquid ad ob-
sessos vel nuntij, vel literarum afferat,
diligenter exquirunt. cum nihil eorū
quæ putauerat, neque percunctando e-
licerent, neque perscrutando inueni-
rent, ira commoti, Atqui te Præfecto
sistemus, inquiunt, & confessionem
quam pertinaciter suppressis, exprime-
mus: cum nihil recusaret Ignatius, ac
tantummodo peteret, vt sua se tunica
tectum incedere paterentur; illi vero,
ludibrij & ignominiae causa brachatū
per media castra, vulgo inspectante at-
que irridente perducunt. quam ille tā
insignem cōtumeliam excepit ac sub-
ijt alacer, cum alijs nominibus, tū præ-
cipue quoddam interea sibi species quædā
est obiecta Christi Domini, cum à Pi-
lato per mediam urbem ad Herodis
tribunalia missus esset, ab eo per sum-
mam iniuriam atque indignitatē spre-
ti &

ti & illusi; & vniuerso irridente ac sibilante populo, per hominum ora semel iterumque traducti: cuius opprobrij se quoque factum esse vtrumque participem, mirifice latabatur. Sed vbi ad Praefecti diuersorium appropinquauit, repentino quodam timore perfrictus, coepit subito cogitare apud se, quo nā modo ipsum alloqueretur. Etenim Ignatius, quod olim in regia, sermonis flosculos & verborum elegantiam nimium studiose captasset, ad eam vanitatem expiandam, consulto post conuersionē instituerat rudi & agresti sermone cum ipsis quoque; dynastis ac principibus agere; & quo magis vulgo contemneretur, omne liberalioris educationis & nobilitatis indicium studiose celare. Tum igitur subiit illius animū, expediret ne tali tempore quidpiā de suscepta seu tarditate, seu rusticitate deponere. Sed cum rem totam accuratius intuens, ab humano timore profectam animaduertisset; vsque adeo in semetipsum animo concitatus est, vt nulla habita ratione periculi, non modo mutata consuetudine ad orationis

Ieno-

Ienocinia nō descendere, sed nullum prorsus neque gestus, neque verborum honorem habere Praefecto decreuerit. Quae res cuiuspiā fortasse temeritatis potius quā consilij videatur esse: sed vtrique seruorum Dei, praesertim in ipso feruore poenitentiae, facta vel dicta, ad communem sensum ac normam exigenda non sunt. Cum igitur coram illo stetisset, vt erat seminudus & squalidus, ne aperto quidem capite, oculos humi defigit. multa ac varia sciscitanti nullam omnino reddit vocem. tantū ad illam interrogationem, Es ne speculator? non esse, respōdit; idque ob eam causam, ne si nihil contrā dixisset, silentio ipso, quod aiunt, rem affirmasse, & merito quæsitorem in suam perniciē efferasse videretur. Tum ille insanum ratus Ignatium, acriter milites increpat, quod in conspectum suum, nō bene cognita re, dementem adduxerint; & simul, Abigite hunc, inquit, liberūque dimittite. qua reprehensione magis magisque irritati, cum aduersus Ducem hiscere non auderent, sui doloris poenas ab innocēte Ignatio repetunt.

nec

nec modo iurgia & probra certatim ingerere, sed etiā impetu facto, pugnis, cubitis, calcibus hominis latera faciēque cōtundere, mirabiliter in ipso verberum dolore latantis, quōd aliquid innoxio sibi ad Christi Domini exemplum perpeti contigisset. Cumq; verberando & conuitiando fessi denique destitissent, miseratus alius quidā miles excepit exanimem, ac fouit, ciboq; recreatum insequenti luce tutum abire permisit. Sed antequā Genuam accederet, rursus in statua Gallorum incidit, verum euentu admodum dispari. siquidem Dux, vt cum in Guipuzcoa natum audiuit, Vasco ipse eidem regioni finitimus, quasi popularem clemēter agnouit, ac benignē tractari à militibus iussu, postridie dimisit incolumem. Inde cum Genuam peruenisset, Rodericum Portundum ibi offendit Cantabrum, Hispaniensi classi praepositum, in Ferdinandi quondam regia sibi notum; cuius beneficio dum Barcinonem traiecitur, nihilo pacatiori vsus est mari, quā terra paulo ante vsus fuerat. Etenim à piratis conspecta

na-

naus, qui valida per eos dies classe infestum habebant mare Ligulticum, ingenti nautarum labore metuq; manus insectantium effugit.

Barcinone ad studia litterarū aggreditur.
Cap. XVI.

INterea Ignatium Hierosolymitana commoratione prohibitum, grauis coquebat cura, quid ageret, quodnam potissimū vitæ genus eligeret. ac multa secum agitati venerat illi dudum in mentem, coenobium aliquod ingredi maximē dissolutum, vt ibi, dum lapsam religionis disciplinam, & verbo & exemplo conaretur ad veterum instituta redigere; & cæteris aliqua re pdesset, & ipse interea (quod necessario futurum videbat) ab ijs qui restringi se nollent, multa pro Christi nomine pateretur. Sed incertus num id maximē ad Dei gloriam pertineret, quam videlicet vnā in omni actione spectare cōsueuerat; multa ac diligenti prece & ieiunio explorat numinis voluntatē: ac diu perplexus, in eam denique mentem sese diuinitus planē sensit impel-

F li, vt

li, vt sine dubitatione statueret, primū operam suam, qualis qualis esset, nequaquam intra vnius familiæ cancellos includere: deinde, quo latius pateret vtilitas ac fructus animorum, eiusdem consilij ac propositi idoneos aliquot adlegere socios atque adiutores: postremo, vt sine hominum admiratione versari in adiuuandis hominibus posset, ad sancti Spiritus vñctionē, doctrinæ quoque subsidium, ac litterarū cognitionem adiungere, præsertim quòd ea commendatione facultatem etiam repetendæ atque obtinendæ Hierosolymitanæ prouinciæ (cuius illi cura vivebat in pectore) facile se ab ecclesiasticis magistratibus aliquando impetraturum sperabat. Et quidem, quod ad litterarum studia pertinet, cū nondum intelligeret, quàm illa sibi totum hominem fere vendicent, ratus posse interim se animis quoque adiuuandis vacare, Minoressam ad gregem illum suum reuerti decreuerat, vbi & sparsa in hominum mentibus pietatis virtutisque semina ad bonam frugem perducere, & Cisterciensis cuiusdam mo-

monachi, spectate sanctitatis ac doctrinæ viri, tum consuetudine perfrui, tū industria erudiri magnopere cupiebat. Sed cum illum, contrā quàm putarat, demortuum reperisset, Barcinonem sibi studiorū idoneam sedem putauit fore, propter eā maxime causam, quòd cum paupertatem perpetuo colere, nihilque ab domo sua & cognatis accipere decreuisset; in ea vrbe multos habebat spirituali necessitudine sibi coniunctos: in ijs Ardebalum quemdam peritum, vt locis ac temporibus illis, ludi magistrum; & Elisabetham Rosellam primariam feminam, quorum alter operam illi gratuitam, in docēdo, altera in quōdianos vsus quidquid opus esset benigne detulerat. Vt igitur Barcinonem reuertit, seque Ardebalō dedit in disciplinam, repuerascere in gratiam Christi matura iam ætate vir (quippe tertium circiter ac trigesimū agebat annum) & elementarius propemodum fieri non erubuit. Ceterum ad illa spinosa rudimenta Grammaticę capienda, ediscendasque verborum inflexiones & nominum, cum alia e-

rant ei impedimento, tum illud præcipue, quod animum ad rerum caelestium sensa concipienda longo iam usu promptum & agilem, si amandi vocabulum, vel alia quæpiam eiusmodi vox adinuisset eorum, quæ piè ac religiose cogitare & commentari consueuerat, subito pœnè abstractus à sensibus, in contemplationem diuinæ caritatis ac sempiternæ beatitudinis, tota mente raperetur. Ex quo fiebat, non solum ut nihil noui mandare memorie posset, sed etiâ, ut si quid antea impressum esset, id ipsum concursu nouarum & præstantiorum imaginum illico deleteretur. quam ipsam rem, quasi futura præfagens, pro sua parte adiuuabat etiam vasser humani generis inimicus, eo maxime tempore crebra intelligentiæ lumina eidem offerens, & recondita patefaciens scripturæ sacræ mysteria. Quod ille cum cerneret, cumque adhibito sepe conatu, euagationem hanc frustra cohibere tentasset; pro ea discretionem spirituum quam diuturna exercitatio parauerat, facile sensit diaboli fraudem, sese à litterarum studio renocare conan-

conantis. ac quo consilio Barcinonem sese contulerat, id ipsum labore ac diligentia consequi maiorem in modum exoptans, hanc inijt rationem eius abigendæ molestiæ. Templum erat beatæ Virginis, cui à Mari cognomen est, gymnasio proximum. in id templum fufis ritè ad Deum, eandemque Virginem precibus, Ardebalum pro amicitia acceperat; rem illi totam, ut erat, exponit; deinde se ad pedes abiicit homini, etiâ atque etiam obtestans, ne ab incepto desistat; se utique, modo sibi panis & aqua non desit, in proximum biennium, & eo amplius, si opus fuerit, ad scholas frequentem esse venturum; seduloque daturum operam litteris; petere & rogare, ut ab se quotidie non minus quam à cæteris pensum exigat; cessantem, quasi quemlibet vnum è grege puerorum, arbitratu suo & verbis & plagis accipiat. Miratus viri humilitatem ac probitatem Ardebalus, bonum animum iubet habere, suamque illi operam denuo pollicetur. Atque hac submissione victus denique dæmon abcessit, & importunis illustrationibus Dei beneficio re-

F 3 cedent-

cedentibus, operæ pretium Ignatius facere, & liberius in grammaticæ cognitione cœpit excurrere. Interea discendi mirabiliter auido, & omnia studiorum cōpendia perquirenti, suafere nōnulli, ad pietatem videlicet cum elegantiore doctrina iungendam, vt Erasmi Roterodami, qui ea tempestate Latinitatis auctor idoneus habebatur, Enchiridion militis Christiani studiose perlegeret. quod ille facere cum cœpisset, celeriter sensit ea lectione spiritus feruorem in se, quasi frigida superfusa, restringui: consultoque per preces Deo ita librum illum abiecit, vt neq; in manus postea sumpserit ipse, & multo post, Generalis creatus, omnia scriptoris illius opera in Societate I E S V legi vetuerit: non quo singula hæretico veneno infecta putaret; sed ne quis fortè capt⁹ facetijs ac dicacitate viri, sensim, vt fit, ab incorruptis ad vitiosa descenderet. Nec tamen eo tempore Ignatius, quamquam studio litterarum ad eo intentus, cōsuetæ caritatis officia & studium pœnitentiæ omisit. quinimmo cum Barcinonē valentiore, quàm inde abie-

abierat stomacho reuertisset, non ille quidem ad saccum redijt, neque orationi ita multum temporis tribuit; sed tamen vestitu admodum vili vsus est, & calcēos ad ostentationem vitandam ita perforauit, vt soleis paulatim magis magisque discerpitis, hyeme iam fauiente, nudis humi plantis incederet: atque etiam subsecuius operis, erepto è scholasticis exercitationibus tempore, instirrit pia passim colloquia serere; plebem infimam doctrinæ Christianæ præceptis imbueret; quosdam etiam spiritualibus exercitijs ad virtutem ac perfectionem informare. Quarum rerum admiratione permoti præ ceteris viri quattuor, sese ad Ignatij ductum atq; institutum aggregarunt (quibus tamen, vt suo loco videbimus, in proposito constantia defuit) Callistus quidam, qui auctore Ignatio peregrinationem Hierosolymitanam nuper obierat; alterum Artiam cognomento appellabant; tertius fuit è Gotholaniæ proregis familia, nomine Cazes; ad quos vltimo loco Ioannes adolescens, natione Gallus ac-

cessit. His ille socijs auctus, tametsi studiorum metam quamprimum attingere optabat, quo liberius omnem curam atque operam in hominum salute consumeret; tamen quod sibi nondum sat firma Grammaticæ fundamēta iecisse videbatur, numquam adduci potuit, ut ab Ardebali disciplina discederet (quamvis ad superiores artes vulgo idoneus haberetur) quoad insignis quidam Theologiæ doctor, cui sese excutiendum examinādumque tradiderat, facto periculo, ad reliquorum sententiam accessit. Cuius auctoritatem & iudicium ne contemnere videretur, licet ipse sibi haud sanè placeret, ad graviora studia Complutum vna cum socijs abiit.

Eiusdem commemoratio Complutensis.

Cap. XVII.

Ibi cum ad publicum xenodochium suo more diuertisset, artium, ut appellant, curriculum iniit non admodum felici successu: quippè qui eadem illa præpropere festinatione incitatus, nullo poenè seruato vel ordine vel discrimine

scrimine disciplinæ, multa & varia vno eodemque tempore aggressus est; & in Logicis Terminos, quos appellāt, in Physicis Albertum, in Theologia Magistrum sententiarum (qui maxime libri tum in Hispania terebantur) enoluer, & plures quotidie in scholis audire cœpit interpretes, quæ res in speciem utilis & compediaria, vel maximo ei in id ipsum quod properabat, impedimento fuit. Etenim, quod in rebus humanis fere sit, cum auide sequeretur omnia, nihil propemodum assequeretur, & ipsa varietas ac multitudo rerum, tum intelligentiæ tenebras, tum vero memoriæ perturbationem & confusionem afferebat. Ad hæc illud etiam accedebat incommodi, quod in summa paupertate non solum ex emendicato viuebat ipse cum suis, verum etiā aliorum inopiam ac difficultates, conquisitis vndique eleemosynis, magno labore & corporis & animi subleuabat. Præterea, quod eius cursum vel maxime retardauit in litteris, tanta cupiditate ardebat, errantes animas ad bonam mentem, atque ad legem Euangelicam

licam reuocādi, vt se, quamuis alieno
tum tēpore continere non pōset, quo
min⁹ & in scholasticorum circulis de
vera virtute ac pietate sermones iniice
ret, & in triuijs pueros, plebemq; fidei
Christianæ præceptionib⁹ erudiret; &
omnium ordinū homines passim ad
cultum Dei, studiumq; religionis, a-
cri ac vehementi oratione incitaret.
Quibus adhortationibus cōmoti mul-
ti, cum ad sanitatem & officium redi-
rent, & crebris altisq; suspirijs veram
cordis contritionem ac poenitentiam
testarentur; ab imperitis quibusdam I-
gnatius in suspicionem & crimen ve-
nesicij vocari est cōceptus; quasi homi-
nes oratione sua cardiacos redderet.
Præterea cum insignes quædam in po-
pulo repente morum ac vitæ mutatio-
nes existerent, & maior in dies homi-
num cōcursus ad Ignatium fieret; bre-
ui rem ad sacros Inquisitores Toletū
pertulit rumor. Gliscebant eo maximè
tempore apud Germanos Lutheriana
pestis, manabatq; malum quotidie
latius. Quinetiam in Hispania ipsa, in-
fani conatus eorum, qui sese Illumina-

tos

tos ferebāt, paulò antè magistratuum
diligentia oppressi fuerant. Quocirca
Quæsitores in omne eiusmodi conta-
gionis periculum excubantes animo,
atque ex hac hominum frequentia &
inuisitato agēdi genere veriti, ne quod
nouum incendium existeret, Complu-
tū celeriter aduolāt, in Ignatij doctri-
nam ac mores diligenter æquè ac dissi-
mulanter inquirunt. cum nihil neque
in dictis neq; in factis à recta fide alic-
num inuenirent, Ignatium ne appel-
lant quidem; tota re delegata Vicario
Archiepiscopi, Ioanni Figheroæ, qui
deinde Regio consilio præfuit, Toletum
ipsi ad sua tribunalia reuertūtur.
Neq; ita multo post Vicarius ipse, ma-
gis vsurpandi iuris causa, quàm quòd
rem vlla animaduersione dignam pu-
taret, ad Ignatij diuerforium adit quie-
te, & pauca quædam ab eo percuncta-
tus, ad extremum exponit, inquisitum
in ipsius & sociorum vitam esse acri-
ter, neque inuentum quidpiam vitio-
sum; proinde more suo animarum sa-
luti operam darent, cum eo tamen, vt
non vno eodemq; omnes habitu in-
cede-

cederent; ne tali tempore nouam aliquam sectam inducere viderentur. Natium coloris lanca veste cuncti utebantur. iussit ille Ignatium & Artiagā nigro, Callistum & Cazerem rufo colore distingui, adolescentem Gallum nihil mutare. nec recusauit Ignatius, ut erat magistratibus apprimē obediens. Interiecto deinde quattuor fere mensium spatio, cum nihil de instituta docendi ratione remitterent, nec persuadere sibi Vicari^o posset, homines idiotas, in ijs tractandis, quæ ad Christianæ fidei dogmata pertinent, nusquam labi; rursus in eos clam institit quærere. sed cum nihilominus sana cuncta reperisset, rem totam sine ullo iudicii tumultu suppressit. Nec tamen ita multo post Vicarius idem tertiam in Ignatium quæstionem exercuit, quorundam calumnijs ac suspicione compulsus. Confluebat ad nouum doctorem audiendum, ut diximus, populi turba promiscua, in ijs scemine duæ honesto loco natæ, grandis natu mater, & filia forma eleganti. hæ publicis Ignatii adhortationibus incitatæ, ut est sexus ad pietatē

pietatem propensus, adeo exarsere, ut cuncta Hispaniæ valetudinaria peragrarē, & in Christi Domini gratiam toto vitæ suæ tempore pauperibus ministrare decreuerint. Hoc animi propositū Ignatio cum aperuissent; dissuasit ille magnopere cum alias ob causas, tum ne cuius oculos animumque sollicitaret aspectus adolescentulæ non deesse Compluti pauperes, quos officij causa, si vellent, inuiserent; posse etiam operam dare sacro Eucharistiæ ferculo prosequendo, & alia id genus obire per multa, vtriusque sexus, alterius etiam ætati magis congruentia. Quibus rationibus, & simul auctoritate viri deterite, cogitatam quidem illæ deposuere Prouinciam; verumtamen eadem agitatæ spiritus vi, temperare sibi postea nequiuerunt, quominus incōsulto atque inscio prorsus Ignatio, pedibus, ac mendicantium specie aliud genus peregrinationis longæ difficilisque susceperent. Giennium in Bætica est vrbs, quam nonnulli Mentefam Oretanorum falso putarunt, sacro Sudario in primis visenda, in quo crucem sibimet baiu-

bailantis expressa Christi Domini adoratur effigies. Ad id Sudarium venerandum, pedibus, ut dictum est, paucis admodum conscijs profecta, duodecim ferme dierum itinere, cum in urbe non apparerēt, admiratio primum affinium ac vicinorum orta: deinde ubi à familiaribus cognitum est, peregrinantium habitu petiisse Giennium, varie pro suo quisque sensu rem interpretari: nonnulli probare factum, plerique reprehendere, quod eo loco feminae sine comitibus, nullo apparatu se in iter periculosum dedissent. Doctor vero Cirolius, cuius in tutela erant mulieres, auctorem eius consilij suspicatus Ignatium, vehementer excanduit, facinus indignum exclamans, hominem externum & ignotum, in aliena patria suis concionibus cuncta miscere, & ipsas matres familias à cura domesticarum rerum auocare, nobiles vero puellas in pudicitiae discrimen adducere. Atque his querimonijs Vicarium perpulit, ut Ignatium in carcerem, misso repente viatore, conijceret. Erat aestivum anni tempus, & satis laxa custodia. itaque ad cum

cum totis iam illis finibus celebrē, vel spectandi, vel audiendi causa plurimi ventitabant. quibus ille securitate mirabili tū Christianae doctrinae rudimenta, tum etiam, ubi res exigeret, spiritualium exercitationum praecepta more suo tradebat. Georgius quidem Naerius, insignis ea tempestate doctor, & magna apud Carolū Caesarem gratia, cum ad eum visendum accessisset, animi magnitudinem, & dicendi vim admiratus, ut primum ad suos domum reuertit, Hodierna die vidi Paulum (inquit) in vinculis. Iamque septimum decimum diem ibi transegerat non solum innoxius, verum etiam prorsus ignarus, cuius criminis nomine accerseretur; cum eius interrogandi gratia (multa quippe ad eum ab iniquis delata fuerant) Vicarius ipse cum scriba publico in carcerem venit. Ac primum (ut fit) varijs quaestionibus versare in omnes partes Ignatii animum: deinde, quoniam regijs prohibiti edictis, tamen Hispania fere tota, clementitudo corporis habitu cultuque Iudaei multi versantur, maleficum genus hominum, & valde Chri-

Christianis inimicū; sciscitatur ex eo Vicarius, obseruet ne Sabbata: cui ille, Vtiq;, in honorem beatæ Mariæ virginis (inquit.) nam cæteroquin & Iudæicos ritus ignoro, & verò Iudæum patria mea fert nullum. Postremo, nostin, ait, mulieres quasdam duas, matrē & filiam? Cum Ignatius annuisset, Nūquid auctor illis fuisti (adiungit) peregrinandi Giennium? Nihil vero min⁹, ait Ignatius: quinimo credas mihi iurato velim, eiusmodi concursationes & itinera in vniuersum vtrique dissuasisse me, & si profectæ sunt, me ignaro, atque adeo inuito profectas. Tum hilari vultu Vicarius, humeros Ignatij leniter apprehendens, Atqui ob id ipsum, inquit, in custodiam te scito fuisse coniectum. His ita peractis, ac tota serie quæstionis per scribam in cōmentarios relata, Vicarius abiit. Interea peregrinatione confecta, secundo & quadragesimo deniq; die mulieres reuertuntur, è quibus Ignatij innocentia clare perspecta, venit in carcerem scriba, & Vicarij sententiam Ignatio recitat: qua primum iubebatur ipse cū socijs

cate-

cæterorum scholasticorum habitu incedere; deinde quadriennij præfiniebatur spatium sacre Theologiæ cognoscendæ, ante quod exactum spatium, de fidei Christianæ mysterijs ad populum verba ne facerēt. Quibus auditis, quod ad habitum pertinet, nihil sane recusabat Ignatius, dummodo in id ipsum egenti sibi necessaria præberētur: illam vero temporis finitionem ægre admodum tulit, quòd ea re sibi viam ad procurandam animorum salutem obstrui cerneret. Itaque sine vlla dubitatione Salmanticam ad sua proseguenda studia migrare constituit, cōm septimum non amplius mensem Cōpluti moratus, inter eas ipsas difficultates & occupationes, non nihil tamē è Logicis, Physicisq;, & ex ipsis Theologiæ fontib⁹ degustasset. Sed interim, ad gloriā Dei, ne quid in doctrina moribusque suis resideret infamiæ, Toletanū Archiepiscopum (cuius in diocesi Complutum est) sibi ex itinere adeundum, totamque ei rem gestam, & omnem consiliorum suorum rationē explicandam existimauit. Is erat Alfon-

sus Fonseca, morabaturque eo tempore Pintia, à quo benignè acceptus, animatusque ad cœpta strenue promouenda, nec non instructus viatico, Salmanticam venit, quò comites iam antè præcesserant. quorum ille diuersorium ignorans, primum omnium sacram ædem ingreditur, vbi orantem conspiciata pia quædam mulier, instinctu videlicet numinis, ultro ad eum accessit, & sciscitata nomen, ad socios iam sibi notos lata perduxit. Verum Ignatio ne Salmanticæ quidem quieto esse diutius licuit. Cum enim quod supererat à studiis otij, in cohortandis ad virtutē ac pietatem & priuatim & publice nō modo plebeijs, verum etiam principibus viris infunderet; neque vero, adiuuante Domino, frustra operam collocaret; omnium in se oculos repente cōuertit, urbemque totam celeriter eius nominis fama peruasit. Erat omnino inusitata res, & ipsa nouitate valde mirabilis; laicos homines, & externa re nulla differentes à cæteris (etenim eos Figheroa suo sumptu Compluti scholasticorum vestimentis ornauerat) Aposto-

postolico ac pastoralī propemodum munere fungi palam, & sacerdotes ipsos ad partes suas rite obeundas accendere. Et cum eiusmodi vitæ genus valde probarent, suspicerentque permultitum vero non deerant, qui totam rē secus interpretarentur, ac diligentius cautiusque examinandam putarent.

In ijs Dominicani fratres è diui Stephani præclaro cœnobio, quamquam eorum pro potestate non erat eiusmodi quæstio, tamen, quo erant caritatis ardore, sat suum rati, quod communem ad rem totius Ecclesiæ pertineret; Ignatium noscere, spiritumque ipsius, & doctrinæ genus, & vitæ institutum expendere omnino constituunt. Interim ignarus huiusce consilij Ignatius, confessarium ex ipso cœnobio sibi delegerat. Is igitur confessarius aduenam iussu Vicarij (nam Prior, seu cœnobiarcha tum aberat) in proximum Dominicum diem ad prandium inuitat; nec renuenti, Fac (inquit) paratus accedas: quærenda ex te non pauca. Ac nihilo minus, vbi dies aduenit, sine cunctatione promissâ fecit Ignatius. Exceptus

est cum vno è comitibus Callisto, comiter. Sublatis deinde mensis, vtrumque Vicarius cum eodem confessario, & alio è fratribus in sacellum quoddam seducit. confident omnes. Tum blando vultu Vicarius Ignatium intuens, gaudere se admodum inquit, ac valde probare, quod ille cum socijs Apostolicum in morem peregrinando populos doceat, atque ad cultum Dei, ac studium pietatis impellat. verum tamen auere se nosse, quibus maxime litteris operam dederint. Cum id, quod erat, Ignatius minime doctos fateretur esse: Quid igitur, inquit, doctrinae ac rerum expertes, conciones de rebus diuinis habetis? Nos vero nequaquam concionamur, ait Ignatius; verum de virtutis pulchritudine, de vitij foeditate, cum occasio se se dat, familiariter & ex aequo loco differimus, atque homines ad odium peccatorum, amoremque probitatis hortamur. Ad ea Vicarius: Sed vtique de virtutibus vitijque sine liberalium artium cognitione disputari non potest, vel à magistris & libris accepta, vel infusa diuinitus: vos vero neque litteris,

teris, neque doctoribus operam dedistis, vt ipsi fatemini: restat igitur, vt à Spiritu sancto vobis hæc tradita sint. atqui hoc ipsum est de Spiritu sancto, quod maximè querimus. Tum Ignatius, vt peti se vidit repentinodilemmate, cum aliquantulum substitisset, De his, inquit, hæcenus. Cum nihilominus instaret ille, ac Spiritus sancti verbo hominem vrgeret; oppressus Ignatius tam perseueranti interrogatione, in eodem tamen gradu constantia perstitit, seq; nihil præterea responsurum affirmavit, nisi quibus legitime interrogandi ius esset. Quo loco Vicarius: Ita ne vero? inquit. Cum nouæ impostorum sectæ quotidie pullulent, & in errorem ac fraudem ita multos inducant; vos in reddenda vestrae doctrinae ratione tergiuersamini? Atqui efficiam, vt omnino reddatis. Triduum deinde intra sacros coenobij fines detinetur, atque humanissime tractantur à Fratribus. Eo spatio exacto, ecce tibi à Baccalareo Fria, Vicario Salmanticensis Episcopi, notarius ambos perducit in carcerem, includitque separato à reliqua

reorum turba conclauit, mirum in modum squalido, ac peruetusto, odorisq; teterrimi; cuius tectum mediuni stipites ligneus fulciebat, ac stipiti ferrea catena erat affixa dodrantium longitudine circiter nouem, bifida ad extremum serie. huic ergo catenae altero utrumq; pedeadstringunt, sic, ut nusquam alter sine altero, progredi, aut loco potè mouere se posset. Igitur tota ea nocte per summum corporis incommodum nulla capta quiete, in hymnis & canticis persistere. postridie, ut per urbem vulgata res est, continuo boni viri complures cum stragulis, culcitrisque, & ciborum apparatu adfuerunt, quorum benignitate recreatus Ignatius, ac paulo clementius haberi deinde in ea custodia coeptus est. Itaque, ut antè Compluti, sic eo tempore concursus ingens hominum ad eum fieri, ad quos ille admirabili tranquillitate, de contemptu rerum humanarum, de futuro extremo iudicio, deque sempiternis premiis atque suppliciis differebat. In ijs Francisco Mendoza (qui postea S. R. E. Cardinalis & Episcopus Burgensis est mortuus) misc-

miseranti casum ipsius, & amicè ex coquerenti, grauitèrne ferret custodiam & vincula: Tantum ne malum tibi videtur esse carcer? inquit Ignatius. atqui, scito, vrbe Salmantica tota non ita multas esse compedes, manicasve, quin ego plures Christi Domini causa vehementer exoptem. Interea Baccalaureus Frias ad carcerem accedit, Ignatium & Callistum diuersos interrogat, ac varijs percontationibus, quales haberi à indicibus solent, utriusque sensus & animum diligenter explorat. Cum illi congruentia responderent, nec modo sibi, sed etiam inter se mirè constarent, denique librum Exercitiorum, de quo inaudierat, poscit: nec recusat Ignatius; quinetiam sibi praterca esse tres in eadem vrbe socios aperit, editque diuersorij nomen ac notas, quibus inueniri sine errore possint. neque vero superfedidit ille missis licetoribus eos in carcerem tradere inferiorè; ne quod ijs colloquium cum Ignatio, neu qua communicatio consiliorum esset. Post hæc, ablatum Exercitiorum librum & ipsemet accuratè perlegit, & examinandum

præterea tradidit tribus Theologiae doctoribus, qui dum singula diligenter expēdūt, accidit interea res ad innocentiam Ignatij & sociorum declarandam non levis momenti. cū enim ceteri qui in vinculis tenebātur, per negligentiam custodum effracto carcere omnes repente dilapsi essent; Ignatius comitesque soli in summa fugiendi licentia postridie ibidem inuenti sunt, & cunctis admirantibus, approbantibusque, confestim in amplam domum & commodam inde magistratuum iussu traducti. Citatus præterea Ignatius ad Bacalaureum, & reliquos libri sui recognitores, cum & de Exercitiorum ratione, & de præcipuis fidei Christianæ mysterijs multa ex eo quærerentur, paucis ac demisse præfatus, neque se vacasse admodum litteris; & quaecumque sentiret, diceretve, Ecclesiastico iudicio & censuræ cuncta submittere; ad singulas quæstiones de sanctissima Trinitate, de Incarnatione Domini, de sacramento Eucharistiæ, aliasque complures, ita respondit, ut iudices ipsi poenè obstupescerent. Præterea è iure canonico proponi-

ponitur ei difficilis quidam nodus, quē ipse, cum item responsa Doctorum se ignorare dixisset, illico soluit egregie. Postremo iussus primū Decalogi præceptum, uti consueuerat ad populum, sic ibidē repente explicare; in eam sententiam usque adeo variè & copiose dixit, ut omnem illis præterea interrogandi cupiditatem exemerit. His rebus ita peractis, cum dies vinculorum esset secundus iam & vigesimus, unā cum socijs euocatur ad iudicum sententiam audiendam: cuius erat summa, innocentios eos, & ab omni hæretica labe intactos videri, ac proinde posse arbitrati suo in adiuuandos homines ac plebem erudiendam incumbere; tantum ne intra quadrienniū in Theologiae studio exactū, quæ cogitatio letali, quæ veniali crimine teneretur (qui locus in toto poenè iure Pontificio ac Theologia difficillimus est) auderent ipsi per se definire, atque statuere: id autem propterea, quod in Exercitiorum libro signa quædā tradita viderant iudices, ad peccata capitalia à venialibus dignoscenda: quæ tamen quod nihil

continenter à recta fide alienum, nominatim improbare non audebant. Recitata sententia, cum honorifice tractatum ab se Ignatiū putarent iudices; ille vero suis rebus è conscientia apprimè confidens, vehemēter indoluit, ab ijs quos verè & Catholicè fidei tutores ac præsides agnoscebat, nullo in suis neque dictis, neque scriptis deprehenso vitio, tamē in re tanta tāq; necessaria sibi silentiū imponi; atque iter ad excolēdos ac pro viribus adiuvādos homines impediti. Quæ ipsa res inclinatum iā ante animum eius impulit, uti satius iudicaret ex hisce difficultatibus, quas in Hispania obijci sibi subinde videbat, ad scholas Parisienses in Galliā ultro sese transferre: ubi tum ob suam novitatē, & eius linguæ inscitiam sibi minus interim negotij putabat fore, tū propter illius academix celebritatem atque frequentiam, non defuturos deinde quos ad suum institutum, atque ad Apostolica vestigia sectanda perliceret.

Lutetiam proficiscitur.

Cap. XVIII.

Et

ET quoniam ad iter adeo longinquum & anceps, non idem erat socijs animus; atque etiam, ut maxime incolumes eò peruenissent, incertum erat, apud ignotas nationes quam copiam in studijs litterarum degēdi essent habituri; communicato cum ijs consilio statuit Ignatius antecedere solus ipse Lutetiam: & si quidem res facultatem habitura videtur, ut eos ibidem alere posset, ipsos evocare per litteras; sin minus, tota de re facere certiores; ut quamquam diuersis locis, eadem tamen coniunctione animorum, emenso interim philosophiæ ac Theologiæ curriculo, intermissam ad tempus consuetudinem Deo volente deinde repererent. Rebus igitur ita compositis, quamquam è præcipua Salmanticensi nobilitate multis ægre ferentibus, ac maiorem in modum renitentibus, vigesimo circiter die quā è custodia exierat, in viam se dedit Ignatius, onustum libris asellum præ se agens; ac Barcinonem devenit. Hic vero, ut inter veteres amicos ac familiares, omni ope certandum illi fuit, ut se à lacrymis atque à

com.

complexu carorum auelleret etiam atque etiam deprecantium, ne patriam cum externa regione mutaret, neu scilicet tempore in manifestum vitae periculum ultro dmitteret. Vigebat adhuc bellum inter Hispanos Gallosque; & circa regni utriusque praecipue limites infesta latrocinii loca, & recentes multorum caedes ad metum proponebantur. Sed ille nec terrore, nec precibus de suscepto consilio demoueri se passus, certe illud recusare non potuit, quominus tum ad sumptus itineris, tum ad necessaria Parisiis comparanda, numerorum aliquid partim in numerato, partim in nominibus ab Elisabetha Rossella, & alijs quibusdam amicis acciperet. Quibus ille subsidijs, ac praecipue diuinæ bonitatis ope munitus, hyemae summa, pedibus, ut solebat, nullo duce vel comite inde profectus est sub initium anni M.DXXVIII. cumque Ianuarii totum in itinere posuisset, Februarii mense Lutetiam sospes introiit. Ibi, quod ad studia pertinet, respiciens perexiguam praeteriti temporis fructum, rationibus suis accuratè subductis, ad Dei

Dei gloriam statuit in litteras toto pectore incumbere. cumque experiendo iam cognouisset, eam esse humanæ mentis imbecillitatem, ut in plura uno eodemque tempore vix atque ægrè sufficiat, dānata priore festinatione, post hac, compendijs omissis, regia via procedere, & studiorum suorum nouum initium ordiri decreuit. Igitur ad Mōtis acuti collegium itare quotidie, ibique inter procacium puerorum greges, matura iam ætate vir, grammaticæ rudimenta repetere non dedignatus est. Simul etiam de stato precationis tempore, & vexatione corpusculi, quo plerumque virium studio superesset, multum imminuit, sic tamen, ut illa praecipue tria numquam omiserit: primum, ut quotidie sacrificio Missæ religiose interesset: alterum, ut octauo quoque die post poenitentiae sacramentum caelesti pane sese reficeret: extremum, ut bis quotidie sua eius diei dicta, facta, cogitata quam diligentissime recognosceret; conferensque hodiernum cum hesterno die, hebdomadam cum hebdomada, mensemque cum mense; suos in

in spiritu vel progressus, vel regressus perquam accurate exploraret atque perpenderet. Procuracionem quoque alienae salutis, & institutam consuetudinem agendi cum proximis, tantisper dum litteris, ac praesertim philosophiae vacaret, aliqua ex parte remisit, numquam tamen omnino deposuit.

Extrema inopia incommoda superat.
Cap. XIX.

IAm vero, satis usu ipso edoctus, quantum detrimentum studiis afferat mendicitas, & cura tolerandae in singulos dies vitae; & nihilominus optans Christi Domini & Apostolorum exemplo nihil prorsus in hoc saeculo possidere; piorum benignitate ac facultatibus totam rem ita moderari constituit, ut neque in diem, ut antea, precario victitaret, & nihil idcirco de voluntariae paupertatis proposito meritoque perderet. Sed ea res primis utique mensibus minime cessit illi e sententia. Cum enim sese in Hispanorum aliquot contubernium contulisset, qui plurimi Parisiis ipso belli tempore versabantur,

&

& exactam e syngrapha Barcinonensi pecuniam cuidam ex eadem natione custodiendam dedisset, eam ille clam suos in usus non optima fide conuertit; cumque postea reddendo non esset, reliquis iam nummis insumptis Ignatius, & a locupletibus amicis, quorum ope adiuuari posset, longo interuallo disunctus, tanta subito rerum omnium inopia oppressus est, ut ei cibum officiatim quaritare quotidie, & in hospitali sancti Iacobi domum, infimis precibus exorato eius loci praefecto, demigrare necesse fuerit graui sane incommodo. Quippe Lutetia Parisiorum, urbs in primis Europae totius & magnitudine & celebritate visenda, trifariam est diuisa: partem unam, quam Sequana fluuius insulam efficit, regia vetere, foro, & tribunalibus nobilem, vulgo Ciuitatem appellant: altera, quae nouam regiam continet, Oppidum dicitur: tertia pars, iam inde a Carolo Magno dicata Musis, Vniuersitas nominatur. in hac, praeter ceteram incolarum turbam, scholastici maxime inhabitant; ac numerantur ibi collegia per multa

multa libero aditu, cum suis vnum-
quodq; liberalium artium discipulis
& doctoribus, & praefecto collegij, quē
Primarium vocant. Igitur ex ea vicini-
tate in sancti Iacobi hospitium, quod
procul inde est in suburbio, extrema
necessitate compulsus Ignatius, in tan-
to locorum interuallo, cum alijs affli-
ctabatur incommodis, tū vero quod
cum ante lucem in academia incipe-
rent scholae, nec nisi nocte desinerent;
ipse, illius hospitij legibus, nec manē
ante solis ortum egredi poterat, & ve-
spere ante occasum regredi cogeba-
tur, sic, vt inter eundū & redeundum
quamuis industrio ac vigilantī discipu-
lo, multum & de magistri dictatis, &
de tota scholarum exercitatione de-
periret. Cui tanto detrimento cum in
praesentia nullum aliud remedium oc-
curreret, consilium cepit more scho-
lasticorum egentium, ea conditione
locandi operam suam alicui ex acade-
miae Primarijs, doctoribusque; vt quod
sibi à rebus domesticis otij superesset,
id totum in scholastica disciplina, stu-
dijsq; doctrinae consumeret. Sed ma-
gis

gis magisque probante Deo constanti
am & patientiam viri, conditionem e-
iusmodi, quamuis magna adhibita di-
ligentia, nactus est nullam. Itaque de-
iectus hac spe, cum id ærumnosa vitæ
genus aliquandiu tolerasset, & quos in
Hispania reliquerat socios, de statu re-
rum suarū per litteras monuisset, hor-
tatus, vt ibidem ex condito curriculum
studiorum absoluerent; rationem inijt
multo commodiorem, vt indictis va-
cationum ferijs, in Belgium, atque in-
terdum etiam in Angliam siue Britan-
niam, ad Hispanos negotiatores excur-
reret: quorum benignitate cum facile
obtinuisset annuam pecuniae summā,
Lutetiae toto studiorum tempore cer-
tis pensionibus exigendam, commodi-
us multo cepit in liberalium discipli-
narum cognitione versari. Cumque
octodecim fere menses Latinae linguae
tribuisset in Montis acuti collegio, in
collegium cui à sancta Barbara nomen
est, ad Philosophiae studia transijt ala-
critate mirabili: ac primum occursan-
tes denuo rerum caelestium importu-
nas imagines, quamquam eximia cum
H animi

animi delectatione cōiunctas, eadem spiritus constātia, qua superiores illas, iterum ab se reiecit ac repulit; deinde magistris attente audiendis, multa ac diligenti eorum quæ audierat commē tatione, quotidianis denique gymnasij exercitationibus, triennio & mensibus sex (quod spatium temporis curriculo Philosophiæ in academia illa tribuitur) ita profecit, ut honorifico magistri iudicio ac testimonio (is erat Ioannes Penna Philosophus) post cōsuetā certamina, ritu solemni, laurea, cæterisq; doctrinæ insignibus decoratus sit. Post hæc in cœnobij Dominicani gymnasio sacram Theologiam aggressus est, ingenti sanè labore & industria, cum præter cæteras lucubrationes, hyeme sæuiente, quotidie manè ante lucem ad scholas, quæ illa circiter hora ibi habebantur, accederet. atq; ex eo studio tantum Deo adiuvante percepit, quod satis esset ad fidei doctrinæque suæ rationem, sine suspitione vlla nouitatis, ex Patrum decretis atque auctoritate reddendam.

Variè

*Variè propter Christum exercetur.**Cap. XX.*

NEq; vero, quamuis interim à plebis catechesi atq; à publicis actionibus abstineret, idcirco tamen, quoad per scholas licitum est, ab adiungendis ad Christum hominibus, animandisq; ad studium veræ laudis & gloriæ destitit. quapropter multi nec infimæ sortis viri, priuatis ipsius colloquijs ac monitis incitati, partim castigato veterē luxu, Christianæ disciplinæ seueritatem induerunt; partim etiam solemni voto varia religiosorum instituta professi sunt; partim denique ingenti academici totius admiratione, in Christi gratiam pecunia egentibus distributa, pauperem vitam agere, atque adeo ad conculcandum penitus omnem sæculi fastum, & expianda superbie crimina, palam per vicos & compita manum ad stipem ipsi porrigere, victumque palam emendicare cœperunt. quos tamen amici, rem indigne ferentes, cum neque precibus neque minis à proposito reuocare valuisent, facta

H 2 sta

Et a manu denique ab hospitali domo sancti Iacob, iquò sese contulerant, vi armisq; in pristinum academiæ diuersorium ad sua proseguenda studia retraxerunt. Ignatius verò tantam eiusmodi rerum inuidiam subiit, vt præter cæteras iniurias & maledicta, falsis etiam criminationibus ad sacrum Inquitorem semel iterumque delatus sit. Is erat ea tempestate Matthæus Ori, ex Dominicana familia Theologiæ magister, tum eruditione, tum probitate conspicuus; qui accusatorum fraude comperta, Ignatium non absoluit modo, sed etiam miris ornauit laudibus, ipsumque Exercitiorum librum, qui præcipue in suspensionem crimenque vocabatur, tantum abfuit vt damna-
ret, vt sibi etiam eiusdem exemplum Ignatij permissu desumpserit. præterea absolutionis ac sententiæ formulam, publici scribæ chirographo & signo munitam, quam contra iniquorum calumnias, quandocumque opus esset, proferret, tametsi minus gratum id potētibus quibusdam viris fore videbat, Ignatio petenti concessit. Neque vero
pro

pro Christi nomine solū hac falsæ accusationis procella defunctus Ignatius est; sed eorum ipsorum opera, qui illum deinde vel maxime dilexerunt, virgarum quoque publicè periculum adiit. Mos est Parisijs, in scholasticos improbos ac seditiosos, ad sanciedam academiæ disciplinam, hūc fere in modum animaduertere. Dissimulato consilio, ad condictam diem in aulam collegij Primarius, magistrique nodosa instructi virga conueniunt: comprehensumque repente noxium, & in medio confessu nudatum; certo plagarum numero singuli afficiunt. Id supplicij genus Lutetiæ tum ad sensum corporis peracerbum est, tum vero ad ignominiam ac dedecus longe turpissimum, deque ipsius loci nomine aula vulgo appellatur. Hunc igitur cruciatum ac notam maleficis constitutam, Ignatio insonti, quòd condiscipulos festis præcipue diebus à schola ad oratorium & sacra mysteria confessionis altarisque traduceret, vehemēter iratus magister ipse Ioannes Penna parauerat, Iacobo Gouea Lusitano collegij Primario in
H 3 suam

suam sententiam facile adducto, quippe qui iam ante priuatim erat infensus Ignatio, quod familiarem quemdam suum, Amatorem nomine, seuerioris vitae præceptionibus imbuisset, atque (vt pietatem fere interpretantur homines) infatuasset abductum à curis inanibus, & iucundo cōuictu amicorum, atq; à pristina consuetudine. Vt igitur dicta supplicio dies illuxit; aduentans iam ad scholas, ab amico fideli mature monetur Ignatius, ne intra collegij septa utique illo die inferat pedem; concitatos in eum esse omnium animos; poenas aulae daturum extemplo, ni caueat. Ad cuius rei nuntium ancipiti deliberatione distractus Ignatius, quod & pro Christi nomine verbera & contumelias perpeti mirifice optabat, & supplicij apud homines adeo turpis infamia, metuebat ne complures è iuuetute, ipsius opera iam ad meliora conuersos; necdum in bono stabiles, à sua consuetudine atque auctoritate auocaret, iterque sibi ad alios etiam deinceps Christo lucrificiendos arumperet; totam rem ad ipsius Gouea

arbi-

arbitrium, iudiciumq; reijcere statuit: quod ille re cognita decreuisset, id ex diuina maximè gloria & voluntate futurum; neque de eiusmodi sententia vllis amici denuntiationibus precibusve demoueri se passus, quamquam horrenti poenae imminētis acerbicatem, & renitenti carni vim fortiter intulit: ingressusq; collegium, & recta Goueam petens, nondum è cubiculo egressum, placido ac sereno vultu, & altam animi pacem ac securitatem indicante: *Si mea mihi* (inquit) *existimationis & incolumitatis, quam diuina gloria, salutisq; animorum cura prior esset ac potior, nequaquam hodierno die pedem intra fines huiusce collegij posuissem. neq; enim antequam huc venirem, ignarus eram Gouea, quantum è vestra omnium indignatione dedecoris, quam acerbiora tormenta me maneant. Sed quoriam nihil omnino mihi vel ad meritum optabilius, vel ad veram dignitatem praeclarius duco, quam Christi Dominica causa, tam graui, tamq; multa pro me perfuncti, vicissim probra, plagas, mortem deniq; perpeti: idcirco nimirum ad scholas accessi, & ultro memet in tantum & corporis & fama discrimen*

men obieci. Verum enim vero mihi non modo quid votis meis ac desiderio, sed etiam quid proximorum rationibus, & sempiterna salutis conducatur, caritatis lege considerandum est. Multos habeo adolescentes Dei beneficio nuper e caeno flagitiorum emerfos, ac vix dum auulsos ab improborum pestilenti consortio, hos ego vereor, ne si me in tam honesto conuentu publice vapulasse constituerit, à meo sermone congressuq. protinus auocet infamiae metus, ac proinde, ut sunt flexibiles hominum voluntates, ad eadem illa saxa, quibus paulo ante adhaeserant, ingenti demonum gaudio, & feruor aetatis, & pravae consuetudinis aestus abripi. Simul etiā (verum ut fatear) tui me Gouea, doctorisq. mei Penna me miseret, qui Christianā pietatem ac fidem sacramento professi, ceterisque ad exemplum iustitiae virtutisq. praepositi, Christi famulum, Christi causam agentem, adeo acerbè insectamini. & qui, quae pœna lex affici iubet eos, qui scholasticos deprauare, magistris illudere, seditiones conflare voluerint, eadem dignum indicatis eū, qui inuentutem à vitijs, doctores à iurgijs, academiam à tumultibus vindicare conatur. quae quoniam mecum ipse reputans, non
leuis

leuis momenti ducebam esse, quamquam cupidus inimicorum odij vel meo sanguine explendi, tamen pro nostra necessitudine deesse nolui, quominus eadem tibi quoque, integra etiamnum re, considerata proponerem. Mihi, ut dixi, pro Christi nomine vexari ac torqueri optatissimum est: iamq. si videtur, sponte ad patibulum pergo. tu, Lutetiae Parisiorum, à sancta Barbara collegio, in eiusmodi causa tale documentum vel pietatis vel aequitatis dari an expediat, pro tua sapientia ac religione constitue. Vixdum Ignatius dixerat, cum Gouea, vir & ingenio, & tum instinctu diuino valde compunctus; illico coepta damnauit, ac maiorem in modum detestatus est; apprehensumque amicissime Ignatiū deduxit in aulam, quo iam collegae cū reliqua turba parati conuenerant. Ibi silentio indicto, repente contra omnium expectationem de Ignatij laudibus orationem instituit; viri fortitudinē, innocentiam, caritatem extollens; se ipsum, & ceteros qui innoxio periculū struxerant, vehementer accusans. quā in sententiam cum multa dolēter graui-

H s uiter-

uiterque dixisset, ad extremum obortis lacrymis, ad Ignatii genua procidit, precatusque; delicti veniam, & apud ceteros illum in admirationem gratiamque restituit, & ipse in omni deinde vita Ignatium & socios precipuo amore studioque complexus est.

De socijs ad Ignatium adiunctis.

Cap. XXI.

HAsce igitur, aliasque; eiusmodi insectationes atque pericula Ignatius Christi causa contraxit. attamen idem plurimorum quoque; sibi gratiam ac beneuolentiam optimis artibus peperit. Fuit enim in illo, praeter diuinitus infusa charismata, mirum etiam atque efficax ingenium & studium ad animos hominum demerendos. In principum amicitias opportune insinuare sese, easdemque obsequio & submissione tueri; pares facilitate ac suauitate morum allicere; inferioribus & egentibus, auctoritate, opera, necnon è suis angustijs etiam pecunia praesto esse; morbo aliquo laborantes vel cum valetudinis & contagionis periculo adire, solari;

larique amantissime; eorum quibus cum viueret, agerétve, vel difficultatem naturae, & arrogantiam perpeti; vel ineptias ac stultitiam, quoad ita res ferret, exforbere dissimulatione mirabili; ad aliorum arbitrium ac voluntatem, quibuscumque rebus honeste posset, semper accommodare se ac flectere; omnibus denique in Christi gratiam omnia fieri: ubi penitus in hominum sensus ac voluntates irrepserrat, tum demum officijs ac beneuolentia comprehensos occupatosque, pro suo quemque captu, sensim & caute progrediens, Christianae religionis & officij praeeptionibus excolebat. Atque his ferme artibus, & simul sanctimonie ac frugalitatis exemplo, multos, ut diximus, à turpi ac flagitiosa vita non modo ad sobrietatem & continentiam, sed etiam ad contemptum rerum mortalium, atque ad salutaria consilia Christi conuertit. Complures praeterea haereticos, grassante iam tum peste Lutherana, tempestiuus disputationibus monitisque conuictos, ad sacra Quæstorum tribunalia volen-

lentes adduxit; & cum sancta Romana Ecclesia in gratiam secreta abiuratione restituit. Iam vero, quod ei vel in primis propositum initio fuerat, ut aliquos ingenio doctrinaque praestantes, ad suum institutum ac vitae rationem aggregaret; in idipsum per Theologiae maxime tempus incubuit; adiunxitque sibi, Deo bene iuvante, iuvenes novem ex academia vniuersa lectissimos: quorum primus fuit Petrus Faber Allobrox, pago Villareto Gebennensis dioecesis humili natus loco, sed egregie pius, quippe qui duodecimo etatis anno per summum sanctimoniae studium virginitatem Deo vouerat; idemque ad litteras à vita pastoralis traductus, tantum ingenio industriaque profecerat, ut eum in locis Aristotelis difficilioribus magister ipse Penna cōsuleret. Hunc igitur Ignatius & studiorum & contubernij communione sibi coniunctum; licet socium gloriosi operis ipso initio destinasset, non tamen continuo illi rem aperuit, neque ad tantam perfectionem impellere cōfestim aggressus est, sed conscientiam

ex-

excutere, & in se ipsum quotidie diligenter inquirere primum edocuit: deinde ad totius antea vitae noxas per sacram confessionem expiandas adduxit: postremo, cum iam Philosophiae curriculum exegisset, spiritualibus exercitationibus perpoliuit; adeo propensum ad poenitentiam, tantoque animi ardore succensum, ut hyeme summa, concretum glacie flumen Sequanam plaustris impune prementibus, in separata Iacobaei vici domuncula propositas meditationes; & quidem insidens niui sub dio peregerit, sexque ipsos dies omni prorsus cibo potuque abstinerit, in ediam longius utique protrahaturus, nisi eum, re animaduersa, consultoque suppliciter Deo vetuisset Ignatius. & sane respondit operi fructus. Cum enim antea in eligendo certo vitae genere Faber mira animi sollicitudine, variisque scrupulorum molestijs adeo torqueretur, ut praenimio angore sese in auias abdere solitudines, ibique radicibus herbarum victitare poene decerneret; ex hac spirituali exercitatione vocari se vnà cum Ignatio ad ani-

animorum subsidium non dubie sentiens, tantam est pacem ac tranquillitatem conscientiae consecutus, ut ex vehementissima tamquam agitatione ac falo, placidum tutumque portum se denique nactus esse profiteretur. Ex eodem contubernio Franciscus quoque Xaverius nobilis Cantaber, idemque non vulgari eruditione, quippe qui laurea magistrali donatus Lutetiae postmodum publicus Aristotelis interpres extiterit: quamquam principio ita non studiosus Ignatii, ut eius pietatem (ut fit) etiam procaciter irrideret; tamen viri tum patientia, tum obsequijs adeo delinitus est, ut ad illius ductum arbitriumque sese omnino contulerit. Hunc & divitiarum affluentia, & viuido ingenio, & viribus corporis praeferoce, admirabili prudentia ac lenitate mansuefecit Ignatius, in eamque rerum humanarum despicientiam, & caritatis ardorem paulatim adduxit, ut inter ipsa exercitia spiritualia, tum ad carnis macerationem quattuor dies ieiunus omnino transegerit; tum vero quod inter iuenum greges desultor eximius, corporis agilitate

litate sibi nimium placuisset; ad eius piaculum vanitatis, membris valido fune perstrictis, non sine acri sensu doloris, dies aliquot in commentandi orandiisque labore atque attentione perfliterit. Hic est Xaverius ille, qui non multo deinde post, Ioannis Lusitaniae regis rogatu, ex auctoritate Pontificis Romani missus in Orientem, plenus Apostolico spiritu, tota India maritima summis laboribus ac periculis peragrata, in ultimas Iaponiorum terras Evangelij lumen primus intulit, atque ingenti infidelium numero ad Christum adiuncto, multis clarus miraculis, in ipso aditu Sinarum excessit à vita. Porro Xaverium & Fabrum imitati sunt Iacobus Laines Saguntinus, qui deinde Societati nostrae proximè ab Ignatio praefuit, vir de Christiana republica in primis optime meritus; & Alfonso Salmeron Toletanus, Graecis & Latinis litteris admodum eruditus: uterque cōfecto Cōpluti Philosophiae curriculum, Parisiosque partim Theologiae causa, partim etiam Ignatii noscendi gratia profecti, de cuius laudibus iam tū in

Hi-

Hispania, constanti hominum sermōne multa cognouerāt. Accessit ad hos etiam Nicolaus Bobadilla Palentinus; doctus iuuenis, & philosophiam publice professus in oppido Hispaniæ Pinitia: itemque præstanti indole Simon Rodericus Lusitanus: & post aliquanto, Claudius Iaius, & Ioannes Codurius Gebennenses, Paschasiusque Broetus Ebredunensis, Fabri præcipue item Allobrogis (cuius erat nomen Parisijs celebre) monitis & exemplo permoti. Hi omnes, impulsu planè diuino, cum alter alterius consiliū ignorarent, post exactissimam totius vitæ confessionē spiritualibus exercitijs ab Ignatio perquam diligenter exculti, vehementi quadā spiritus motione sese non quidem in vmbra ac solitudinem, sed in solem ac puluerem euocari ad prælia Domini prælianda senserunt. nec fuit è nouem ullus fere, quin ad propitiandum cæleste numen, eiusque volūtatem suppliciter exquirendam; præter ceteram abstinentiam, & incommoda voluntaria, tridui, vt minimū, totius inedia sponte pertulerit, nimis

nimis audaci fortasse consilio; nisi eos & multorum exempla, & feruor simul ætatis ac pietatis excuset. Hosce igitur socios Dei beneficio nactus Ignatius (quorum tres erāt superstitēs hæc scribente me, Salmeron, Rodericus, & Bobadilla) quod iam diu moliebatur & agitabat animo, re ipsa aggredi primo quoque tempore statui t; vt Hierosolymas Pontificis Maximi permisso repereret; gentesque finitimas Christiana quondam religione præstantes, deinde Mahometis nefaria sui erestitione deceptas, vel à miserabili errore ad veritatem Euangelij reuocaret, vel certè (quod erat proximum) sanguinem ac vitam in causa tam pia, tamque gloriosa profunderet. Neque sane difficile fuit, ceteros iam sponte currentes, & Dei amore incensos, in eandem sententiam & propositum adducere. & quia plerique Theologiæ studia nondū absoluerant; ne interim conceptus ardor animi refrigesceret, & simul vt ipsorum eo gratius diuinæ maiestati obsequium esset, quo maiorem sibi ipse necessitatē seruitutis ac religionis imposuissent,

I implor-

implorato beatissimæ Virginis patrocinio, ac sancti Dionysij Arcopagitæ, cuius in tutela Parisij sunt, in æde suburbana, quæ Mons Martyrum dicitur, sub confessionis & Eucharistiæ mysteria voto sese obstrinxere singuli, emensis Theologiæ spatijs continuo mortalibus rebus nuntium remittendi, atq; in paupertate perpetua seruiendi gloriæ diuinæ, salutiq; animorum: ac nominatim, ad constitutâ diem Hierosolymâ eo consilio nauigandi, vt in conuersionem infidelium toto pectore incumberet; palmamq; martyrij studiose captarent. id consilium si qua re impediretur, an in circumactio spatio deniq; Romam dirent, suamq; operam summo Põtifici, Christi Vicario ad spirituale proximorum auxiliũ sine vlla vel præmij pactione, vel temporum aut locorum exceptione deferrent. id votum in eo templo vouere ingenti consensu & alacritate, anno post Christum natum M. D. XXXIV. decimo octauo Kalend. Septembris, quo die Assumptionis MARIÆ Virginis anniuersaria gratulatio celebratur.

bratur, idemq; votum eodem loco dieq; pariter anno proximo ac tertio renouarunt, atque ea res tum ad conspirationem ac vinculum animorum, tum ad confirmandas in suscepto consilio mentes omnium mirifice valuit. Incendebant præterea studium alter alterius omni genere officij & caritatis, duce ac moderatore simul Ignatio, quem omnes vt parentem eundem & vnice diligebant, & valde reuerebantur. ac primum spirituales modo apud hunc, modo apud illum agitare cœtus; ibiq; suauißima de rebus diuinis habere colloquia, & sese mutuo ad Christianam laudem & decus hortari; deinde in studiorum difficultatibus, locisq; obscurioribus adiuuare inter se, & lucubrationes quisq; suas, lumenq; doctrinæ & ingenij, cū res exigeret, in commune conferre; præterea inuicem sibi omnibus in rebus adesse certatim; denique à frequentis sacramentorum vsu, & assiduitate precandi meditandiq; nullo pacto recedere. quibus rebus & varias demon-

I 2 num

num insidias tentationesque, conantiū eos ab incoepto reuocare, vicerūt; & breui tanta coaluere concordia, vt quamquam è diuersis, nec non infensis inter se orti nationibus, gratia tamen superante naturam, intra eosdem alti parietes, atque adeo ex vno pro-
pemodum omnes vtero in
lucem editi vide-
rentur.

LIBRI PRIMI FINIS.

DE

DE IGNA-
TII LOIOLAE VITA
ET MORIBVS.

LIBER SECVNDVS.

Aeger Hispaniam repetit.
Cap. I.

INTEREA Ignatius graui morbo partim è maximis laboribus vigilijsq;, partim etiam è Parisiensis coeli grauitate contracto; vexatusq; subinde stomachi iam pridem affecti doloribus acerbissimis; post multa remedia incassum adhibita, iubetur à medicis ad patrium solum & incunabula se referre; quod vnum ad inueteratas corporis egritudines certissimum perfugiū vulgo arbitrantur. Nec recusauit ille, non tam valetudinis ratione, vel desiderio

fuorum adductus, quàm duabus alijs maxime causis: primū, vt quibus olim in regionibus, malo publico, iuuenilis licentię ac vanitatis ipsemet specimen exstitisset, ibidem ad spiritualem ædificationem vicissim aliqua Christianę humilitatis atque modestiæ documenta præberet; popularesque suos & verbo & exemplo ad studium pœnitentię salutaris accenderet. deinde, vt, quoniam socijs aliqua erant in Hispania rei familiaris tricię, eas eodem itinere atq; opera ipse expediret; neque per eam causam illi vel auocarentur à studijs, vel recenti etiam nunc vocatione, & expeditionis tam arduę, tamq; laboriosę consilio, patrię dulcedinis, ac domesticę tentationis, qua nulla fere periculosior est, aleam subire cogerentur. Simul etiam, è relictis olim in Hispania socijs, cogitabat, si quem in proposito constantem inueniret; secum in eandem expeditionem educere. Cæterum ne quid è suo discessu res Parisiensis caperet detrimēti, primum comilitones ad perseverantiam ac fidem paucis adhortatus, Petrum Fabrum &

& annis & vocatione antiquissimum, illis præposuit; cui interim obtemperarent, quem parentis ducerent loco. deinde tempus certum edixit ijsdem approbantibus, quo tempore cuncti, rebus omnibus præter viaticum & necessaria scripta ex voto abdicatis, nauigaturi Hierosolymas Italiam peterēt, seque iam antegressum Venetias conuenirent. Dicta profectiōni dies est viii. Kalend. Februarij, anno M. D. XXXVII. incunte, qua die Apostoli Pauli conuersio beata recolitur. His ita cōstitutis, anno M. D. XXXV. per Autumni tempus ipse non sine lacrymis, mutuique amoris magna significatione singulos in digressu complexus, cum vellet de more pedibus quamquam agro corpore proficisci; coempto à socijs equo vti coactus est: breuique partim ex ipsa vocatione, locorumque mutatione, partim etiam è studiorum intermissione morbo leuatus, Pyrenæo superato Guipuzcoam prouinciam attigit. Loiolæ rerū potiebatur eo tempore, Garzia defuncto, Bertramus stirpis maximus. is de

patrui aduētu festinè premonitus ab ijs
qui hominē ad Aquas Augustas, quam
hodie Baionā appellāt, in trāsitu agno-
uerāt, extēplo, quod regni limes lati-
cinijs infest⁹ esset, armatos homines ad
eū excipiēdum tuendumq; dimiserat:
atq; hos primū Ignatius in Guipuz-
coā finibus, deinde etiam, quæ iam tū
erat fama de sanctitate viri, clericos o-
mnes agmine composito ad oppidum
Aspeithiam honoris causa obuios ha-
buit. cumq; ab ijs, & ab ingenti præte-
rea gratulantium turba deduceretur
ad ades paternas, ille, vt ostēderet quā-
topere ab eiusmodi fastu pompaq; ab-
horreret, vt primum potuit, ex eo co-
mitatu sese proripiēs, ad publicam ho-
spitalem domum diuertit, victumq;ue
continuo emendicare ostiatim cœpit;
fratris filio cognatisq; frementibus,
eamq;ue rem (vt fere deprauata sunt
Christianorum quoque iudicia, & pau-
ci ex animo crucē amplexantur) sum-
mi dedecoris atq; ignominia loco si-
bi ducentibus. Deinde quamquam in-
uitis ijsdem, institit plebem Christiane
doctrinae rudimentis imbuere, priua-
tis

tisq; colloquijs eos, qui ad se ventita-
bāt, è peccatorum veterno excitare; fe-
stis vero diebus etiam conciones habe-
re tanta hominum frequentia, vt cum
eos templa non caperent, in agrū pro-
dire necessariò cogeretur, vulgoq; ar-
bores audiendi causa conscenderent.
Et sane operæ fructus egregius Dei be-
neficio constitit. Complures ad virtu-
tem ac Dei cultum à vitæ prauitate cō-
uersi, multæ sublata discordia, & odia
inueterata restincta, contra aleatores
lata publicè lex, poenæq;ue propositæ;
institutum præterea, vt preces pro sa-
lute quotidie funderentur eorum om-
nium, quibus letalis noxæ piaculo ob-
strictis, in singula momenta exitialis
exitus immineret: itemq; vt ex Eccle-
sia Romanæ consuetudine, salutatio-
nis Angelicæ signū daretur manè, me-
ridie, & vespere. iam vero grauias quæ-
dam vitia, quæ nō in populum modo,
sed etiam in sacerdotes irrepserāt, ma-
gna ex parte correctas. denique morbo
incurabili affectis, & extrema pressis
inopia, ne vel oppido errarent, vel stra-
ti passim in compitis cœlum misera-

bili questu cōpleret, publico sumptu consultum. Atque hasce leges moresque custodiēdi, ne (quod fere fit) benē cōcepta propediem obsolescerent; curā & munus Loioleia familia, placata postmodum Ignatio, sibi desumpsit. qui cum in eo xenodochio aliquādiu ita versatus esset, vt satis appareret, ipsum exemplo Christi Domini laboribus & paupertate multo magis, quā otio & rerum affluentia delectari; ad extremum quotidianis propinquo rū precibus exoratus, ne cognationi aut nihil omnino dedisse, aut etiam inimitias palām denuntiasse videretur, in paternam domum ex hōspitali se transtulit; ibique aliquot moratus dies, restituta domestica disciplina, cunctis ad officium ac pietatem animatis; valentior multo, quā Lutetia discesserat, ad sociorum expedienda negotia proficisci cōstituit. Atque hic nouum ecce tibi certamen Ignatium inter & cognatos exoritur; cum ille pauperis habitu prorsus, & pedes iter facere destinasset animo, illi contra, quoniam quidem cum apud se diutius retinere non

non possent, certe non nisi bene comitatum, & pecunia instructum abire permetterent. Verum certaminis denique is fuit exitus, vt Ignatius ne frustra diutius tenderet, ad viā modicum in speciem deduci se passus, breui domum & famulos & cætera cuncta remiserit, pedibusque porro perrexerit; Gallicano equo ministris valedudinarij iam antè relicto, quem illi deinde in Ignatij memoriam veluti sacrum & immunem ab opere, vagari in pascuis ad extremum vsque senium permisere. Ignatius igitur Nauarra primum, deinde Castella peragrata, mandatisque recentium sociorum exhaustis, de veterum statu ac voluntate cognoscere nequaquam omisit: verum illi partim exspectationis ac moræ tædio victi, partim etiam aspero virtutis itinere fatigati, in alia fere omnia dudum abierant. Ioannes tantum Gallus, ne de animi salute periclitaretur, monasticæ se addixerat vitæ. Callistus ab animorum cura, ad pecuniæ lucrum studio repente conuerso, in Indiam nauigauit, vnde aliquā-

quanto post bene nummatus ingenti omnium admiratione qui cum antea norant, Salmanticam redijt. Cazeris cum Segouiam patriam petijisset, mollioris vitæ commodis, & domesticorū consuetudine delinitus, otio ac voluptati sese dederat. Artiaga vero, curriculum honoris & ambitionis ingressus, & Commēdatario factus Episcopus, cum aliquandiu in eo dignitatis gradu vixisset, ad extremum agrotus, epota per imprudentiam veneni lagūcula (cum duæ starent, altera salubris aquæ, altera sublimati, quod appellatur, medicamenti) miserabili genere leti defunctus est.

Venetias ingenti labore contendit.

Cap. II.

Ignatius ergo cum in Italiam prope raret, & hosce quos dixi socios tam longe lateque dispersos in vnum redigendi, atque ad pristina reuocandi cōsilia spes nulla se ostenderet; occulta Dei iudicia secum expendēs, fusis pro ipsorū salute ad superos precibus, Valentiam venit, vbi videlicet nauē stare para-

paratam audierat. Ibi dissuadentibus multis, ne se tali tempore mari committeret, quoddam præter ceteras difficultates, etiam nobilis archipirata Aenobarbus loca opportuna, & littorum flexus valida obsideret classe; nullis terroribus de sententia decessit Ignatius. & nauis prædones quidem effugit, verū tamen foedissima tempestate coorta, clauo diffracto, fusisque armamentis, cum iam de salute vectores nautæque omnino desperassent, lacera & quassata fluctibus Genuensem portum agerrime tenuit. Atque hæc tanta maris incommoda, non sane leuius terrestris itineris discrimen excepit. Cum enim solus, ignarusque regionum Ignatius per Apennini tramites Aemiliam peteret, viam ingressus initio spatiosam, sed in arctum deinde magis magisque cocuntem; studio procedendi, sensim in eas penetrauit angustias, vnde sese expedire humana ope vix posset. Primo igitur sollicitè vestigium facere, deinde cum neque progredi, neque iam regredi tutū esset, in exilitate salebrosa, & horrenda crepidine, torrente rapido

pido minaciter subterfluente; hæsit aliquantisper stupenti similis, ubi repente sese tot periculis cinctum animaduertit. Sed ad extremum fidenter implorato diuino auxilio; quod vnum reliquum esse videbatur, humi procubuit; & genibus manibusque reptando, quadrupedis instar, ac prominentia modo saxa, modo è saxis enata virgulta prensando, tandem euasit labore, quos ad eam diem pertulisset, omnium maximo, inde per immensæ altitudinis inuias rupes ac solitudines diu errabundus, cum ad radices montium denique deuenisset, omnia rursus offendit partim niuium tabe, partim etiam hybernis imbribus impedita. Cumque nihilominus vrgeret progrediendi necessitas; via teterrima (& est mollis & cretosus ager, ac semitam per horum temporum incuriam exiguo munimento, nec ullisvt olim, stratis lapidibus) cum profundo ac tenacilimo diu multumque luctatus, ad Bononiæ portas tandem aliquando peruenit. Atque hic, ne quid decisset ad probandam æquitatem ac patientiam viri, ad ceteras misérias illud etiam ludibri-

drium accessit; vt in ipso vrbis introitu, è ponticulo in fossam, limo cœnofo margine lubricante decideret, emersusque luto deformatus ac madidus, ab ijs qui tum aderant, non sine ioco & facetijs (vt sunt procacia in alienis malis hominum ingenia) rideretur. Sed ille nimirum identidem exerceri se à patre cælesti prudenter intelligens, & in gratiarum actione persistens, Sole siccatis vtcumque vestibus, lassitudine ac fame confectus cum vrbis magnam partem frustra emendicando perambulasset, in collegium Hispanicę nationis demum exceptus, ibique dies aliquot clementer est habitus. Inde cum itinere iam facili & certo Venetias peruenisset, exacta pecunia, quam illi per trapezitas eadem Elisabetha Rossella benignè curauerat; interea dum socios è Gallia præstolatur, in varia pietatis opera ex instituto cœpit incumbere. Nec sane frustra: si quidem complures omnium ordinum homines partim Christianæ doctrinæ præceptionibus imbuit, partim ab impura & flagitiosa vita ad castum Deitimo-

timorem, studiumque virtutis eodem Deo adiuuante conuertit. Quibusdam etiam primarijs viris tum patricijs indidem, tum externis, praua animi affectione ac vitio laborantibus, non sine copioso fructu, spiritualium exercitiorum expertae virtutis medicinam adhibuit. In ijs Didacum Guiam, & Stephanum germanos fratres è præcipua nobilitate Cantabriæ, sibi quondam Cōpluti familiariter notos, ac tum Hierosolymis redeuntes, earundem commentationum beneficio tantam ad rerum diuinarum intelligentiam, & humanarum contemptum adduxit, vt omnibus diuitijs & honoribus abdicatis, Christi consilia omnino sequi decreuerint. Atque hos imitatus est postmodum Baccalaureus Hozius, itē Hispanus, Theologiæ peritus: qui cū ad easdem commentationes peragendas valde propensus esset, verumtamen ex quibusdam iniquorū sermonibus haberet suspectam Ignatij doctrinam ac dogmata; demum se Ignatio exercendum atque colendum ita commisit, vt multos in cubiculum quo secessit, secum

secum afferret libros, quibus Ignatij dicta scriptaque ad sanctorum Patrum & Conciliorum trutinam expēderet. Sed vbi appositas ab Ignatio epulas degustauit; tantum abfuit vt in ijs veneni deprehenderit quidquam, vt etiam ardenti quodam rerum cœlestium amore inflammatus, mortalibus commodis nuntium sponte remisit, atque vltro ad Ignatij voluntatem & vitæ rationes adhæserit. Ex Veneta vero nobilitate in primis eo secessu ac meditatione profecit Petrus Contarenus Zachariæ filius, is qui multo post, magna cum integritate ac sanctimonix laude Paphensem Episcopatum administrauit. Sed & aliorum ex Ignatij consuetudine insignis vitæ morumque mutatio est consecuta. Quæ quoniam nec ab obscuris hominibus, & in oculis celeberrimæ ciuitatis fiebant, breui vt alijs locis antea, sic tū Venetijs Ignatij pietas in crimen inuidiamque vocari cœpta, non ferente diabolo tantam sibi prædam è faucibus eripi: statimque vulgatum ab eiusdem emissarijs est, Ignatium prauitatis hæreticæ semel iterūque

que conuictum in Hispania, clapsum
è custodia, in Galliā profugisse; ac pro-
inde eius effigiem ab Hispanis Inquisi-
toribus ignominia causa publice con-
cremata. eundē Parisijs nouas res moli-
entē, inficientemq; perniciosā doctri-
næ labe scholasticos; vbi delatū suū no-
mē ad sacra tribunalia odoratus fuisset
fuga præuertisse lictorū manus, & con-
silia magistratū. Quas criminationes
Ignatius cum nō modo in vulgus, ini-
quorum opera sparsas, verum etiā ad
Legatū Apostolicum Hieronymū Ve-
rallum, qui deinde S.R.E. Cardinalis
fuit, delatas inaudisset; non tam de sua,
quā de sociorum existimatione soli-
citus, vltro ad Legatum adiit, et acriter
institit, vt eorum criminū quæstio ex-
erceretur. quod ita factum, & veritate
comperta, honorifice à Legato est ab-
solutus, incumbente in eius causā co-
gnitionem Gaspare Docto Legati asse-
cla; qui ex eo tempore Ignatium vnice
dilexit, ac sacratissimæ domui Laure-
tanæ deinde præpositus, in Societatem
vniuersam plurima egregiæ volunta-
ris officia contulit.

Vene-

*Venetias ad Ignatium socij veniunt.
Cap. III.*

DVM hæc in Italia gerit Ignatius,
interim bello inter Christianos
ingrauescente Reges, cum exercitu for-
midabili Cæsar per Insu-
brum & Allobrogum fines in Galliam irruerat. Ea
fuit socijs Ignatij causa & profectionis
maturandæ, & itineris per Thulingi-
am, seu Lotharingiam atque Germani-
am, sane incommodo anni tempo-
re faciendi. Igitur pecunia rebusque
omnibus, præter viaticum & scripta,
in Christi Domini gratiam distributis,
mense Nouembri, anno circiter post
discessum Ignatij, suo quisque baculo
innixi pedites viam cape-
sunt, & quidem tanta cum alacritate ac
feruore spiritus, vt ne à Iacobo quidem Laine,
viribus nondum è recēti morbo recu-
peratis, extorqueri potuit, quominus
& pedibus ambularet vt reliqui, &
inter ambulandum insuper inu-
alida membra discruciet hispidum in
primis & horrenti cilicio. Vestitus erat o-
mnium, vt peregrinorum & pauperū,
K 2 nequa-

nequaquam elaboratus, & ad modestam submisionemq; compositus. pendebat è scapulis mantica ex corio, in qua sacra Biblia, & Breuiarium asseruabantur, & scripta, quæ diximus. Rosaria vero ad catholicam fidem vel inter ipsos hereticos profitendam, palam gestabant è collo suspensa. Hospitium ingressi, primum omnium sine ullo adstantium respectu, nixi omnes genibus Deo gratias agebant; eundem in egressu pariter sibi propitium precabantur. Sobria & frugalis erat mensa; oratio ac meditatio non solum in diuersorijs, verum etiam in ipso itinere plurima. sacerdotibus qui tres erant, sacrificantibus, cæteri quotidie cælesti reficiebantur pane. sermo nisi de rebus diuinis aut necessarijs fere nullus. in discernendo si quid in deliberationem incideret, mira concordia: in superandis viarum difficultatibus periculisq; summa constantia & æquitas animi. Autumnales pluuias tota fere Gallia pertulerunt: occurrere mox Alpes poene obstructæ niuib;: multa fuere subinde famis, frigoris, defatigationis incommoda

moda subeunda: nihil se illis obiecit tam arduum, aut tam extimescendum, quod eorum quemquam à concepta religione, officioque deduceret. Atque hac disciplinæ pacisque custodia, cum omnibus, per quorum fines trāsierant, populis, bonus odor in Christo fuissent; cunctis non catholicis modo, sed etiā hæreticis nouum ac religiosum agmē magna cum approbatione mirantib⁹, ad tertium Idus Ianuarias anni M. D. XXXVII. Venetias ingenti omnium gaudio, & mutua gratulatione sospites ad Ignatium peruenerunt. Atque vbi paululum è longa contentione ac lassitudine quietis est captum; statim Hierosolymitanæ prouinciæ consilia renouantur. primum omnium, rati gratiora superis fore sua studia; si ad ea summi totius Ecclesiæ Pastoris auctoritas & consensus accederet; simul atque hyems remitteret, tunc vel maxime scua, Romam ire constituunt, & à Pontifice maximo ius tum ad sacros ordines, titulo voluntarię paupertatis; tum ad mansionem Hierosolymitanam, & prædicationem Euangelij sine ullo in-

terdicti metu suppliciter petere. Interea Venetijs ne cessarēt, atque adeo ut quaedam quasi rudimenta futura militia ponerent; publicis valetudinarijs inter se distributis, ægrotos ac pauperes omni ope adiuuare institerunt: Cōfessionis & Eucharistiæ sacramēta gratis ministrare, qui per sacerdotium poterant: ceteri solari iacentes; afflictos mœrētesque spe cælestium bonorum erigere; adesse animam agentibus; cunctos denique ad patientiam, fidemque adhortari: nec modo spiritualibus officijs fungi certatim; sed ne vilissima quidem ac seruilia, corporibus pauperum curandis, defugere ministeria: stertere lectulos; euerrere sordes; purgare seaphia; cadauera defunctorum rite curata humi condere; interdum pariter noctuque omnibus præsto esse tanta cum alacritate ac diligentia; ut cuncti obstupescerent, vulgatoque rumore, principes etiam viri ad spectaculum conuenirent. Quibus in officijs cum aliorum omnium, tum Xauerij præcipue caritas ac virtus enituit. Is cum in quemdam incidisset morbo Gallico mi-

misere deformatum, atque ad eius aspectum exhorruisset; ut ea re infringi ac debilitari sensit caritatem in proximū, ita repente in semetipsum excanduit egregius Christi miles, ut manantem saniem ex vlceribus purulentis (cuius rei vel mentionem aures delicatæ refugiant) obfirmato animo, semel iterumque non dubitarit exfugere. quare non modo se ipsum in præsentia præclare vicit, sed etiam in omne tempus propriam quamdam atque perpetuam in elephantiacos atque vlcerosos clementiam & misericordiam est consecutus: quam deinde, ubicumque terrarum fuit, quotiescumque se dedit occasio, diligenter exercuit. Quidam etiam è sociorū numero, pauperem lepra toto corpore coopertum, cum præfectus nosocomij non admitteret, in suum lectum accepit ipse: cūque mane surrexisset cunctis ingemiscientibus eadem ipse quoque morbi foeditate correptus; postridie nō sine miraculo prorsus illæsus atque intactus apparuit. Hæc & alia eiusmodi veræ pietatis & officij documēta cum in ea vrbe

dedissent (quorum ibi grata in multos annos deinde memoria viguit) appetente iam Vere, vti condixerant, Romam cuncti fere præter Ignatium, discessere. Ipse tum ad parta in Domino retinenda, tum ad expedienda quæ ad nauigationem pertinerent, ibidem interea substitit. Atque illi quidem eadē fere disciplina, quam supra diximus, iisdemque imbrium difficultatibus, inter ingressi; ad superiorem parcimoniam ac frugalitatem illud etiam addidēre, vt neque vllō prorsus viatico, diuinæ tantum prouidentiae bonitatisque fiducia, Romam vsque contenderent: & quia tum Cinalium, seu Quadragesima tempus erat; quotidie, quamquam intantis laboribus, ritu Catholico ieiunarent. Nec sane defuit illis & exercendae spei, & Christi Domini inopiam ac perseuerantiam aliqua saltē ex parte imitandi materies: acciditque aliquando, vt cum panis duntaxat frustum singuli mane sumpsisent, imbre densissimo stagnantibus latē campis, vt alicubi pectore tenus aqua pertingeret, nullo præterea cibo, millia pas-

passuum ferme triginta nudis pedibus vno die peregerint, & quidem incredibili non modo tranquillitate animi, sed etiam hilaritate psallentes. Diuersorij vero cum propter inopiam excluderentur, & ad publica xenodochia de more confugerent, quamuis oppido lassī, tamen ijs quæ supra diximus, caritatis muneribus fungebantur: seq; ipsi domare ac vincere magis magisque nitebantur in dies. Sane Rauennæ quidam ex ijs cum hospitalis lectuli sordes, ac manantia tabe stragula nauseabundus vitasset, quæ prima deinde occasio data est suimet puniendi, nō pretermisit. In pago nescio quo pauper phthiriasi consumptus ē vita migrauerat. cum in eum pagū nostri venissent, distributisque cubilibus nullum iā supereffet, nisi quod phthiriacum fouerat, Pater ille amissam nuper palmam recuperare vehementer exoptans, nudus illico per summum animi ardorē eosdem subiit lodes, ibique sese identidem versans, cum ingentes animalium greges ea tota pauisset nocte; ad sudorem vsque defatigatus, non leues ab se

prioris fastidij ac deliciarū poenas exegit. Denique sanctam Urbem ingressi, vt sacra Apostolorum limina, & præcipuæ religionis templa caste obierūt; à Petro Ortizio Hispano Cæsaris procuratore ad Pontificem Maximum introducuntur. Is erat eo tempore Paulus II I. è gente Farnesia, cuius nomini plurimum vtique nostra Societas debet. Consueueast autem super mensam non fabulatores aut mimos inducere, sed præstantes philosophos atque Theologos; & ipsemet, veritatis indagandæ atque illustrandæ causa ponere, de quo inter se disputarent. ea erat grauissimi senis & prudentissimi Principis oblectatio. Ad has ergo disputationes post pedum oscula Patres adhibiti, cum egregium qua Christianæ humilitatis atq; modestiæ, qua eruditionis & ingenij specimen præbuisent; non modo quæ volebant de sacerdotio, deque Hierosolymitana prouincia, libetī atque approbante Pontifice impetrarūt, sed insuper pecunia ab eodem instructi, & fausta cū prece dimissi sunt. Ad quam deinde pecuniam cum è nationis

nis maxime Hispanicæ collatione accessisset, quod aureorum amplius ducentorum summam expleret; socij ne quid ex eo viatico præterquā in vsum votiux navigationis attingerent, apud mensarios pecunia omni deposita, & Romæ victum emendicantes, admirabile dedere spectaculum ijs qui coram Pontifice differentes illos audierant; & deinde quemadmodum venerant, sic Venetias prorsus egentes ac vacui reuerterunt.

Sacris initiatur Ignatius: & de rebus ab eodem & socijs in Veneta ditione gestis. Cap. IV.

POST hæc, diligenti adhibita præparatione, cum ad eiusdem Legati Veralli pedes perpetuæ paupertatis & castimonix nuncupassent vota, diuini amoris igne succensi, mirante ac maiorem in modum approbante populo sese denuò ad prostinis illos labores & assidua pauperū ministeria retulerūt. Deinde in exitu mensis Iunij D. Ioannis Baptistæ die natali, Ignatius & reliqui laici per omnes ordinum gra-

gradus ad apicem sacerdotij ab Arbēsi Episcopo euecti sunt, tanta non modo ipsorum, sed etiam Episcopi latitia & animi voluptate, vt sese inter eiusmodi caeremonias nihil vnquā simile sensisse affirmaret. Interea Patribus neque in eam diem vlla fuerat in Palæstinam transmittendi facultas; & eo ipso tempore cum graue bellum ex foedere Christianorum principum, Venetos inter & Solymanum Turcam exarsisset, sublato repente commercio, omnis non modo peregrinorum, sed etiā institutorum nauigatio conqueuit. vt satis appareat, caeleste numen iratum gentibus ijs, quæ creditum sibi regnū Dei per summum olim scelus negligentiamque amisere; Apostolicum hunc, deuotumque sibi manipulum, in alias longe nationes atque prouincias iusto iam ante iudicio destinasse. Itaque propter eam quam dixi causam, spe traiiciendi sublata, quamquā voti religione soluti videri propemodum poterant, tamē ne quis omnino scrupulus animis insideret, finem anni vertentis, vti Parisijs antē decreuerant, pror-

sus

sus expectare, seque interim tum ad sacerdotij primitias diuinæ maiestati libandas omni diligentia comparare; tum etiam post multā precationem & abstinentiam, proximis operam ex instituto nauare constituunt. Id quo liberius atque commodius facerent; ex tantæ vrbis celebritate ac frequentia, in finitima eiusdem ditionis oppida aliō atque aliō recepere sese: vt si forte (quod tamen in præsentia vix fieri poterat) bello sedato præter opinionem transitus patuisset, è propinquo Venetias cuncti simul accurrerent. Franciscus ergo Xauerus, & Salmeron, ad montē Celsum (id vico nomen ab vrbe Patauio millibus passuum fere XV.) secessere, Ioannes Codurius, & Hozius, Taruisinum; Claudius Iaius, & Simon Rodericus Bassanum, oppidum agri Patauini; Paschasius & Bobadilla, Veronam; Ignatius vero, Faber, & Laines, cum Vicetiam petiissent, hanc vitæ rationem iniere: Erat extra urbem domuncula ruinosa & deserta, nullis foribus aut fenestrarū obicibus, vento cuiuslibet pernia, id sibi diuersorium, ne cui molesti

am

am exhiberent, atq; vt ab vrbano strepitu remoti liberior vni Deo vacarēt, memores insuper stabuli, quod Regē ipsum angelorum nostra causa nascentem olim exceperat, vnanimes delegerunt, quotidianis muneribus ita inter se distributis; vt vnus ad custodiam diuerforij, & paucula vict⁹ ministeria remaneret (qui ferme erat Ignati⁹, quod propter nimiam lacrymarum copiam grauiter ex oculis laboraret) reliqui duo urbem ingressi, cibum in singulos dies emendicarent: quod ab ea functione superesset otij, totum id omnes caelestium rerum contemplationi & prædicationi tribuerent. In hoc vitæ genere cum quadraginta iam dies nō minori caelestium donorum copia, & animorum voluptate, quàm corporum vexatione, & carnis incommodo perstitissent, quanto nimirum spatio temporis, Christum ipsum Dominū ac magistrum, ante quàm turbæ sese committeret; abstinuisset cibo, & in eremo cum bestiis latitasse meminerāt; ad eos reuifendos Taruisio repēte Cordurius affuit. cuius accessu læti, cū spiritus

tus vehementiam ex ea solitudine, assiduitate precandi, ieiunijsque conceptā diutius cohibere non possent; ad Christi gloriam ex vmbra in arenam prodire, & quæ diuinitus acceperant bona, cum proximis communicare constituunt. Nec mora: Vicetiam ingressi, descriptis inter se celeberrimis oppidi partibus; eadem omnes hora de rebus diuinis ad populum dicere incipiunt, nullo prorsus aut loci apparatu, aut pompa verborum. In triuijs, plateisve, prout cuique locus obtigerat, desumpto ex aliqua forte officina scamno pro suggestu utebātur. populum elata voce, & in gyrum acto supra verticem pileo, ad concionem inuitabant. sermo, vt peregrinorum & hospitem, ex varijs linguis fere mistus, ac minime proprius. Verumtamen is erat orationis impetus, adeo graues ac veræ sententiæ, tanta in omni gestu atq; habitu pietas, deniq; is ardor in oculis emicabat, vt peritissimus quisq; rerū aestimator hos demum esse Christianos cōcionatores, germanosq; præcones Euāgelij dictitaret: multi etiā qui rei nouitate ille

illecti cum ceteris initio per iocum la-
sciuiamque ludibundi confluerant,
prudentissimis eorum praeceptis, & di-
cendi grauitate permoti, deposita pau-
latim petulantia longe alij quam acces-
ferant, dimissa concione recederent.
Quod si quis deinde seorsum ad Pa-
tres adiret, veritatis & officij studio si-
fior; hunc vero humanissime acceptum,
pro ipsius ingenio priuatis institutio-
nibus ad omnem virtutem ac religio-
nem informabant. Illud vero praecipue
rem adiuuabat, quod neque inanes plau-
sus, vt diximus, fucata oratione capta-
rent; neque inter ipsam concionem,
aut vbi peroratum esset, quamquam
in summa rerum omnium inopia, quid-
quam a circumfusa multitudine vel pe-
terent ipsi, vel etiam vltro delatum ac-
ciperent. breuique constare coepit, pau-
pere recto ciboque contentos, & ab om-
ni auaritia & vanitate abhorrentes,
non aures populi scalpere, sed vulneri-
bus omni ratione mederi; nec suum
potius, quam Dei proximorumque ne-
gotium agere. Atque haud sane dissimi-
lis fuit ceterorum Patrum in sua cuiusque
pro-

prouincia probitas & industria; vt etiam
aliqui ex magnis laboribus & incom-
modis extremum adierint vitae disci-
men. Neque ita multo post, cum euo-
cati ab Ignatio, vt de rebus communi-
bus agerent, cuncti Vicetiam conuenis-
sent; tanta animorum inclinatio, ac be-
neuolentia populi Vicetini erga pere-
grinos apparuit, vt qua nuper in vrbe,
tribus dumtaxat, cibarij panis, ac fere
mucidi, quotidiana vix circuitione
colligebatur quod satis esset ad vitam
agerrime tolerandam; in eadem, ipsis
iam vndecim, ex voluntarijs ciuium e-
leemosynis omnia ad victum cultum-
que necessaria large ac benigne suppe-
terent. Ibidem igitur primas diuinæ
maiestati hostias immolauere noui sa-
cerdotes, vno Ignatio excepto, quippe
qui ad se comparandum amplius adhuc
temporis sibi sumpserat, & Romæ postea
sacrificandi fecit initium ad ipsum Pre-
sepe & incunabula Christi Domini,
quæ in æde sacratissima beatæ MA-
RIÆ ad Niuces religiose coluntur.

*Ignatio Romam appropinquanti Christus
apparet: & unde Societati IESV no-
men inditum fuerit.*

Cap. V.

ET quoniam expeditioni transma-
rinae praefinitum anni spatium e-
rat in exitu; & infestum adhuc classi-
bus mare; quid proinde agendum es-
set, Patres inter se deliberant: nec dubi-
um fuit, quin, uti Lutetiae voverant, cum
eti sese ad fidei Catholicae propagatio-
nem, & animarum auxilium, Sedis A-
postolice cultui, & Romani Pontificis
obsequio manciparent. Cuius officij
procuratio (quoniam satis id esse vide-
batur) Ignatio, & duobus primarijs pa-
tribus Fabro & Laini mandata est; Ro-
mam adirent, & (quod bene verteret)
Christi Vicario hanc sociorum studia
ac vota quamprimum exponerent. In-
terea reliqui, ne conceptus est diuturna
meditatione & sacrificijs feruor ac spi-
ritus evanesceret, non modo se ipsi di-
ligentissime custodire, sed etiam praefi-
dij diuini fiducia proximis omni ra-
tione opitulari decernunt. ac praecipu-
is urbibus inter se descriptis, praesertim
in

in quibus litterarum studia florere, &
frequentissimam iuuentutem versari
cognouerant; Codurius Hoziusq; Pa-
tauium, Rodericus & Iaius Ferrariam,
Xauerius & Bobadilla Bononiam, Pa-
schasi & Salmeron Senas profecti; ea-
dem ferme ratione, quam paulo ante
Vicetiae adhibitam diximus, & priuatim
& publice cum hominibus agere, eos-
que è letali flagitiorum veterno excita-
re, atq; ad cōtemptum rerum mortali-
um, & cogitationem futuri saeculi om-
ni conatu atq; artificio impellere atq;
adhortari coeperunt. Cumq; ipsa noui-
tate rei omnium in se oculos atq; ora
vertissent, paucis mensibus, Deo ad spi-
rante, non modo id effecere quod ma-
xime optabant, ut magni animorum
motus, & insignes ad Christum cōuer-
siones existerent; sed etiam, quod mini-
me laborabant, ut ipsorum nomen ac
fama Italiam fere totam ingenti cum
admurratione peruaderet. At Igna-
tius Romam duobus, quos dixi comi-
tibus recta contendens, & ab eorū al-
tero quotidie corpus Christi religiose
casteque suscipiens; M A R I A virgi-

ne potissimum praeside, atque adiutrice, sese ad sacrum suo tempore faciendū, ac multa pro Christi nomine subcunda, dies noctesque simul intenta quadā animi cura, simul inæstimabili spiritus dulcedine, & noua diuini luminis copia praeparabat. Etenim ex quo primū Hierosolymis rediens ad litterarū studia in Christi gratiā animum adiecerat, de rerū caelestium contemplatione, ut diximus, non sine magna difficultate remiserat multum, seque ipse Domini caritate, spirituali consolatione delictisquē sponte subduxerat. Sed studiorum exacto curriculo, deinceps & Venetijs, & in Vicetino secessu, & in hoc de quo dicebamus itinere, tam crebra diuinitus lumina, tam liquidas animi voluptates, eadem scilicet Virgine fauente percepit, ut in antiquum statum illum Minoreffanum (quē postea ob singularem & eximiam illius temporis in se Dei benignitatē religioso ioco primitiuam suam Ecclesiam appellare consueuerat) non solum ex integro, sed etiam cū foenore sibi restitutus esse videretur. Sed praeter cætera, quæ quod mor-

mortalem naturam exsuperant, verbis exsequi difficillimum est; quo die Romam accessit, res ei contigit vel ad memoriam posteritatis insignis, vel ad cōfirmandum in proposito Ignatium cæterosque haud mediocriter efficax. Etenim orandi causa non longe ab Vrbe templum ingresso, qualia passim imposita militari viæ cernuntur, statimque; ut saepe solebat, abstracto à sensibus, atque alta quadam animi contemplatione defixo, clarissima in luce per speciem illi sese Deus Pater ostendit, IESV filio baiulanti crucem, & crudelissimis affecto supplicijs, praesentem Ignatiū, sociosque commendans; quos ille cū in fidem ac patrocinium libentissime recepisset, ad Ignatium placido & sereno vultu conuersus, hæc ipsa effari verba dignatus est: *EGO VOBIS ROMAE PROPITIUS ERO.* Quo tanto tamque diuino solatio mirum in modū erectus & confirmatus Ignatius, ac socios deinde compellans: *Quid nobis, ait, Roma futurum sit, fratres, in crucem ne, an in rotam agi nos velit Deus, ignoro. vnum scio, quidquid eueniat, IESVM Christum nobis*

propitium fore. ac simul totius visionis ordinem exposuit. Quæ res non in præsentia tantum illos insolita quadâ lætitia & voluptate perfudit, sed etiam in posterum contra omnes difficultates atque pericula magnopere corroboravit, ac munijt: atq; id ipsum vel in primis fuit causæ, cur Ignatius confirmatæ postmodû Societati salutare potissimum IESV nomen indiderit. quâ tamen deinde verbo scriptoque minimam vocare solitus est; quod reliquis religiosorum familijs (quas item societates IESV licet optimo iure appellare) cunctis omnino tum de splendore, tum de antiquitate concederet.

*Ignatius Romæ Christianæ rei dat operam:
in Casinati monte animam Hozij cælum intrantem videt.*

Cap. VI.

Igitur tam secunda numinis voluntate, tamque liberali promisso mirû in modum læti, sic tamen vt non sine mysterio Christum Dominum Crucifixi maxime habitu apparuisse apud se reputarent, cum gratiarum actione ac prece

prece sanctam Vrbem ingressi, nihil antiquius habuere, quàm vt viatici nomine sibi numeratam anno priore pecuniam, quoniam quidem nauigationis cõsilia in irritum cecidissent, prorsus ad nummum ijsdem à quibus acceperant, redderent: quæ, vtpote sacra, in alios pietatis vsus & opera expendere-tur. Deinde, quemadmodum antè conuenerat, suam & reliquorum operam Pontifici Maximo in Apostolicis præcipue functionibus, circa honoris titulos, & dignitatis insignia, detulère. Neque aspernatus est pia Patrum studia Christi Vicarius: atque in præsentia, donec eiusmodi aliqua sese offerret occasio, iussu Faber & Laines in almo Sapientiæ Gymnasio sacras litteras profiteri. quo munere dum alter in Biblijs explicandis, alter in scholastica Theologia, vt appellant, pari cum eruditionis ac pietatis laude perfunguntur, atque etiam sæpe coram ipso Pontifice de grauibus rerum diuinarum quæstionibus disputant; interim Ignatius proximorum saluti de more operam nauabat cum alijs artibus, tum

verò spiritualibus præsertim exercitationibus, quippe ad curandas perturbationes admodum efficaci, virtutisque iam pridem expertæ remedio : quibus ille per eos dies, præter ceteram turbā, insignes aliquot viros diligenter excoluit. in ijs Gasparem Contarenum Cardinalem, grauißimum Senatorem, eundemque temporibus illis (quod eius varia monimenta præclare testantur) ingenij & doctrinæ facile principem.

Is, Ignatij prudentia & consuetudine usque adeo captus est, tantumque eius præceptis consilijsque profecit, vt qualem dudum optauerat animi regendi moderandi que magistrum, denique sese Dei beneficio nactum esse affirmaret. idemque tradita sibi Exercitia (quod exemplum apud heredes hodieque asseruari perhibent) sua ipse manu perquam accurate descripsit. Hunc imitatus Cæsaris procurator (de quo supra dictum est) Petrus Ortizius Theologiæ doctor insignis, easdem exercitationes ad Christi Domini gloriam, & suam salutem omnino experiri constituit. Id quo liberius simul & fructuosius faceret,

ret, procuracione interim vicarijs delegata, cum paucis quotidianæ vitæ administris, & Ignatio præceptore in montem Casinatem secessit, quo in monte antiquissimum & nobilissimum cernitur sancti Benedicti cœnobium. Ibi, remotis arbitris, maxima diligentia dies ipsos quadraginta piæ meditationi ex Ignatij præscripto vacauit; idque tanto cum animi fructu, tantaque accessione virtutis, vt quamquam Christianā philosophiā multo ante professus, tamen se tum demum vere Philosophari cœpisse fateretur. ac parum absuit, quin grandis iam natus vir, & Imperatoris legatus, illico mortalibus rebus abiectis magno animo sese ad laboriosum Ignatij vitæ genus adiungeret. sed cum id neque per ætatem liceret, neque per suscepta negotia; certè quod proximum fuit, egregie præstitit, vt & sanctimonix ac pietatis exemplo in posterum sui ordinis hominibus præluceret, & Societatem deinde nostram quibuscunque posset rebus, perquam studiose ornaret, atque defenderet. Non omittenda videtur hoc loco res memorabilis, quæ

quæ Ignatio in illa Casinati commor-
tione diuinitus accidit. Dumenim pro
salute Baccalaurei Hozij, quem graui-
ter ægrotare cognouerat, Domino sup-
plicaret, repente vidit in spiritu (quod
ipsum ibidē D. Benedicto fertur olim
in obitu Germani Episcopi contigisse)
animam socij luce clarissima radian-
tem, deducentibus angelis in sublime
ferri, atque ipsa demum cœli beatissi-
ma regna conscendere. eidemq; Igna-
tio, paulo post, cum ad aram sacrificaturus accederet, in ipso Missæ introi-
tu, Sanctis omnibus rite appellandis, lu-
cidissimum cœlestium agmen subitē
apparuit, sic, vt in ijs Hozij eximio ful-
gore micantem sine vlla dubitatione
dignosceret. Quæ ex vtraq; visione tā-
to est gaudio delibutus, vt multos dies
præ dulcedine lacrymis tēperare ne-
quiuert. Huic Hozio Patauū (vt dixi-
mus) prouincia nuper obtigerat. vbi
dum in officio, singulari cū industria
& fide versatur, ex ipsa rei nouitate su-
spectus, & cōiectus in carcerem ab An-
tistite Patauino, moxq; ab eodem di-
missus perhonorifice fuerat. cumq; ac-
ri-

acrius denuo in proximorum salutē
incubisset, è magnis diurnis noctur-
nisq; laboribus letali morbo corre-
ptus, ex hac vita migrauerat, cum alijs
miræ cuiusdam sanctimonie relictis
indicijs, tum verò quod qui ante obi-
tum subniger fuisset, ac vultu deformi-
or, in eiusdem demortui facie tantus
repente nitor ac venustas apparuit, vt
eo spectaculo Codurius consors pro-
uincie animum exsaturare, & præ læti-
tia fletum cohibere nō posset. Huius i-
gitur tam felici exitu maiorem in mo-
dum gfauius Ignatius, è Casinate Ro-
mam vna cum Ortizio peracta cōmē-
tatione regrediens; obuium habuit in
itinere Franciscum Stratam Hispanū,
præclaræ indolis iuuenem, sibi antea
non ignotum: qui cum è cuiusdā prin-
cipis viri familia, pertæsus aulicæ vitæ,
militandi causa Neapolim peteret, v-
no Ignatij congressu atque sermone
(quæ hominis erat in dicendo vis) à sæ-
culi stipendijs ad Christi vexilla facili
negotio traduci se passus est: ac varijs
deinde locis, eiusdem Ignatij missu, &
Societati nostræ, & rei Christianæ vni-
uer-

uersæ concionator egregius haud medioeriter profuit. Hoc igitur auctus cō militone Romā Ignatius reuertit : ad quem deinceps aliquot etiam alij reb' gerendis idonei diuino impulsu paucis diebus adiuncti sunt.

Romam Patres vniuersi conueniunt: veterem plebis erudiendæ morem, & frequentem usum Confessionis & Eucharistiae restituant.

Cap. VII.

QVAE dum ardens Christi amore diligenter agit Ignatius, interim Patres ceteri sua quisque provincia bene gesta, Romam (vti decreuerant) circa mediam Quadragesimā conuenere Is fuit annus post Christum natum M. D. XXXVII. Tecto recepti sunt à Quirino Guarzonio ciue Romano, ad villam Minimorum fratrum cœnobio proximam. Ibi in summa omnes egestate precario viciitantes, communi consilio ad rem Christianam pro viribus adiuuandam aggressi, permissuq; Antistitum varia Urbis templa sortiti, concionibus primum ciuitatem ad omne

mne officium atque virtutem vehementer accendere; deinde etiam veteri Ecclesiæ instituto plebem puerosq; Christiana catechesi (quæ iamdiu obsoleuerat) viciatim erudire institerunt. Ac licet pijs eorum studijs demon omni conatu se opponeret; tamen partim exemplo vitæ, partim assiduitate dicendi hortandique, cum alia multa propedem assecuti sunt, tum vero præcipue, vt sacræ Cōfessionis & Eucharistiæ frequens vsus (quo nihil est humano generi salutaris) diaboli fraude iam pridem extinctus, magno vtique Christianæ Reip. commodo in principe magistraque orbis terrarum Ecclesia reuiuifceret. ex quo deinde paulatim effectū est, iisdem scilicet adiutoribus, non solum vt in Italia, Gallia, Hispania, ceterisque Catholicis Europæ regionibus, verum etiam vt in ipsa India, atq; adeo in vltimis terris, vbi paulo ante ferales dæmonū dapes, & nefaria sacra viguerant, iā nunc, ingenti bonorū gaudio, per pœnitentiæ sacramentum frequenter elutis animi sordibus, diuina passim conuiuia celebrentur.

Falsis

Falsis criminibus circumuenitur Ignatius, & absolvitur.

Cap. VIII.

QVAE nimirum satanas futura praefagiens, ipsis rerum initijs per se suosque satellites obuiam ire non distulit. Augustinus quidam erat ex Eremitana familia cōcionator; prorsus indignus eo nomine atque ordine. Is Lutheri impij sectator occultus, per ambages idētidem perniciofa dogmata spargebat è pulpito; ac miris artibus auditores à recta in Deum fide atque à Romani Pontificis auctoritate sensim abducere conabatur. Id autem eō fidētius, quōd per eos fortē dies Pontifex aberat, maximis de rebus, quae ad salutem Ecclesiae pertinebant, in fines Galliae Narbonensis, Nicæam vsque profectus. Hanc rem odorati è Patribus quidam, ne ad perniciem animorum latius manaret; communi consilio totam ipsi cognoscere atque inuestigare non dubitant; ad eum concionatorem audiendum cum cætera multitudo semel iterumque conueniunt; quæ ratio

tio disputandi sit, qui scopus totius orationis, diligenter attendunt. neque vero, peritos dogmatum quæ per id tempus in controuersiam vocabantur, diabolici ministri fefellit astus, ac latēs lupi sub ouis pelle rapacitas. Itaque satis iam comperta atque explorata re, primum ex Euangelij præceptis priuatim ad hominem adeunt; quid ad se delatum, quid auribus ipsimet suis deinde perceperint, ijs potissimum verbis exponūt, quibus nō de populi modo salute sese, verum etiam de ipsius, qui populum pestifera contagione inficeret, pro Christiana caritate sollicitos esse demonstrant, rogant, hortantur, denuntiant, praua dogmata corrigat, ambigue dicta, quæque ad contemptum Sedis Apostolicæ, & Ecclesiasticarum traditionum ac rituum facile trahi possint, ad Conciliorum decreta, normamque sinceræ fidei quam primum interpretetur: utique à deprauanda Romana ciuitate, atque à perturbando ipso veritatis fonte in posterum absineat. Ille (qui fastus hæreticorū est) homines nimirum idiotas ex habitu ratus,

ratus, eorum dicta primo eleuare & eludere; deinde ubi se varijs vrgeri ac premi argumentis & rationibus vidit, versante animum simul ira metuque, pauca praefatus quæ ad occultandam in praesentia improbitatē valerent; cū inanibus promissis Dei famulos ab se dimisit. Deinde vt se à timore collegit; diabolicis actus furijs, & amicorū opibus fretus, quos ille sibi multos potentēque parauerat, ad institutam agēdi consuetudinem pari scelere atq; impudentia redijt. Quod ubi sensere Patres, in re tam atroci, tamque periculo sa nequaquam lenibus rati opus esse remedijs; cōsiliū cepere dignum hominibus diuinæ gloriæ studiosis, dignū sacrae Theologiæ doctoribus; vt improbi concionatoris mendacia palam, & ex superiore loco suis ipsi concionib⁹ refutarent. Id ergo cum facere instituisent, bonis maiorem in modum approbantibus; cognita re Lutheranus vehementer excanduit; vocatisque ad se confestim amicis, rabiem doloremque suum impertijt, etiam atq; etiam obtestans, ne tantam ac tam insignem iniu-

iniuriam inultam esse paterentur. Illi & eadem laborantes opinionum insania, & magistri ignominia valde commoti, facta conspiratione, Ignatium & socios omni dolo per fas ac nefas euertere: nec modo fama, sed etiam, si res procedat, vita spoliare constituunt. Primum igitur tota Vrbe fictis criminibus dissipant, Ignatium sociosque omni scelerum genere coopertos, tum in Hispania, tum in Gallia, quin etiam nuper Venetijs falsæ religionis, & probri flagitijque damnatos; & elapsos è iudicum manibus, ad corrumpendam iuuentutem, specie pietatis Romam se contulisse; ibi, quod bonis artibus nequeant, id, alios criminando accusandoque, per summam iniuriā quære- re, vt sibi apud imperitum vulgus famam sanctitatis eruditionisque concilient. Cum aures nacti secundas, hæc & alia id gen⁹ quàm appositiissime ad veritatis imaginem, & per se ipsi, & per emissarios oppido fererent; tantā in inuidiam & odium breui seruos Dei adduxerunt, vt eos multi iam quasi facinorosos ac fugitiuos horrerent; ipso-

M rumq;

rumque congressum & consuetudinē
vulgo refugerent. Cumque iam res ē
sententia flueret, lati successu aduersa-
rij, præterea promissis ingentibus onē-
rant subornātque, qui iisdem fere no-
minibus, quæ sparsa in vulgus fuerant,
apud Urbis Præfectum insontes accu-
set. Has verò partes inexpiabili sce-
re sibi de sumpsit Michael Hispanus
quidam, qui iam ante Parsijs in Ignati-
um debacchatus, ac deinde singulari-
bus ab eodem Ignatio lucrandi fratris
mirabiliter cupido prouocatus offici-
js, egregiam viri beneficentiam (vt fe-
re fit) minime vulgari perfidia atque
impietate rependit; atque vt Ignatium
& socios familiariter nouerat, confi-
ctis quàm maxime ad similitudinē ve-
ri criminibus, apud Præfectum sanè
magnam in suspensionem cunctos ad-
duxit. Omnino res erat insigni infam-
ia; nec modò in Vrbe vulgi sermoni-
bus terebatur, sed apud exteris quoque
nationes atque prouincias aduersario-
rum nuntijs ac litteris percrebuerat, I-
gnatianos cum suo capite, deniq; ma-
nifestorum scelerum, hæresisq; conui-
ctos

ctos teneri: videlicet, vt quas noxij va-
rijs locis effugissent pœnas, eas iusto
Dei iudicio Romæ in celeberrimo to-
tius orbis terræ theatro perfoluerent.
Interea Ignatius totius machinationis
nequaquam ignarus; fretusque tum
præclaro conscientiae testimonio, tum
etiam Christi promissis, qui se illi Ro-
mæ propitium sponponderat fore; om-
nes inimicorum impetus, totamq; bel-
li procellā inuicto animo sustinebat;
Deumque vnà cum socijs pro aduersa-
riorum salute precabatur assidue. Iam
que causæ dicendæ tempus appropin-
quabat; cum incidit in eius manus epi-
stola, quam antea Michael, recentibus
quibusdam Ignatij meritis delinitus
(quippè vel ferrea pectora interdum
patientia & caritate flectuntur) ad a-
micum nescio quem summa cum I-
gnatij & sociorum laude perscripse-
rat. Ea videlicet epistola, delatoris cau-
sam iugulauit. namque vbi iudicij ad-
uenit dies; citato ad tribunal Ignatio,
multa in eius vitam ac mores impro-
bè mentitus est Michael, ad quæ cum
Ignatius admodum sedatè respondis-
set,

set, prolata ad extremū epistola ac recitata, institit ab aduersario quærere, nūquid earum rerum meminisset? num chirographum agnosceret? Tum ille re inopinata perculsus, victusque conscientia, repente pallefcere, titubare, frigidus sudore perfluere. quod ubi animaduertit Præfectus (is erat Benedictus Conuersinus, vir prudens, & in causis cognoscendis apprime versatus) confestim suspicatus coitionem ac dolum, data opera Michaelē diligenter interrogat: cumque non obscuris vestigijs ad ipsa fraudis cubilia peruenisset, seuerum calumniæ vindicem sese præbuit: ac multis verbis increpitum calūniatorem (quamquam Ignatio pro ipsius periculo deprecante) insuper multauit exilio. Post hæc Ignatius flagitare & vrgere, vt duo conspirationis nefariæ principes, quorum alter Mudarra, alter Barreria vocabatur, Hispani ambo, quæ priuatim in circulis cœtibusque iactarant, eadem coram Præfecto palam ac legitime exponerent, vt sibi diluendi crimina, & se sociosque purgandi copia fieret. Missō igitur viatore,

torē, vadimonium obire coguntur. At illi, veteratores & callidi, & cum in foro iudicijsque diu multumque versati; tum etiam recenti Michaelis malo facti cautiore, vbi ad tribunal adfuerē, per summam dissimulationem se de Ignatio ac socijs & sentire quā optime, & ad eam diem sensisse respondent: neque vllum esse crimen, quod ipsi quidem in eorum vitam moresque conijciant. Atque hæc, & alia eiusmodi coram iudice: rati nimirum fore, vt Ignatius præclare secum actum existimans, quod imminens calumniæ periculum euasisset; tam illustri præsertim accepta satisfactione proinde quiesceret. At ille multa ac magna, quæ ad iuuandam Ecclesiam pertinerent, mente ac cogitatione complexus; veritusque ne si quid suspicionis incōmodæ, aut si qua dedecoris nota nascenti Societati adhæresceret, vel omnes in posterum ipsius conatus irritos redderet, vel certè magnum rebus gerendis impedimētum afferret; à Præfecto etiam atque etiam postulare, ne fictæ aduersariorum palinodiæ fidē haberet: eos

M 3 quippē

quippe alia tum sermonibus, tum per epistolas longe lateq; vulgasse, ac quæ tunc ad tempus accommodata, iudicii metu perterriti dixerint. quæ nisi à magistratibus rite cognita & quæsitæ publicè coarguantur, malo videlicet publico per summum nefas hæsuram in Societate magnam infamiam. proinde iure se postulare, vt in sua dicta vitam-que omnem diligenter inquirat; se suosque ad causam vsque cognitam in vinculis habeat, ac prout re ipsa compererit, ita pronuntiet. Hæc igitur, & alia id genus, Ignatius. Contrà, aduersarij, veriti ne si quæstio perageretur, ingenti suo periculo ac damno paterent ipsorum artes atque mēdacia, per se suosque omni ope contendere ac niri, vt Præfectus ab instituta cognitione desisteret. Iamq; vtpote qui plurimum opibus & gratia poterant; in suam sententiam nō modo Præfectum, sed Legatum etiam, qui Vrbi pro Pontifice summo cum imperio præerat, Cardinalem Neapolitanū adduxerāt: quin etiam ex ipsismet Ignatij socijs nō deerant, qui, aduersarijs iam à suscepta actione

actione deterritis, & sponte cedentibus, non vltà instandum, vitandas lites, paci & quieti consulendum esse censerent. At verò Ignatius in posterum longe prospiciens, eoque iudicio non tam suam, quàm Christi Domini causam agi prudenter animaduertens, nullis neque minis, neque promissis, nec suasionibus de sententia deduci se passus est. cumque omni ad eam rem conatu non semel adhibito, propter aduersariorum gratiam atq; potentiam nihil planè proficeret; non dubitauit, cōsul- to per sacrificia precesque Deo, ad ipsiusmet Pontificis Maximi fidem open- que confugere, qui Nicæa per eos dies, adulta iam ætate redierat, & in Tusculano secessu valetudinis causa moraba- tur. Facili ergo ad principem aditu, quo die venit, admissus Ignatius, Latino sermone (quippe qui nondum satis Italice nosset) eidem ex fide retulit, quo consilio à militari vita sese ad animorum auxilium, atque ad litterarū studia transtulisset: ac dum rem Christianam pro virili parte administrat, quoties, quot locis, quibusve nomini-

bus accusatus & absolutus fuisset. Nuper etiam ab Hierosolymitana peregrinatione bello prohibitum (quod Pontifex ipse non ignoraret) se, ceterosque eiusdem instituti laborisque socijs, qui se vitamque suam ad Christianae religionis amplificationem Sedi Apostolicae mancipassent, cum maxime in vrbe Roma populum docere insisterent, paratiq; in omnem quamvis arduam atque longinquam expeditionem, eiusdem Pontificis reditum nutumq; auidè praestolantur; circumuentos repente iniquorum insidijs, & summam in inuidiam non modo in Vrbe, sed etiã apud remotas nationes adductos, ne id quidem à magistratibus obtinere possent, ut iacta in suos mores vitamque crimina in cognitionem vocentur. Sibi quidem propriae utilitatis & nominis rationem (quamvis ea per se negligenda non sit) minus antiquam esse: sed quoniam eodem iudicio & ipsorum existimatio, & animarum salus agatur (omnium enim qui ad rem publicam accedant rationes, non veritate solum, sed etiam fama niti) petere se & orare, ne

ne grauetur pro sua sapientia ac potestate perficere, ut Praefectus Urbis inchoatam quaestionem primo quoque tempore peragat; ne in Vrbe totius aequitatis parente, contra paucorum factionem opesq; nullum inopiae ac solitudini praesidium fuisse videatur. Sub hac audita Pontifex bono esse animo iubet Ignatium; & collaudata (quod antea fecerat) ipsius & sociorum industria & pietate, Praefecto per codicillos imperat, iudicium utique reddat Ignatio, causam rite cognoscat, feratq; pro veritate sententiam. Equidem hoc loco adesse mihi animis velim eos, qui Deum res humanas negligentem circa coeli cardines otiosi, non minus inepte, quam impiè fabulantur. ex ijs quippe quae consequuta sunt, nemo sanus, paternam caelestis numinis curam ac providentiam in suos, non clare perspicit. Cum enim tota aduersariorum actio ea maxime calumnia niteretur, Ignatium sociosque varijs locis iure damnatos, ambustosque iudicii flamma per dolum effugisse; cumque longum & operosum esset, nemine praesertim ne-

cessaria in eam rem impendia subeunte, ex tam remotis disiunctisq; prouincijs rei geste seriem litteris consignatâ, testibusque firmatam ex forêsi formula petere, planè diuinitus factum est, vt quotquot in Italia, Gallia, Hispania Ignatij iudices exstiterent, sub ipsum ferendæ sententiæ tempus Romam fere omnes alius alia de causa cõuenerint. Ioannes Figheroa, quondam Archiepiscopi Toletani Vicarius, is qui Compluti primum de Ignatij fama capiteque cognorat, grauib; de causis Neapolim à Cæsare missus, in reditu commodum Romæ substiterat. Venerat eodem è Gallia, Parisiensis Inquisitor Matthæus Ori, Dominicanus, apud quem Ignatius, vt suprâ dictum est, semel iterumque ab improbis fuerat accusatus. Denique in tempore Gaspar etiam doctus à Venerijs adfuit, qui habitæ in ea vrbe in Ignatium questionipræfuerat. Hi omnes in iudicium adducti, aduersariorum commenta detexere, cum summa testificatione virtutis ac pietatis Ignatij. Præterea litteræ ciuitatum, apud quas Italia tota Patres
ali-

aliquandiu vixerant, per idem tempus allatæ, magnum pondus ad illustranda ipsorum merita, & refellendas iniquorum calumnias attulere. Iam verò Hercules quoque, secundus hoc nomine, Dux Ferrariensium, qui Patribus familiariter vsus, iisdemq; peccata ritu Christiano confessus, ex eorum etiam manibus corpus Domini sumpserat; libentissime fecit non modo vt per epistolam, sed etiam vt per legatum perspectæ ipsorum innocentia ac sanctitati debitum testimonium laudesque tribueret. Quibus rebus adductus Urbis Præfectus, vrgente præsertim Pontificis iussu, quamquam aduersarijs omnistudio contra nitentibus, denique sua sententia Ignatium & socios omni nō modo culpa, sed etiam culpæ suspicioneliberauit verbis amplissimis, eiusque sententiæ, ad vindicandam insonitium famam, varias in prouincias testato descripta exempla dimissa. quibus ex rebus dici vix potest, quantum Patribus vbique honoris & existimationis accesserit. Atque hac maxime ratione diu suppressa atque occultata veritas

tas extulit aliquando sese, ac malitia superata, processit in medium: quæque machinamenta diabolus ad teneram adhuc Societatem deformandam atque adeo præfocandam artificiose parauerat, ea ipsa, moderante rem numine, in eius maxime decus & incrementa celsere. At verò insidiatorum longe dissimilis fuit exitus. Namque administer consceleratae calumniae Michael, fraude patefacta (quemadmodum dicebamus) in exsilium actus est: Mudarra vero, & Barreria, factionis & coitionis duces, cum deinde manifestis hæreticorum opinionum criminibus tenerentur; alter mature sibi fuga consuluit, effigiemque suam pro se iudicibus concremandam reliquit; alter autem comprehensus, & causa cognita perpetuo carceri addictus, ad extremum tandem morte iam imminente resipuit: eidemque animam agenti quidam è Societate ad extremum usque spiritum assedit: quæque illi temporis tribui solent, pietatis & caritatis officia præstitit. Porro Lutheranus ille concionator, qui totam conspersionem scelusque consue-

rat,

rat, intra Catholicorum castra per fraudem aliquandiu versatus, cum religionis ac pudicitie simulationem ultra sustinere non posset, larua deposita, palam fidei & continentie bellum indixit, atque ad optata hæreticorum lustra popinasque se contulit.

Ignatius & ceteri Patres de constituenda Societate deliberant.

Cap. IX.

HAc igitur falsæ accusationis procella Ignatius sociique defuncti, primum omnium (ut æquum erat) ingentes & vniuersi communiter, & singuli priuatim egere diuinæ clementiæ gratias: deinde, partim quod aliqui subinde ad Ignatii institutum aggregabantur; partim etiam quod inaudierant, aliquot è suo numero varias in vrbes atque prouincias iam tum rogatu Principum à summo Pontifice destinari; visum est faciendum, ut de stabilienda quam maximè ad Dei gloriam, salutemque animarum Societate primo quoque tempore inter se consulerent. ad eam quippe diem, communi tantum officio

officio ac pietate ducti; sine certis & proprijs legibus ac magistratibus vixerant. Ergo precationibus, ieiunijs, & sacrificijs in eam rem quàm accuratissime adhibitis, quotidianæ vitæ munera laboresq; ita partiti sunt, vt diurna tēpora Dei verbo, consuetisque functionibus; nocturna vero priuatis inter se colloquijs, & necessariæ consultationi darent. Prima igitur nocte quæsitum est, vtrum Pontificis iussu digressi, prout se daret occasio, suam quisq; sine aliorum consensu vel respectu rem agere; an potius, quamquam corporibus locisque disuncti, animorum tamen conspiratione, & meritorum communione, vt adhuc fuerant, sic in posterū coniuncti esse deberent. Dictisque sine variatione sententijs, nullum fuit dubium, quin tam suavis, tamq; arcta societas, Dei prorsus munere ex tam diuersis moribus linguisq; coalita, omni conatu studioq; retinenda foret; tū ne qua Spiritui sancto iniuria fieret, à quo diuinitus fuerant in eam consensionē adducti; tū verò, ne concordie atq; unitatis bonū amitteretur, quo nihil est ad
res

res magnas atq; arduas moliēdas, & obstantia quæq; perrūpēda, valenti⁹. Cū hæc & alia multa in eam sententiā ingēti alacritate & gaudio spiritali pro se quisq; dixisset, magnopere incensis ad mutuam caritatem & beneuolentiā animis, coetus ille dimittitur. Proximo deinde cōfessu de religione relatu est, placeret ne ad vota duo Paupertatis Castitatisq; rite suscepta, tertium perpetuæ itē Obedientiæ adiungere, & e suo corpore eligere, qui cæteris amplā cum potestate præstet. In eam rē, quod maioris momenti videbatur esse, diem proferri placuit, spatiumq; seorsum singulis ad deliberandum dari, atq; interim instauratis precationibus & sacrificijs, diuinæ sapientiæ lumē optemq; diligēter exposci. Vt igitur eius consultationis dies aduenit, omnium in vnū congruere sententiæ, quandoquidē Christum Dominū ac magistrū sibi pro viribus imitandum cuncti susceperant, quoniam ille sese perfectū atque integrum holocaustum Deo paranti pro salute humani generis obtulisset, prorsus oportere, vt ipsi quoque
pro

pro suo modulo Christum effingeret: ac quemadmodum singulorum corporis bona per voluntariam inopiam, corpus ipsum per castimoniā Deo immolatum esset; sic animus quoque ante caelestes aras per obedientiam spiritualis victima caderet, praesertim cum hoc sacrificio nullum diuinæ maiestati gratius aut suavius esse constaret. Ergo sine controuersia deligendum videri, cui omnes in terris tamquā Christo parerent; cuius in verba iurarent; denique cuius sibi nutum ac voluntatem instar diuini cuiusdam oraculi ducerent. His ita cōstitutis, deinceps quaesitum de huius ipsius potestate, vtrum certo dierum spatio definitam, an vero perpetuam esse oporteret. Perpetuā esse placuit omnibus, idque cum alias ob causas, quas commemorare hoc loco necesse non est, tum verò vt negotia grauiora, quæ ad conficiendum nō modo plenæ libertatis, verum etiam longi fere temporis indigent; leniter, & ex animi sui sententia posset ad exitum sine vlla trepidatione perducere. Additum ad hæc, vt Societatis candidati,

dati, cum alijs experimentis, tum vero præcipue spiritualibus exercitationibus, peregrinatione, & infimis publici alicuius valetudinarij ministerijs probarentur. Itemque, vt quicumque Societatis instituta profiteretur, ij ad tria sollemnia vota, quæ nobis cum alijs dicatis Deo familijs ferè cōmunia sunt, quartū nominatim adiungeret; quascūque ad fideiū vel infideiū terras Christianæ rei causā Pōtifici maximo ipsos mittere placuisset, eō sine vlla tergiversatione, atq; adeo sine vlla non modo mercede, sed ne viatici quidem petitione proficiscendi, ac simul, concepta verborum formula sese obstringeret, puerili ætati per catechesim erudient; quòd hoc remedio nullum ferme efficacius foret, ad intemperatam fidē tuendam, ac prauæ religionis prohibēda contagia. Atq; hoc maxime quarto voto à cæteris religiosis minima Societas nostra distinguitur. Hæc igitur & alia id genus nonnulla per eos dies ab Ignatio patribusque decreta sunt: eidemque Ignatio negotium datum, vt ea in summam redacta, Pontifici Maximo

ximo primum Apostolica auctoritate sancienda atque approbanda proponeret; deinde ut eadem ipse postea per otium fusius explicaret ordinaretque, & quam accommodatissimas ad Societatis vocationem & spiritum leges canonesque perscriberet.

Patres in varia loca Pontificis iussu descendunt. Cap. X.

SVB hac ferme decreta, Pontifex Maximus aliquot operarios ab Ignatio in varias agri Ecclesiastici vineas postulavit. Id nostrae Societati fuit Apostolica peregrinationis exordium. Rainutio Farnesio Cardinali, eximia spe summæ virtutis adolescenti (qui multo deinde post, matura virtute vir, Bononiensis Episcopus obiit) per eos dies cum amplissima potestate legatio Parmensis obuenerat. Huic, Pontificis iussu, legationis comites, & rerum spiritualium administri duo, Petrus Faber, & Jacobus Laines ab Ignatio dati: Senas vero in Etruriâ, Paschasius ad instaurandam sacri cuiusdam coenobij disciplinam ab eodem Pontifice missus est. In

Aena-

Aenariam seu Inarimē insulam, pacificationis gratia non levis momenti, Nicolaus Bobadilla: Brixiam in Cenomānos ditionis Venetæ, Claudius Iaius grauibuscum de causis abiit. Ac per idipsum tempus etiam in extremas terras primum Societati patuit aditus. Brasiliam oram, & præterea quidquid inter inaccessum olim Bonæ spei promontorium, ultimosque Sinas interiacet maritimi tractus, Indo & Gange superato, Lusitani, armatis classibus; ante annos aliquot, ingenti ausu & labore, æque fortiter ac feliciter aperuerant. neque Ioannem hoc nomine tertium Lusitanie Regem insigni virtute ac pietate virum, vlla magis angebat cura, quā ut barbaras illas nationes à misera demonum seruitute ad vnius veri Dei notitiam cultumque traduceret. atque ob idipsum, quos in ea mitteret loca præcones Euāgelij, & moribus & eruditione præstantes, tota Europa impendio conquirebat. Eius rei conscius Iacobus Gouca, is qui Parisijs in ipso virgarum periculo singularem Ignatij fidem virtutemque, ingenti cum admira-

N 2

tio-

tione cognorat, proculdubio statuit, illum & socios ad Indicam expeditionem fore quàm accommodatissimos, quoniam quidem ab Hierosolymæ accessu bello impediti, quemadmodum audierat, in Italia substitissent. Neque tamen quidquam eius cōsiliij ratus impertiendum Regi, antequam ipsius Ignatij voluntatem explorasset, pro amicitia ad illum scribit, quàm libente Lusitaniæ Rege, quàm spatiosus bonorum industriæ pietatiq; campus in India pateat. sibi quidem, quando illum & socios ab Hierosolymitana curatio ne arceat bellum, sanctissimis ipsorū studijs prouinciam in primis aptam videri. Si conditio placeat, vltro semet apud Regem rotius negotij fore interpretem pollicetur. Ad ea, cum gratiarum actione rescripsit Ignatius, neque se, neque socios esse iam sui iuris, quippe qui summo Christi Vicario semet ipsi perpetuo nexu Obedientiæ mancipassent. proinde agendum esse cum Romano Pontifice quidquid ille iussisset, id vero sine mora facturos. Quo accepto responso Gouea, cum facile spe-

speraret à Pontifice impetrari posse, re totam Regi suo per litteras aperit, ipsumque exemplar epistolæ Ignatij ad eum mittit, cum summis illius & sociorum laudibus, etiam atque etiam suadens, vt eiusmodi virorum opera potissimum vtatur, neu tam præclaram occasionem elabi patiatur è manibus, cui similem fortasse nullam sit in posterum habiturus. Haud incassum adhibita hortatio. quippè Rex & sua spòte iam incitatur, & Gouea talis viri monitis & auctoritate permotus, confestim Petro Mascarenia, suo apud Pontificem maximū Oratori mandat mox in Lusitaniam redituro, det operam vt quàm plurimos ex Ignatij disciplina secum deducat, Euāgelij causa mittendos in Indiam, eaque de re cum Ignatio quàm primum agat: si res cum illo minus procedat, omni conatu cū ipso Pontifice transigat. vtrique, ne si ne tali comitatu reuertatur ad se. Hoc tam severo mandato legatus accepto, sine cunctatione Ignatium conuenit, ac pauca præfatus (vt fit) conciliandæ beneuolentiæ; mandatum sui Regis

N 3 expo.

exponit, Patresque minimum sex in missionem Indicam postulat. Ad quē ille submissa oratione, tam honorifico Regis de se iudicio gratias cum egisset, eadem ferme quæ ad Goueam respondit: quod ab se petatur, totum id ē summi Pontificis voluntatē imperioque pendere. qui tamē, si, quid ego sentiam quæris (inquit Ignatius) vnum aut alterum fortasse tibi concesserit, plures vero nequaquam. At ille cum nihilominus in eodem postulato persisteret, Dei fidem & hominum testans, nusquam operā collocari fructuosius posse; tum Ignatiū, quasi futura præfigiens, familiari ac placido vultu: Deus, inquit, meliora, clarissime orator. quippē si ē tam exiguo numero, sex vnam dumtaxat in provinciam deimas, quantulum, quæto, reliquo terrarum orbi supererit? Neque tamen idcirco ille ab incepto desistit. quoniam Ignatium flecti posse diffidat, ad ipsum adit Pontificē, narrat quid sibi ab Rege mdatum sit, suppliciter etiam atque etiā obsecrans, ne in tam honesta causa, tamq; pia, frustrari se, Regemq; suum con-

concepta peropportuni subsidij spe patitur. Hic Pontifex, quamquam latus ab vrbe Roma potissimum, vt parerat, peti sacri Euangelij nuntios, & insuper, tanto Regi, tamque de Romana Ecclesia bene merito gratificari vehementer exoptans, tamen, vt in tali negotio, ne videlicet seruis Dei ad omne paratis obsequium abuti pro potestate videretur (qua erat lenitate ac sapientia vir) audito legato, rem ipsam probauit, de numero ad arbitrium reiecit Ignatij. Is proinde (sane quā ægre ferente Mascarenia, neque tamen aspernante quod datum est) post multas in eam rem fusas ad superos preces, quē admodum antea significauerat, duos dumtaxat glorioso muneri destinauit: Simonem Rodericum Lusitanum, & Nicolaum Bobadillam, qui cum idcirco Romam euocatus, grauiter ischia de laboraret: neque legatus Regius maturo iam reditu exspectare diutius posset, ægro Bobadillæ, sibi que vicem ereptam dolenti, Franciscus Xauerus repente sufficitur. Erat omnino laboriosa provincia, iterque longinquū: &

cum fere nullam in spem reditus, tum vero in apertum poenæ quotidie vitæ discrimen. Sed quæ alios ab eiusmodi consilio retardassent, ea ipsa incitamentum fuisse Patribus, cum se quisque tali sorte præ cæteris beatum existimaret. Ac Simon quidem parata in Lusitaniam naui celeriter antecessit. ac deinde Regis Lusitanæ iussu, procerumque rogatu, quamuis inuitus, in eadem provincia substitit. Xauerius autem, uti delatum ad eum est, confestim exsiluit gaudio, datoque sibi tempore vix quod satis esset ad laceram attritamque tunicam refarciendam, & salutandos fratres; cum legato postera die profectus est, immortales agens Domino gratias, quod se denique voti compotem effecisset. Perpetuas quippe clades pereuntium ex ignoratione Dei, in ultimis regionibus, animarum, iam ante miserari, & messis potissimum Indicæ magnitudinem crebris consueuerat usurpare sermonibus. Quin etiam per quietem non semel erat sibi visus, Aethiopem in humeros sustulisse usque adeo ponderosum, ut ipsa oneris magnitudine

dine excitaretur è somno mirè defatigatus, membrisque omnibus dolens. continuoque rem omnem Iacobo Laini patefaciebat eiusdem cubiculi socio. Hæc igitur fuere nostris hominibus Pontificiæ missionis initia: Patresque in varia deinceps loca profecti, maiorem in modum aucta Societate, institutisque supplementi causa, tota ferme Europa collegijs, domibusque, res eas Deo duce atque adiutore gessere, quæ proprio, & quidè iusto volumine ipsæ per se ad enarrandum indigeant,

Ignatius plebi fame periclitanti succurrit.
Cap. XI.

NEque vero Ignatio & cæteris, qui remanserant Romæ, negotium defuit. Erat annus à Virginis partu M. D. XXXVIII. insignis annonæ caritate, ac per hyemem præcipue tanta frugum inopia, ut passim iacentes in publico pauperes frigore fameque confecti, miserandum in modum exspirarent. Quo spectaculo commotus Ignatius, tantæ calamitati sibi omni ope subueniendum putauit. Iamque è Gar-

zonij villa, cum suis in Urbis frequentiora loca migrauerat, laxiore sibi ab amicis domo conducta, ad circum Flaminium, in ea regione, quæ sancti Angeli ad forum Piscariū hodie dicitur. In eius igitur domus ampla cœnatione fœno stragulisque dispositis, & in pauperum alimenta eleemosynis undiq; corrogatis, in omnes partes dimisit, qui in id hospitium, ut quemq; periclitatē extrema inopia inuenissent, vel inter manus, prout res ferret, vel gestatoria sella deucherent. Cum strenue curaretur, adhibitis etiam ubi opus esset, adiutoribus baiulisq; breui numerus decumbentium ad quadringentos ascendit. Hic verò, eodem Ignatio præfide ac duce, Patrum fratrumque sese caritas ac virtus exercuit. Diluculo quotidie linteati omnes ad imperia accipienda præsto aderant. Inde ad sua quisq; officia discurrere sine ulla perturbatione vel tumultu; alij recens illatos pauperes clementer exuere, & calida elutis corporum sordibus in lectulo collocare; alij assidere languētibus, eosdemque amicissimis cōsolari verbis.

bis. hi cibos aut domi excoquere diligenter, aut aliunde missos instruere; illi fercula inferre, & longa inedia prope modum enectis pretiosa instillare liquamina. hi cubilia sternere, illi scopis pauimenta purgare: denique certatim omnes munere suo ita fungi, ut præclare testarentur, in minimis illis agnosceres se Regem regum & dominum dominantium. neque vero corpora solū egentium, sed animi quoque eadem opera curabantur. Plurimi quippe rudes, Christianæ doctrinæ præceptis probe instituti, multi à turpi quæstū, fraudibusq; deterriti, & quod caput est, sacra omnes confessione expiati, ac panē cælesti lōgo intervallo refecti sunt. Deinde ut aliqui conualuerant, succedentibus inuicem alijs, cum tegumentis ad frigus arcendum, & certo pecuniæ subsidio dimittebantur. Ea res per Urbem vulgata, magnam populi beneuolentiam conciliauit Ignatio. atque ad eam Christianæ humilitatis caritatisq; officinam visendam interdum promiscua turba, noctu vero etiā viri principes ventitabant: ac tāta fuit

fuit exempli vis, ut quidam, cum praesentes non suppetent sibi nummi, depositis illico in usus pauperum vestimentis domum seminudi reuerterint. Alij etiam sancta aemulatione incitati, eiusdem conditionis homines, quorum non deerat passim copia, hospitio susceptos benigne curarunt. Multi praeterea procures, in gloriosi operis perfectionem, Ignatio pecuniae summam ultro detulere non leuem. Qua in re Margaritae Austriacae Caroli V. filiae, Octauio Farnesio nuptae, Placentinorum & Parmensium hodie Duci, pietas ac beneficentia vel in primis enituit. Atque eius pecuniae, cum Ignatius intelligeret, se vel maxima eorum qui contulerant voluntate, partem aliquam in suas & suorum necessitates erogare posse; tamen tanta fuit religione vir, ut ne obolum quidem, nisi in externorum pauperum commoda, insumpserit, relatis in codicem accurate nominibus, ut omnium prorsus ratio constaret. Atque hunc maxime in modum labor ad exactam usque hyemem secunda ciuitatis admurmuratione perductus.

ctus, ac vere demum ineunte, frumenta partim ab ijs qui suppresserant, sponte prolata; partim a magistratibus alius de conuecta sunt. Ea re non mediocriter annona laxauit; grauique perfuncta periculo plebs, Deo adiunata, ad solitos quaestus & opificia redijt.

*Confirmatur à Pontifice Maximo Societas.
Cap. XII.*

INterea, cum ad Ignatium studio religionis aliqui subinde se adiungerent; nequaquam immemor ille, quod ad Societatem confirmandam attinebat, negotij paulo ante suscepti; quidquid à publicis occupationibus otij datum est, in eam ipsam rem diligentissime contulit, ac primum totius instituti formulam (fusus postea explicandam) ad certa capita dilucide redegit, ac breuiter, deinde nactus opportunitatem, quod Pontifex Maximus per autumnum ferias è turba negotijsq; Tibur sese receperat; eam formulam auctoritate Apostolica sancientiam eidem Pontifici suppliciter obtulit per Gasparem Contarenum Cardinalem, de quo supra

pra dictum est, ob egregiam virtutem sapientiamq; Principi in primis acceptum, nostriq; ordinis amicissimum. quam ille ubi perlegit, confestim, Spiritus, inquit, Dei est hic, ac multa praeterea in eam sententiam adiunxit, quare consideret recentem huiusce manipuli ardore, tali tempore diuinitus excitatum, afflictis Ecclesiae rebus non leui tū praesidio, tum ornamēto futurum. Verum tamen, ut in tanta re ne minus cōsulte quidpiam statuisse videretur, totum negotium delegavit tribus vris ē sacro collegio Cardinaliū, apud quos minimum loci fore putauit gratiae. In ijs fuit Barptolemaeus Guidicionius Lucensis, vir diuini humanique iuris apprime peritus, idemq; nouarum religionum adeo non amicus, ut de ijs ad certum numerum redigendis librū etiam conscripsisse dicatur. Is, prauidicata iam causa, collegas nequaquam propensos in Ignatium, facile in suam sententiam adduxit, certamq; prope modū confectamque rem, consilio & auctoritate sua poenē discussit. Quod ubi sensit Ignatius, parū praesidij ratus
in

in hominibus esse, ad opem diuinā de more confugit. ac praeter ieiunia, supplicationes, caeteraque ad numen propitiandum adhiberi solita, caelestes insuper hostias eo tantum nomine per se & per amicos immolauit ad tria milia, qua procuratione, intra finem anni vertentis, cum caeterorum, tum praecipue Guidicionij ita immutata volūtas est, ut cum de multitudine religionū cohibenda idem quod antea omnino sentiret, huic tamen refragari se ultra negaret posse, diuino videlicet monitu, & oeculta spiritus operatione vehementer instinctus. Ita, qui diu valde anxios habuerat Patres, eorumque ipem varijs frustrationibus propemodum extinxerat, idem vna cum caeteris collegis repente placatus ac fauens, rem vltro suscepit, commendauitque Pontifici, Tibure denuo commoranti; qui libentissimo animo & Societatem ipsam, & Societati inditum nomen rite sancteque approbavit V. Non. Octobris, anno M. D. XL. idq; testatum voluit esse publicis litteris eodem die locoque; datis, cum eo tamen, ut in vniuersum

sum socij ne plures sexaginta numerarentur. Ea videlicet fuit nouellæ Societatis quædam quasi probatio. siquidẽ triennio post, cum varijs locis atq; pro uincijs Deo adspirante constaret egregius operæ fructus; ab eodem Pontifice limes ille omnino sublatu est, liberumque Ignatio & successoribus relictu, cuilibet petenti Societatem dare, quod item apparet diplomate dato pridie Idus Martias ann. M. D. XLIII.

*Præpositus Generalis creatur Ignatius.
Cap. XIII.*

Igitur post multas difficultates approbata denique Societate; gratiæ primum (ut æquum erat) actæ superis, quorum benignitate res bene feliciterque vertisset: deinde, quoniam in dies à Põtifice missio Patribus imminebat; è suo corpore Præpositum Generalem (sic enim qui cunctis præesset appellare placuerat) primo quoque tempore deligere visum est. Societatis autem status per id tempus erat eiusmodi. Frãciscus Xauerus, & Simon Rodericus in Lusitaniam erant profecti. Petrum Fabrum

Fabrũ Cæsaris legatº Ortizius ad VVor-
matiensem conuentum Pontificis per
missu in Germaniam adduxerat. Iaco-
bus Laines Parmæ, Claudius Iaius Bri-
xiæ, Senis Paschasius agebant. In Bruti-
os Nicolaus Bobadilla discesserat. Cũ
Ignatio Romæ duo dũtaxat è Patri-
bus versabantur, Salmeron, & Coduri-
us, tyrones vero, qui nomen dederant
Societati, partim apud Ignatium erāt,
partim studiorum causa ab eodem Pa-
risios missi, necessaria ad bellum spiri-
tuale arma enixe parabant. quidam et-
iam ad res domesticas componendas
in Hispaniam profecti; & concionibus
iam tum, & colloquijs, ingenti, homi-
num approbatione, Societatis nomen
longè lateque vulgauerant. Hoc Socie-
tatis statu, cum Præpositi eligendi tem-
pus adesset, Patres qui quidem in Italia
erāt, per litteras moniti, quod rei Chri-
stianæ commodo facere possent, creā-
di Præpositi causa ad Urbem accede-
rent; sub initium Quadragesimæ anni
M. D. XLI. conuenire omnes, vno
dempto Bobadilla, quem in oppido
Bisfiniano tum maxime res gerentem,
O ab-

abduci rursus ab opere Pontifex nolu-
it. Is, & ceteri qui longius aberant, suū
quisq; in schedula suffragium rite ob-
signatum, partim in discessu relique-
rant Romæ, partim deinde misere in-
clusum epistolis. Ac primum tridui
supplicatio indicta, vetitumque inter
ipsos de Præpositi electione colloqui-
um est. deinde coniectis in urnam sche-
dulis, triduum insuper continuatæ pre-
ces: ac septimo deniq; die legitime ex-
tractis recitatisque suffragiis, Præposi-
tus declaratur Ignatius, nemine præter
ipsum Ignatium discrepante: namque
is consulto, ne vnum nominatim ex
omnibus deligendo, ceteros quodam-
modo notasse videretur; in schedula
scripserat, se ad eum accedere, in quem
plurima suffragia conuenirent, vno se-
dumtaxat excepto. Igitur explorata iā
numinis voluntate, ad Ignatium vene-
rabundi accurrunt Patres. at ille, parē-
di nimirum longe quā imperādi cu-
pidior, seuero vultu iubet eos abstine-
re, negatque se munus viribus impar-
suis vlla ratione subiturum: multa que
serio disputat, cur alium potius quem
libet

libet sibi sufficere debeant. Sed videli-
cet quibus rebus putabat voluntates
Patrum aliō posse trāferri, ea ipsæ vel
maxime studia eorum incendebant. ni-
hil enim ad conciliandos homines æ-
quē valet, atque animi moderatio atq;
submissio. quō factum est, vt nihil eo-
rum, quæ ad munus detrectandum I-
gnatius afferebat, aliquandiu non mo-
do ad animum admitterent, sed ne ad
aures quidem. Sed post multam deni-
que altercationem ægre Ignatius tenu-
it, vt amplius in tertium diem obse-
ratione protracta, rursus in suffragi-
um iretur. quo die cum idem prorsus
omnium consensus exstaret, neque
iam locus tergiuersationi videretur es-
se; tum Ignatius: *Quandoquidem vos*
in me potissimum eligendo perstat, inquit,
ego autem, mea conscius infirmitatis, ve-
stro iudicio salua religione assentiri ne-
queo; reliquum est, vt huiusce controuer-
sie arbitrum deligamus eum, qui mihi à
confessionibus est; quoque, vt scitis, vtor
diuine voluntatis interprete. (is erat
ante conditam Societatem frater qui-
dam Theodosius ex ordine Mino-
rum,

rum; cœnobij, quod ad sancti Petri in Monte aureo; qui fuit olim Ianiculus, appellatur.) Quod, ne frustra diutius tenderent Patres, eo facilius concessere, quod minime dubitabant, quin ipsorum suffragij prærogatiuâ ille quoque sua sententia comprobaturus esset. neque eos fefellit opinio. Cum enim rem totam ad eum detulisset Ignatius, imbecillitatem suam corporis animique commemorans, dein etiam atque etiam obtestans, ut se tanto onere leuatum vellet; ille, cognita re, tantum abfuit ut precibus Ignatij cederet, ut etiâ obiurgauerit hominem, quod, tam explorata diuina voluntate, Spiritui sancto diutius restitisset; & simul, ne dissimulationi esset locus, ultro adiit Patres, ac de suo responso certiores fecit. Quibus denique victus Ignatius, omni spe in vno Deo rei bene gerendæ reposita, dedit manus, diemque constituit X. Kalend. Maij, quo die ad auxilium diuinum implorandum, præcipua septem Urbis templa simul omnes obirent, & in diui Pauli potissimum (quoniam eius maximè Apostoli vestigia seque-

sequerentur) solemni professione suæ religionis vota susciperent. Ut igitur ea dies adfuit, in eo templo ad sacellum beatæ Virginis, vbi tum Eucharistia custodiebatur, quod sacellum ad imos gradus est aræ maximæ, sub ipsam celestis panis communionem, ipse primū qui sacrificabat Ignatius, tū cæteri suauisquisque vota clara voce de scripto ex Apostolici diplomatis formula nuncuparunt. deinde sumpto ex Ignatij manibus corpore Domini, post gratiarum actionem, sacratissima eius ædis loca religiose cum adiissent, circa aræ maximam sub qua Petri & Pauli Apostolorum ossa condita sunt, cuncti cōsistunt, flentesque præ gaudio, & suauissime amplexantes inter se, gratulantur denuo superis, quod cœptis adfuerint, suamque Societatem arctiori vinculo colligarint: deinde reliqua templa pari lætitia ac pietate circumeunt. Quibus rebus ingenti omnium cōsensu & conspiratione peractis, magistratum Ignatius inijt. ac primum omnium, ad constituendam domesticam disciplinam adiecit animum, quæ digna

tali instituto, digna Christianæ philosophiæ professoribus haberetur. Itaq; ad cæteros prouocandos, atque ad iacienda in tyronum animis veræ humilitatis fundamenta, in sordidis culinæ ministerijs aliquamdiu versatus est ipse, tanta cum alacritate ac diligentia, quasi tum primum ad suam ipsius emendationem, vitæ spiritualis curriculum esset ingressus. neque tamen interea grauioribus negotijs deerat, temporibus ita distributis, vt quantum liceret, vtrique muneri satisfaceret. accedebat ad hæc, summus paupertatis amor, summa in victu cultuque frugalitas; præterea in singulorum officijs exigendis, erratisque puniendis admirabili mista lenitate seueritas: in subleuandis vero omnium & animi & corporis necessitatibus, cura & vigilantia plusquam paterna. cumque ad ea caritatis officia, prout res postulabat, opportunas insuper adhortationes & publicæ & priuatim adhiberet; haud sane difficile fuit, in animos, recentissimo tum Societatis spiritu, sponte incensos officio ac religione, eos mores eamque viuendi

uendi rationem inducere; vt (si cælestibus terrena comparare fas est) intra illa tecta parietesque, angelorum in humanis corporibus quidam cõuictus videretur esse. nullæ tum querimoniæ, nullæ detractiones, nulli susurri quibus incommodæ suspiciones excitantur, & disiunguntur animi; sed acerrimum sui cuiusque deprimendi submittendiq; certamen; in superiorum iussis excipiendis exsequendisque alacritas ingens; mirus in communicando interpretandoque candor atque simplicitas; oculorum ac sensuum intenta custodia; studium precationis ac solidæ virtutis ardens; quæque ex his rebus necessario prouenit, admirabilis in magna nationum, ætatum, ingeniorum varietate concordia. Itaque coniectis, vt fit, omnium oculis in ordinem nouum; breui non ad nostros tantum, verum ad externos etiam, salutaris exẽpli manare vtilitas cœpit. Adolescens quidam, egregijs naturæ adiumentis, è Septemtrionali plaga Romam aduenerat, non modo Lutheriana tabe infectus ipse, verum etiam mire cupidus eiusdem longe late-

que vulgandæ. Is cum ex occasione sese in hominum cœtus infereret, verbisque venenatis clericorum vitam ac mores summam in inuidiam vocaret primum; deinde abductis à sacerdotū reuerentia mentibus praua dogmata sensim instillare quotidie pergeret; patefacta re, iussu magistratuum comprehēditur. qui cum & ipsi per se, & sacræ Theologiæ magistris adhibitis, illum ab opinionum insania reuocare frustra conati essent; ne quid intentatum relinquerent, atatem & ingenium miserati, prius quàm in eū lege ageretur, accersito Ignatio rem totam exponūt, quoniam ipsorum neque adhortationes, neque minæ proficiant; habeat illum aliquandiu apud se, videat etiam atque etiam. vt errantem ouiculam ad Ecclesiæ caulas aliqua ratione traducat. Ille elementer acceptum hæreticū domum adducit. neque vero sapiētes iudices frustrata spes est. siquidem adulescens ab Ignatio socijsq; amicitissime habitus; eorum dictis, factis, institutis accurate obseruandis paulatim afficit; atq; immutari Dei beneficio est cœp-

tus;

tus; & quam antea respuerat medicinā, libentius in dies accipere: ac demū perseuerantibus Patrum officijs, & diligentissima curatione, cō processit res, vt euulsis letalium dogmatum fibris, priorem pertinaciam gemebundus agnosceret: nec ante à saluari incœpto destitit, quàm voluntaria abiuratione destitatus errores, ingēti bonorum tum admiratione, tum gaudio, cum Ecclesiā sancta in gratiam redijt. Is deinde, quærentibus viris grauib; cur qui antea tot machinis oppugnatus peruicacissime restitisset, Ignatij denique & Patrum hospitio & consuetudine vinci se passus esset; sine cunctatione respondit, se illorum non tam disputationibus argumentisque (licet in eo quoq; genere valerent plurimum) quàm spectatæ sanctitati virtutiq; cecidisse: quod ita apud se prope necessario statuisset, à tam incorruptis moribus, à tanta pace atque concordia, à tam bonis operibus rectam in Deum fidem abesse nullo modo posse. Quæ res documento esse potest hominibus nostris; licet ad conuertendas ad Christum animas in-

O s genij

genij ac doctrinae praesidia requirantur, tamen conspecta vitae morumque innocentia plus multo quam litteris aut concertationibus profici. Alius quidam filius familias, desertis liberalibus studiis, ac repudiata omni disciplina, prorsus indomitus & effrænis, cum neque à parentibus iam, neque à magistris regi ullo modo posset, Ignatio traditur. cuius lenitate, itemque cæterorum Patrum præceptis atque institutis accuratissime excultus, posita paulatim ferocia petulantiaque, cunctis admirantibus ita pudicos modestosque induit mores, ut vix minimum in illo vitium reprehenderes. Multi præterea omnium ætatum atque ordinum, quos præceps in omnem licentiam natura cupiditasque corruperat, Ignatii consuetudine exemplisque incitati, collegere sese, atque ad bonam frugem Deo adiuuante rediere.

Generalis Ignatius denuo Catechista munere fungitur. Cap. XIV.

PER eos dies nomē Societati deditur à Pontificia familia Petrus Codatius

datius Laudensis, vir honoratus, & opulento sacerdotio præditus. Is, diuino prorsus instinctu, diuitijs & commodis omnibus propter Christum abdicatis, Martha munus in Societate sibi ultro depoposcit, & egregiè præstitit; in alimēta Patrum (erat autē Vrbe tota notissimus, & apud principes gratiosus) eleemosynis vndique corrogandis. quæ res Ignatium & socios magna molestia liberauit; quippè quos in spirituales proximorum salutem omni studio intentos, temporariae curæ ad eam diem valde impedierant. Eiusdem Petri opera templum etiam proprium Societas nacta est sanctæ Mariæ à Strata, non satis amplum illud quidem, aut commodum, sed tamen in celeberrima Urbis regione, & ad Societatis functiones in primis idonea: cuius locum, dum hæc scriberemus, Alexander Farnesius Cardinalis, Pauli III. Pontificis Maximi nepos, ædem nomini IESV magnificentissimam regio sumptu exstruebat. Ei templo deinde adiuncta domus est, quam hoc tempore Patres incolunt, Philippi Archinti beneficio, Salaf-

Salaffiorum Episcopi, qui tum Pontificis vices in diœcesi Urbana gerebat, viri de Societate vniuersa in primis optime meriti. In eo igitur templo Ignatius, professionis lege, sex & quadraginta diebus Christianę catechesi operam dedit è loco superiore, magna & assidua non modo plebis, verum etiã præstantium virorum frequentia: prorsus, vt quidam ex optimatibus palam gloriarentur, beatosque se ferrent, quòd nullam omnino ex Ignatij concionibus omisissent. Agendi autem rationẽ sequebatur eiusmodi. Fidei præcepta & mysteria cognitu necessaria, primũ ad vulgi captum explanabat, iterabatque, vbi opus esset, eadem sæpius: deinde opportunis digressionibus certos interim locos tractabat fusius, non tã ad ingenij vel doctrinæ ostentationem, quàm ad pietatem excitandam, populumque permouendum accommodatos. idque tam veris grauibisque sententijs, tam ardenti vultu oculisque, vt diuini amoris ignem vndique spirare videretur, minime fucatæ eloquentiæ vir, nec in singulas voces numerosque soli-

solicita, sed ingenti animo, prout impetus tulerat, sua sensa prosequentis. Itaque perorationem eius, non ineptus populi plausus, aut stulta facundiæ commendatio sequebatur, sed alta suspiria gemitusque, & anteaactæ vitæ detestatio salutaris: vt vel defixis humi oculis tristes ac sibimet irati discederent: vel etiam illico sese ad sacerdotum pedes abijcerent confitendi causa tanto cum fletu atque singultibus, vt linguam solvere, aut vocem in verba formare vix possent.

Societas augetur, distribuuntur provincie.

Cap. XV.

INter hæc Societas maiorem in modum crescere, sublatisque Pontificis decreto cancellis, quos initio idem Pontifex (vt dictum est) illi probandæ præfixerat, multi certatim ad militiam spirituales Ignatio dare nomina. Cumque noui ordinis fama, bonusque odor instituti operis manaret quotidie latius; Patres varijs orbis terræ locis vehementer expetebantur. Itaque ab Romana domo tamquã à metropoli, dissi-

etissimas in regiones, ciuitatum, Regū-
que inuitatu missæ Colonia; domusq;
vel collegia ingenti approbatione cō-
stituta: primum omnium in Lusitania
atq; adeo in ipsamet India, sumptu ac
munificentia Regum Lusitaniæ; tū ali-
orum pietate in Hispania, Gallia, Ger-
mania, Italia. sed cum aliæ pleręque na-
tiones auide Societatē amplexæ sunt,
tum vero Sicilia & inuitauit perhono-
rifice, & permissū Pōtificis maximi ac-
ceptam, in primis copiose ac benigne
tractauit; adnitente præsertim Ioanne
Vega Hispano (qui regnum illud pro-
Cæsare administrabat) præstanti non
minus religione, quàm prudentia vi-
ro; cuius, etiam antea, dum Romæ le-
gatus Cæsaris ageret, plurima & maxi-
ma in Ignatiū & socios egregiæ cuius-
dam beneuolentiæ documenta consti-
terant. Itaque tam late iam fusa Socie-
tate, non modo collegijs domibꝫve
rectores præficere, vt antea, sed etiam
Prouinciales præpositos quos appel-
lant, cum ampla potestate in singulas
nationes describere coactus Ignatius
est. Ac primū Lusitaniæ præposuit Si-
mo-

monem Rodericum, deinde Hispaniæ
Antoniū Araozium Cantabrū, Italiæ
Iacobum Lainem, Indiæ Franciscū Xa-
uerium, Germaniæ Petrum Canisium,
Galliæ Paschasium Broetium, alijsque
deinceps alios. Nam vrbanam prouin-
ciam, nisi si quando grauiori valetudi-
ne premeretur, ad extremum vsq; ipse
administrauit. Interea de Societatis v-
niuersæ progressu mire sollicitus, à sin-
gulis Prouincialibus per litteras pen-
sum exigere; vnicuique mandare dili-
gentissime, quæ è re communi essent;
Romæ vero, præter domesticæ disci-
plinæ curam, de qua dictum est, cate-
rasque functiones, multa & grauias
ad incrementum ac defensionem Ca-
tholicæ fidei pertinerent, partim cum
summo Pontifice, Cardinalibus, lega-
tisque Principum coram, partim etiā
cum ipsis Regibus atq; Principibus per
epistolas & interpretes agere. Acce-
debat ad hæc, sollicitudo ingens, atque
indefessus labor in subleuandis paupe-
rum difficultatibus; orbis orba-
rumque educatione, ac pudicitia pro-
curanda tuendaque, & perditis mulier-
culis

culis à turpi quæstu ad frugem & continentiam traducendis.

Varie in Ignatium tempestates excitantur.
Cap. XVI.

Quibus ille rebus dum Christi causam agit intrepide, multorum ut fit, odia simultatesque contraxit. In ijs aulicus quidam (cuius nomini par-citur) eo tempore potens & graciosus, cum abductam à se mulierculam, quàm misere deperibat, & in male nuptarum, ut appellant, cœnobio collocatam ferre non posset; seniore in dies concepta rabie, quam libido & amor incēdebat, ita demum exarsit, ut pœne furere videretur. Ac primum, facta manu, fenestras cœnobij lapidibus petere, custodes infestare, minari: deinde in Ignatium auctorem, & socios, in circulis cœtibusque omnia maledicta conferre, quin etiam ex occurso probris & contumelijs eosdem incessere; denique ad eos funditus euertēdos, improbiſſimas in ipsorum vitam calumnias dissipare; quæ domos primum nobilium circūlatæ, celebratæque sermonibus (quos partim

partim prona in deteri⁹ persuasio, partim vāsani illius artificium dolorque excitabat) ad Cardinales etiam, atque adeo ad ipsum Pontificem peruenerūt. Igitur vulgus, ut est pluma & folio leuius, quos nuper summa cum approbatione suspexerat, eosdem repente cōtemnere, & acerbiorē in dies odio exsecrari, & singulorum caput dira imprecatione defigere; prorsus ut iam non modo cum proximis agere, sed ne pedem quidē ianua tuto efferre possent. Principes vero, licet magna ex parte fictas criminationes putarent, tamen rati subesse profecto nescio quid, quod tantæ inuidiæ flammam foueret; vel immutata, vel certē labefactata in Ignatium voluntate videbantur. At Ignatius, quamuis à sua suorumque cōsuetudine multos abduci non sine rei Christianæ iactura cerneret; tamen ratus mitigari hominis ferociam posse, primo rem dissimulare, atque adeo officijs cum improbitate certare: deinde ubi malum serpere quotidie latius, & ipsa patientia corroborari audaciam sensit; non tam priuato dolore, quàm

rei publicæ detrimento permotus, ad Summum Pontificem adiit, ab eoque suppliciter impetrauit, vt criminum, quæ sibi suisque denuo obijcerentur, acre iudicium exerceretur ab Archinto Vicario, & Francisco Michaelio Urbis præfecto. Ij, citatis omnibus ad quos criminum vel suspicio vel conscientia pertinebat, ac per diligentem inquisitionem calumniatoris fraude comperta, Ignatium & socios non modo absoluerunt lata sententia, sed etiã debitis laudibus & honore verborum extulerunt, increpito valde aduersario, poenaque proposita non leui, nisi à petulantia maledictisque desisteret. nã, ne grauius in eum animaduerneretur, Ignatio in primis deprecatore perfectum est, ita, quod antea semper, tum quoque Ignatii sanctitatem illustrauit hominum iniuria, & Deo duce, virtus ac veritas, dum violatur, effulsit. Iisdẽ fere insidijs postmodum appetitus Ignatius est à sacerdote quodam, qui cum domum catechumenorum administraret, ferre non poterat in ea regenda familia maiorem à loci præsidibus

Igna-

Ignatii rationem haberi, quàm sui. Sed miser, Ignatio silente, ac pro eodem orante, breui perfidia poenas dedit. atrocibus enim antea factæ vitæ sceleribus iusto Dei iudicio patefactis, quæ ad eam vsq; diem astute suppresserat, sacerdotio spoliatus, & perpetuo carceri additus est.

*Regimen feminarum à Societate depellit**Ignatius. Cap. XVII.*

INterea Elisabetta Rosella Barcinonensis, quæ Ignatii prima litterarum studia fouerat, Societatis IESV coalitæ & confirmatæ, fama commota, Romam ex Hispania contulit sese, partim vt Ignatium lōgo intervallo reuideret; partim etiã, vt vna cum quibusdam alijs pijs feminis ad normam illi atq; præscriptum ageret vitam. Atque Ignatius quidem, sospitem aduentum mulieri de se optime meritæ gratulatus est, & omnia officia detulit, quæ saluo religionis instituto præstare posset curam vero feminarum suscipere sese negauit posse, plurimis grauissimisque occupationibus impeditum. At illa nihilominus instare; sanctissima veteris

P 2 ami-

amicitiæ iura testari; postulati equitatē obtendere: denique vbi magis magisque obfirmatum vidit Ignatium, ad aulicas confugit artes. atque vt erat nobili nata loco, per viros principes facile tenuit, vt Pōtifex Maximus Ignatio munus id ipsum quod recusabat, iniūgeret. Sed ea res magnum in Societatis commodum vertit, præter spē, ac nostros, non solum in præsens, verum etiam in posterum à tam periculosa provincia liberauit. Etenim Ignatius, Pontificis iussu ea procuratione suscepta, paucis diebus tantam difficultatem ac laborem sensit, dum querimonias mulierum audire, superstitiones euellere, inanibus & curiosis quæstionibus respondere identidem cogitur; vt poenē plus ei negotij pauca femine, quàm Societas vniuersa facefferet. Itaque licet Elisabethæ, pro eius in se promeritis gratificari admodum cuperet, tamen reputans apud se, quantum ex huiusmodi triciis detrimenti res publica pateretur, simul etiam cogitans fore, vt harum exemplo aliæ deinceps religionis mulieres virginēsve idem à Societate

re

te in posterum expeterent; nequaquā ignarus, quàm periculosa, & suspicionibus plena sit ea consuetudo; priuati officij rationem posthabere cōmuni vtilitati, ac totum hoc genus ad ministrationis à Societate prohibere omni ratione constituit. Igitur adhibita (quod in omnib⁹ grauioribus causis faciebat) præparatione diligenti, imploratoque per iteratas preces & hostias cælesti præsidio, ad Pontificem accessit, verbisq; supplicibus demonstrauit, ex onere sibi nuper imposito, quàm exiguo cum fructu, quantum laboris ac molestiæ pertulisset. ea ipsa re monitum quàm aliena sit à Societatis instituto eiusmodi præfectura, petere se & orare, vt nō ab illis modo, sed ab omnibus in perpetuum feminarum collegijs gubernandis immunem Societatem esse iubeat; non defuturos aliorum ordinum idoneos homines, qui id munus libenter & cum fide obeant: sibi quidem & suis, prouinciam videri minime accomodatam. neque vero equum esse, qui sese ad omnium gentium auxilium, sine vlla regionum aut locorum exceptio.

P 3

ptione, Christi Vicario m̄cipauerint, eorum operam & indultiam, nō sine graui publicæ rei damno, paucis regendis mulierculis implicari. Quibus rationibus ita permotus est Pontifex, vt supplicanti omnia large ac prolixè cōcesserit. Itaque Societati ab eiusmodi munere vacatio in perpetuum data, eiusque vacationis auctoritas testata est trinis deinde literis Apostolicis, quæ tēpore procedente magno vsui fuerē nostris hominibus, ad eius generis pericula & molestias abigendas.

*Honoribus in Societatem nostram
Ignatius aditum obstruit.*

Cap. XVIII.

ATque ijs difficultatibus perfundita Societas, prosperum DEI beneficio cursum tenere videbatur, cum noua rursus in eam coorta tempestas est, eo quidem grauior & periculosior, quo in speciem lenior blandiorque. In ijs, qui per Germaniam varijs locis Domini vineam excolabant, Claudius Iaius ē primis Patribus vnus,

Vnus, virtutem & sanctitatem suam cū genti vniuersæ, tum Romanorum Regi Ferdinando ita probauerat, vt eo Rex nullum prorsus ad curandas animas, atque ad pastorale munus aptiorem existimaret. Is pro sua sapientia cū præclare intelligeret, regni causam cū causa religionis ita esse coniunctam, vt quantum de catholica religione detraheretur, tantum de obsequio multitudinis, & de imperij maiestate decederet; contra saeuientem eo maximè tempore Lutherianam pestem, velut vnicum remedium, quàm optimos animarum pastores & Episcopos omni diligentia conquirebat. Igitur vita functo per eos dies Tergestinorum Episcopo, quæ ciuitas est Istriae, (cui tum prouinciæ, quam dixi lues, propter vicinitatem Germaniæ imminabat) circumspectis diligenter omnibus & personis & rebus, denique ecclesiam illā Claudio Iaiō perspectæ sibi virtutis & doctrinæ viro tradere ac demandare constituit. Sane, vt vulgo expetuntur huiusmodi sacerdotia, minime timendum videbatur esse, ne delatum ultro
P 4 præfer-

praesertim honorem Claudius repudiaret. Si quidem Tergestina cathedra cum in primis eius regionis ampla & honorifica est, tum vero (quod potissimum hodie quaeri solet) vestigalibus haud sane contemnendis instructa. Verum tamen Rex, ne quid inscio Claudio cum Pontifice Maximo ea de re transigeret; primum omnium litteras ad ipsum Claudium dat, Venetijs tum fortè rei Christianae causa commorantem, ac nihil cogitantem minus: quarum erat sententia, Tergestinum gregem orbem spirituali custode, circumquaque frementibus lupis, in maximo versari discrimine; dignam esse vigiliam caritate laici, studioque hominum seruandorum; petere se, ut si à Pontifice Maximo id ei muneris onerisve imponatur ne recuset subire; & populo utilem, & sibi gratam operam vehementer fore. Percussus inopinata re laicius, primo cohorruit: non quo detestandum quid sit oblatum putaret, sed quòd Episcopus, qua curam gerit animarum, diuinam poenae virtutem, & omnibus numeris absolutam postulet sapientiam: qua

qua gradus honoris est (& quidem ad continendam in officio multitudinè ferme cum splendore opibusque coniunctus) à spiritu humilitatis ac paupertatis, quem profitetur Societas I E S V, vehementer abhorreat. deinde, ut sese ex pauore collegit, fusus in preces lacrymasque, etiam atque etiam obtestatus est Deum, ut ab se tantum discrimen auerteret; neu se primum quasi ianitore speciosos titulos honoresve in Societatem ad id tempus intactam inuehi sineret. tum rescripsit ad Regem, multis rationibus ei suadens, ut tam honorifico iudicio decoraret alium digniorem; longe imparem suam imbecillitatem esse oneri; ac demum ita conclusit epistolam, ut omissis ambagibus, quod petebatur, praecise negaret. Quares iam satis incensum studium Regis, multo vehementius inflamauit, quòd ita statueret, tantam in summa virtute & eruditione modestiam, nequaquam in priuatae vitae quasi tenebris delitescere, sed in editissimo fastigio, ut lucere omnibus, collocari oportere. Ergo cum ex litteris Claudij diffideret, vllis aut

P s pro

precibus aut promissis flecti eius animum posse; per Pontificem ipsum, inconsulto vltra Claudio, rem conficere statuit. Ad eum igitur quàm accuratissime scripsit, quãto in periculo Tergestina ciuitas versaretur Episcopo destituta: se quidem pro sua parte diligenter circumspexisse, quem nominaret aptum ei muneri: nec vllum inuenisse aptiorem Claudio Iaio, Societatis IESV presbytero, cuius innocentiam doctrinamq; exquisitam plurimis rebus esset expertus; sed frustra per litteras tẽtasse eius animum, in studio Christianę humilitatis ita defixum, & ab honorũ insignibus admittendis vsque adeo alienũ, vt nisi pro potestate cogatur, nulla sit spes laborantis illius ecclesię tam opportuno præsidio subleuandę. proinde suppliciter se etiam atque etiam orare & obsecrare, vt Claudium pro imperio iubeat, delata sibi gubernacula munusque, sine tergiuersatione recipere, quoniam vt quisque de se ipse minime alta sentiat, ac proinde studio se lateat, ita ecclesiasticis functionibus & ipso episcopatu dignissimus sit.

Hæc

Hæc igitur, & alia id genus multa, ad Pontificem & simul Didaco Lasso mandat oratori suo, vt id ipsum & cū Pontifice, & cum quibus opus fuerit, quàm diligentissime curet, prorsusq; conficiat. Eius rei fama cum per aulicos quosdam ad Ignatium peruenisset; primo haud ita sane commotus est. nam & Claudij constantiæ, & Pontificis æquitati ac sapientiæ confidebat; & eiusmodi petitiones iam ante Societas, Deo adiutore, non semel eluserat. Verumtamen vt quid esset rei clarius cerneret; cõtinuo Bernardinũ Maffeiũ (qui tum erat Pontifici ab epistolis, ac postea in Cardinalium numerum cooptatus est) vltro conuenit, ac tota de re familiariter pro amicitia sciscitatur. Ille haud sanè grauante ipsam epistolam Regis ostendit, ad Pontificem summis cum Claudij laudibus & vehementi contentione perscriptam. qua lecta confestim Ignatius eadem de causa ad Regis oratorem Didacum Lassum adit; qui litteras item ad se proprie datas demonstrat, & quidem magna ex parte ipsius Regis chi-rogra

rographo, etiam atque etiam postulan-
tis mandantisque, det operam, ut Epif-
copatus ab se in Claudium collati pri-
mo quoque tempore auctor fiat Pon-
tifex Max. eiusque auctoritatis diploma
rite confectum ad se transmittat. His
cognitis, Ignatius ubi tamini quo loco
rem vidit esse, pertimuit; sed ita, uti ne-
quaquam animo caderet, ac licet se ta-
libus aduersariis longe imparem sciret
esse, tamen fiducia numinis omni ope
sibi contra nitendum existimauit. atque
in praesentia Didaco suadere conatur,
ut ab actione rationi Societatis tam a-
liena desistat ipse, & simul ab ea mente
Regem aliquo pacto deducat. quibus
verbis cum nihil proficeret, quin poti-
us ab homine rideretur, domum regres-
sus, quam intentissimas preces & sacri-
ficia de more suis indixit: deinde na-
ctus opportunitatem, facilemque aditum,
Pontifici demonstrauit, quanto res ea
damno esset futura & Societati nostrae
priuatim, & Ecclesiae vniuersae commu-
niter. non quo dignitatis gradus ac ti-
tuli ipsi per se mali atque improbandi
sint, quippe ad Ecclesiam regendam &
ordi-

ordinum discrimina retinenda inducti
diuinitus: sed quod & perfectos viros
requirant, quales pauci admodum om-
nibus saeculis exstiterint, & insuper ab
huius minimae Societatis instituto val-
de alieni esse videantur. Etenim qui-
bus artibus, quove spiritu excitata &
conflata sit, eodem profecto alendam
& conseruandam esse: non amplitudi-
nis & splendoris nimirum, sed humili-
tatis & parcimoniae. Quod si aditus in
Societatem honoribus pateat, multum
utique de vera caritate imminutum i-
ri, quae nihil omnino habet in vita pro-
positum, nisi vnius gloriam Dei. nam
(ut sunt hominum ingenia) & com-
plures fortasse ad hanc religionem ac-
cessuros opum cupiditate magis, quam
diuini obsequij studio: & qui nuper
adscripti sint, magnitudine laboris, &
disciplinae asperitate defatigatos, ut
primum praesentis praemij commodum
affulserit, mutato repente cursu, nouae
spei velificaturos. atque ut maxime in
officio cuncti persistant; tamen nisi
praesenti iactura eatur obuiam, sine du-
bio Societati exitialem (quod Deus a-
uer-

uerteret) exitum imminere. Id adeo vel inde facile perspicui posse, quod paucis illis annis, quattuor viris ex ea familia praecipuis totidem Episcopatus delati sint, quos nisi fortiter ab sese Patrum virtus & constantia reiecisset, videlicet alio deinceps atque alio dilabente, breui miseram Societatem ipsis luminibus carituram fuisse. Atque haec quod priuatim ad conseruationem ipsius religionis attineat. Iam si communem spectemus vtilitatem, nemini dubium esse, quantum ex ea re detrimenti respublica perceptura sit. nihil enim omnibus aetatibus aequè deplorandum fuisse, atque in tanta messis copia tantam operarum inopiam: atque ex ea ipsa paucitate, qui vnicuique agro addicti affixique sint, longè minus utique proficere, quàm qui Apostolico ritu soluti ac liberi, omnes ecclesias peruagantur, ad eamque potissimum reipublicae Christianae partem subleuandam accurrant, quam maxime laborare cognouerint. Præterea, ad faciendam populis fidem, & animos permouendos, nihil esse efficacius vitae ac morum exemplo.

plo. itaq; adhuc Societatem (absit verbo inuidia) Ecclesiae non mediocriter profuisse, propterea quod minime ab eius dictis facta dissenserint. nunc autem, si ad id fastigium extollantur Patres, quomodo fieri posse, ut apud multitudinem insciam arcanorum, ambitionis ac leuitatis crimen effugiant? qua porro fronte, quo vultu, repente aucti ac decorati ipsi honorum insignibus, de imitatione Christi, de fugienda gloria, de voluntario sui contemptu ac submissione verba facturi sint? Hisce, aliisque de causis Pontificem Maximum etiam atque etiam obtestari atque obsecrare, ut quam Societatem primus auctoritate & benignitate sua confirmauerit, ornauerit, auxerit, eandem ab omni suspicione incommoda velit esse liberam, suamque in eam beneficia tam periculoso praesertim tempore tueatur. Audiit Ignatium Pontifex perbenigne, ut solebat, sic tamen, ut integritatem hominis admiraretur potius, quam consilium approbaret. Itaque collaudata initio ipsius fide ac probitate, sensim flexit orationem, & contra sententiam Ignatii cum alia multa differuit

differuit, tum vero ex veteri oraculo:
Cor, inquit, regis in manu Domini:
quasi diceret, in Claudio eligendo tan-
tam Ferdinandi Regis contentionem
planè diuinitus extitisse; ac proinde cla-
riorem esse numinis voluntatem, quàm
ut obsisti ultra oporteret. Quæ cum I-
gnatius grauitè ac dolenter accipere
videretur; Pontifex, quia erat lenitate,
ne Dei famulum tristem ac mœrèntem
ab se dimitteret, ad extremum iubet
illum super ea re amplius consultare,
precesque ad Dominum fundere; se
quoque idem esse facturum. Interea
Didacus orator negotium vrgebat ac-
cerime iamque instabat dies, quo die
in Senatu de Tergestina ecclesia referè-
dum erat. qua re Ignatius cognita, con-
festim Cardinalium poenè omnium
domos, quarum erant multæ, longis
interuallis inter se disiunctæ, ingenti
diurno & nocturno labore circumiit,
singulis eadem illa fere proponēs, quæ
paulò ante Pontifici Maximo. Sed vi-
delicet eorum mentes iam antè occu-
pauerat orator. Itaque mire obfirma-
tos offendit in Claudij electione ap-
pro-

probanda; partim quòd tanti Regis vo-
luntati fauerent; partim etià quòd vi-
giles & custodes Claudij maxime simi-
les, tam formidolosò tempore, in Ec-
clesiæ propugnaculis atque speculis ipsi-
met collocandos putarent. Hac quoque
spe deiectus Ignatius, vnum reliquum
videbat esse remedium, si Ferdinandū
ipsum Regem à suscepto consilio per
litteras auocaret, quem pro ipsius pie-
tate virtutèque; ita in se suosque anima-
tū nouerat, ut minime dubitaret, quin
cognita re salutem Societatis, Tergesti-
norū rationibus antelaturus esset. Sed
ne illa quidem ratio habebat exitum:
quippe insequenti luce de Tergestina
cathedra Senatus erat futurus. Ignati-
us igitur exclusus angustijs temporis,
numquam intermissis ad Deum preci-
bus, quasi ad extremum in rebus huma-
nis perfugium, sese contulit ad Marga-
ritam Austriacam Cæsaris filiam, de
qua supra dictum est, feminam per id
maxime tempus gratia & opibus florè-
tissimam. Hanc pro spiritali necessi-
tudine (erat enim illi à confessioni-
bus) edoctam quanto in periculo So-
cietas

cietas esset, infimis precibus obsecrat, uti Societatis causam in se recipiat; & imminentem relationem auctoritate sua interposita tamdiu differat, quoad Regem ipse per epistolam alloquatur, & ab eo responsum accipiat. Fecit illa quod rogabatur, & illico datis ad Pontificem codicillis, optatam dilationem impetrauit. ea denique res aliquid laxamenti dedit Ignatio. etenim spatium nactus, ad Regem scripsit litteras, deprecationis & querimoniarum plenas; illum etiam atque etiam per Christum obsecrans, ne Societatem nuper ad gloriam Dei tanto labore conflata, sine causa perditum iret: non ita de ipsius maiestate, regnisque & se & socios esse meritos, ut ab eo nulla eorum existimationis, famae, salutis denique ratio habenda esset. non de fore idoneos viros, qui rem Tergestinam capebant, sineret modo sui ordinis homines qua coepissent paupertatis & humilitatis via, ad Christi gloriam, & salutem animorum sine offensione pergere. id si (ut sperabar) permetteret, sese & socios immortalis beneficio Regi

gi obstrictos fore, precesque pro ipsius maiestate saluteque numquam intermissuros. Hisce aliisque id genus incensis officij religione rationibus precibusque minime restitit Rex: & quam inuitus, tamen suis rationibus amicorum utilitati posthabitis, quod vix fieri videbatur posse, per epistolam iussit oratorem suum ab instituta, vel potius poene confecta actione desistere. Quae res vulgata, & Pontificem Maximum facile in Ignatij sententiam adduxit; & Ignatium ipsum ac socios affecit ingenti laetitia. Itaque & in posterum supplicationes decretae, & in praesentia solemnibus hymnis in gratiarum actionem publice persolutus est. Ac pari deinde constantia sese Ignatius idem opposuit, cum nostris hominibus pingua sacerdotia, quibusdam vero Cardinalatus etiam deferretur, ac nominatim Francisco Borgia Hispano dynastae, qui amplissimis in eo regno persunctus honoribus, diuino instinctu post uxoris obitum rebus mortalibus valere iussis, & sponte depositus Gandiensi Ducatu, magna hominum

admiratione Societati se addixerat. Quamquā in Aethiopica legatione, q̄ postmodum Lusitaniæ Regis rogatu à summo Pontifice nostris iniuncta est; cum ad eā functionem Ecclesiasticę dignitatis insignia, & honorū tituli necessario quærerentur, imperātī pro potestate Vicario Dei, resisti non potuit. præsertim cū periti rerū aestimatores argute conijcerent, nouā hanc manū, non ad opes & copias, verum ad labores & aperta vitæ pericula destinari. Neque eos fefellit opinio, si quidem ex ijs qui in illam expeditionē abiere, aliqui multis incommodis agitati ex itinere mortui sunt: Andreas vero Ouiedus Aethiopię Patriarcha, qui talem titulū reijcere ab sese omni ope cōtenderat, in ea loca summo labore delatus, inter Aethiopica bella captus à Turcis, ac mire vexatus, Lusitanorum deniq; benignitate redemptus est. idemque deinde, vt exiguas in ijs regionibus catholicorum reliquias tueretur, in summa rerum omniū egestate, paratis bobus, agro suis ipse manibus colendo tolerabat vitam.

Con-

*Confirmatur à Iulio III. Societas.**Cap. XIX.*

POST hæc, Paulus III. Pontifex Maximus, senio curisq; confectus, è vita migravit, comitiaq; nouo creādo Pontifici, in magna studiorum ac voluntatum varietate in aliquot menses extracta sunt. Quo ipso tempore cū Vrbs, vt in diuturno interregno, annone difficultate vehementissime laboraret, nostrisq; numero in dies auctis, extrema fames adesse videretur; Ignatius cum aliorum, tum præcipue sacri Collegij Cardinalium eximiam in se suosq; benignitatem expertus est. quippè in summis occupationibus Patres augustos pia nostrorum hominum recordatio subiit: communiq; consilio ad eorū inopiam subleuandā non leuis pecuniæ summa ex ipso Cōclauī transmissa est: enixè in primis fauente atque adiuuante Rodulpho Pio Carpenfi, quem Ignatius iam ante sibi socijsq; patronum ac protectorem, vt appellant, è summi Pontificis auctoritate delegerat. Ac rebus diu multum-

Q 3

que

que agitatis, Pontifex denique declaratur Julius, eo nomine terti⁹, qui quod in Synodo Tridentina Legatus, Fabrum, Lainem, & Salmeronem Theologos Apostolicos familiariter nouerat, multa; tum ex ijs, tum ex alijs de Societatis instituto didicerat, Ignatio supplicanti multa in Societatis incrementum ac rem, admodum liberaliter tribuit. nec enim solum prioris Pontificis de ordine nostro iudicia & acta, firma rataque voluit esse, verum etiam eundem ordinem nouis insuper ipse testimonijs atque decretis ornauit. Cuius rei publica diplomata exstant verbis amplissimis.

Magistratu sese abdicare conatur Ignatius. Cap. XX.

Hisce rebus ita peractis, cum satis in praesentia communi rei consultum esse videretur, Ignatius quae erat humilitate, vigiliam suam alteri tradere, seque Generalatu omnino abdicare constituit. Igitur Patribus quotquot communis rei commodum potuit Romam euocatis, cum in consilium con-

conuenissent, ne, ut olim, sibi forte coram dicenti reclamaretur, per epistolam disertis verbis exposuit, se, qui vitia nosset sua, & initio inuitum, atque ad eo coactum, Societatis gubernacula recepissee, & nunc grauiore etiam valetudine, aetateque, multo minus idoneum esse tanto muneri. proinde per Christi Domini sanguinem petere atque obtestari sese, ut sine ullo sui respectu, communi vtilitati prospiciant, & quamprimum sibi sufficiant virum & animo & corpore firmiorem. *Id quo liberius faciat, inquit, Ego in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, vnius Dei ac creatoris mei, depono Generalatum simpliciter & absolute, meque ab dico hoc munere, priuoque; & omnibus animae meae viribus obsecro tum profectos omnes, tum si quos profesi adhibere ad hanc deliberationem volent, ut huic meo tam iusto desiderio faueant, piamque oblationem libenter admittant.* Hac epistola recitata, magnus animorum motus est factus, cum partim viri modestiam ac submissiorem satis admirari non possent, partim etiam pro se quisque metueret, ne quis

alius fortassis Ignatii voluntati assentiretur. Verum vt ad suffragia ventum est, idem planè consensus omnium in eo retinendo exstitit, qui olim fuerat in eligendo: & enixè petenti, præcise negatum. Denique per internuntium iussus Ignatius alia omnia cogitare. etenim se quidlibet potius, quàm alium gubernatorem ipso viuente passuros. Atque hæc communiter. dimisso deinde coetu, priuatim singuli cum codè expostulare, quòd ab incœptis desistere, quòd vixdum constitutam Societatem, omniq̃ue custodia egentem, quasi durus pater teneram adhuc filiã deferere conaretur. Pergeret porro, & publicam rem ordinaret, legesq̃; perscriberet, Deum, cuius manus alligata non sit, in posterum quoq̃; sicut antea, pijs ipsius conatibus ad futurum. itaq̃; Ignatius, quamquam inuitus, & religiosæ quietis, vitæq̃; priuatę auidissimus, tamen ne minus dicto audiens videretur esse, patrum auctoritati ac precibus deniq̃; cessit, seq̃; ad institutum opus legum scribendarum quàm diligentissime retulit. Ac primum, vnus Dei
glo-

gloria, salutēq̃; animorum sibi proposita, societatem vniuersam, quo facilis administratio tota constaret, certas diuisit in classes: prouiditq̃; quantum ingenio & cogitatione assequi valuit, cum vt cæteris vitijs, tum vero vt ambitioni & auaritiæ, quæ duæ perniciosissimæ sunt mortalium pestes, omnino obstrueretur aditus: veræq̃; humilitati & paupertati, quàm maximus & maxime diuturnus honos ab omnibus haberetur. Ad hæc, rationem Præpositi Generalis creandi, necnon priuatam ac publicam disciplinam, quæq̃ue alia coetibus hominum regendis vsui solēt esse, præscripsit. Nec modo maiora, sed minora quoq̃; ministeria curatione, & certis legibus ac præceptis quàm accuratissime persecutus est. Has deinde leges, quamquā longo tempore, summâq̃; cura elaboratas & conditas, non tamen continuo pertulit, sed per idoneos homines tota Societate promulgandas curauit, vt vsu ipso, & magistrarum experientia probaretur, satis ne ad Societatis propositum, atq̃; ad Apostolicam instituti formulam conueni-

rent, neq; antè ratas fixasq; voluit esse, quàm in proximo conuentu Patrum tota re agitata & planè perspecta, legitime sancirètur. ijsdemq; Patribus deinceps addendi, moderandi, immutandi, ac demendi, prout expedire videretur in Domino, plenum ius ac liberam potestatem reliquit.

Societati in Hispania valde laboranti succurrit. Cap. XXI.

PER idem tempus Societas, videlicet ne latiore successu intumesceret, vel ad otium ignauiamq; delabere tur, varijs in Europæ regionibus diuino permissu vehementer exercebatur, idq; partim ab inuidis & obtreçtatoribus, partim etiam ab ijs, qui temporibus ita periculosis tam insolitam concionum frequentiam, tam assiduam Sacramentorum administrationem, & reliqua instituti nostri mînera, genusq; doctrinæ suspectum haberent. Quo in numero in alijs prouincijs alijs, sed in Hispania vel acerrimus nostrorû insectator exstitit Ioannes Siliceus Archiepiscopus Toletanus. Is cum à
ca

cæteris Societatis nostræ ministerijs valde abhorreret, tum Exercitiorum spiritualiû, quibus nostri eo tempore vel maximè in erudiendis hominibus utebatur, nomen ipsum pati non poterat. Compluti vero, in sua dioecesi, piorû ciuium liberalitate Collegium Societatis Iesu repente excitatum, quo academia illa pœnè tota conflueret, ita ægrè ferebat, vt de nostris è sua ditione pellendis, toto animo dies noctesque cogitaret. Sed cum in ipsos palàm impetû facere vereretur, partim spectata vitæ innocentia, partim etiam viro- rum principum gratia, & summi (quod caput est) Pontificis auctoritate subnixos; iracundiæ suæ fulmina in populares suos, familiares nostros, apertè contorquet. Ac primum, quod è suo clero complures nostra disciplina ac meditationibus imbutos esse cognouerat, edicto minaci, iuris in Ecclesia Toletana dicundi potestaté priuat sacerdotes eos, qui è nostra formula spiritualibus exercitationibus operam dedissent: deinde, præsentis anathematis pœna propofita, vetat in academia Com-
plu-

plutensi omninò quenquam à nostris hominibus Ecclesiae sacramenta suscipere. Quae res, utpote insigni infamia, varios illico rumores hominū Hispania poenè tota commouit: cum alij nostrorum acta, mores, instituta defenderent: alij contrà, non sine graui aliqua certa; ratione tantum Antistitem ita de Societate statuissè disputarent. Nostri, quamuis Dei clementia, & conscientiae testimonio freti, re tamen tam atroci, tamq; inopinata perculsi,angebantur animo; neque tam ignominia sua, quam Ecclesiae damno permouebantur, quod ex tanta hominum alienatione, tantisq; calumnijs imminere necessariò videbatur. Itaq; cum obsecrationibus & sacrificijs, & voluntaria corporum castigatione coeleste numè de more propitiassent; per communes amicos Archiepiscopi docent, nihil ab se vel contra Ecclesiae rem, vel contra ipsius Archiepiscopi dignitatem esse commissum, cur in rebus diuinis occupati, & nihil nisi Dei gloriam, & proximorum salutem ex Apostolica auctoritate quærentes, tantis iniurijs affici,

ci, praesertim indicta causa, debuerint. Si quid secus ab inimicis ad eum delatum sit, se ad purganda crimina, atque ad omnem satisfactionem in Domino paratos esse: tantum ab eo suppliciter petere, uti conceptam iram, ad causam vsq; cognitam, pro sua sapiētia ac pietate sustineat. Cum ille nihil idcirco de acerbitate remitteret, satisq; appareret, nostri nominis odium altius in eius animo insedisse, quam ut euelli, aut mitigari vlla ratione posset; Ignatij voluntatem atque consilium per litteras quàmprimum exquirunt. Ille, circumspectis rebus omnibus, Deumque per se, suosq; enixè precatus, ut ea res ad ipsius gloriam, salutemq; animarum, bene ac feliciter eueniret; sine vlla dubitatione, si Archiepiscopus in incepto persistat, iubet nostros ad consilium Regium prouocare; litteras Apostolicas proferre; Societatis causam cum Christi causa coniunctam aequè moderatè ac fortiter agere. ipse interea ad Pontificem adit supplex; Archiepiscopi factum exponit, summi tribunalis opem & auctoritatem implorat, sint

sine vlla tamen grauiore querimonia vel exaggeratione verborum. Ac nostri quoque in Hispania ex Ignatii precepto rem ad consilium deferunt: Pontificia diplomata, & iura Societatis legitima ostendunt, obseptum sibi adiutum ad proximos adiuuandos exposulant. Quae cum nulla ipsorum culpa ab Archiepiscopo acta esse constaret; eum denique exitum habuit res, vt & Regij consilij decreto, & acri Pontificis obiurgatione, Archiepiscopus edicta sua reuocare, nostrosq; omni molestia atque ignominia liberare coactus sit. Quae res latitiam bonis omnibus attulit eo maiorem, quo magis ad eum diem de nostra existimatione ac fama solliciti fuerant. Atq; haud ita multo post, Archiepiscopo vita functo, nostri à Toletana ciuitate benignè inuitati, & in ijs ipsis aedibus publicè collocati sunt, quas idem Archiepiscopus paulò ante clericis quibusdam aedificauerat. vt ab ijs qui diuinam prouidentiam ex rerum humanarum euentis obseruant, non sine causa animaduersum fuerit, omnes tanti Praesulis

lis in Societatem impetus & conatus eo deniq; recidisse, vt cum maximè nostros, opinionis errore deceptus, ex vniuersa Hispania pulsos cuperet, tunc ipsum in sua Toletana metropoli domum illis exstrueret, ornaretq;. Eiusmodi fuit igitur Hispaniësis illius procellae transitus. Ac pari felicitate in alijs quoque prouincijs coortae in nos tempestates, Ignatii lenitate, prudentia quae sedatae sunt: ac Dei beneficio vbiq; fere Societas maiora in dies incrementa capiebat.

De Iulij III. obitu, & de Marcelli II. in Ignatium nostrosq; beneuolentia.

Cap. XXII.

I Nter haec Iulius anno Pontificatus quinto demoritur: cui Marcellus Ceruinus Politianus ingenti bonorum omniū gaudio suffectus est. quidquid enim erat spei de publicis rebus, id poenè totum eius Pontificatus annis vulgo desponderant. Ad hunc Ignatius pro veteri familiaritate cū adorandi & gratulandi causa venisset, arcè amplexus hominē Pontifex, & suauissimè exoscula-

latus, multa cum eo inambulans de fidei Christianae propagatione, deq; reſtituenda Eccleſiaſtica diſciplina ſerio contulit: atq; ob id ipſum nonnullos ab eo petijt viros, quos haberet apud ſe conſilij cauſa. Cæterum in primis dilexit Iacobum Lainem, & Martinum Olaium, quorum videlicet vtriuſq; virtutem ac ſapientiam optimè nouerat. nam de Francisco Xauerio, cuius fama, rebusq; geſtis valdè permouebatur, iam ante exorauerat, vt illum omnino Romā ex India reuocaret: quòd tanti viri videndi, ruendiq; in eius amplexum miro quodam deſiderio tenebatur, quinetiam noſtros quotquot ea tempeſtate Romæ verſabantur, ad ſe in palatium adduci iuſſerat: quòd hæc copioſas recensere, & ſingulos corā quaſi bonus imperator milites vellet inſpicere. deniq; multis de noſtra Societate verbis vltro citroq; habitis: Tubellatores (inquit Pontifex) conſice; nos vtemur. Cum ab eo congreſſu, alijsq; deinde colloquijs latus admodum diſceſſiſſet Ignatius, & optima ſpe Societatem impleſſet, breui ea latitia

tia cunctis euauit. ſi quidem Marcellus altero & viceſimo die quàm Pontifex declaratus fuerat, febris extinctus; ingēti omnium luctu Chriſtianam republicam orbam ac debilitatam reliquit.

Ignatij obitus. Cap. XXIII.

Succellit Marcello Paulus eo nomine quartus, qui, cum propter nō nullas interpoſitas offenſiones acerrimus noſtri ordinis inimicus fore putaretur, hominum opinionem longe ſefellit. Nam & in Ignatium ipſum, cunctis admirantibus, perhonorificum ſeſe præbuit; & Societatem multis rebus decorauit, auxitq;: & noſtrorum hominum opera maximis in rebus Eccleſiæ plurimum vſus eſt: & de fundando collegio ſeu academia, quam in Vrbe Ignatius magno reipublice Chriſtianę bono inſtituerat, ſerio cogitauit. Hunc Pontificem inter & Philippum Catholicum Regem exorto graui & periculoſo bello, quod breui deinde compoſitum eſt; cuncta miſceri, compleri armatis Vrbs; tympanorum, ac tormentorum

torum horrifico strepitu omnia perfonare, pacis artibus parum admodum loci effe. Quocirca Ignatius pertaſus temporum, & Societatis rebus vt cumque compoſitis, contemplandi ſtudio ſeceſſit in villam, quam non longè ab aede ſanctæ Balbinæ, ad Thermas Antonianas, in uſum præcipuè Romani Collegij, amicorum benignitate nuper exſtruxerat. Ibi, vel tectorio noui operis male acceptus, vel urgente iam ſenio, letalem in febrem incidit; ſic, vt cum eius intima vrerentur præcordia, nullus in facie pallor, nulla in toto corpore ſigna mortis exiſterent: tantum inſolita quædam laſſitudo in membris ac motu apparebat. Itaq; domum relatus, in lectulo collocatur. accerſiti conſeſſim medici, bono animo iubēt nosſtros eſſe. At ille cum ſibi vltimum diem inſtare ſentiret, mirantibus cæteris, miſit qui à ſummo Pontifice ſibi decedenti ſalutarem expiationem & indulgentiam ritu catholico precaretur. deinde cum ad multam noctem de more vigilaeſſet, quinetiam nonnulla cū domeſticis in rem Collegij tranſegit.

egieſſet, ſopori ſe dedit: itemq; qui aderāt, cubitū diſceſſere, nihil admodum periculi ſuſpicantes. at ecce manè poſtridiè duo è fratribus, eius vitæ quotidianæ adminiſtri, cubiculum viſendi Patris cauſa introeunt, ad lectuluū ſenſim accedunt, ac præter omniū opinio nem vitali ſpiritu poenè defectum offendiunt. Accurritur illicò ad ſocios: alij ad medicum aduolant: alij interea ad refocillandas vires (vt aſſolet) iuſculum porrigunt: quibus ille cum nihil iam opus eſſe dixiſſet, Ieſum inter mortuis vocibus identidem appellās, placidiſſimè efflauit animā hora poſt Solis ortum prima, feria ſexta, pridie Calē. Auguſti, anno poſt Chriſtū natum M. D. LVI. Qui verò ad Pontificē pridie ſub vespērā fuerat deſtinatus, quod nihil tale metucret, re in proximam lucē dilata, cum quod volebat, ſtatim impetraſſet libente Pontifice, & verbis amiſſimis Ignatiū proſequente, grauiter deinde ſemet in cuſans, tempori nō occurrit. Deſuncti corpus tū inſpiciendi, tū exenterādi cauſa diſſectum, ſummā viri abſtinentiam & ſobrietatē liquidò

comprobauit, siquidem & stomachus venterq; prorsus inanis, & præ siccitate diuturna mire contractus apparuit: & iecur ea ipsa de causa ita obduratum aridumq; vt poenè lapidesceret. Sanè Realdus Columbus, egregius ea tempestate sector, qui aperiendo interfuit, in hepatis vena, quæ Porta dicitur, lapides tres sese inuenisse testatur in suo de Anatomia libro. vt pro miraculo non leui habitū sit, vitalibus adeo affectis, ac propemodum exultis, hominē tandiu viuere potuisse, præsertim hilari semper eodemq; vultu exsequentem Præpositi Generalis officia & munera. Mortuus est autem anno ætatis quinto & sexagesimo, suæ conuersionis fermè trigesimo quinto, confirmatæ verò Societatis sextodecimo. quam ille tam exiguo temporis interuallo tam longe lateq; propagatam reliquit; vt iam tum ab ipso constitutæ numerarentur prouinciæ duodecim, & in ijs varia nostrorum domicilia fere centum. Vulgata eius morte, ingens confestim hominum concursus visendi causa domum est factus, atq; hi manus, hi

pe-

pedes certatim exoculari: alij rosaria quæ vocantur, applicare corpori, multi etiam, pilei, vestiumque, quibus vti consueuerat, frustulum aliquod enixè rogare: quibus tamen modestiæ gratia nihil à nostris est datum. Corpus in eodem cubiculo vbi exspirauerat, biduo fermè seruatum, sabbato sub vespērā inclusum arcē, post exsequias mira populi frequentia celebratas, in templo nostro ad dextrum latus aræ maximæ humatum est, ac statim præsentem opem ex Ignatij patrocinio nostri sentire. Non enim, vt multi putarant, orba tali parente Societas moerori se dedit, aut concidit: quinimmo stetere animis Patres, perq; omnes ordines insolita quædam suauitas spiritus, & mentium vigor ad subeundos Christi causa labores, & cœpta strenuè promouenda peruasit.

LIBRI SECVNDI FINIS.

R iij DE

DE IGNA- TII LOIOLAE VITA ET MORIBVS.

LIBER TERTIVS.

I Atenus Ignatij toto vitæ
cursu proposito. nunc præ-
cipua quædam de ipsius fa-
ctis, dictis, ac moribus, &
quidem quo magis in prò-
ptu sint, per species exsequemur. Ac
primum de studio precandi meditan-
diq; qua laude in primis Ignatius flo-
ruit.

De orandi assiduitate, & studio pietatis.

Cap. I.

I Nitio cōversionis, vt ante diximus,
precādi contemplandiq; causa ma-
gnam sibi vim intulit, partim in rerū
caducarum, quibus assueuerat, vitanda
recordatione; partim etiam in scrupu-
lorum molestijs abigendis. Proceden-
te dein de tempore, cum magis in dies
à contagione corporis, Deo adiutore, se

se abstraxisset, tantam eius generis fa-
cultatem adeptus est, non modo vt è
cœli, siderumq; aspectu, quo maximè
cupiebatur, sed etiam vt ex intuitu flo-
ris, aut herbæ, aut leuissimæ cuiuslibet
rei, confestim in Dei cogitationem a-
moremq; suauissime raperetur. Id quæ
nostris hominibus cupiebat esse fami-
liarissimum, vt in singulis creatis re-
bus, quoad eius fieri posset, creatoris
potentiam, sapientiam, bonitatē agno-
scerent. Eosdem monebat, vt contra
quotidianas dæmonū insidias, ne cir-
cumuenti repentè in fraudem induce-
rentur; vel instructo, quod aiunt, agmi-
ne semper incederent, vel certè dissi-
patis in varias curas & negotia viri-
bus animi tanquam receptui cane-
rent statis horis diei; & in semetipsi de-
scenderent, suaque omnia dicta, fa-
cta, cogitata, coram Deo quam diligen-
tissimè reputarēt, adhibito etiam mo-
nitore, si opus esset, vel memoriæ, vel
etiā notitiæ causa: deniq; omnia pro-
be contemplati, contra id vitium ma-
ximè pugnam capefferent, quo vitio
se præcipuè vrgeri & laborare senti-
rent;

rent; nec ante desisterent, quàm Deo
duce debellatū esset. Sanè ipse, quam-
quam se habebat semper in potestate,
& ex diui Bernardi præcepto, non se
rebus tradere, sed commodare consue-
uerat; tamen, qua erat diligentia, in sin-
gulas horas vltro inquirebat in se: id-
que, propter diuturnam exercitatio-
nem, nullo negotio: magisq; ac magis
in spiritu proficere nitebatur, diem cū
die, vt suprà diximus, hebdomadam
cum hebdomada conferens: qui cur-
sus ad candorem animi ac perfectio-
nem certissimus est, neq; id solum, sed
etiam statis quotidie temporibus, ere-
pto ex summis occupationibus otio,
cōtemplationi vacabat. quam ad rem
aliquoties à domesticis clam obserua-
tus est, hoc maximè modo se compa-
rans. Vt enim superiorem ascenderat
ædium partem, vnde liber esset prospe-
ctus ad sidera; stabat aliquantisper ocu-
lis in cœlum defixis: tum prouolutus
in genua, totius huiusce pulchritudi-
nis conditorem suppliciter adorabat,
deinde propter imbecillitatem, humi-
li scabello simul atq; consedisset, con-
tinuò

tinuo ex oculis vberes lacrymarum ri-
uuli profluebant; idque nullo prorsus
vel singultu, vel strepitu. Atque in hūc
fere modum, æque animo & corpore
immutus, excipiebat diuini luminis ra-
dios; ac patri cælesti mira quadam spi-
ritus dulcedine iungebatur. Neque ve-
ro ad beatos hosce congressus, tantum
modo sub orationis horam compone-
bat ille sese, verum in perpetua quadā
erat vigilia contra omnes rerum mor-
taliū illecebras, & otiosam mentis e-
uagationem. nec minus accuratè ani-
mum ab omni labe tuebatur, quàm q̃
pretiosis ornati vestibus, via lutulenta
cogūtur incedere. intēta erat custodia
sensuū; quotidiana cuiuslibet omissio-
nis confessio; iugis recordatio benefi-
ciorum Dei; in aliorum factis dictisq;
interpretandis nulla temeritas. deniq;
summa obseruabat cura quidquid ad
Christi gratiam vel tuendam, vel augē-
dam quoquo modo pertinere intelli-
geret. Mortaliū rerum curas, ac præ-
cipue quæ ad affines cognatósve perti-
nerēt, omnino refugit, illud Apostoli
dictum reputans apud se: Nemo mili-

R 5 tans

tans Deo implicat se negotijs sæcularibus. Erat ei proneptis ex fratre, virgo, quæ deinde Ioanni Borgia nupsit, hodie Philippi Regis apud Cæsarem legato, de hac in matrimonio collocanda cum ad eum subinde referretur; totam ille rem semper ad cognatos reiecit, nec adduci vñquam potuit, vt vel minimam eius negotij partem attingeret. Oranti aliquando per hyemem clauso cubiculo, alacritas è Guipuzcoa litteras ianitor festinè reddidit; ratus gratissimas fore, quod nimirum longo & locorum & temporum interuallo afferrentur. at ille fasciculum, vt erat ligatus, illico in ignem abiecit, re ipsa ianitorem admonens, qui sese cælesti militiæ addixerit, huic esso mortalia negligenda. Peregrinis hominibus, conditionem, ipso interprete (quod multum apud principes auctoritate valeret) in aula quærentibus, negabat sibi nisi cum summi Regis aula rem esse: ad eam si aditum optarèt, daturum se operam, quantum labore ac precibus assequi posset, vt essent in intimis Regis amicis ac familiaribus.

quo

quo responso vulgato, minus multam in eo genere molestiam illi exhibebant. Nihil maioris momenti aggregiebatur vñquam, nisi attente consulto ac propitiato Deo. nec vllum quavis leue religionis obibat officium, quin eius animi ardor, ex toto corporis habitu, ac præsertim ex fronte atque oculis emicaret. ex quo facile existimari potest, qualem ille se in horaria precatatione psalmisque, & in sacrificio Missæ præstiterit. Sanè, cum initio sacerdotij, in medio Lateranensi templo, Christi natalitia celebraret ad aram sacris Apostolorum Petri, Pauli, & Andreæ reliquijs inclytam, tanta est repente spiritus dulcedine delibutus, vt inter diuinam rem peragendam lacrymas tenere nulla vñquam ratione potuerit. Quo tam insolito spectaculo commotus è circumfusa multitudo quidam, ac rem longe secus interpretatus, Francisco deinde Stratæ Ignatij administro in aurem insusurrans: Facinorosum nempe virum, inquit, sacerdotem istum tuum, & omnibus flagitijs coopertū, qui con-
sci

scientiæ stimulis agitatus, crimina sua toto poenæ sacro defleuerit. Visionum præterea exstat libellus, ac luminum, quæ illi ferme sacrificanti obuenire, quo maxime tempore Societatem ordinabat: quas visiones ipsemet pietatis & memoriæ causa in ephemeridem retulit. Eum libellum qui attentius legat, clare perspiciat, qua præparatione, quo spiritu ad Sacramentum altaris accedere consueuerit. Septem etiam Urbis templa, & religione & Pontificiū indulgentijs celeberrima, certis anni temporibus diligenter & caste visebat pedes, & quidem per hyemem lacernatus, haud sine mantelo: nec vlla corporis lassitudine, aut cæteros exēplo suo destitui, aut se tantorum bonorum cōmunionē fraudari patiebatur. Piacularia vero grana quæ dicuntur, & cereas agni cælestis effigies, pictasque Sanctorum icunculas, & alia id genus quæ ab impijs irridētur, ita studiose tuebatur, & caras habebat, vt in eius scrinio post mortem nihil fere aliud apparuerit. Pro Ecclesia Catholica, ac nominatim pro Christianis Regibus atque principibus,

pibus, quotidie ardentem orabat: pro summo vero Pontifice numquam sine vberimis lacrymis. Et quoniam denuo lacrymarū incidit mentio; non omittenda videtur hoc loco res memoratu digna. In cæteris ornamentis ac beneficijs, donum etiam lacrymarū Ignatius à Christo Domino acceperat sic, vt in singulas preces illico fletus erumperet. qua consuetudine eō denique adductus est, vti propter acrimoniā humoris paulatim exesa luminis vi, aciem oculorū poenæ amiserit. hac ille iactura, quod ad ipsum priuatim attinebat, non sane mouebatur: quin immo triūphabat se in obsequio Christi oculos perdere. Sed quoniam id fieri sine magno communis rei detrimento non poterat; suorum præsertim accedente impulsu, precari Dominum institit, vt sibi liceret interdum à lacrymis temperare. nec frustra. si quidem ex eo tempore tantum in lacrymas ius & arbitrium obtinuit, vt earum quasi habenas, prout vellet, adduceret idem atque remitteret. Quæ res cuiuspiam fortasse veritatis fidem excedere videatur; sed

sed nobis utique in tam recenti memoria mentiendi causa non est.

Quod eius fuerit de perfectione iudicium.
Cap. II.

A Clicet precationi usque ad eo deditus esset, tamen eo studio, se vel à publica re administranda, vel à caritatis ceterarumque virtutum officiis minime patiebatur abduci. & quamquam certum unicuique spatium temporis quotidie necessarium esse dicebat ad se colligendum, viresque diuinitus impetrandas; tamen eos non ita laudabat, qui dulcedine solitudinis, & diuinæ familiaritatis illecti, in arenā descendere, & sua primum vitia euellere, deinde etiam proximos adiuuare negligenter. quinimmo, pluribus doctus experimentis, aiebat, qui minus in eo genere sibi temperant, eorum plerisque (nisi periti cuiuspiam ductum sequantur, vel præcipuo Dei fulciantur auxilio) partim dæmonū illusionibus obnoxios esse, partim etiā cōtumaces, & sibi placentes, & in sua sententia mire obstinatos ac peruicaces euadere: quæ peste

peste nulla propemodū esset hominū coetibus capitalior. itaque suorum ille profectū, non tam ex continuata precatione, vel diuturno secessu, quàm ex solide virtutis officiis, ac præsertim ex mansuetudine atque animi æquitate spectabat. Cum è familiaribus nescio quis, fratrem præstanti religione collaudans, ad Ignatium cum admiratione dixisset: En hominem iugiter precationi vacantē: immo vero, mutata voce, en, inquit Ignatius, hominem sibi met acriter imperantem. Alium quempiam, quod stomachosior esset natura, & subinde in amara verba prorumperet, sese fratrum consuetudini alieno tempore subtrahentem, Ignatius blande compellans: Quin te, inquit, statutis horis in fratrum consuetudinem das? cum ille iracundiam naturæ, bilemque prætenderet; Næ tu vehementer erras, ait Ignatius: etenim hæc & huiusmodi vitia, non fugiendo, sed resistendo vincuntur. Denique licet piæ precationis laude præcelleret ipse, ut dictū est, semper tamen spiritum, quē vocant mortificationis, spiritui speculationis antetulit.
nam

nam vt in eloquentiæ studio, cum & ars, & vsus ipse sit necessarius, longe plus tamen à sapientibus viris vsui quàm præceptioni tribuitur; sic in parandis virtutibus cum & commentatio, & actio requirantur; multo plus tamen agendo & pugnando, quàm speculâdo vel cogitando proficitur.

De caritate ipsius in Deum.

Cap. III.

Caritate in Deum fuit, quanta patet est cum esse, qui ipsius Dei gratia rebus humanis nuntium sponte remisit. neque solus eatenus Dominum amabat, vt præ illo reliqua omnia nihili duceret, quæ virtutis huiusce præcipua est pars; verum inerat in amore voluptas mira: prorsus vt quantislibet pressus curis, ac molestijs fatigatus, in vnus Dei recordatione, & quasi amplexu, per summam delectationem acquiesceret. Christum vero Dominum ac liberatorem videndi sicuti est, tanta flagrabat cupiditate, vt eam ipsam ob rem solui corporis vinculis vehementius in dies optaret. Itaque si quando

gra-

graviorem incidisset in morbum; concepta migrandi spe, abstrahatur illi: co à sensibus non sine magno valetudinis detrimento: quocirca mentem à cælestibus rebus interim auocare etiã atq; etiam iubebatur à medicis. & quoniam acerbissima Christi mors pro salute humani generis obita Ignatio semper obuersabatur; vicissim ille per Christum per summos cruciatus quotidie cupiebat emori millies. Quoties vero ingesta in illum conuitia & ludibria reputaret apud se; non modo rei atrocitate permouebatur vt multi, sed etiam accendebatur generoso quodam imitandi studio; atque in semetipsum quasi tanti sceleris auctorem acerrime exardescibat: ac nisi cum cohibuisset estimationis ratio propter salutem aliorum; simulata demetia, ad plebem in se concitandam, nudus onustusque cornibus, aut alio foedo corporis habitu prodire non dubitasset in publicum; & incessentes cœno vel stercore pueros, vocesque improbas, & sputa, & omnes alias insanæ multitudinis contumelias libentissime pertulisset. Sed

S

quo-

quoniam eiusmodi nulla se dabit occasio, certè quod erat proximum sedulo faciebat, vt immortalia Domini beneficicia in se, memoria coleret sempiterna, & in eiusdem vel indaganda voluntate, vel gloria quærenda, suas omnes curas cogitationisq; consumeret. cuius rei vel hoc satis magno argumento sit. Inter ipsam negotiorum mole perditas meretriculas tanto studio conabatur ab impuritate auocare, vt si qua ex ijs resipisceret, seque intra pudicitiae septa recipere vellet, grandis iam natu vir, & Præpositus Generalis, antecedere ipsemet, ac perductoris quodammodo munere fungi, Christi causa nõ erubesceret. In quo cum admoneretur à quibusdam, frustra tempus ac laborẽ infumi, quippè insanabiles esse eiusmodi feminas, ac licet in præsentia poenitentiam ostenderent, breui tamen ad ingenium redituras: Ego vero, inquit ille, cuiuslibet istarum, vnus dumtaxat noctis impedisse flagitia & iniurias in Deum, omnis operæ ac vigilantie pretium duxerim.

De

*De caritate in proximos.**Cap. IV.*

EX hoc tam incenso in Deum amore, egregia nimirum illa caritas in homines redundabat. quos quoniam pretioso eiusdem sanguine redẽptos, ac proinde carissimos illi sciebat esse, quidquid in Deum non poterat nullius egentem rei, omne id, ipsius gratia in proximos conferebat. Vt primum è peccatorum cœno emerisit, confestim ad ceteros ex eodem cœno extrahẽdos incubuit. atque ob id ipsum (vti supra dictum est) ingenti labore & incommodo litteris operam dedit: & in Societate instituenda nihil spectauit aliud, nisi vt errãtes animos ad rectum salutis iter omni ratione reduceret. Barcinone, cum in Grammaticæ studio versaretur, eodemque tempore, animorum quoq; salutem acerrime procuraret; virginum quoddam collegium, cuius nomen consulto reticeo, soluta admodum disciplina, corruptisque moribus, ad veterem sanctimoniam ac sobrietatẽ omni studio re-

S 2 uocare

uocare nitebatur: suadebatq; illis præcipue frequentem vsum sacrae Confessionis, & Eucharistiae. Quam ad rem, temporibus illis insolitam, quo facilius eas adduceret, præire ipsemet illis palam decreuit, adhibito ad id Moyse Puialto sacerdote, quo ipse ad confessiones utebatur, spectata virtutis ac sanctitatis viro. Igitur ex eius manu corpus Domini cum subinde sumpsisset, feminis ex odæo spectantibus; tam præclaro exemplo & assiduis hortationibus incitata, pleræq; ad salutarem poenitentiam officiumque traductæ sunt. quod nefarii quidam amatores vbi sensere, aditumque sibi ad optata flagitia magis in dies obseptum videre, in extremam efferati rabiem, Ignatiū & Puialtum ex insidijs adoriri constituunt: ac die quodam è templo redeuntem vtrumque fustibus ita male acceperunt, vt Puialtus paulò post è vulnerum dolore sit mortuus; Ignatius vero dies aliquot in lecto iacuerit. sed vixdum receptis viribus, nec alterius nece, nec suo malo perterritus, ad instituta caritatis officia redijt alacer. cumque cum vulgo

vulgo monerent, ac per Deum obtestarentur amici, ne denuo in capitis discrimen daret sese: Quid mihi optatius, inquit ille, quàm pro Christo Domino, meisque proximis emori? Parisijs, amicum à turpi cuiusdam femine consuetudine frustra sepè reuocare conatus, cuius ille flagitij causa vicum subinde petebat, nō longe ab vrbe positum; denique egressus hominis & itinera dissimulanter explorans, deterendi eius consilium tale commentus est. Stagnum erat propter viam qua transeundum erat illi de more; eo maturè præuertens Ignatius, tempestate perfrigida sese nudus aquis collo tenuis immerisit; ibique salutare amico tetendit insidias. nam vt appropinquātem aspexit, Deum precatus, vt ea res vtrique feliciter eueniret, horribili repēte in aduersum intonuit voce: Quo, quo miserrime properas? non intelligis in quanto versere periculo? nonne intētum in te diuinæ iustitiæ gladium vides? Perge porro, perge nefariam istam explere libidinem. Ego me hic tamdiu tua causa macerabo, quoad cē-

lestes iras meo malo auertam abs te. At ille subita voce percussus, atq; ad Ignatij aspectum veluti deprehensus, obstupuit: demiratusque caritatem viri, nec dubio pudore concepto, retulit pedem, & in posterum Deo adiuuante sese ab illa pestifera familiaritate continuit. Alius quidam Ignatij alumnus, praestanti vir ingenio, magnos in virtute processus effecerat, ac deinde (quæ humana fragilitas est) labore victus, demone sollicitante, circumspiciebat fugam. quod ubi sensit Ignatius, varijs ad eum retinendum hortationibus monitisque incassum adhibitis, eo denique descendit, vt pro discipuli sanitate totum triduum omni cibo potuq; abstineret, precesq; cum lacrymis ad superos funderet, quæ poena tamquam remedio, languenti animo applicito; respuit ille, suumque errorem genecbundus agnouit; ac deinde in suscepto genere vitæ cū laude perstitit. Parisijs, vt antea dictum est, deposita pecunia fraudatus à contubernali, sic vt ad sese alendum stipem emendicare deinde cogeretur magno studio
rum

rum detrimento; non modo iratus amico non est, verum etiam insigni beneficio rependit iniuriam. Cum enim fraudator ille postea Hispaniam repetens, graui morbo exitinere implicitus, Rhotomagi substitisset (quæ vrbs tridui ferme iter distat Lutetia) ingrauescente valetudine paulatim ad omnium rerum inopiam est redactus, cūque, vt ignotus in alieno solo, spem nullam subsidij cerneret; licet præterita meminisset, ac præclare sibi esset conscius, quàm male de Ignatio meritis fuisset; tamen tantam opinionem de eximia viri bonitate conceperat, vt non dubitauit, illum de suo casu per litteras facere certiolem; & aliquid opis ab eo suppliciter petere. Tū Ignatius, quasi hereditas aliqua sibi obuenisset, sic alacer nulla interposita mora se in viam dat; Deum pro amici salute etiam atque etiam obsecrans; quinetiam (quod longe mirabilius est) ad propitiandum illi numen, iter illud totum pedibus nullo prorsus cibo potuque, ingenti celeritate confecit. Urbem ingressus, conquisitū homi-

nem amicissime inuifit, affectum semī animemque sedulo ministerio recreauit. atq; vbi morbo leuatus est, litteras ei commendatitias ad amicos in Hispaniam dedit; & mendicato ab se viatico instructum in nauem imposuit, cum ille simul pudore gaudioque confusus, dextram Ignatij tenens, Deum superosque omnes inuocaret ad gratiam illi pro se referendam; satisq; mirari non posset, senescente iam mundo, tantum caritatis exemplum in terris existere. Per idem studiorum tempus, tametsi multum de spiritali functione remiserat, numquam tamen potuit se continere, quominus creptum ex litterarijs occupationib⁹ quotidie tempus aliquod in proximorum salute consuumeret. itaque & condiscipulos ad virtutem ac pietatem ex occasione incitabat; & ex collatitia pecunia multorum subleuabat inopiam; & aegrotos visendo recreandoque humanissime solabatur. In ijs cum ad quemdam adijisset, graui & contagioso vlcere laborantē; & ministrandi causa, vt fit, decumbentem, subinde attrectasset; in discessu me-

metus Ignatium subiit, ne ex eo contactu dextra pestilentia contraxisset: quę suspicio cum sollicitaret hominē vehementi⁹, eumq; ab huiusmodi caritatis officio in posterum auocaret; ille cognita fraude confestim in semetipsum exarsit; dextramq; in os identidem inferens, increpuit vltro: Qui de vna manu tam anxius es, quid vniuerso corpori facies? Atq; hac fortitudine & presentē depulit metum, & ad eadem porro exsequenda pietatis opera sese vegetum atq; hilarem præstitit. Atq; hanc egrotos adiuuādi consuetudinem non modo priuatus, vbi cumque terrarum fuit, verum etiā Societati Præpositus diligentissime tenuit. Nam ē nostris vt quisque in morbum inciderat, cuiuslibet esset ordinis, extemplō acciri medicum imperabat, ac nihil prorsus omitteri eorum, quæ is præscripsisset, oppigneratis etiam, deuenditisq; si opus esset, lancibus, stragulisq;, & cætera suppellectili. Sanē, cum ex laicis adiutoribus quidam sæua conflictaretur febri; ad eumq; refocillandum delicatiori cibo opus esset, quidquid nummulo-

rum domi erat, denarios tres eam vnam in rem infumi iussit. ac resistenti paulisper obsonatori, nihilq; præterea pecuniæ ad cæteros alendos superesse dicenti: Atqui nos quidem, inquit ille, valemus: arido pane contenti esse poterimus. atque ita languenti coemptum obsonium est. Ipsos verò decumbentes inuisebat subinde ipsemet, confirmans vnumquemq; verbis planè diuinis atque cœlestibus, dabatque operam, vt omni deposita solitudine, superioribus esse curæ se suamque salutem, sine vlla dubitatione sentirent. Homines vel de se ipso priuatim, vel de Societate communiter benè meritos diligentissimè coluit, nullumq; in eos neque viuos neque mortuos grati ac memoris animi officium prætermisit. quippe non modo pro ipsorum salute Dominum per se suosq; precabatur assidue, sed etiam, dum viuerent, sæpè domum veniebat salutandi causa, eosdemque adeuntes ad se quanquam alieno tempore, accipiebat in primis hilariter, deq. Societatis progressu, ac rebus præsertim Indicis, qua-

quarum ipsa longinquitas habet delectationem, pergebat amicissime facere certiores: atque etiam, cum opus esset, quibus rebus poterat, benignè adiuuabat. Hieronymo quidem Arzio, Hispano doctore (qui cum erat ei magna necessitudo) non modo grauitè egrotanti frequens adfuit ipsemet, sed etiam fidelibus famulis destituto, probos & industrios è Societate viros ministrandi gratia submisit. Andreas Lipomanus patricius Venetus, quem Trinitatis Priorem appellabant, vir non pietate minus, quàm genere nobilis, Collegio nostrorum hominum constituendo Patauij, opimum sacerdotium eiusdem vrbs addixerat, dimidia tantum parte vectigalium, sibi quoad viueret reservata. At verò Ignatius, ne se vinci pateretur officio, patentibus litteris eum vltro perpetuum sacerdotij administratorem declarauit, neque è vectigalibus attigit quidquam, nisi quod ab ipso Priore quotannis ad paucos è nostris alendos per eleemosynam præberetur. quinetiam eius fratris filio pensionem decreuit annuam

nam aurcorum ad quadringentos; quam tamen bonus ille Prior nequaquam admisit, ac ceteros item, quorum beneficijs puocatus esset, eximio quodam studio & obseruantia prosequutus est.

Mansuetudo eiusdem, & comitas.

Cap. V.

AB omni fastu & moribus imperiosis vehementer abhorruit. vestigium in eo contumaciae cerneretur nulum. & quod difficillimum est, lenitatem ita cum grauitate miscebat, ut neque facilitas de auctoritate, neque seueritas quidquam de suauitate detraheret. Parisijs per iocum inuitatus à nobili quodam, vellet ne tridiculis ludere (quibus in oblonga mensa per angustum fornicem, eburnea pila traieciuntur) Ego verò ludam, inquit Ignatius. At enim qua sponsione, subiicit ille, qui pecunia careas? Tum Ignatius: Hac sponsione, respondit, ut certò utique dierum numero tibi deseruiam: verum tamen, arbitrato tuo, si viceris tu: meo, si superior ipse discessero. Cum ea conditio

ditio placuisset: Age sanè. in certamen descenditur. cumq; nihil minus callet Ignatius, diuinitus factum est, ut in singulos omninò traiectus victor euaderet: subinde exclamante aduersario, se merito plecti, qui Ignatium prouocasset: seq; diuinum iudicium prorsus agnoscere. Peraçto deinde certamine, victum victor ab inanibus curis & occupationibus, in aliquot dies abductum è sponsione, spiritualibus exercitationibus diligenter excoluit: torpentemq; situ ac delicijs animum ipsius, ad salutarem Dei metum, æternæque vitæ cogitationem excitauit. Venetijs Patavium pedibus cum iter haberet, domestica, eaq; admodum attrita lacerina ob inopiam indutus, Iacobo Laine comite, pecuarius quidam puer, qui à via non longè armenta pascebat, conspectis eminus peregrinis, ad eos repente propius aduolat; habitusq; fortasse nouitate permotus, defixis procaciter in Ignatium oculis, cachinnos tollere, eidemq; licentius coepit illudere: cumq; Ignatius vultu placido substitisset; conuersus ad eum comes:

mes: Quin, ait, acceleras gradum pater, teque istius pueri petulantiae subtrahis? Immo verò, inquit ille, cur puerum oblata sibi præter spem hac tanta oblectatione fraudemus? Itaque consulto etiam diutius hæsit in iisdem vestigijs, ac se curiosius intuendum ridendumque affatim proteruo adolescentulo præbuit: plus nimirum ex hoc qualicunque sui contemptu ac ludibrio hauriens voluptatis, quam alij ex vulgi plausu faustaque acclamatione percipiunt. Atque hunc mansuetudinis tenorem diligenter in omni vita seruauit: ac satis constat, annis ipsis triginta, quibus Christum sequutus est, neminem prorsus ab eo fuisse non modo contumeliosè tractatum, sed ne appellatum quidem acerbius. Si quid præciperet, rogati erat propior quam iubenti. Alloquendi vero eius causa nihil erat necesse tempus opportunum, aut molles captare aditus: qualibet adijsset hora, siue corpore melius haberet, siue deterius, prosperis æque atque aduersis in rebus, & accipiebat benigne, & patienter ad finem usque sine in-

terpellatione audiebat, ac nullum quamuis infimæ sortis hominem stare coram se, nedum aperto capite patiebatur esse. nec modo ex destinato congressu, verum etiam ex occurssu fortuito, fratres ita lætis intuebatur oculis, ut vel ex hoc, insitam animo in omnes beneuolentiam satis ostenderet. Amicos præterea, tum domesticos, tum externos interdum ad prandium aut coenam, siue ut appellabat ipse, ad poenitentiam inuitabat, nec repudiabat si quis vltro se offerret: quin etiam interuenientes coenæ, vel in ipso iam exitu, nihilominus iubeat accubere, & frustula panis ipse carpendo, & simulanda appetentia, conuiuium consulto extrahebat, quoad nouissimus quisque sine rubore aut sollicitudine, per otium absolueret. Si quis ab eo quidpiam, sibi alijsve peteret, vel dabat hilare, verbis etiam, quod aiunt, munus exornans, vel si abnueret, causas afferebat eiusmodi, ut ille sese contemptum nullo modo existimare posset. ac tanta ipsius erat in eo genere, vel efficacia, vel suauitas, ut qui ad

ad cum legati à quopiam venerant, cū id quod volebant, minimè impetrassent, Ignatij rationibus interdum ita victi pacatiq; discederent, vt vltro ipsi mutata ratiōe, apud eos, à quibus missi fuerant, ipsius causam pertinacissime tuerentur.

Gravitas eiusdem, & in custodia disciplinae severitas. Cap. VI.

AB hac porro comitate, quemadmodum austeritas, sic etiam levitas omnis aberat & ineptia. Ita enim compositus fuit moribus, vt nec manum, vel oculum; membrumve aliquod sine causa & ratione moveret; & in statu, incessu, accubatione, sessione, decorū teneret. Iam in loquendo fuit adeo consideratus & parcus, vt nullum planè verbum nisi consultò ac meditato proferret, neq; figuris vel amplificationibus utebatur, sed rei gestae seriem, & rationum momenta sine fūco exposnebat. qua simplicitate plus valebat in persuadendo, quàm alij calamistris & lenocinijs. De se ipso, deq; suis rebus, nisi necessitas cogeret, vel Dei gloria postu-

postularet, nihil dicebat vnquam: ab aliorum vero factis dictisve exquirēdis, nisi ad suam curam spectarent, omnino abstinebat. Consueverat etiam eos reprehendere qui de soluta Ecclesiae disciplina, deq; emendandis Principū moribus temerè disputarēt: quam tentationem se fugasse dicebat consideratione extremi iudicii, & eorum quae tali tempore à semetipso propriè exigenda forent. quae si pro se quisq; reputaret, haud ita facile homines in aliorū vitam inquisituros. Deniq; tanta inerat in eius sermone prouisio, tarditasque lōgo vsu parta, vt cum biliosus ac praefervidus esset natura, pituitosus ob id ipsum ac lentus haberetur à medicis. Atq; hi mores, cum admirabili vitę sanctitate coniuncti, incredibile est, quantum illi conciliarent venerationis. nam vt quisq; intimus erat Ignatio, ita suspiciebat eum maxime. Ludouicum quidem Consaluum Lusitanum, qui domus Romanae minister aliquandiu vixit, magno rerum vsu, magna prudentia virum, dicere solitum accepimus: antequam cum Ignatio co-

T

ram

ràm egisset, præclare sese utiq; de illo existimare solitum, qui tali Societati præesset. at verò, postquam ipso familiariter usus est, Societatem magnificare coepisse, quam Deus tali præside ac moderatore donasset. Iacobus verò Laines, qui proximus ab illo Societatis gubernacula tenuit, ceterique Patres, quamvis humanissimè cum illis Ignatius ageret, tamen eximiam viri virtutem ita reuerebantur, ut benè moratos vel parenti liberos, vel magistro discipulos, ad stare diceret. Quod si quādo (quod tamen perraro fiebat) rei necessitate coactus, vultum indueret seueriorem, & aliquē increparet asperius, tāta erat vis, pondusq; verborum, ut contrā ne hiscere quidē auderet quisquā. idq; præsertim in causa viri cuiusdam insignis apparuit, qui cum turbulenti or esset, quā ut eum diutius ferri oporteret, cumq; eius animum Ignatius blandis monitis præceptisq; ne quidquam sanare tentasset, ad extremum oratione conuersa, diuinam testatus iustitiam, ac cœlestis iræ minas intrens, tantum ardorem spiritus præ se tulit,

tulit, ipsi ut parietes tecta q; non dubio motu nutare & concuti viderentur. quo terrore perculsi qui aderant illico procumbentes, Dei pacem precibus ac votis exposcere. ipse vero qui accusabatur, exanimis ad pedes Ignatii sese confestim abiecit, ac supplex confusa voce, culpæ veniam petijt, seque posthac in officio fore pollicitus est. Continebat autem in disciplina, cum ceteros omnes, tum eos maximè qui vel insigni eruditione, vel generis nobilitate præstarent: quippe quorum dicta factave ad exemplū in omnes partes valeant plurimum. Otium vero, ut omnium vitiorum fomitem ac seminarium, in primis oderat: itaque duos tresve rei familiaris adiutores, cum ad ianuam alieno tempore confabulantes è superiore loco aspexisset, illico iussit aceruum lapidū in proximo sitū, in summam ædium contignationem sine cunctatione transferre. eosdem tertio post mense cum ibidem iterum otiantes animaduertisset, illam ipsam lapidum congeriem, ut in eundem locum referrent, vnde asportauerāt, im-

perauit. amice insuper admonens, nihil in Dei famulatu periculosius esse desidia. Cum quemdam in tradito sibi munere valdè remissum atque oscitantem inuenisset; quæsiuit ex eo, cui nam in tali ministerio daret operam, Deo ne, an hominibus? cum ille se Deo utiq; deferuere dixisset: Plecteris igitur, inquit Ignatius; nam in rebus humanis minus accuratè versanti, iure forsan ignouerit quispiam; at immortalī Deo ministrari negligenter, id vero nullo pacto ferendum est. Spectaculis publicis, quamuis alioqui licitis, vel etiam sacris, adesse nostros non ita facillè permittebat, quòd si qui, facta potestate, se ad ea conferrent, eos etiam atque etiam iubebat, sine vllō arrogantiae seu leuitatis indicio modestiā ac submissionem tenere; cedere omnibus; & infimum semper locum (nisi aliter à circumstantibus cogerentur) eligere. Cū ē Romano ab se nuper instituto Collegio, adolescentes quosdam solutius in publico ambulantes vidisset; castigandos curauit palam, hortandosq; graui oratione, vt quem habere-

haberent insitum animis pudorem ac verecundiam, cum externo item corporis habitu præ se ferrent: & quoniā Apostolo teste spectaculum facti essent omnibus, cauere etiam atque etiam, ne superuacanea locutione curioso oculorū obtutu, aliove incondito gestu, motuue corporis quenquā offenderent, præsertim cum eo de genere toto, multa cum precatione, lachrymisq; conscripta pulcherrima ipse præcepta paulò antè edidisset. Nihil noui moris in Societatem induci se inscio est passus, principijsq; vigilantè & acriter obstitit: quippe qui exempli vim nosset, & rerum incrementa fallentia. Quosdam, qui ad vineam iniussu luserant pila, laicum etiam sapone manus lauante, haud impunè abire permisit. seditiosos vero, & alienæ laudis obtrectatores, & rerum nouarum cupidos, non diu tulit; sed omnia expertus, quæ ad reuocandam dubiam indolem, & peiore loco positam facere viderentur, si parum proficeret, ad extremum ē Societate pellebat, nec vnquam carcerem compedesve in So-

cietatis mores induci permisit, negans qui vinclis constringendi forent, eodem esse ad nostrum institutum idoneos. itaq; custodiæ loco ianuam ostentare consueverat, acciditq; aliquando, vt iusta de causa complures adolescentes exauctoratos vnâ dimiserit, atque huiusmodi fere (quod silentio prætercundum non est) è Societate pulsi homines, exitialem exitum sortiti sunt, satisq; constat, alios inter symphoniam lasciuæ saltantes repente occidisse, alios contracta rixa deniq; alio misera bilis leti genere periisse. In puniendo autem id sequebatur in primis, vt noxæ responderet animaduersio, & in suo quisq; vitio plecteretur: superuacanea verba silentio, ignauiam labore, honoris cupiditatem ignominia lucret. ac ferme animaduersionum Ignatij genus erat illud: circulum humi describere, ex quo noxij ne iniussu excederent: colloquijs certorum hominû nominatim interdiceret, verberationes ad præfinitum temporis spatium iungere, & alia eiusmodi: noxas autem leuiiores & quotidianas intelligo, cu-

cuiusmodi in homines etiam studiosos perfectionis cadunt: nam grauiiores Ignatius minimè tolerasset. Solebat etiam fontibus, ad humilem mensam in triclinio accumbentibus, obiurgatorem inducere, infimæ plerunque conditionis hominem sed ingeniosum & acrem, qui cunctis audientibus, vitia reorum increparet, exprobraretque religionis annos, & negligentiam: idemque cæteros carptim nec opinantes repente perstringeret, nimirum edomandæ superbix causa mentisque è pigritiæ veterno excitandæ. Sed qui deliquerant, priusquam ex consuetudine punirentur, quam lenissimè operam dabat, vt suam ipsi culpam agnoscerent, atque vltro sibi met multam irrogarent. quæ tamen si grauior videretur, confessione contentus, ita moderabatur, vt multum sæpè de acerbitate minueret.

Eiusdem animi submissio, & quid de virtute Obedientiæ senserit.

Cap. VII.

T 4

Ne

NEgabat, suo quidem iudicio, quæquam probè intelligere quàm vehementer in se quisq; diuinæ bonitatis operationem impediatur: quantaue illius beneficia & dona per socordiam ignauiamq; corrumpat. quo crimine sese accusabat in primis, atq; ita de suis rebus demisse & humiliter sentiebat, vt se mortalium omnium infimum, & opis diuinæ maximè egentem putaret: sibiq; cæteros omnes ad virtutem pietatemq; & exemplo & incitamento fateretur esse. Priuatæ verò vitæ quāto desiderio teneretur, & initio declarauit in recusando magistratu; & deinde, cum vt redigeretur in ordinem, aliudque sibi succederet, omni ope contendit. quod tametsi consequutus nō est; tamē obedientiæ studium quibuscūq; rebus potuit, semper ostendit. Romano quidē Pontifici, cuius in verba præcipuo sacramento iurauerat, ita erat præsto, vt ad ipsius nutum sese paratū exhiberet, confecta iam ætate, vnius baculi adminiculo, pedibus quocunq; opus esset, peregrè proficisci vel etiam nauigium ascendere planè exar-

ma-

matum, seque eodem Pontifice iubente, mari ventisq; sine vlla dubitatione committere. Quem ipsius animum vir quidam primarius cum haud satis probaret, & in eiusmodi re consilium prudentiamque requireret; prudentiam quidem, non obedientis, verum imperantis esse respondit Ignatius. Et sane, cum in Societate nostra virtutem hanc cæteris omnibus anteferebat; tum nihil huic laudi tam contrarium dicebat esse, quàm in superiorum iussis & consilio examinando moram, vel potius arrogantiam, negabatque obedientis nomine dignum haberi oportere, qui legitimo superiori non cum voluntate iudicium quoque submitteret. Id enim demum esse Deo gratissimum hoc locustum, cum omnes animi vires, ac præsertim intelligentia & mens, quæ summum in homine obtinet locum, in obsequium Christi coguntur. qui vero inuiti ac dissentiētes, actu exteriori dumtaxat, iussa præpositorum exsequerentur; hos inter vilissima mancipia, vel pecudes potius numerandos aiebat. Exstat eius epistola ad socios

Lusitanos in hanc sententiam scripta, (qua nihil ego quidem in eo genere vidi subtilius) quam qui accurate perlegerit, facile intelliget, quàm iure Ignatius tantum huic vni mentis & rationis obsequio tribuendū putarit. Quinetiam in sermone quotidiano sapissime usurpare consueuerat, qui ad superioris nutum, voluntatis propensionem solummodo, non etiam iudicii consensionem accommodarent, eos altero tantum pede intra religionis septa versari. Neque vero eiusmodi praecepta verbis tantum explicabat ille, sed, quantum ei res & persona concederet, etiam factis. Medico quidem, quoties agrotaret, ita se dicto audientem praebebat, vt eius monita pro oraculis duceret, ac quodammodo prudentiam penitus exuisse, & omnem suae salutis curam & sollicitudinem in eundem proiecisse videretur. Cum stomacho grauissime laboraret aliquando, ex nimio videlicet hepatis calore, vt supra diximus, adhibitus medicus, quo domus eo tempore utebatur adulescente nec peritissimo, frigidae corporis

poris constitutioni causam illico tribuit. nec mora. quidquid excogitare potuit ad corpus & praecordia calefacienda, praescripsit. ac primū fenestras, foresque cubiculi, ne quid afflaret aura, obserari diligenter iussit, deinde languentem multa sub veste continere sese, postremo quàm calidissimo cibatu, & exiguo mero, sed quàm austerissimo refici. quae omnia Ignatius licet sibi, non leuibus argumentis, minime accommodata sentiret, ac medicum ipsum nec litteratissimum, neque exercitissimum sciret esse, tamen, ne cū extremo quidem vitae periculo, contra eius edicta nihil vniquā effatus est. Aestas erat summa: calores, vt in Vrbe, maximi: ingenti stromatum pondere premebatur Ignatius: manabat è membris omnibus tanta sudoris copia, vt culcitrae ac vestes maderent, ac nihilominus ex praeepto se intra calida fomenta cohibebat agrotus. ardebat fitti, nihil omnino poscebat: discruciebatur doloribus acerbissimis, nullam edebat vocem, linquebatur animo interdum, neque tamen significabat, denique

nique peruersa curatione eò adductus est, vt cum vltimum sibi discrimen adesse intelligeret, Societatis administratione Patribus delegata, aditu cubiculi domesticos prohiberet omnes, vno excepto valetudinarij curatore: atque id demum exstitit signum, desperata iam valetudine, se ad vitæ exitum comparantis. Itaque Patres in re tam subita consilio habito, cum non deessent qui medici præsertim iunioris placita reprehenderent; Alexandrum Petronium, ætate prouecta virum, & medicæ artis laude præstantem, extemplo acciri iubent. Is vt inspexit Ignatium, genusque & ordinem adhibitæ medicinæ cognouit; per summam indignationem vociferatur, hominem calore necatum esse: pandi confestim fenestras & ostia; leuari stragulis lectum; frigida haustus affatim dari æstuanti imperat: quæ res prioris medici inscitiam planè coarguit; siquidem refrigerato hepate, ventriculi tormina quicquere: & obedientiæ meritis Pater auctus, pristinam insuper valetudinem breui recepit. Rursus, cum ieiunia cineralia, seu

seu Quadragesimam quamuis affecto corpulculo perseueranter nihilominus obseruasset; ipsa deniq; feria quarta sanctioris hebdomadæ, febri correptus est; nec dubitauit idem Alexander, quin totum id ex imbecillitate nimia proueniret; quocirca pulli gallinacci esum ad vespërâ illi præscripsit, abijtque admodum incertus animi, vtrum Ignatius tali tempore iussu factururus esset. redit deinde postridie, quæritque sollicitus, num se refecerit pullo. cum annuisset Ignatius: Fatebor, inquit Alexander, ingenue id quod res est. Complures non custodita solemnibus abstinentia, nihilominus hoc triduo in morbum incidere. quibus ego cum accersitus, carniū cibatum indixerim, vix ægreque ab ijs impetraui, vt obtemperarent. propterea quòd per hos dies carnib⁹ vesci, nimis graue piaculum ducerent. tu contra, peracto iā poenè curriculo, ad ipsas metas meo monitu non recusasti desistere. hoc ego, Pater, satis mirari non possum. Ad ea Ignatius serena fronte, quæ animi tranquillitatem indicaret: Atqui obedi-

dicendum est, inquit. nec plura in eam sententiam effatus est. quo responso mirifice delectatus Alexander, & sanctitatem viri magis magisque suspiciens, totam rei gestæ seriem ipsemet mihi deinde narravit. Atque ad sapientem hanc sanctamque stultitiam cœcæ, ut ipse appellabat, obedientię suos, ut essent ad subita ac seria promptiores, interdum fictis etiam in rebus erudiebat. Sacerdos quidam, edito iam signo, paratus ad sacrificium, & calicem tenens, cum è vestiario pedem efferreret, per nuntium ab Ignatio, qui totam rem è propinquo observabat, repente iubetur, sacro deposito ornatu, pallium sumere prodeundi causa. Paruit ille sine tergiuersatione, ac palliatu Patri confestim apparuit. Tum Ignatius quærit ex homine, sit ne ægre passus, in procinctu iam ad immolandum, subito se iuberi sacra deponere vestimenta, remque diuinam omittere? Cùm ille, se, ne tantulum quidem esse cōmotum affirmaret: Atqui me, scito (inquit Ignatius) non quo te in præsentia opus habeam, sed periclitandi

di tui obsequij gratia id fecisse de industria. & sic habeto, plus te sacrificio deferendo esse meritum, quàm si id ipsum, ut destinaveras, illico peregisses: nam & si altaris mysterium tanti apud Deum est, quanti profecto est; tamen, ut scriptum legimus, melior est obedientia quàm victimæ. Quemdam etiam, cum maxime confessionem nobilis cuiusdam exciperet, consulto vocari ad se iussit. cum ille se peracto mysterio mox affuturum dixisset; accersit eum denuo: at ipse nihilominus confitentis rogatu hæsit paululū. ac venienti demum Ignatius: Itā ne vero? iterum, inquit, euocandus es? Et grauioribus verbis excepit hominem, non quo illius tum quidem opera egeret, sed observantiam & agilitatem experiri voluerat. Sic enim aiebat, cupere se, quemadmodum ceteræ Deo dicatę familiæ, ex instituto alię paupertatem, alię silentium, alię psalmodiam, alię denique aliud præcipuo studio colerent, sic in Societate nihil haberi prius aut potius alacritate amoreque parendi, & maxime proprium insigne nostro-

strorum hominum esse Obedientiam; quippè quæ, diuo Gregorio teste, virt⁹ vna, ceteras omnes animo virtutes inserat, insertasque custodiat. Hisce ergo artibus, & huiusmodi, subinde alumnos exercere consuevit; vt ad quamlibet præfecti vocem, aut significationē parati, vel inchoatum apicem in scribendo relinquerent; seque expeditos vbi vbi opus esset, illico sisterent.

Paupertas eius, & castimonia.

Cap. VIII.

Voluntariam paupertatem (quam ille religionismurum appellabat) ad extremum vsq; constantissime coluit; nec modo ipse proprium habuit nihil, sed ne alios quidem, quamuis genere nobiles, ac delicijs olim assuetos, quidquam habere permisit. quinetiam quemquam ē professā domo apud Germanicum, Romanūve Collegium, nisi admodum raro & iusta de causa prohibuit vesci: quo nimirum, si opus esset, iurare verius posset, nihil omnino ad ipsam domum ex Collegiorum fructibus peruenisse. Pauperem autem spiri-

spiritu cum sibi denique aiebat videri, qui erga ea quibus vteretur, sic esset affectus animo, vt instar statuæ cuiusdā videretur esse, quæ nullo pacto resistit recusare, quominus omni quamuis pretioso amictu & ornatu confestim exuatur. Castitatis vero laudem Dei beneficio tātam adeptus est, vt ex quo die sese in beatæ Virginis fidem ac patrocinium contulit voto, nullam, vt initio dictū est, deinde quamuis præferuidus natura, carnis tyrānidem senserit. Porro in Societate nobilissimam hanc virtutem tanto studio custodiri volebat, vt nihil omnino neque in dictis neque in factis lasciuum aut petulās appareret: ac quoad fieri posset, nostri cælestem vitam in terris agerent, ab omni corporis contagione sciuncti. Quinetiam in scholis Terentium explicari (ni perpurgatus esset) quamquam optimum Latinitatis auctore, & Romanæ comœdiæ principem, vetuit nominatim, quōd eum videlicet parum verecundum ac parum pudicū arbitraretur. Noluit igitur ea lectione puerorum animos imbui, ne plus moribus

V

ribus

ribus noceret, quàm prodesset ingenijs. ex quo facile existimari potest, in ceteris rebus quàm acer ac vigilans custos pudicitiae fuerit.

Aequitas animi ac constantia eiusdem.

CAPVT IX.

ADuersus ea, quae videntur acerbata, & contra omnes varietates, quae in vita versantur, animo fuit semper ita praesenti, ut numquam vel à statu naturae, vel à religioso dignitate discederet. Romae cum apud nobiles quosdam, ut solebat, de rebus diuinis familiariter ageret, instituto iam sermone, trepidus ab domo nuntius ei repente in aurem insusurrat, lictores in domesticam suppellectilem à creditoribus immisos, cuncta miscere & euertere: vix ab eis impetratum sustinerent tantisper, dum ipse tota de re certior fieret. His auditis Ignatius: Bene habet, inquit: & inchoatam disputationem admirabili tranquillitate animi absoluit. Quarentibus dein amicis, quid subita rei accidisset: Noster, inquit, acon-

nomus ad necessariam aedificationem aere alieno contracto, in praesentia soluendo non est. impatientes morae creditores, ad auferenda pignora ministerium forense miserunt. ij perturbare dicuntur omnia: sed me res non mouet. nam strata si abstulerint, humi pro nostra paupertate cubabimus. vnum vero, ne inter tumultum, commetarij de religione pereant, magna cura & labore confecti. hos ego sane velim saluos: cetera negligo. Tum ij qui aderant, Patris patientiam admirati, facinus indignum exclamant; domum nostram aduolant; praedesque pro Ignatio facti, satellitum proteruitatem magno conuicio cohibent. neque ea res cuiquam amicorum fraudi fuit: si quidem aureis ducentis ab Hispano doctore, cuius modo meminimus, Hieronymo Arzio, & quidem quid accidisset ignaro, postera die submissis, nullo ipsorum incommodo as alienum est persolutum. Suscepta negotia in finem usque perseveranter urgebat; neque vero, quos sibi socios expeditionum assumpserat, torpere patiebatur. Vbi necessarium iter, vel quid aliud gra-

uioris momēti destinasset in diem certam, praesertim si postulare occasio, nulla vi tempestatis, aut alia quauis difficultate deterrebatur, quominus ad constitutum tempus cogitata perficeret. In adeundis principibus viris, quod ille necessario & saepe faciebat; cunctas aulae molestias, & indignitatē, & aulicorum contumaciam deliciasque vorabat alacritate mirabili. acciditque aliquando, ut aditu exclusus, commodam admissionem horas ipsas quattuordecim ieiunus obsederit. Si quid, re bene perspecta, consiliariis etiam adhibitis, decreuisset; haud ita facile se ab eo deduci patiebatur. Ad Ecclesiasticam disciplinam pro sua parte adiunandam, statuerat ne quis ex alijs Ordinibus transfuga, quamuis eruditione, aut eloquentia, aut alia qualibet laude clarus, in Societatem admitteretur. Obtulere se multi; nec prece, nec gratia umquam adductus est, ut quemquam reciperet. quinetiam si quis per nostrorum imprudentiam irrepserat, qui vel diem vnum in alienis caltris fuisset, contra nitentibus interdum

dum aduenae propinquis; amicisque gratiosis, remittebat ad pristina signa, vel si minus pareret, certē Societate pellebat: ne ceteri nimirum Ordines de nobis conqueri possent; aut Societas quasi quoddam perfugium deserto ribus esse putaretur. Neque minorem animi fortitudinem praestitit in ijs tuendis, quos, probato ipsorum spiritu & vocatione, in Societatem adscripsisset. quorum constantia cum a parentibus (ut fit) per amplissimos etiam viros acerrime interdū oppugnaretur; Ignatius, ubi opus fuit, coram summo ipso Pontifice, suorum causam contra opes & gratiam, diuino fretus auxilio, sine vlla dubitatione metūve, non solum defendit, sed etiam obtinuit. Itaque principes etiam viros Iulius III. Pontifex Maximus festiue admonebat, ne cum Ignatio contenderet; utique ni vellent ē certamine victi discedere. Cum lege cauisset, ne quis ē nostris vel exsequiarum, vel sacrificij, vel cuiuspiam omnino ministerij nomine pecuniam aut eleemosynam vllam acciperet, nedum cogeret; eam ipse legē

diligenter sancteq; in omni vita seruauit; neque commisit vñquam, vt fidẽ suam, in rebus præsertim sacris, temere obligaret; vel (quod vitandum est maxime) specie pietatis quæstum facere videretur. quo in genere illud insignememorant. Grauius ægrotabat ætate iam deuexa, idem Hieronymus Arzius. ad hunc, visendi causa (fuit enim in colendis amicitijs diligentissimus) cum venisset Ignatius, hominẽque benigno & spirituali alloquio recreare conatus esset; ille de futura vita sollicitus, aureos ducentos ad piaculãria sacra pro se faciendã sudario inuolutos institit Ignatio obtrudere. quos cum obfirmato animo reiecisset Pater, quod diceret se alieno periculo doctum, ab huiusmodi conuentis iam pridem abstinere, neque plus oneris velle suscipere, quàm quantum præstare cum fide posset; admiratus ille sanctimoniam & integritatem viri, eam ipsam summam paulo post ad eundẽ sine vlla conditione transmisit. Tum Ignatius sponte complures hostias ad expiandã amici peccata decreuit; neq;

in

in officij & caritatis certamine vinei se ab laico passus est. Pacem & concordiam (quoad officium & Dei gloria pateretur) non modo cum suis, verumetiam cum alienis omni cura studioq; retinuit semper; & cauit, ne, aut per se, aut per suos factò dictõve quẽquam offenderet. Cùm Martinus Olaius, qui Collegio Romano annos aliquot magna cum laude præfuit, excellenti vir ingenio doctrinaque, theses aliquot de more proposuisset, in quibus erat caput de Immaculato, vt appellant, Conceptu beatæ Virginis; licet ea de re Ignatius pro sua egregia in Deum & Virginem pietate minime dubitaret, tamen ne Fratres Dominicani, qui ad disputationem inuitabantur, id agrẽ ferrent, seque nominati prouocari putarent, (contrariam enim sententiam auctore D. Thoma tuentur eorum plerique) eam thesem, quamquã ingemiscente Olauio, induci tolliq; omnino imperauit. Anno Christi nati M. D. LIII. cum Societas in Hispania, Deo adiuuante, maiorem in modũ cresceret; grauiã in no-

stros crimina repente conficta ab iniquis, & Exercitiorum spiritualium præcipue liber in suspicionem apud sacros Inquisitores magno apparatu artificiorumque vocatus est. quo nuntio Romam allato, multi auctores ignatio fuere, ut se suosque omni ope tueretur, accusatorum calumnias & improbitatem in tanto præsertim suæ existimationis ac famæ periculo redargueret. At ille conscientiae testimonio ac Dei bonitate subnixus, nihil extimuit, remque totam sine ullo tumultu magistratibus cognoscendam reliquit. quorum opera, & veritas breui patuit omnibus, & ex eo tempore Societas in iisdem provinciis felicior in dies habuit progressus. Nec minor anno insequente in nostros, qui in Gallia versabantur, procella defecit. Siquidem graui ab aliquot illustribus Theologiae doctoribus, decreto proposito, usque adeo lacerata ac tantam in inuidiam adducta Societas est, ut eam non modo profanum vulgus, verumetiam concionatores ipsi quotidianis probris & conuiiciis è superiore loco proscinderent. Ei decre-

to criminibusque scripto refutandis cum se aliquot è nostris Ignatio paratos offerrent, ac res indigna, minimeque toleranda cunctis videretur esse, verbis ex Euangelio desumptis Ignatius: Pacem, inquit, do vobis, pacem meam relinquo vobis: neque certamen cum aduersariis ullo pacto suscipi est passus, quod diceret, proculdubio fore, ut ipsa dies & nostrorum innocentiam satis probaret, & inimicorum cogitationes & consilia frangeret. Id quod non ita multo post, Dei beneficio est factum: nam & accusatio tota breui consenuit & ipsis criminationibus illustrata Societas radices in ijs regionibus egit altiores. Admirabilem verò facilitatem, vel potius animi altitudinem Romæ ostendit Pater in acerbissimis vicini cuiusdam iniurijs perferendis. namque is, ut nostros in proximam sibi domum, quæ Petri Codatii fuerat, immigrasse cognouit. cum Ignatium sociosque, ut alij multi, sine causa pessime odisset: vna re valde lætatus est, quod vendendi suas aedes, quippe nostris valde opportunas, & conficiendæ pecuniæ præcla-

ram sibi occasionem oblatam putaret. Ergo, vt peregrinum ad conditiones quamlibet iniquas cogeret, varijs artibus patientiam hominis exercere constituit. ac primum in atrij cuiusdam interiacētis, quod finibus nostris contineri constabat, possessionem impudenter inuasit: neq; tamen Ignatius eam rēm iudicio persecutus est. In id atrium deinde pauones, & alia demisit altilia, quæ obuersis in eam partem cubiculis nostris molestissimo clangore diu noctuq; obstreperēt: nequaquam exposculauit Ignatius. eidem, triclinij parietes in eam partem luminis causa perforare volenti, per summam contumeliam restitit ille: nihilominus quicuit Pater, atq; ob id ipsum cœco aliquot annos triclinio est vsus. Cum hæc maximè ageret vicinus, vltro Ignatium ac socios tota Vrbe institit criminari, bipedumq; nequissimos & cupidissimos dicere, qui in alieno solo, non contenti malè parta ingenti pecunia, domibusq; per falsam religionem occupatis, possessiones in dies continuare, seq; ipsum patrijs ædibus poenē

per

per vim exturbare contenderent. Quæ res cum delatæ ad Ignatium essent, nō modo sedato animo tulit, vt cætera, sed etiam ex eo die Dominum deprecari pro aduersario cœpit ardentius. Denique cum ille diuturna importunitate nostros ad quamlibet iniquum pretium perduxisset, & piorum subsidij domus tandem esset coempta, ita ex ea migravit, vt, quasi mox æquanda solo esset, sic omnia inde ferramenta, fores, fenestrarum obices, atque adeo elaborati lapidis quidquid potuit secum asportauerit. neque tamen grauius ea de re questus Ignatius est. neque tali homini, aut vlli omninō mortaliū vllō vnquam nomine litem intendit. Neque verò ab hominibus tantum, sed etiam ab ipsis poenē temporibus, inuictum animum præstitit. siquidem nulla vnquam vel domestica inopia, vel publica annonæ caritate adduci potuit, vt contra Christi consilium de crastino sollicitus esset; aut, qui nomen Societati profiterentur, modo ad institutum idonei forent, eos, quanquam ingēti pressus familia, repu-

dia-

diaret. Atq; id eo magis homines mirabantur, quòd eo ipso tempore viri locupletes ac principes, inopiæ metu, multos è domesticis conuictoribus non sine rubore dimitterent. Itaq; cū ex Ignatio quidam è familiaribus pro amicitia sciscitaretur, quid ita alij diuites & pecuniosi, in tantis annonæ difficultatibus familiam sumptusq; minuerent, contrà ipse nullis vectigalibus, nullo certo reditu fultus, eandem augeret? Non satis attendis, inquit ille, quæ sit vis ac natura virtutis illius, quam in Theologicis virtutibus secundam Apostolus numerat, cui, certis & exploratis in rebus locus esse qui potest? Spes enim, vt idem ait, quæ videtur, non est spes. nam quod quis videt, quid sperat? Neque verò timendum esse, ne qui aues cœli pascit, & agri lilia splendidissimo vestit ornatu, quæ neque serunt, neq; nent, neq; in horrea congregant, idem suis operarijs in Ecclesiæ vinea nullo stipendio laborantibus, necessaria ad exigendam vitam alimenta deesse patiatur. Quod ille videlicet cum iam inde ab ipsa conuer-

fio-

sione multis documentis præclare didicisset, tum vero post suscepta Societatis gubernacula, magis magisq; experiebatur in dies, quo in genere, ne sim longior, nonnulla subnectam. Cum in sumptus quotidianos aliquando esset opus præsentì pecunia, atq; ad nescio quid coemendum Ioannes Cruceius rei domesticæ curator exisset, incerta etiam tum luce quidam ei repente sacculum auro plenum obtulit, ac nihil effatus illico sese è cōspectu propriuit. Ioannes verò, qua erat simplicitate, vt auri speciem vidit, illusionem ac præstigias diaboli suspicatus, in proximam ædem B. Mariæ supra Mineruā sese recipiens, diuinam opem suppliciter implorauit, domum deindè regressus, pecuniam inspectam, & forma & materia probam reperit: Deiq; clementiam ac benignitatem admirans, in ea quæ destinauerat, sine cuiusquam damno vel molestia insumpsit. Idem, cum in magnis rei familiaris angustijs Deo superisq; in Laterano supplicasset, in reditu ad Colosseum theatrum illi subitò vir quidam ignotus aureos

cen-

centum in manum dedit, ac statim apparere desijt. Qua re Ioannes non tant lætitia, quàm horrore perfructus, pecuniam domū attulit. Ignatius vero gratias quidem egit Domino, sed talibus iam pridem assuetus, nihil rei nouitate commotus est. Rursus nostris pecuniæ inopia laborantibus, quidam è Patribus dum nescio quid exquirat in arcu-
la tomento scrutisq; vilissimis plena, nihil minus opinanti venit in manus chartaceum inuolucrum aureis refer-
tum ita nitidis atq; micantibus, ac si tū primum ex officina prodiret: quo tam insperato subsidio præsentī egestati peropportunè subuentum est. Quodā die sub vesperam, cum domi panes, vinum, ligna penitus defecissent, postri-
diè mane, præter omnium expectatio-
nem, à nobili matrona vches lignis onusta submittitur. ea ligna dum in cel-
la vinaria, vt fit, cōdit ianitor, ianuam domus in Capitolium eo tempore ob-
uersam, patentem reliquit imprudēs:
recordatus deinde, cum ad occluden-
dum accurrisset, repentè modios ali-
quot frumenti, & vini cados in ipso ve-
sti-

sibulo reperit: neq; adhibita quantauis diligentia, vnquam rescire potuit, quis ea dona misisset. Hæc igitur & alia eiusmodi subinde accidebāt, q̃ politico supercilio rem æstimanti friuola cui-
piam fortasse videantur, sed certè & paternam in famulos, Dei prouidentiam satis declarant, & Ignatij securitatē atq; fiduciam ab omni stultitiæ vel te-
meritatis infamia vindicant.

Eiusdem ratio gubernandi.

Cap. X.

IN consilio capiendō, & rebus geren-
dis, cum Deum semper, vt dictū est,
accurata supplicatione cōsuleret, tum
vero (quod mirū fortasse cuipiā videatur)
nō pietatis gustū, sed rationis ductū
præcipuè sequebatur: vtnō rationē
spiritus dulcedo præiret, sed dulcedinē
ratio. Hoc. n. aiebat vno maximè bellu-
is homines antecellere, qđ hi ratione
vtantur, illæ nequaquā. Idem ad exse-
quenda consilia, quoad fas esset, oēs ar-
tes & humana præsidia sic adhibebat,
quasi omnē spem in ijs repositam ha-
beret,

beret, rursus ita Deum orabat, & ex eo pendeat vno, ac si nihil omnino in rebus humanis opis aut perfugij collocaret, atq; hoc pacto (quod longe optimum ac perfectissimum est) prudentiam cum pietate iungebat, ipsaq; negotia tanquam onera paribus examinata ponderibus, quamuis difficili ac lubrico itinere ad optatos plerumque exitus perducebat. Ad consultandum autem, illud observabat in primis, vt in quaq; re semper eius rei peritissimos adhiberet. qua communicatione ac lenitate nimirum assequeretur, vt & rationes iniret optimas, neq; in arte sua se quisquam ab eo vel praeferitum, vel contemptum, iure conqueri posset. Acceteris etiam in rebus videbat etiam, atq; etiam, vt vniuscuiusq; dignitatis, ætatis, ac meriti ratio haberetur. Petronius erat Pisarenis, qui ante aliquot annos mortuus est, egregia pietate & virtute presbyter. is, cum tres minores natu Germanos fratres ad Societatem suis adhortationibus perduxisset, eum semper Ignatius adolefcentulis loco parentis ac praesidis voluit esse:

esse: neq; de ijs grauius quidquam, nisi ex illius auctoritate ac sententia statui passus est. Ad officia vel negotia, quæ per se obire non posset, cum viris principibus transigenda, viros eligebat, rerum usu ac dicendi copia praeditos, atque ijs ita vel scripto, vel verbis mandata dabat, vt liberum ijs omnino relinqueret, cum in rem praesentem venissent, sine vlllo ipsius respectu omnia ex re, & ex tempore moderari. Idemque sub vesperam ad se redeunti cuiuspiam ex ijs, cum rei gestæ rationem ab eo reposceret, primum omnium: Satis (aiebat) ex animi tui sententia? quæ liberalitas hominis, & ipsi causæ multum proderat, & suorum illi mirè deuinciebat animos, & eosdem ad exsequenda negotia perquam alacres propiusque reddebat. Anno post Christum natum M. D. LIII. cum ad res in Lusitania componendas Michaellem Turrianum legaret, haud ita pridem in Societatem admissum, licet ei varias præceptiones ac monita ediderit confignata litteris, tamen cum probè nosset fidem ac prudentiam viri, non modo

permisit, ut cum in provinciam pervenisset, suo arbitratu consilia rebus aptaret, sed etiam permulta ei dedit folia pura, suo munita chirographo, quibus ille, prout opus esset, quidquid videretur, inscriberet, ac deinde obsignatas epistolas cuicunque expediret, ipsius nomine redderet. atque hanc consuetudinem laxè cum procuratoribus ac nuntiis agendi, semper magno cum emolumento retinuit. Quin etiam praefectis inferioribus minimè malignè suum cuique ius ac potestatem impertire consueverat: cauebatque diligenter, ne quæ per eos agenda forent, usurparet ipse; vel ea re quidquam omninò apud subiectos de illorum auctoritate vel existimatione minueret. Verumtamen ijs ita laxabat habenas, ut easdem adduceret, quoties vellet, nec non in eorum instituta, moresque, & administrandi genus dissimulanter inquireret. Extat epistola ipsius ad Praepositum provinciae Lusitaniae, in hanc sententiam scripta, cuius mihi partem hoc loco inferere visum est: *Neque verò Prouincialis aut*

Gene-

Generalis Praepositi officium est, inquit, minuta quæque, ac temporaria praesertim, in administrando sectari: sed cum ad personæ dignitatem honestius, tum ad tranquillitatem animi tutius est, ea praefectis inferioribus delegare, & rei confectæ rationem ab eis deinde repetere. Equidem in meo fungendo munere id ipsum sequor: atque huiusce consilij maiorem in dies fructum capio, quippe cum & labore & solitudine leuari me magnopere sentiam. ac tibi quoque valde sum auctor, ut curas & cogitationes tuas defigas in commodis & salute potissimum uniuersæ provinciae: & in rebus quidem singulis ordinandis ac disponendis, cum opus est, & ipse versare, & hominum tuo iudicio peritorum sententiâ exquiras, ceterum ab ijsdem rebus per te curandis transigendisque, ut plurimum abstineas, sed instar excelsi cuiusdam motoris, orbes tibi subiunctos æquabiliter & cum gravitate ciere pergas: à quibus deinde, ut à proximis causis, propria cuiusque effecta proueniant: quod si feceris, & plura, & magis tuo muneri conuenientia, sine tumultu ac trepidatione confeceris. Præterea illud est in hac ratione commodi, quod si quid in agendo peccetur,

X 2 eius

eius peccati praestat in tuis ministris, quam in te residere culpam: ac multò magis decet, quidquid ipsi deliquerint, corrigi abs te, quam si tu erraueris (quod per facile est singula curiosius persequenti) te ab inferioribus emendari. Quod reliquum est, nobis Dominus IESVS CHRISTVS, ad ipsius voluntatem & clarè intelligendam, & ritè exsequendam pro sua benignitate lumen ac vires impertiat. Roma XI. Kalend. Ianuarias M. D. LII. Hanc igitur Societatis gubernandæ regulam instinctu planè diuino tenebat Ignatius, eamque in omnes partes plurimum aiebat valere. Primum, quòd inferiores praefecti, quo plus credi sibi, & quo liberalius tractari se vident, eo libentius, ne videlicet humanitate vincantur, vltro ipsi cum superiore communicent. deinde, quòd multò acrius ac studiosius versentur in opere: nam vt quisque maximè suum habet negotium, ita summam in eius procuratione vigilantiam praestat. accedit, vt maior sit in dispiciendo ac statuendo claritas, maius auxilium Dei, quippe sicut in rebus communibus, cum vniuersali

fali Praeposito numen coeleste praecipuo fauore conspirat, sic idem proprijs cuiusque praefecti muneribus, suo quodam ac peculiari munere assistit. quorum si facultas & auctoritas à superioribus nimis arctè circumscribatur, & quæ per hosce tractanda sunt, illi suscipiant, primum ipsa diffidentia odiosa est, & vt in alienis quodammodo rebus, continuò languescit industria. deinde per eam cupiditatem & ambitionem, peculiaris ille, de quo dictum est, diuinæ gratiæ quasi concursus amittitur. præterea, cum ad rem bene gerendam, & facultas & scientia necessariò requirantur, scientia plerunque inest ei, qui rem ipsam ex officio tractat, habetq; subiectam oculis. huic si minuatur ius, & superior ipse, causa non æquè bene cognita, rei transigendæ se immisceat, ingenti prorsus malo potestas à cognitione seiungitur: atque hinc nimirum in omni coetu suspiciones, discordiæ, rixæ, cum rectores & curatores non contenti suo munere, alter in alterius partes inuadunt: perque summam confu-

sionem tollitur discriminē officiorum, & ordo ille, quo nihil est in hac rerum vniuersitate praestantius. Ad hæc, vbi is qui destinatus est quopiam, certis alligatur præceptis, rarum est vt quidquam è sententia possit efficere. magna enim consilij pars est in tempore, & nouis quotidie casibus interdum ipsa negotiorum species immutatur: quibus in rebus dum religione occupatus animus hæret, dum fluctuat apud se, dum cogitur ad absentes referre; interim, irreparabili saepe dāno videlicet, occasionis præteruolat opportunitas. Quæ cum præclare Ignatius nosset, cum suis adiutoribus procuratoribusve, nisi si res aliter postularet, ea quam dixi facilitate utebatur. Itaque & in magnis & arduis plerunque actionibus voto respondebat euentus, & tanta erat ipso regente concordia, is ordinum consensus, vt Societas tota vno eodemq; spiritu ductuq; agi videretur. Beneuolentiam & caritatem suorum erga se, non solum affabilitate, mansuetudine, ceterisq; virtutibus, verum etiam industria quadam alebat:

bat: cauebatq; diligentissimè, ne quid admitteret, cur eorum quispiam ab illo se minus vel diligi, vel probari putaret. Quod & in creando primum Generali Præposito seruauit, vt dictum est, ac deinde retinuit in sufficiendo sibi, cum agrotaret, Vicario Generali: nec non in eligendis, qui Marcello Pontifici Maximo, vt item supra dictum est, Pontificis ipsius iussu, in Palatio adisterent. quam nominationem ad ipsorum Patrum consilium reiecit; ne certos ipse appellando, cæteros ad eiusmodi munera minus idoneos indicasse videretur. Præterea, si quid pro imperio asperius exsequendum esset, eius inuidiam ad inferiores administratos reijcere solitus est, ipsis videlicet non inuitis, communemque parentem piè ac religiosè tuentibus. Qui hominibus cum potestate præsumt, hos cum aliæ fraudes & mala circumstant, tum illud in primis, de quo sanctus Bernhardus ad Eugenium: *Est item vitium, inquit, cuius site immunem sentis, inter omnes qui cathedras ascenderunt, sedebis me iudice solitarius.*

rius, quia veraciter singulariterq; leuasti te supra te iuxta Prophetā. Facilitas credulitatis hæc est: cuius callidissima vulpecula, magnorum neminem comperi satis cauisse versutias. Ab hoc igitur scopulo, sicut à cæteris, magnopere Ignatius declinabat, quippe satis ad omnē animaduersionem ipsa varietate suorum temporum eruditus, ac delatoribus ita vnam aurem præbere consueuerat, vt semper alterā reo reseruaret absenti. Quin etiam accusatoris ipsius, inter dicendum, gestus, oculos, vultusq; omnes at tente obseruabat: crebrisq; ac minutis interrogationibus, veritatis eliciendæ gratia fatigabat hominem. totam deinde rem, si opus esset, per se & per idoneos viros omnibus vestigijs indagabat leniter ac sine tumultu: cauebatq; non modo ne quenquam damnaret indicta causa, verumetiam vt ne quid omninò præiudicati ad causæ cognitionem afferret. Illud etiā, in rebus præsertim grauiorib⁹, obseruabat interdū, vt accusatorē iuberet sua manu scribere q̄ deferret: primū, quòd hominū naturam pronam esse ad maledicendum in-

intelligeret, & stylum quàm linguam longe facilius contineri: tum etiam, vt si quod mendacium, vt fit, tempore procedente exstisset, id, ipso delatoris chirographo teneri & coargui posset. atque hoc temperamento fiebat, vt neque, si quid grauius accidisset, ignoraret Ignatius; neque innocentes per calumniam aut per factionem circumueniri vel opprimi sineret. Idem omnes reipublicæ partes vigilāter curabat; neque cōmittebat (in quo grauius à magistratibus fere peccatur) vt dum vnā amplecteretur, defereret alteram. Verumtamen præcipua quadam fuit obseruatione in hominibus ad Societate adscribendis; quam ille rem tanti momenti ducebat esse, vt cum alioquin è custodia corporis euolare quàm primum optaret, hanc vnam ob causam in aliquot annos propagari sibi vitæ spatia cuperet; quoad nimirū tyrociniij formula ac disciplina, ad Societatis vsū & institutum probe constituta foret. Tyrones autē ille nō à naturali quadā bonitate, vel potius tarditate; sed à vigore magis ingenij, & rerū gerendarum

adiumentis, legebat; negabatq; , qui ad populi negotia factus nō esset, eundē esse ad ministeria Societatis idoneum. Quod si quis bardū quempiam eo nomine obtruderet, quod ipsum utiq; ē saeculi naufragio diceret euasurū; nihil ominis recusabat Ignatius, neminem affirmans ē Societate IESV dicendum esse, qui ad suam vniū, non etiā ad aliorū salutē, & acriter & scienter posset incumbere. Quos autē ad probationē admiserat, eorum spiritū dabat operā ut quā plurimis experimētis cognosceret penitus: neq; illos tātum ad suauem quemdam sensum pietatis (quo imperiti omnia metiuntur) sed ad veras ac solidas virtutes erudiebat: ac praefertim (quod saepe iam diximus) ut ad nullius rei quamuis cæteroqui laudabilis amorem tamquam ad scopulū adhærescerent, sed ab omni alia cupiditate, vel etiam propensione soluti ac liberi, ex vno tātum superiorum nutu ac voluntate penderent: neq; assuescerent abditos eorum sensus exquirere, vel imperia sciscitari; vel quem, quibūve de causis, iisdem aut supra cæte-

ros

ros tollerent, aut etiam infra, suo arbitratu deprimerent: sed illis omne iudicium & consilium à superis datum; sibi simplicitatis & obsequij gloriam esse relictam putarent; essentq; proinde ad omnia quamuis ardua & absurda & subita paratissimi. Omnes omnium querimonias perbenigne audiebat: ac solabatur verbis humanissimis. atque etiam diligenter curabat, ut salua religionis disciplina, & Praefectorum dignitate, unicuique satisfaceret. Neq; vero minori vigilantia & seueritate Praefectos ipsos quā reliquos omnes in officio continebat; quin etiam tātō plura maioraq; ab illis, quā ab his exigere solitus est, quanto superiores inferioribus, gradus & virtutum insignibus antecellunt. Idem, in respondendo agēdoque, simplicitatem ita cum cautione coniunxit, ut satis appareret, alteram alteri non modo impedimento non esse, verum etiam ornamento atque praesidio. Suspensa, vel ambigua, vel obscura verba, perplexū de industria incertumq; sermonem; yti barbaras artes, & subdola mendacij tegumē-

ta, si.

ta, fideiꝑ; ac societatis humanæ perniciem, semper est detestatus: ac suo mōstrauit exemplo veritatis cultor eximius, quantum inter prudentiam & calliditatem intersit.

Eiusdem ratio proximos adiuuandi.

Cap. XI.

MIRAE fuit solertia in sollicitādis mortalibus, & à diaboli seruitute ad Christi Domini obsequium traducendis. ac, quibus artibus dæmon ad animarum perniciem vtitur, eandem ipse (quoad liceret, ac fas esset) ad hominum salutem ac beneficium trās ferebat. Voluntates ac naturas eorum quibus cum ageret, festine odorari; ambitiosis splendida, auaris vtilia, voluptuosis iucunda proponere; & suo, qđ aiunt, hamo vel esca quemque piscari. Iam in congressu, maxime Principum, id obseruabat in primis, vt sermonis initia illis daret, extremare seruaret sibi: cauebatque ne de rebus etiam diuinis inepte vel ad satietatem ac fastidium ageret. Tristem vero & horridam sapientiam

entiam (vtique postquam in lucem hominum prodijt) semper vitauit: cūque philosophiæ nomen ipsum intelligeret, etiam si modeste tractetur, tamen satis odiosum esse per se; nihil in habitu suo, vel in genere vitæ, rarum aut notabile conspici voluit: ac semper sese, quibus rebꝑ honeste ac religio se potuit, ad communem consuetudinem accommodauit: neque commisit, vt quod ipse non faceret, id in alijs reprehendere putaretur: prorsus, vt eius mores prima fronte, vel eminus intuenti, vnus aliquis è populo videretur esse: verum quo propius illum inspiceres, quo diutius ac familiarius vterêre: eo magis præstantiam virtutesque viri, tamquam odorem ex affrictu, sentires. atque id ipsum est causæ, cur nostris nullā in vestitu ornatūve, religionis iniunxerit notam: sed quo facilius in hominum cœtus & consuetudinem irrepererent, ac tempestiuus colloquijs vnumquemque adiuuarent; vbicumque gentium versarêtur, quàm modestissimo eius gentis habitu iussit incedere: neque vllum dare signum animi

nimi à sensu communi vel ab humani-
tate abhorrentis. Idem valde vitupera-
bat moderatores animarū eos, qui vel
vna eademque via, ac ferme quam ipsi
tenuissent, ceteros etiam ad studium
virtutis conarentur adducere; vel, dū-
taxat si quis ad pietatem esset sua spon-
te propensus, formandum regendum-
que susciperent: sed ipse nimirum vel
feros & barbaros homines non dubita-
bat aggredi, sic, vt à singulis quod da-
batur acciperet: & quos ad consilia
Christi prouehere non posset, certe ad
praecepta sensim allicere nitebatur. at-
que vt bonus agricola non tantum re-
ctas & fructuosas arbores, sed etiam de-
prauatas, neque ita fertiles colit, easq;
adminiculis erigit, vel circumcidendo
castigat, vel sub aliena latentibus um-
bra coelum aperit, vel telluris vitio la-
borantibus mutat locum; sic ille, re-
rum difficultate nequaquam exterritus,
dispiciebat in primis, quod ingeni-
um, qua ratione tractandum esset; is-
demque saepe morbis, pro varietate na-
turae, non diuersas modo, sed etiam
contrarias inter se medicinas adhibere
con-

consueuerat. Quod si quem, omnia
expertus, tamen è cœno peccatorum
extrahere nequiuisset, non ideo con-
trahebat animum, vel se angori dabat,
quasi oleum & operam perdidisset, sed
conscientiæ & officij fructu contentus,
acquiescebat in alto Prouidentiae diui-
nae consilio. De spirituum discretione
(quam ille scientiam habuit maximā)
deque moderandis affectibus, multa
praecepit egregie: quae quoniam exstāt
scripta (quemadmodum initio dixi-
mus) nihil est quod à nobis hoc loco
ingerantur.

Vitae eius quotidiana, & domestica.

Cap. XII.

SOcietati Praepositus, deuexa iam æ-
state, viuendi priuatim hanc ferme
normam tenebat. Manè, vt primum,
euigilasset, certum tempus dabat preca-
tioni, & contemplationi bonorum cae-
lestium; deinde, si sacrificandum illi
esset (quod munus propter summam
animi attentionem, & corporis imbe-
cillitatē, saepe intermittere cogebatur)
sacro, sub vespere pridie, ad Urbis cō-
sue-

suetudinē ordinato, & accurate præcōgnito, rem diuinam faciebat: quæ recitanda forent, vel in priuato sacello, ne mine præter administrum adstante, cōtra morem Hispaniensem elata pronūtiāns voce. vsque adeo Ecclesię Romanæ ritus omnes & cæremonias adamauerat. A psallendo, quamquam inuit⁹ abstinebat, quod ei propter vim lacrymarum, & frequentem ecstasim qua corpus mirè affligebatur, eiusmodi officio summus Pontifex nominatim interdixerat. A sacro, si cuius negotij causa prodeundum esset, comite vno prodibat: si minus, admittendis audiendisque vel domesticis vel externis operā dabat, serena pariq; semper, vt dixim⁹, fronte: minime suspiciosus ille quidē, aut timidus; attamen apprime circumspectus ac prouidus; vt illi non facile quisquam posset imponere. Actiones autem omnes, è D. Basilij præcepto cōdiebat tacitæ precationis sale: seq̃ue ipsum, vt dictum est, excutiebat subinde, ne quid labis ex quotidiano mortalium rerum vsu contraheret. A prandio, post gratiarum actionem, remissi-

onis

ōnis causa, de rebus haud ita serijs molestisve sermones habebat iucundos, qui tamen, vt plurimum, ad agendi & gubernandi scientiam facerent. Inde vel actibus publicis, vel subscriptioni lectionique epistolarum, tempus dabat, ac multa etiam, prout res exigeret, sua manu exarabat ipse. tum, si hora suppeteret, suorum acta recognoscebat. à cœna vero, insequētis diei negotia disponebat, accersitisque administris, vel procuratoribus, sua cuique separatim dabat mandata: deinde cum eo, quem sibi à secretis elegerat, per otium agebat: eo dimisso, ad multam noctem solus inambulabat innixus baculo, maiorem in modum attentus meditansq; apud se: prostremo quod supererat temporis, necessariæ tribuebat quieti, id erat spatium horarū circiter quattuor. Cubiculo vsus est per angusto ac tenebricoso, cuius formā ne successores quidem adhuc, religionis, vt puto, causa mutarunt. cibi potusque fuit adeo parcus, vt gustatum funditus perdidisse videretur, nisi si quando pauculis vesceretur castaneis,

Y quibus

quibus patrio more puer olim assue-
uerat. nulli umquam ferculo quam-
uis famelicus ac ieiunus, arrisit; nul-
lum edulij vel condimenti genus cui-
quam indixit; nihil umquam inter e-
dendum est questus; licet per adiuto-
rum inscitiam incuriamve cibaria ma-
le cocta conditaque; vinum etiam fu-
giens aut acidum præberetur, nihil de-
niq; sibi proprie apponi umquam est
passus: & grauius administrum aliquã-
do punijt, quod vix racemum vni si-
bi præter ceteros attulisset. quæ sane pe-
ritus rerum æstimator haud ita leuia
duxerit, si hominis vel ætatem ipsam,
cui multa dantur, vel infirmitatem va-
letudinis plura imperantem, vel deni-
que summam inter suos potestatem &
licentiam, vt ita dicam, suo arbitratu
viuendi, consideret. Munditias in vi-
ctu cultuq; dilexit; sed faciles, & nequa-
quam exquisitas; cuiusmodi & viato-
rem, & Christi famulum decent: placu-
itque ei semper, ad alliciendos præfer-
tim homines, vt dictum est, non incõ-
pta frugalitas. Ac de Ignatio quidem
(quod me nõ fugit) alia id genus mul-
ta nar-

ta narrantur; verum singula persequi
necesse non est. tantum ad viri mores
virtutemq; intelligendam, hæc pauca
libauimus.

Pietatis opera publice per eum instituta.
Cap. XIII.

INter ipsam Societatis administrati-
onem, cui potissimum inserviebat,
non exiguum partem curarum alijs quo-
que rebus impertijt; atque ijs maxime,
quæ ad salutem & commodum popu-
li, atque ad splendorem ac dignitatem
sanctæ Romanæ Ecclesiæ pertinerent.
De curandis ægrotis, & pænitiæ sa-
cramento, Innocētij tertij Papæ lex est:
Ægrotos nisi peccata rite confessos, à
prima inspectione medici neve adeñ-
to, neve curanto. Ea lex cum ipsa de-
suetudine propemodum antiquata esset,
perfecit Ignatius, vt salutaris illa con-
suetudo, longo intervallo reuocaretur;
visendi tamen spatium in aleram vs-
que vicem extracto: qua moderatione
videlicet, simul & publicæ existimati-
oni, & singulorum animis corpori-
busque consultum est. Mulierculas à

Y 2 maritis

maritis cum pudicitiae capitisve periculo dissidentes, matronis ditioribus in officio continendas ac sustentandas diuidere consueuerat: sed cum cresceret numerus, ne cui grauior esset impensa, locum ijsdem recipiendis alendisque publice parare constituit; suumque consilium impertijt primoribus ciuitatis. quibus rem ita probantibus, vt nemo tamen se profiteri vellet tam gloriosi operis principem, hac rationem Ignatius iniijt rei ad exitum perducendae. Ex area templi nostri Petrus Codatius procurator lapides ingentes effoderat, cuiusmodi multi ruinis veteribus continentur. hos igitur lapides, in magna rei familiaris inopia vendi, & summam ex ijs confici aureorum centum Ignatius imperauit: eam pecuniam cum ad opus inchoandum primus in medio posuisset, tantum reliquis ardorem iniecit (insita mortalibus natura propere sequendi quae inchoare piguit) vt ex voluntaria collatione institutum sit coenobium, quo eius generis feminae sese reciperent, ibique secure tamdiu delitescerent, quoad com-

compositis cōtrouersijs in gratiam cū maritis redirent: atque idcirco coenobiū (vt supra diximus) Malè nuptariū vulgo appellatum est. Ad eius autem loci custodiam atque administrationem Ignatius piorum hominum sodalitatem adhibuit, prudenti sanè consilio. Etenim in communem vtilitatem intentus, ne vno dumtaxat munere implici tus teneretur, vt quodque opus absoluerat, cōfestim eius operis procuratione certis atque idoneis hominibus demādata, ipse animum & cogitationem ad alia deinceps atque alia transferebat. Parthenonem etiam sanctae Catharinae, cui à Funarijs vel à Rosa cognomē est, Ignatius idem instituit. quo in Parthenone puellae forma eleganti, quarū pudicitia periclitaretur ob angustias rei familiaris, magna praefectorum diligentia conquisitae, interdum etiam pro potestate, si res exigat, è complexu parentum abreptae, hodie ad centum & quinquaginta sub claustris, & sanctimonialium feminarum disciplina, magno labore & impensa educantur. eademque, simul atque maturum est, vel

perpetuæ religioni & castitati sponte se consecrant; vel idoneis viris dantur nuptui, dote à loci præsidibus persoluta. Non minus laudabile quod sequitur. Cum plurimi bonæ interdum indolis pueri & puellæ, ut in vrbe plena peregrinis & aduenis, destituti vel orbi parentibus, miserandum in modum per plateas & compita seminudi & egentes errarent; vtriusque sexus & commodis & saluti, eodem Ignatio suadente, prouisum est. Itaque ex eo tempore duabus in ædibus, hoc est, sanctæ Mariæ in Aquiro, & sanctorum quatuor Coronatorum, masculi seorsum ac feminae, & gratis aluntur, & rudimentis Christianæ fidei, ac partim literis, partim etiam necessarijs ad usum rei publicæ artibus atque opificijs imbuuntur. Vtriusque autem sexus est hac tempestate numerus capitum amplius ducentorum; quorum illi præter domesticas exercitationes, ad funera quoque prosequenda psallentes & candidati procedunt: hæc, ubi adoleuerint, vel maritantur, vel in sacratarum virginum collegia sese conferunt. Quintam,

etiam, quod olim in patria sua perfecterat, id ipsum Romæ quoque molitus est: ut vlcerosi ac mendici per compita misere quiritantes, vnum in locum coacti, publica impensa ex cæsu & collationibus alerentur. eamque rem ingenti ciuitatis approbatione ad exitum perduxisset, ni pauci potentes, nescio quo spiritu impulsæ, huic tam præclaræ actioni obstitissent. Ad hæc, è quilibet Hebræorum si cuiquam Euangelij lumen affulserat, hunc hospitio confestim acceptum Ignatius pro sua tenuitate liberaliter ac benigne tractabat, quoad Christianis præceptionibus eruditus baptismatis fonte renascere. neque à procurandis neophytorum commodis ante destitit, quam ex auctoritate summi Pontificis ædes paratæ sunt, quas Catechumenorum appellant: quibus in ædibus hodie masculos seorsum ac feminas, cum aliorum, tum præcipue Gregorij XIII. Pontificis Maximi munificentia largè sustentat. atque etiam (quod expressius caritatis argumentum est) baptizati ex eo loco non antè mittuntur, quam aut litte

rarum praesidio, quas interim edocentur, aut artis cuiuspiam, necessaria sibi in reliquam vitam adiumenta parauerint. quo pietatis officio multi ex eadem secta permoti, magno bonorum gaudio, sese quotannis ad Christum adiungunt. Illud vero optimum, quod ad catholicæ fidei reliquias in Septentrionali plaga fouendas, augendasque, auctore atque adiutore in primis Ioanne Morono Cardinali amplissimo, Seminarium clericorum in Vrbe condidit, dato negotio nostris hominibus, qui conquisitos bonæ indolis adolescentes Romam ex iisdem regionibus mitteret. atque id Seminarium, siue collegium Germanicum, ut appellant, acerbissimis deinde tempestatibus, ingenti labore ac perseverantia tutatus Ignatius est, præstâtissimis è tota Societate doctoribus ad eam iuuentutem & litteris & moribus instruendam adhibitis. quod opus & Ecclesiæ Romanæ ornamêto, & Germaniæ magno adiumento & fuisse, & esse hodie vel maximè constat, cum in eius pœnè collapsi instaurationem & amplificationem,

ficationem, idem Gregorius XIII. pro sua præcipua in eas nationes clementia & voluntate vehementer incubuit. Nec Germanicæ modo, sed ceterarum quoque gentium pueros & adolescentes Ignatius, pijs ac liberalibus disciplinis imbuendos (quam vnâ expeditissimam emendâdi generis humani rationem ducebat esse) per se suosque, admonitu planè diuino suscepit. atque ob id ipsum, gymnasia, quibus æquè infirmi ac summi gratis erudirentur, non Romæ solum, sed etiam toto pœnè terrarum orbe constituit, summa adhibita cura, ut ne quid professores nostri, quamuis acutum & plausibile afferrent peregrini vel noui dogmatis, nedum ab orthodoxa fide abhorrentis; verum in singulis quæstionibus celeberrima quæque & probatissima doctorum placita sequerentur.

Quædam de Ignatio mira.

Cap. XIV.

PRæter ea, quæ superioribus libris Ignatio diuinitus accidisse retulimus, non pauca de eodem admirabi-

Y 5 lia

lia prædicantur: quorum aliqua nobis hoc loco exponere visum est. Recenti conuersione, Hierosolymam petens, dum Barcinone transmissionem expectat, interea diuinam rem, sacras conciones, & alia religionis officia quàm accuratissime obire non destitit. Accidit autem aliquando, vt cum in templo verbum Dei audiret, conspicata hominem femina princeps, peregrini habitu facie plebis immixtum; videre sibi visa sit eius caput ac faciem eximio quodam fulgore splendentem, idque tanta sua cum animi voluptate, vt quamquam inuita ac repugnans modestiæ causa, tamen ab eo aspectu oculos nulla ratione posset auertere. Igitur concione dimissa, nihil ei fuit antiquius, quàm vt mariti permissu, peregrinum per idoneos homines oppido conquisitum hospitio acciperet. qui domum ingressus, percunctantibus illis, quis aut cuius esset; peregrinari se Hierosolymam dixit, neque de se ipso verbum vltra addidit: verum enimvero sermonem de rebus diuinis instituens, omnes qui aderant, caelesti quodam

dam solatio lætitiæque perfudit. Qua re vehementius etiam permoti, operam dedere, vt nobilis quidam vir, ipsorum propinquus, in Italiam traiecturus, vna cum Ignatio conscenderet, rati, nauigium utique tali vectore perire non posse; neque eos fefellit opinio: siquidem alia nauis, cum eodem fere tempore vela fecisset; non longe à portu vi tempestatis absorpta est: at vero qua Ignatius vehabatur, celerrimo cursu Caietam incolumis tenuit. Post reuersionem vero, dum Barcinone, vt initio dictum est, Gramaticæ rudimentis operam dat, res accidit ad viri sanctitatem illustrandam haud levis momenti. In parœcia beate Mariæ, cui à Mari cognomen est, ad plateam Lullianam, Lyssani duo fratres de patrimonio diutius litigauerant. Ac denique à iudicibus lata sententia, is qui causa ceciderat, præ nimio dolore ad ultimam desperationem reductus, impulsu demonis è cubiculi trabe laqueo se suspendit: ea re cognita vicini ad tætrum illud spectaculum conflunt, mirantes hominis facinus, miserantes insaniam. Id simul atque Ignatius audiuit,

audiuit, confestim aduolat, pendentem ex infelici tigillo restem præcidit, hominem vel cadauer potius collocari iubet in lectulo. deinde seorsum nixus genibus pro salute ipsius Deum orare non sine lacrymis institit. Res mira. deprecate Ignatio, cunctis qui aderant in lectulum obuersis, & expectatione suspensis, miser ille repente suffulit oculos, vocisque usum eatenus duntaxat recepit, quoad vocato celeriter in id sacerdoti peccata ritè confessus est, ac demum expiatus, animam è Tartari faucibus ereptā Domino reddidit. cuius rei fama totam urbem, finesq; illos magna cum omnium admiratione peruasit; & supersunt hodie, q̄ meminerint, à quibus ego id ipsum Barcinone diligenter quæsiui. Ac multò post, Romæ constituta iam Societate aliud nō minus mirum Ignatio contigit. Cum Alexandro Petronio, cuius ante meminimus, & medico & philosopho insigni, magnum usum amicitiamq; contraxerat. Ad eum ægrotum aliquando vicissim ipse, visendi causa cum adiisset, quanquam alieno tū tempore,

pore, tamen pro familiaritate à domesticis introductus, oclusis fenestris in lectulo quiescentem inuenit. & ex tenebris ratus hominem sopori sese dedisse, suspenso vestigio tacitus adrepens, puluino sensim assedit, ac nihilo minus Alexander è somno excitatus, & repente Felicitatem uxorem inclamans: *Quis nouus hic splendor, quæ tanta, inquit, lux cubiculum complet?* At illa simpliciter, id quod erat, vnum Ignatium introisse respondit. Tum Alexander, homo grauis & prudēs, non dubio argumento viri sanctitatem interpretatus, ex eo die Ignatium tamquam humano fastigio celsiorem, magis magisque suspexit: totamq; deinde rem ipse mihi aliisque serio exposuit. Parisijs, Michael quidam Hispanus, quem Romæ deinde falsæ criminationis ministrum in patres fuisse dixim⁹, impatienter ferens, patronum suum Franciscum Xauerium è medio honorum cursu ad studiū humilitatis Christianæ traductum fuisse, ira percitus, Ignatium, vt pote eius rei auctorem, interficere omnino constituit: cumq; in

in hospitium ipsius ultro inuasisset, strictoque iam gladio scalas furibundus ascenderet, diuina repente voce perterritus: Quo tendis infelix? retulit gradum, totaque re conscientia victus postmodum ipse confessus est. Anno à Virginis partu M.D.LIV. Rodulphi Pij Cardinalis opera, Societatis collegium ad Lauretanam ad institutum est: acciditque, ut domus nostris ad habitandum attributa, lemurum terroribus, & faunorum ludibrijs admodum esset infesta. cumque, noctu praesertim, modò hi, modò illi detractis è cubili stragulis, vel insolito quodam cachinno excitati per caecas tenebras trepidaret; ad eam pestem auertendam multa nequidquam experti, denique per epistolam ad sacrificia & preces Ignatii, tamquam ad sacram anchoram communi consensu confugiunt. Ille re cognita, Deum attente precatus, rescripsit socijs, bono essent animo, ac diuino praesidio freti (quod in tali re fecerat ipse non semel) demonum terribilia nihil ducerent. Mirum dictu. recitatis litteris omnes confestim ea molestia spectrisque non modo in praesens,

sens, verumetiam in posterum liberati sunt. Cum Ignatii defuncti corp⁹ exsequiarum causa iaceret in feretro, Bernardino quaedam Romana, filiam diuturno morbo laborantem, quam arte nulla medici sanare valuerant, ad osculandas mortui manus ad mouere vehementer optabat: certam ex eo contactu, filiae valetudinem sibi pollicita: sed cum praeturba, impetu saepe capto puella nunquam ad feretrum accedere potuisset, denique mater, quippe quam filiae caritas valentior audaciorque; reddebat, non ante desistit, quam ex Ignatii vestimentis frustulum abscidit. id frustulum virginis collo simul atque alligatum est, tamquam praesenti numinis ope morbus euauit: cuius miraculi rumor cunctis, ut par est, admirantibus longe lateque manauit. Ac ne prophetiae quidem insigni dono caruisse putandus Ignatius est, si quidem aliqua partim abdita aperuit, partim longè à conspectu remota monstrauit; partim etiam multo post futura, sine ullo errore praedixit. In ijs qui Barcinone Ignatium maximè coluere, ac precipuum ex eius consuetudine

IGNATII VITAE

dine & monitis fructum vtilitatemq;
cepere, vidua quædã fuit nomine Ag-
nes, è Paschala familia hæc cum cetera
caritate Ignatium adiuuit, eiusq; suste-
tauit inopiam, tum Parisios profici-
centem, ad vsq; templum sancti An-
dreæ tria millia ab vrbe passuū, officij
causa persecuta est, vna cum Ioanne fi-
lio, optima spe, summæ virtutis ac pie-
tatis adolefcentulo. Hunc in digressu
cum oscularetur Ignatius, eiq; præcep-
ta in reliquam vitā paterna daret: Cur,
inquit ille, cum alij abs te exculsi, tuis-
que monitis incitati, vel Christi confi-
lia sint sequuti; vel certe in virtute ma-
gnos progressus effecerint, me vnū, pa-
rens optimè, rudē in formemq; destitu-
is? Quid misero mihi te absente futurū
est? Atqui bono animo esto fili, respō-
dit Ignatius, nequaquā tibi deerit exer-
cendæ patientiæ, deque Deo bene me-
rendi materies. namq; vbi adoleueris,
vxorem duces, multisq; incommodis
afflictaberis, quæ te solui delicijs, & in
auxilio diuino implorādo torpere mi-
nime patiētur. Neq; absuit dicto fides.
si quidē post aliquot annos ille cōtra-
cto

LIBER TERTIVS.

353

cto matrimonio multos suscepit libe-
ros; cūq; haud ira diues esset, debitorū
fraude, quibus non exiguam pecuniæ
summā crediderat, rei familiaris nau-
fragium fecit, hodieque confecta iam
ætate senex, seque familiamq; suā quo-
tidianis laboribus ægre sustentat. Eius
deinde Agnetis mortem Barcinone
sanctissime obitam, Romæ Dei mo-
nitu præsensit Ignatius, vt litteræ An-
tonij Araozij, qui moriēti viduæ affue-
rat, nihil ei super illa re noui postmo-
dum attulerint. Petro Fabro defuncto,
quem sibi propter egregias viri virtu-
tes, successorem, animo & spe destina-
uerat, aperte vaticinatus est, se decem
ipsos annos ei superstitem fore; neque
fefellit euentus: quippè Faber sæculi
huius anno sexto & quadragesimo, Ka-
lendis Sextilibus; Ignatius (vt dictum
est) ipso quinquagesimo sexto, pridie
Kalen. decessit. Quidam haud ita pri-
dem in Societate versatus, cum ex im-
posito sibi munere tanta molestia affi-
ceretur, vt somnum capere vix posset,
ac de repetendo sæculo cogitaret, Igna-
tius rem diuinitus odoratus, adolefcente

Z

tem

tem nocte intempesta è lectulo vocari
ad se iussit, alioqui fratrum necessitati
bus mirum in modū parcere solitus.
Is cum animo valde perturbato venis-
set; ficta persona quæsiuit ex eodem
Ignatius, si quis hac vel illa tentatione
solicitaretur, quidnam ei consilij da-
turus esset? ac per eam sermocinatio-
nem omnes illi obstupescenti sensim
eius animi recessus ac latebras patefe-
cit simul, & perturbationes admirabi-
li dexteritate sedauit. eodemq; carita-
tis officio erga alios quoq; multos pa-
ri perspicacitate perfūctus est, qui cum
suos morbos propter inscitiam aperi-
re non possent, vltro ijs ipsemet ante
medicinam, & genus egritudinis, &
causas detegebat. Vicetia, Fabro & Lai-
ne comitibus, dum ex voto finem an-
ni vertentis exspectat, ceteris item Pa-
tribus ob id ipsum Veneta ditione dis-
persis, repēte affertur, Simonem Rode-
ricū, Bassani, grauissima febris correp-
tū, in extremo versari vitæ discrimine.
quo nuntio percussus Ignatius, licet i-
pse quoq; febricula teneretur, tamē illic
cōsurgit, ac Iacobi Lainis, qui grauius
labo-

laborabat, cura pijs hominibus demā-
ta, sequēte Fabro se pedes in viā dat, eo
demq; die passū octodecim fere mil-
lia confecit, ea quidē celeritate vt præ-
cedentem vix Faber consequi posset.
Cumq; ex itinere, de Simone sollicitus,
orādi causa paululum è semita diuer-
tisset, supplicatione peracta, sensit audi-
tas preces: atq; ad Fabrum rediens, pro-
certō affirmavit, Simonem è morbo e-
tuasurum. ad quem vt venit, arcte cōp-
lexus hominē, læta omnia sperare, &
certam sanitatē exspectare iussit. Nec
sane frustra: quandoquidē Simon pau-
lō pōst, contra omniū opinionē pristi-
næ valetudini redditus est; atq; id be-
neficium hodieq; secundū Deū Igna-
tio sese acceptū referre testatur. Haud
lōge à Bassani mœnibus loco edito tē-
plum cernitur beati martyris Viti, ex
quo in subiectam conuallem despe-
ctus est cū cætero cultu visendam,
tū crebris aquarum è Medoaco am-
ne derivationibus. Id templum eo tē-
pore tuebatur solitarius quidam, An-
tonius nomine, vir doctrinarum ex-
pers, & idiota quidem ille, verumtamē

IGNATII VITAE

seuerus, & grauis, & ipso totius corporis atq; oris habitu venerabilis, ac proinde apud illas gentes magna virtutis & sanctitatis opinione. Is Ignatium nihil insigne præferentem, elato supercilio (vt ipse postea fatebatur) contemneret apud se cœpit, ac parui facere, quoad intentius aliquando supplicanti demonstrare dignatus est Dominus, qui vir & quātus esset Ignatius, quāque multorū adiumento & saluti diuina prouideria destinatus. ex quo suam ille temeritatem dolenter accusans, Ignatium studiose dein colere atq; obseruare instituit. Per eosdem fortē dies quidā ex Ignatij socijs, partim anachoretę cōsuetudine, partim etiā ipsius loci amœnitate captus, ita cogitare cœpit apud se: Hem, Ignatij comites, vexatis tanto labore, tanta rerum omnium difficultate corporibus, de animorum insuper salute periclitamur. raro, quā extulimus domo, mentem spiritumq; referimus: nimium pulueris sordiumque campestri hoc opere & exercitatione colligimus. ac cæteris quidem maior forsan gratiæ diuinæ fiducia, plus viri-

LIBER TERTIVS.

357

virium fuerit ad obuia quæque superanda: mihi vero meæ infirmitatis præclare conscio, nōne cōducatur, procul negotijs tumultibusq; cælestem in terris vitam vna cum hoc sancto eremico cultore transigere? & abiectis multiplicibus curis vni Deo vacare? Hæc apud se idētidem reputanti, occursabant ex altera parte, Ignatij caritas, dulcedo sociorum, cœpta communia, datæ dexteræ, & deferendi nefas. Eiusmodi cogitationum æstibus cum aliquādiu fluctuasset; denique consultandi causā ad anachoretam ipsum adire constituit. sed nequaquā cessit illi res è sentētia. quippe vixdum extra oppidū extulerat pedem, cum ei vni spectrum est obiectū, armatus vir, trucibus oculis, stricto gladio minitans. Exterruit primo ea species hominē: dein impetu capto cū nihil ominus pergeret; iratus ille ac furens in obuium irruere visus. Tum verò peregrinus haud dubie terga dat, ac sine respectu in oppidum auolat, mirantibus incolis, quod tam effuse fugiētem aspicerent, nemine persequente. At ille à præcipiti cursu non ante destitit,

IGNATHI VITAE

quàm in ipsius Ignatij diuersorium
sefe cum infana trepidatione cōiecit.
cui renidens Pater (totam quippe rem
Deo reuelante cognorat) Siccine titu-
bas? inquit. Modicæ fidei, quare dubita-
sti? Qua ille interrogatione, & in præ-
sentia valde compunctus, & in poste-
rum ne ab instituto deficeret, magno-
pere confirmatus est. Cum Ioānes Co-
durius, è primis Patribus vnus, è graui
morbo in vltimū vitæ periculum esset
adductus: ad rem diuinam pro socij sa-
lute faciendam Ignatius ædem S. Petri
in Monte aureo petijt: cuius & loci, &
Apostoli, vt supra diximus, præcipua
quadam religione tenebatur. cum ad
medium fere peruenisset pōtem Iani-
culēsem, qui Sixti pons hodie dicitur;
sublati intentisq; repente in cœlum
oculis, retulit pedem attonito similis:
ac deinde conuersus ad comitem (is e-
rat Baptista Viola Parmensis, ex quo
hæc ipsa cognoui) Domum redeamus,
inquit: Codurius noster migravit è cor-
pore. Creditus est Ignatius ex illo stu-
pore, & siderum intuitu, & repentina
reuerfione, vt olim Hozij, fictum Co-
durijs

LIBER TERTIVS.

359

durij animam vidisse cœlum intrantē:
licet iustis fortasse de causis de hoc ce-
lauerit, quod iustas item ob causas de
illo non reticuerat. nam & id ipsum a-
lius aspexisse ferebatur, & ex horarum
ratione compertum est, eo ipso tem-
poris momento Codurium expirasse:
& alioqui non fuit, cur amicissi-
mi viri cognito excessu, domū extem-
plō reuerteretur, vel ad piaculare sacrū
eius causa de more faciendū, recta per-
gere omitteret. Id autem accidit anno
post Virginis partum M.D.XLI. quar-
to Kal. Septembris. Eodem fere loco
deinde quiddam aliud accidit non ab-
simile. Cum Stephanus Baroelius No-
uocomensis, qui viuit adhuc, periculo
so morbo implicitus teneretur, & cun-
ctis de illius vita sollicitis, Ignatius pro
viri valetudine in eadem illa quam di-
ximus æde sancti Petri in Mōte aureo
perlitasset, in reditu comitem læto vul-
tu compellans (is fuit Petrus Ribade-
neria Toletanus, qui hæc ipsa manda-
uit literis) non moriturum ex eo qui-
dem morbo Stephanū, constanter asse-
ueravit. nec vana fuit prædictio: si qui-

dem haud ita multò pòst, egrotus non sine magna omnium admiratione cōualuit. Cū Patauij, nostris ad gymnasium & reliqua Societatis munera, sanctæ Mariæ Magdalenaē templū, & eius tēpli vēstīgalia tribuisset Andreas Lipomanus egregia pietate vir; cuius mētionem antea fecimus; de adeunda loci possessione graue certamen à nobilissimis viris iniectum est. Venetijs tū Laines & Salmeron Societatis causam agebant. ij ad rem perficiendam omniconatu nequidquam adhibito, cū aduersariorum potentia valde premeretur, ac poenē ab incepto desistere decreuissent; postremo (quod vnum reliquum videbatur esse perfugium) per litteras totam rem Ignatio cōmendāt. Ille, cum quinta circiter feria litteras accepisset, postridie (qui dies erat natalis Deiparæ Virginis) re diuina peracta, respōdit, Christi causam ne desererēt; eodem adiuvante, voti compotes fore. nec vana fuere promissā: quippe, re in Senatu diu multumq; agitata, denique possessio nostris adiudicata est cūctis ferme suffragijs: atq; à peritis rerū æstima-

æstimatoribus non leue miraculū est habitum, in eiusmodi ciuitate, à duob⁹ ignotis & peregrinis hominibus, clarissimorū ciuium opes & gratiam superatam fuisse, Paulo IV. Pōtifice Maximo, cum inter bellicos tumultus vir quidā princeps, qui nuper est mortuus, Collegij Germanici tutelā ac patrocinium, oneris & impendij grauitate defatigatus, abijcere cogitaret; idemq; auctor esset Ignatio, vt, ne in re iam desperata ac poenē collapsa, diutius operā & oleum perderet; sanē fortiter Ignatius illi respondit, Faceret ipse quod vellet; se quidē, quoad viueret, eam procurationē numquam esse depositurum. neq; vero dubitare se, quin tam præclare inchoatum opus diuina prouidentia cōseruatura esset; ac datura aliquando Pastorē, qui non modo necessarijs, verū etiam copiosis ad victum cultumq; vēstīgalibus id Collegium instrueret. Per eadem fere tempora vir quidam pecuniosus, tēpli nostri miseratus angustias ædem nobis ædificare voluit laxiorē. sed cum is descriptionē quamdam suā sequeretur, cum dignitate quidem illā

IGNATII VITAE

& elegantia, verumtamē ad religionis nostrae vsus parum idoneam; Ignatius piam viri voluntatē utiq; accepit, egitque, ut debuit gratias, rem vero ipsam animo fidenti reiecit, quod sibi cōpertum esse diceret, non defuturum olim, qui templum nostris muneribus accommodatum exstrueret. Quarum duarū præsensionum alteram Gregorij XIII. Pontificis Maximi summa, ut dictum est, pietas atque benignitas, alterā Alexandri Farnesij Cardinalis amplissimi eximia religio, & regia planē magnificentia cōprobavit. Alia item de Ignatio miranda narrantur: quæ quia mihi haud satis explorata sunt, necesse non habui adscribere. præsertim quod clarorū hominum sanctitas, non tam signis atque miraculis, quàm caritate in Deum, & vitæ innocentia continetur.

Eiusdem forma, & statura corporis.

Cap. XV.

Statura fuit modica, grato & pleno dignitatis aspectu; colore inter albū & aquilum, exporrecta lataq; fronte, viuacibus oculis, oblongo & incuruo
na-

LIBER TERTIVS.

nafo, quam vel in primis certam prudētiæ notam metoposcopi existimāt, claudicauit nonnihil è vulnere olim in propugnatione Pompelonensis arcis accepto, sed citra vllam deformitatē; ut nemo fere nisi curiosus animaduerneret. Effigies circumfertur illius, non admodum ad viuum, ut familiares affirmant, siquidem ex mortui demum facie, gypso imaginem expresse, re plastæ, quoniam ipse, dum viueret, quamquam multorum precibus fatigatus, neque pingi neq. fingi se passus est, omnibus in rebus humanæ gloriæ contemptor egregius, ac dignus profecto, cuius vitæ sanctimoniam præstantissimasque virtutes, pia posteritas, tanti parentis memor, in omne tempus imitetur & celebret.

F I N I S.

